

Ι. ΜΑΣΣΟΣ - Α. ΖΑΓΚΑΣ - Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

β' λυκείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1982

OPHICREYTIKA B/o 106

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

Μέ άπόφαση τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τά διδακτικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ, Γυμνασίου καὶ Λυκείου τυπώνονται ἀπό τὸν Ὀργανισμό Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων καὶ μοιράζονται ΔΩΡΕΑΝ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΤ

89

ΣΥΒ

Ι. ΜΑΣΣΟΣ - Α. ΖΑΓΚΑΣ - Γ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

Μάσσος,

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΣ

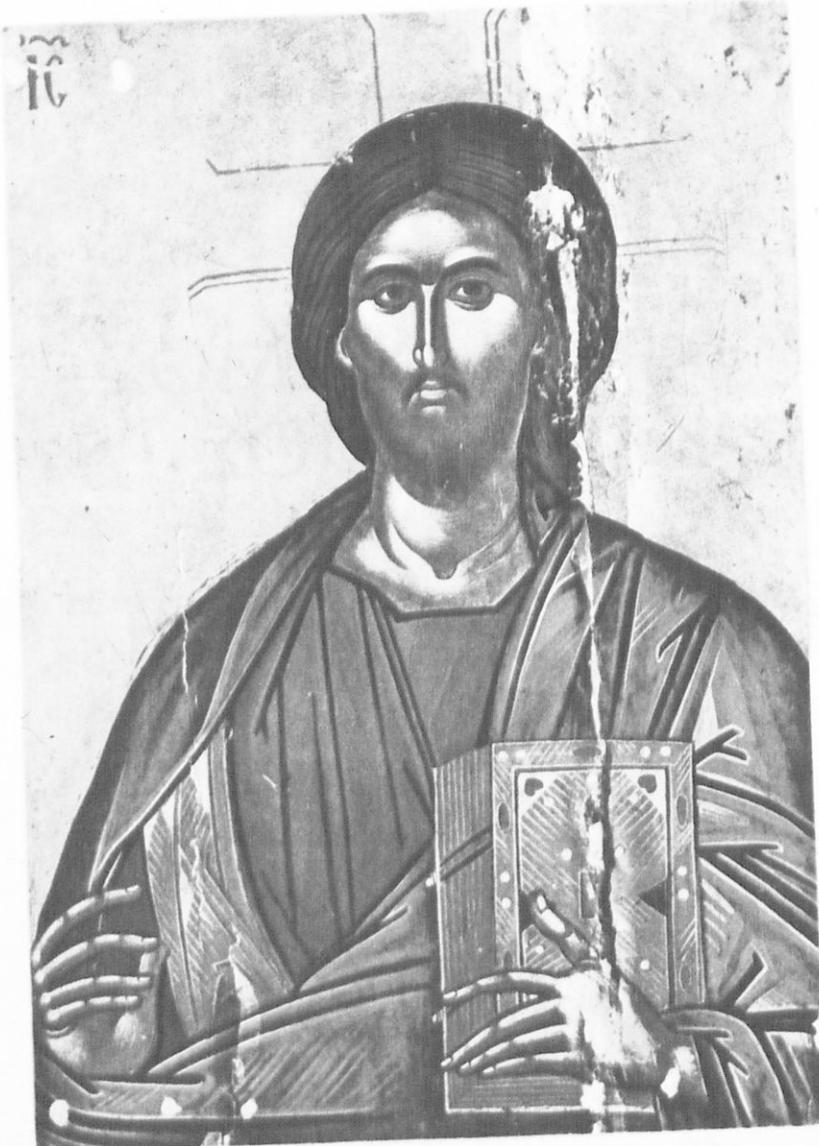
β' λυκείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ 1982

002
ΗΛΣ
ΕΤ2Β
276

Ο Κύριος. Εικόνα του 16ου αι. που βρίσκεται στό Πρωτάτο του Αγίου "Ορους".

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ

Ορφ. Σεβ. Βιβλίου
θεματικός κατάλογος 3244 Χρον. 1882

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό καινούργιο βιβλίο τῶν Θρησκευτικῶν τῆς Β' τάξεως Λυκείου πού κρατᾶς στά χέρια σου ἔχει σκοπό νά ἀνταποκριθεῖ στό νέο ἀναλυτικό πρόγραμμα πού καταρτίστηκε ἀπό τό ΚΕΜΕ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί νά ἐκθέσει ὅσο γίνεται πιό ἀπλά καί κατανοητά ὄρισμένες βασικές ἀλήθειες γύρω ἀπό τό φαινόμενο τῆς Θρησκείας καί εἰδικότερα νά παρουσιάσει τό Χριστιανισμό ώς τή μόνη ἀληθινή Θρησκεία μέσα στόν κόσμο.

Νά διδάξει κανείς τή Χριστιανική ἀλήθεια στό σημερινό κόσμο, πού ταλαιπωρεῖται τόσο ἄσχημα ἀπό τήν ἀπάτη καί τήν ὑποκρισία, είναι ἔργο ἀρκετά δύσκολο. Καί είναι δύσκολο γιατί ἡ Χριστιανική κοσμοθεωρία διαθέτει καί παρουσιάζει τήν μόνη ἀλήθεια γιά τό Θεό, ἐνώ «ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται». Οι ἀνθρωποι δὲν τῶν ἐποχῶν, πιό πολύ ὅμως τῆς σημερινῆς ἐποχῆς, «ἡγάπησαν τό σκότος μᾶλλον» καί ὅχι τό φῶς, γι' αὐτό καί δὲν σχεδόν οἱ πνευματικές ἀλήθειες καί ἀξίες βρίσκονται, κατά κοινή ὁμολογία, σέ μεγάλη παρακμή, πού προκαλεῖ ἀνησυχία σοβαρή καί μεγάλη.

Τό ρεῦμα τῆς ἀθείας, τῆς ἀπιστίας καί τῆς ἀδιαφορίας πού· φυσικά δέν ἔχει κάποια συγκεκριμένα ἐπιχειρήματα νά ἀποδείξει τίς θέσεις του, κάνει θόρυβο καί στό πέρασμά του παρασύρει καί συντρίβει πολλές ψυχές καί μάλιστα νέων ἀνθρώπων πού δέν ἔχουν εὔκολα καί πρόχειρα μέσα γιά νά ἀντιμετωπίσουν τό σημερινό πνεῦμα τῆς ματαιότητας πού κυκλοφορεῖ. Τά μαθήματα αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, πού είναι τόσα ὅσα ἀκριβῶς μποροῦν νά διδαχθοῦν σέ ἔνα σχολικό ἔτος, προσπαθοῦν νά δώσουν ἀπλά καί εὐχρηστά ἐπιχειρήματα στό μαθητή γιά μιά σωστή καί κατά τό δυνατό πλήρη ἐνημέρωση πάνω στά προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ὁ Χριστιανισμός μέσα στό σημερινό κόσμο. Κρίνεται σκόπιμο νά ἀρχίσουν οἱ μαθητές τή μελέτη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἀπό τόν πίνακα τῶν

περιεχομένων. Ἐκεῖ θά δοῦν ἀμέσως τῇ διαιρέσῃ τοῦ βιβλίου σέ τρία μέρη καὶ τὴν κατάταξην μέσα σ' αὐτά τῶν μαθημάτων μέ τὴν ἐσωτερική τους δομή καὶ σχέση, ἀλλά καὶ τὴν ἀπλή παρουσίαση τοῦ περιεχομένου.

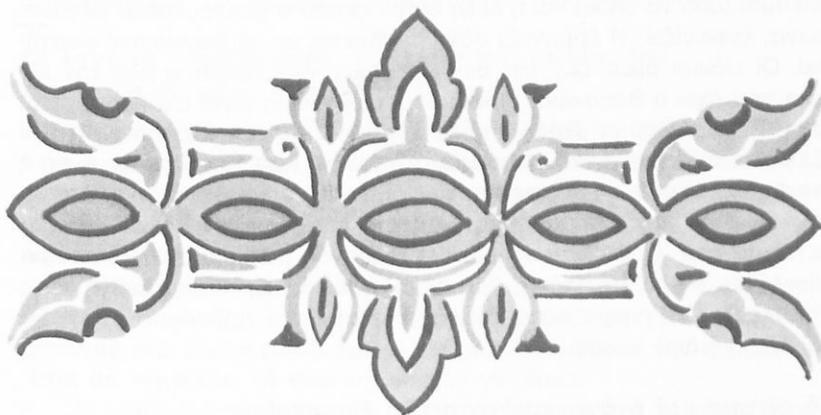
“Ολα τά μαθήματα είναι έτοι γραμμένα πού νά δίνουν άφορμή γιά γόνιμη και δημιουργική συζήτηση, μέ τή οωστή και προσεγμένη μέριμνα τοῦ καθηγητῆ. Ἐκτός ἀπ' αὐτό ὅμως, πολλὰ βοηθήματα εὑχρηστά διαχθοῦν κατά διαφορετική σειρά ἢ καὶ μερικά ἀπ' αὐτά νά προτιμηθοῦν ἀπό ἄλλα πού ἵσως παραλειφθοῦν.

Οι συγγραφεῖς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ πιστεύουν ότι ὁ περιορισμένος χρόνος πού τούς δόθηκε γιά νά γράψουν τό βιβλίο δέν κατόρθωσε νά τό βλάψει οὐσιαστικά καί ότι κάθε καλοπροαιρέτος ἀναγνώστης βρίσκει σ' αὐτό ἰκανοποιητική ἀπάντηση στά προβλήματα πού ἐξετάζονται μέ άντικειμενικότητα καί ἀγάπη.

Ἐλπίζοντας ὅτι τό βιβλίο ἀνταποκρίνεται στίς εὐλογες ἀπαιτησεις τῶν νέων τῆς ἐποχῆς μας, τό παραδίνουμε στούς ἀγαπητούς μαθητές μας, μέ τήν εὐχή νά συμβάλει στήν πνευματική κατάρτιση και τήν ψυχική τους καλλιέργεια.

Oι συγγραφεῖς

Μέρος Πρώτο

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Μάθημα 10 ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

"Εννοια τῆς λέξεως Θρησκεία καί θεωρίες γιά τήν ἐτυμολογία της

Τό φαίνομενο τῆς Θρησκείας είναι τόσο παλαιό, όσο καί ή ζωή τοῦ ἀνθρώπου πάνω στή γῆ. Ἡ ιστορία τῆς Θρησκείας ἀρχίζει μαζί μέ τήν ιστορία τοῦ ἀνθρώπου. Παρά τό γεγονός αὐτό, δέν ἔχει διατυπωθεῖ μέχρι σήμερα ἔνας ὄρισμός πού νά ἀποδίδει ὅλο τό νόημα καί τή σημασία της. Μποροῦμε δύμας νά πούμε, ὅτι Θρησκεία είναι ή ἔκφραση τῆς πίστεως καί ή συμμόρφωση τοῦ πιστοῦ στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Μέ λίγα λόγια, στή λέξη Θρησκεία ὑπάρχουν τρία στοιχεῖα, ή πίστη, ή λατρεία καί ή ήθική. Στήν Καινή Διαθήκη (Ιακώβου 1,27) βρίσκεται ὁ μοναδικός ὄρισμός, σύμφωνα μέ τόν ὅποιο Θρησκεία είναι οἱ ἐκδηλώσεις ἀγάπης πρός τούς πονεμένους συνανθρώπους καί ή ἐνάρετη ζωή.

Γιά τήν έτυμολογία τῆς λέξεως Θρησκεία ύπάρχουν διάφορες άποψεις: 1) Μιά αποψη είναι ότι ή λ. Θρησκεία παράγεται από το ρ. θρέομαι (ἀπό τό όποιο και ή λέξη θρῆνος) πού σημαίνει κράζω μεγαλόφωνα, ξεφωνίζω. Ή έρμηνεία αύτή συνδέεται με τά διονυσιακά μυστήρια. Οι ειδικοί όμως δέν τήν δέχονται, γιατί δέν καλύπτει όλη τήν έννοια πού έχει ή Θρησκεία. 2) Μιά δεύτερη γνώμη είναι ότι προέρχεται από τή λέξη Θράκη (Θράξ-Θρήιξ). Σύμφωνα με τήν έξηγηση αύτή οι "Ελληνες διδάχτηκαν τή Θρησκεία στή Θράκη από τόν Όρφεα. Αύτή ή αποψη στηρίζεται σέ μια φράση τοῦ Πλουτάρχου, ή όποια άναφέρεται στίς γυναίκες τής Σαμοθράκης, Θρησκείς τίς όνομάζει, οι όποιες συμμετείχαν στά Όρφικά μυστήρια. Ό Βιζυηνός μάλιστα σέ ένα ποίημά του λέγει: «'Από τή Θράκη, βρέ παιδιά, από τή Θρασικεία, έβγηκεν ή Θρησκεία». Ή γνώμη αύτή ἄν και φαίνεται πιό πιθανή, δέν γίνεται παραδεκτή από όλους.

Τό αἴτημα και ή άναγκαιότητα τῆς Θρησκείας

Ή έπιστήμη δέχεται, ότι μία από τίς έμφυτες όρμες τοῦ άνθρώπου είναι και ή Θρησκευτική. Ή υπαρξη όρμων κατά τόν Καθηγητή τής Ιατρικής Μαρίνο Γερουλάνο, δικαιολογεῖται μόνο έφ' όσον ύπάρχουν και άντιστοιχες πραγματικότητες. Γιά νά ύπάρχει λοιπόν θρησκευτική πίστη ώς έμφυτη όρμη, σημαίνει ότι ύπάρχει και άντιστοιχη πραγματικότητα, πού είναι ό Θεός.

"Ετσι έξηγείται τό καθολικό και πανανθρώπινο φαινόμενο τής Θρησκείας. Δέν ύπηρξε λαός σέ όλη τή γῆ, πού νά μήν είχε κάποια θρησκεία. Τήν παγκοσμιότητα τῆς Θρησκείας αποδεικνύουν οι νεώτερες έπιστημες, Έθνολογία, Ψυχολογία, Αρχαιολογία, Ιστορία Πολιτισμοῦ, Κοινωνιολογία κ.α. Οι περιηγητές και οι έρευνητές πού βρέθηκαν σέ λαούς πρωτόγονους και απολίτιστους έμειναν έκθαμβοι μπροστά στή Θρησκευτικότητα πού παρουσίαζαν. Άλλα και τά κράτη έκεινα πού θέλησαν μέ βίαια και άνελεύθερα μέσα νά ξεριζώσουν τή Θρησκεία, δέν κατόρθωσαν τίποτε. Αντίθετα μάλιστα, οι διωγμοί και τά μαρτύρια δυνάμωσαν τή Θρησκεία.

Ή Ιστορία και ή Ψυχολογία άναφέρουν ότι ή Θρησκεία είναι πρωταρχικό στοιχείο τοῦ πολιτισμοῦ. Έπομένως ή Θρησκεία, ώς πολιτιστική άξια, είναι άπαραίτητη και άναγκαιά γιά τόν πνευματικό βίο τῶν άνθρωπων, όπως είναι άπαραίτητη και ή Έπιστήμη, ή Τέχνη κτλ. Ή Θρησκεία δίνει νόημα και περιεχόμενο στήν άνθρωπινη ζωή. Άπαντα σέ άγωνιώδη έρωτήματα πού άπασχολούν τόν άνθρωπο. Δίνει τή δυνατότητα στόν άνθρωπο νά άπαλλαγεί από τό ήθικό κακό. Συμβάλλει

στήν άνάπτυξη τῆς τέχνης καί τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀκόμη ἡ Θρησκεία ὅπλιζει τὸν ἄνθρωπο μέ ύπομονή καί καρτερία, μέ θάρρος καί ἀγωνιστικότητα, γιά νά ἀντιμετωπίσει τίς θλίψεις τῆς ζωῆς του.

Οι ἔννοιες «ἀναζήτηση», «ύπέρβαση», «κοινωνία» καί «δλοκλήρωση» στή Θρησκεία

Ο ἄνθρωπος κατά τήν ψυχή συγγενεύει μέ τό Θεό. Γι' αὐτό καί στρέφεται πρός τό Δημιουργό του καί τὸν ἀναζητεῖ. Θέλει νά τόν γνωρίσει καί νά συνδεθεῖ μαζί του. Ἀνιχνεύει καί ἐρευνᾷ. Ἡ ἄνθρωπινη ψυχή είναι ἀνήσυχη μέχρις ὅτου συναντήσει τό Θεό, ὥπως ἔλεγε καί ὁ ιερός Αύγουστίνος.

Γιά νά συναντήσει ὁ ἄνθρωπος τό Θεό πρέπει νά ξεπεράσει τούς φραγμούς πού ἔχει στήσει ὁ ἐγωϊσμός. Χρειάζεται νά ὑπερβεῖ τούς φράχτες πού κλείνουν τό δρόμο του καί ἐμποδίζουν τήν πορεία του. Ἔτοι θά πλησιάσει τό Θεό καί θά τόν γνωρίσει.

Ἡ λύτρωση τοῦ ἄνθρωπου καί ἡ ἀναγέννηση τῆς ψυχῆς του συντελεῖται μέ τήν ἔνωση καί τήν κοινωνία του μέ τό Θεό. Γιά νά γίνει τούτο δυνατό, είναι ἀνάγκη ὁ ἄνθρωπος νά προσφέρει τόν ἑαυτό του στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί τῶν συνανθρώπων του.

Ἡ ἔνωση τοῦ ἀγθρώπου μέ τό Θεό δλοκληρώνει τό σκοπό τῆς Θρησκείας. Ὁ ἄνθρωπος παραδίνεται στήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καί ζει τό μυστήριο τῆς σωτηρίας καί τοῦ ἀγιασμοῦ. Αύτό βέβαια μόνο στό Χριστιανισμό πραγματοποιεῖται.

Τό ἀληθινό νόημα τῆς Θρησκείας

Ἡ Θρησκεία συντελεῖ στήν πνευματική καί ἡθική ἀναγέννηση τοῦ ἄνθρωπου. Βοηθᾶ τόν ἄνθρωπο νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό βάρος τῆς ἀμαρτίας καί νά πλησιάσει τό Θεό. Μέ τή Θρησκεία πραγματοποιεῖται ἡ προσωπική πνευματική σχέση τῆς ἄνθρωπινης ψυχῆς μέ τό Θεό.

Ἀπό ὅλες τίς Θρησκείες μόνο ὁ Χριστιανισμός δίνει στή Θρησκεία τό ἀληθινό της νόημα. Στό χώρο τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ ὁ ἄνθρωπος νοιώθει ἀληθινά ἐλεύθερος ἀπό τό ἄτομό του καί τόν ύλικό κόσμο. Βρίσκει τό ἀληθινό νόημα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου. Ἡ χριστιανική Θρησκεία δέν είναι ἔνα σύνολο κανόνων, ἀλλά κάτι τό ἐσωτερικό. Είναι ψυχικό περιεχόμενο, ζωή καί βίωμα.

Εἰδη Θρησκειῶν

Ἡ ἀρχική μορφή τῆς Θρησκείας ἦταν ὁ μονοθεϊσμός. Ὁ ἄνθρωπος ξεκίνησε ἀπό τήν πίστη σέ ἔνα Θεό, ξέπεσε ἔπειτα στήν πολυθεΐα καί

άπο έκει έπανηλθε στό μονοθεϊσμό. "Ετσι οι θρησκείες μπορούν νά διακριθοῦν σέ μονοθεϊστικές και πολυθεϊστικές. Μονοθεϊστικές είναι ό 'Ιουδαϊσμός, ό Χριστιανισμός και ό 'Ισλαμισμός.

Μιά άλλη διάκριση είναι: Φυσικές και άποκαλυμμένες. Φυσικές χαρακτηρίζονται οι θρησκείες έκεινες, τίς όποιες διαμόρφωσε ό ανθρωπος μέ τή φαντασία και τή σκέψη του. Στίς θρησκείες αύτές θεοποιήθηκαν φυσικά φαινόμενα και σύντα τής φύσεως. 'Αποκαλυμμένες θρησκείες είναι ό 'Ιουδαϊσμός και ό Χριστιανισμός, γιατί έχουν τήν άποκαλυψη τῶν ἀληθειῶν τους ἀπό τὸν ἴδιο τὸ Θεό. "Άλλοι τρόποι διαιρέσεως θρησκευτικότητας ή σέ ύποκατάστατα τής ἀληθινῆς θρησκείας.

Τό φαινόμενο τής πολυθρησκείας ἔξηγεται ἀπό τό γεγονός ότι ό ανθρωπος, παρασυρμένος ἀπό τήν ἀμάθεια και τήν ἀμαρτία, ἔκανε κατάχρηση τής ἐλευθερίας του και ἔκτραπηκε σέ πλανερές μορφές θρησκευτικότητας ή σέ ύποκατάστατα τής ἀληθινῆς θρησκείας.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά στοιχεία περιλαμβάνει ἡ ἔννοια τής λέξεως θρησκεία;
2. Πῶς ἔξηγεται ἡ καθολικότητα τής θρησκείας;
3. Ποιά είναι ἡ σπουδαιότητα τής θρησκείας;
4. Ποιές θρησκείες χαρακτηρίζονται άποκαλυμμένες και γιατί;
5. Γιατί ύπάρχουν πολλές θρησκείες;

Κείμενο

«Δέν ύπάρχει τομεύς τής ἀνθρωπίνης ζωῆς θρησκευτικῶς ἀνεπηρέαστος, δέν ύπάρχει ἐκδήλωσις τής ζωῆς ξένη πρός τούς παλμούς και τάς σκιρτήσεις τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, θρησκευτικῶς ἄχρους και ἀδιάφορος. Τοῦτο είναι τό μέγα συμπέρασμα περὶ τής σχέσεως θρησκείας και ζωῆς, τὸ ἀναδυόμενον ἐκ τής ἱστορίας τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ και τής Ιστορίας τῶν θρησκευμάτων. Καὶ ἄλλο

συμπέρασμα: ὅσον είναι τελειότερον ἐν θρήσκευμα, ὅσον δηλαδή ὑψηλότεροι καὶ φωτεινότεραι είναι αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ηθικαὶ αὐτοῦ ἀξίαι, τόσον περισσότερον λάμπουν ἡ ζωὴ καὶ ὁ πολιτισμός, τόσον τελειότεροι καὶ ηθικώτεροι είναι οἱ ἀνθρωποι, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ θρήσκευμα τοῦτο, ὑπό τὴν προϋπόθεσιν πάντοτε, ὅτι δέχονται τό φῶς του καὶ ρυθμίζουν τὸν βίον τῶν συμφώνων πρός τὰς ἐπιταγάς του» (Λεων. Φιλιππίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου, Θρησκεία καὶ ζωὴ, Σελ. 34, 'Αθῆναι).

Μάθημα 2^ο ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί ἐξελίξεως καὶ μορφές τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ

'Ινδοϊσμός είναι ἡ θρησκεία στήν οποία πιστεύουν τά τρία τέταρτα περίπου τῶν κατοίκων τῆς Ἰνδίας. Ἡ θρησκεία αὐτή δέν ἔχει κάποιο συγκεκριμένο ιδρυτή, ὅπως οἱ περισσότερες θρησκείες, οὕτε ἀναφέρεται στήν ιστορία τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ κάποιο πρόσωπο ιστορικό πού νά

είναι συνδυασμένο μέ τήν έμφάνισή του. Λέγεται καὶ βραχμανισμός ὁ Ἰνδοϊσμός, ἀπό τούς βραχμάνους (καὶ ὅχι ἀπό τὸ θεό Βράχμα, ὥπως μερικοί ἐνόμισαν) πού ἦταν ἱερατικές ὁμάδες, μέ μοναδικό σκοπό τήν ἐρμηνεία τῶν ἱερῶν κειμένων στούς πιστούς καὶ τήν ἱστορική διατήρηση τῶν διδαγμάτων πού κατά καιρούς ἔγραφαν οἱ ἕδιοι οἱ βραχμάνες.

Τό Ἱερό τους βιβλίο είναι ἡ Βέδα (γνώση), πού είναι γραμμένη στή σανσκριτική γλώσσα καὶ ἀποτελεῖται ἀπό τέσσαρες μεγάλες ὁμάδες βιβλίων (τόμους), πού περιέχουν ὑμνους στούς θεούς, ψαλμούς γιά τελετές, διάφορα μαγικά τραγούδια κ.ἄ. Ἡ πρώτη Βέδα (πού λέγεται Ρίγκ Βέδα = βιβλίο ψαλμῶν) είναι ἡ σπουδαιότερη, γιατί περιέχει ἐπικλήσεις καὶ ἔξορκισμούς πρός τούς διάφορους θεούς πού ἀπαγγέλονται κατά τή διάρκεια θρησκευτικῶν τελετῶν.

Ἄπο τά βιβλία τους καὶ τήν ὅλη ἱστορία τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ προκύπτει ὅτι ὁ Ἰνδοϊσμός δέν είναι μιά θρησκεία, ἀλλά ἔνα πλήθος ἀπό θρησκείες καὶ κοινωνικά συστήματα, πού διατηροῦνται μέχρι σήμερα μέ θρησκευτικό φανατισμό, ἔστω καὶ ἄν οἱ ἀντιθέσεις ἀνάμεσά τους είναι φανερές καὶ μεγάλες.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ είναι ἡ θεοποίηση τῶν οὐρανίων σωμάτων, τοῦ "Ἡλίου, τῆς Σελήνης, τῶν ἀστεριῶν κ.ἄ, καθώς καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὥπως τῆς βροχῆς, τῆς πλημμύρας, τῆς Ξηρασίας. Ὁ σπουδαιότερος θεός είναι ὁ Βισνού, θεός τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὁ Σίμπα, θεός τῆς γῆς. Στά ἱερά κείμενα ἀναφέρονται καὶ τά ὄντα τῶν γυναικῶν τους. Τά περισσότερα ἀπό τά ζῶα είναι θεοποιημένα καὶ παιζούν σπουδαῖο ρόλο στή ζωή τῶν Ἰνδῶν (τό παγώνι, τό φίδι, ἡ ἀγελάδα). Ὁ θεός τῆς γῆς Σίμπα μετακινεῖται, καθισμένος ἐπάνω σέ μιά λευκή ἀγελάδα. Ἄλλοι μικρότεροι θεοί είναι ὁ "Ἄγκνι,

Ο Θεός Γκανέσα, γιός τοῦ Σίμπα. Είναι ὁ «σοφός» θεός τῶν Ἰνδῶν πού βοηθάει τούς πιστούς στίς δυσκολίες τῆς ζωῆς. Τό κεφάλι του (κεφάλι ἐλέφαντα) είναι σύμβολο δυνάμεως.

θεός τῆς φωτιᾶς, ὁ "Ιντρα, θεός τοῦ κεραυνοῦ, ὁ Σκάνια ὁ δεκακέφαλος θεός τοῦ πολέμου, ὁ Γκανέσα μὲν κεφάλι ἐλέφαντα, πού μέ τή μεγάλη του δύναμη δαμάζει ὅλα τά ἐμπόδια πού συναντοῦν οἱ ἄνθρωποι στή ζωή τους. Σ' αὐτόν προσεύχονται ὅλοι οἱ μαθητές στήν ἀρχῇ τοῦ σχολικοῦ ἔτους μέ τήν κραυγὴν «εὔλογημένος ὁ μεγαλοδύναμος θεός Γκανέσα» καὶ πολλές ἄλλες θεότητες, ἀνάλογες γιά κάθε περίσταση.

Εἶναι δύσκολο νά προσδιοριστεῖ χρονολογικά ἡ ἐμφάνιση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ. Βέβαιο εἶναι ὅτι τό 1.000 π.Χ. ύπήρχε μία συγκεκριμένη ιερατική τάξη βραχμάνων πού κατέγραψε θρησκευτικές συνήθειες ἀναγνωρισμένες ἀπό τό λαό μέ σχετικές θρησκευτικές γιορτές. Τό 500 π.Χ. ύπάρχουν πολλές συγκεκριμένες μορφές θρησκευτικῶν τελετῶν, πού ἀναφέρονται σέ γνωστούς πλέον θεούς, στούς ὥποιους πιστεύει ὁ λαός. Ἀπό τό 300 π.Χ. καὶ μετά ύπάρχουν πολλά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ πού ἐπιζοῦν μέχρι σήμερα, ὅπως ἡ λατρεία ζώων, φυσικῶν φαινομένων κ.τ.λ. Ἀπό τότε ὅμως καὶ μέχρι τό 711 μ.Χ., πού ύποδουλώθηκαν οἱ 'Ινδοί στούς μουσουλμάνους, πολλά στοιχεῖα ἄλλων λαῶν ἀσκησαν μεγάλη ἐπίδραση καὶ μετέβαλαν ἀρκετά τίς παλιές ἀρχές τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ τόσο, ὥστε ἀπό τό 711 μ.Χ. καὶ μετά νά ἔχουμε τό «Νεοϊνδοϊσμό» αὐτόν, στόν ὥποιο μέχρι σήμερα πιστεύουν στήν 'Ινδία.

'Η ἑξάπλωση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ σήμερα

'Η 'Ινδία ἔχει σήμερα περίπου 500 ἑκατομμύρια κατοίκους. Εἶναι ἡ δεύτερη χώρα σέ πληθυσμό μετά τήν Κίνα. Ή φτώχεια, ἡ ξηρασία ἄλλα καὶ οἱ πλημμύρες κρατοῦν χαμηλά τό μορφωτικό ἐπίπεδο αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Τό 85% τοῦ πληθυσμοῦ πιστεύει στόν Ἰνδοϊσμό (425 ἑκατομ.) Τά ύπόλοιπα 15% εἶναι: μουσουλμάνοι 10%, χριστιανοί 3% καὶ διάφορες ἄλλες θρησκείες 2%. Τό γειτονικό Πακιστάν ἔχει 12 ἑκατομ. κατοίκους καὶ εἶναι ὅλοι σχεδόν Ἰνδοϊστές. "Αλλα 10 ἑκατομμύρια Ἰνδοϊστές εἶναι σκορπισμένοι σέ ἄλλες χώρες ὥπως στό Ναπάλ, στό Κασμίρ, στήν Κεϋλάνη, στήν Ἰνδονησία κ.ἄ. Μικρό ποσοστό Ἰνδοϊστῶν εἶναι ἐγκατεστημένο στήν Αμερική, Αφρική καὶ ἐλάχιστοι στήν Εύρωπη.

'Η γοητεία καὶ ἡ ἐπίδραση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ

Στόν 'Ινδοϊσμό παρατηρεῖται μιά ἀπέραντη πολυμορφία θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν πεποιθήσεων, πού ἔχεινοῦν ἀπό ἔναν ἀπροσδιοριστο μονοθεϊσμό καὶ καταλήγουν σέ ἔναν πληθωρικό πολυθεϊσμό.

"Ετοι γίνεται άντιληπτό ότι ό κάθε πιστός διαλέγει μέσα σ' αύτό τό άτελείωτο δειγματολόγιο, ὅ,τι τοῦ ἀρέσει καλύτερα καὶ σ' αύτό πιστεύει, παραδίνεται καὶ ἀνήκει. Εἶναι πολύ συνηθισμένο τό φαινόμενο στήν Ἰνδία νά λατρεύονται θεοί καὶ θεές σέ μιά περιοχή καὶ αὐτές οἱ Ἱδιες θεότητες νά είναι ἄγνωστες σέ ὅλη τήν ύπόλοιπη χώρα. Πολλοί ἀπό τούς Βραχμάνους (ιερεῖς) ἔχουν καλλιεργήσει τή λατρεία θεῶν πού ἔχουν ιδιαίτερες προστατευτικές δυνάμεις γιά τήν Εηρασία, τίς ἀρρώστιες καὶ τό θάνατο ἀκόμα. "Άλλοι πιστοί κάνουν μεγάλες πορείες γιά νά φθάσουν στά ιερά μέρη πού κατοικοῦν αύτοί οι θεοί, γιά νά πετύχουν αύτό πού ζητάνε.

Πολλοί ἀπό τούς σημερινούς ινδοϊστές ιερεῖς, πού ἔχουν ἔλθει σέ ἐπικοινωνία μέ προοδευμένους λαούς, προσπαθοῦν νά προσαρμόσουν τόν Ἰνδοϊσμό κατά τέτοιο τρόπο πού νά ἀσκεῖ κάποια γοητεία καὶ πρός ἀνθρώπους ἄλλων θρησκευμάτων. "Ολοι οι ἀρρενες θεοί ἔχουν καὶ τίς γυναίκες τους, μέ τίς όποιες κατά κύριο λόγο ἐπιβάλλουν τό θέλημά τους στούς ἀνθρώπους.

Στά διάφορα ιερατικά κέντρα τῆς Ἰνδίας ύπηρετεῖ σήμερα ἔνα μεγάλο πλῆθος μεσαζόντων πού φροντίζει γιά τούς πιστούς καὶ μεσολαβεῖ στή σύζυγο τοῦ θεοῦ γιά τίς θεραπείες καὶ τά ἄλλα προβλήματα τῶν ἀνθρώπων. Οι μεγάλοι διδάσκαλοι Γιόγκα πιστεύουν βέβαια σέ κάποιους αιώνιους θεούς, χωρίς ὅμως οι ἀνθρωποι νά ἐπηρεάζονται ἀπό αύτούς οὔτε καὶ οι θεοί νά ἐνδιαφέρονται γιά τίς πράξεις τῶν ἀνθρώπων, ὅποιες κι' ἂν είναι αὐτές. Εἶναι τόσο πολύ ἐλκυστικές οἱ ὑποσχέσεις τῶν Γιόγκα, ώστε πολλοί νομίζουν ότι μέ τήν ἀκίνησία τοῦ σώματος σέ κάποια στάση καὶ τήν ἀποφυγή κάθε σκέψεως συγκινοῦνται οι διάφοροι θεοί καὶ στέλνουν τή χαρά σ' αύτούς πού τούς λείπει ἡ τήν ἐπιτυχία σέ κάποια συγκεκριμένη δουλειά πού πρόκειται ό πιστός νά ἀρχίσει. Οι προτιμήσεις αὐτές τῶν θεῶν είναι περίεργες ἄλλα καὶ ἀνεξήγητες γιά τόν Ἰνδοϊσμό.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΙΝΔΟΪΣΜΟΥ

Μέσα σέ ὅλες τίς θρησκείες τῆς Ανατολῆς ό Ινδοϊσμός ξεχωρίζει γιά ἔνα βασικό του σημεῖο: κρατάει μέ μεγάλο φανατισμό τήν κοινωνικότητά του. Εἶναι τόσο στενά δεμένος ως θρησκεία μέ τήν καθημερινή πράξη τῶν ὄπαδῶν του, πού εύκολα θά ἔλεγε κανείς ότι δέν είναι θρησκεία ό Ινδοϊσμός, ἄλλα ἔνα ἀτελείωτο σύστημα κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς. Βέβαια δέν ἐνδιαφέρεται καὶ τόσο πολύ γιά ὅλες τίς πράξεις τῶν ὄπαδῶν του, ἀσκεῖ ὅμως ἔνα σχολαστικό καταναγκασμό πάνω σέ ὅλες τίς πράξεις πού ἔχουν σχέση μέ τή θρησκεία. "Ολος ό λαός είναι

χωρισμένος σέ μεγάλες όμαδες (φυλές) και μέσα σ' αύτές άπλωνται ένα μεγάλο δίχτυ τελετουργικής καθηκοντολογίας, πού κυριολεκτικά βασανίζει τούς άνθρωπους. Παρατηρείται τό περίεργο φαινόμενο νά ποοτιμοῦν νά πεθάνουν άπο πείνα ή άρρωστια η πλημμύρα ένός ποταμού παρά νά κάμουν άλλες σωτήριες πράξεις έκεινη τή στιγμή τής δυσκολίας, πού όμως δέν ύπαγορεύονται άπο τούς κανονισμούς. Άναριθμητες είναι οι αιρέσεις, πού οι περισσότερες δέν άφοροῦν στή θρησκεία, άλλα στούς κοινωνικούς και τελετουργικούς τύπους. Στό σημείο τούτο ο 'Ινδοϊσμός πολύ λίγο βοηθάει σέ μιά πολιτιστική άνοδο τού λαοῦ.

Είναι βέβαιο πώς ο 'Ινδοϊσμός περνάει σήμερα σοβαρή κρίση, κυρίως άπο τό γεγονός ότι η έκμηδένιση τῶν άποστασεων έχει φέρει πολλούς έπιστήμονες κοντά του, άλλα και πολλοί 'Ινδοί έχουν ταξιδέψει εξω άπο τήν 'Ινδία και μποροῦν μέ βεβαιότητα νά δοῦν τίς άτελειες τής θρησκείας τους.

'Ερωτήσεις

1. Είναι ο 'Ινδοϊσμός μία θρησκεία; Πώς άλλιως μπορεῖ νά χαρακτηρισθεῖ;
2. Ποιοί λαοί σήμερα πιστεύουν στόν 'Ινδοϊσμό;
3. Ποιά είναι ή έπιδραση τοῦ 'Ινδοϊσμοῦ σήμερα πολιτιστική άνοδο τῶν άπαδῶν του;

Μάθημα 3^ο

ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ

Κύριοι σταθμοί έξελίξεως τοῦ Βουδισμοῦ

Βουδισμός είναι ἡ θρησκεία πού ἔχει ἐπικρατήσει στήν Ἰνδία καί εἰδικά στή νότια περιοχή τῆς Ἰνδικῆς χερσονήσου. Ἀπό ἑκεῖ διαδόθηκε καί σέ ἄλλες χώρες. Ἐχει ἄμεση σχέση μέ τόν Ἰνδοϊσμό, (ἴδιος λαός, ἵδιες συνθῆκες ζωῆς, ἵδιες κοινωνικές ἀντιλήψεις), παρουσιάζει ὅμως καί πολλές βασικές διαφορές ἀπό αὐτόν. Ἰδρυτής τῆς θρησκείας αὐτῆς είναι ὁ Σινχάρτα Γκαουτάμα. Γεννήθηκε τό 563 π.Χ. καί πέθανε τό 483 π.Χ. Ἡταν ἀπόγονος τῆς ἀριστοκρατικῆς καί πολεμικῆς φυλῆς τῶν Σάκιας. Οι πρῶτες βιογραφίες του γράφονται ἀρκετούς αἰώνες μετά τό θάνατό του. Σ' αὐτές παρουσιάζεται ὁ Γκαουτάμα πολύ μελαγχολικός ἀνθρωπός, ἀπομονωμένος ἀπό τό κοινωνικό του περιβάλλον, λιγομίλητος καί πάντοτε ἀγέλαστος. Ἀποφεύγει τίς συναναστροφές μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, γιατί δέν θέλει νά ἀκούει τά βάσανά τους καί τίς θλίψεις τους. Δέν ἀντέχει νά βλέπει τούς ἀνθρώπους νά ὑποφέρουν καί νά πεθαίνουν. Γιά τό λόγο αὐτό στά 35 χρόνια του ἐγκαταλείπει τή νόμιμη γυναίκα του καί τό παιδί του, καθώς καί τίς ἄλλες γυναίκες πού κατοικοῦσαν μαζί του στό ἀνάκτορό του καί ἔξαφανίζεται σέ χώρα ἔρημη καί μακρινή. Ἐκεῖ ἡ σκέψη του ἐφθασε στά «σωστά» σύμπερασματα γιά τόν ἀνθρωπο καί τή ζωή τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ φωτίστηκε ἀπό τή μοναξιά καί τήν αύτοσυγκέντρωση. Κατά τή γνώμη του καί τή γνώμη τῶν ὀπαδῶν του ἔγινε «Βούδας» (στή σανσκριτική γλώσσα ἡ λέξη «βούδα» σημαίνει φωτισμένος). «Οταν ἔγινε Βούδας κατάλαβε ὅτι ὁ ἴδιος είναι μιά συνέχεια ἀπό μεταβιώσεις, πού ξεκίνησαν ἀπό τόν οὐρανό καί τελείωσαν σ' αὐτόν. Ἀκόμη νόμισε ὅτι ἡ ζωή είναι ἔνα ἀπαίσιο πράγμα πού πρέπει ὁ ἀνθρωπος νά ἀποφύγει πηγαίνοντας σέ ἔρημους τόπους. Μέ τήν ἄρνηση τῆς ζωῆς καταλήγει σέ μιά ἐσωτερική ἥδονή – τό Νιρβάνα – καί πεθαίνοντας ἡ μεταβιώνεται κάπου ἀλλοῦ ἡ καταλήγει στόν ἀπόλυτο μηδενισμό. Ἐδίδαξε τή θρησκεία του σέ πολλές περιοχές τῆς Ἰνδίας καί ἀπέκτησε πολλούς ὀπαδούς. Πολλοί ἀπό αὐτούς ἦταν πλούσιοι ἔμποροι καί στρατιωτικοί, ἀπό τούς ὁποίους είχε καί ἀπεριόριστη οἰκονομική ἀλλά καί στρατιωτική βοή-

θεια. Στά 80 χρόνια του φιλοξενήθηκε άπό παλιούς γνωστούς και φίλους, πού τοῦ πρόσφεραν ἔνα πολύ βαρύ φαγητό άπό χοιρινό κρέας και μανιτάρια και στή συνέχεια πέθανε. Οἱ φίλοι του ἔκαψαν τό πτῶμα του.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Βουδισμοῦ

Κύριο χαρακτηριστικό τῆς Βουδικῆς διδασκαλίας εἶναι ὅτι ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξη κάποιου αἰώνιου καὶ παντοδύναμου Θεοῦ. "Ολα τά ἀνθρώπινα στροβιλίζονται μέσα σέ ἀτέλειωτες μεταβολές (μεταβιώσεις) πού καταλήγουν στό μηδενισμό. Στά δύο αὐτά βασικά σημεῖα τῆς διδασκαλίας του ὁ Βουδισμός ἔρχεται σέ μεγάλη ἀντίθεση μέ ὅλες σχεδόν τίς ἀρχαῖες θρησκείες καὶ μέ αὐτὸν ἀκόμη τόν Ἰνδοϊσμό πού ἀναπτύχθηκαν μαζὶ καὶ μάλιστα στήν ἵδια χώρα. Ὄπωσδήποτε ἔχει μεγάλες διαφορές ἀπό τή θρησκεία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν Αιγυπτίων καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Τό ὅτι ὁ Βούδας Γκαουτάμα καθώς καὶ οἱ διάδοχοί του δέν ἐπινόησαν κανένα θεό, οὔτε θεοποίησαν πρόσωπα, ζῶα ἢ φαινόμενα ἀποδίδεται στήν ἀπαισιόδοξη νοοτροπία τοῦ ἰδρυτῆ καὶ τή διάθεσή του γιά ἀπομόνωση καὶ ἀφανισμό πού εἶναι τό βασικό χαρακτηριστικό τῆς διδασκαλίας του.

Ἐξάπλωση τοῦ Βουδισμοῦ

Οἱ διάδοχοι τοῦ Βούδα Γκαουτάμα διαφώνησαν μεταξύ τους καὶ χωρίσθηκαν σέ πολλές ὄμάδες, πού ἡ κάθε μία ἀπό αὐτές ἐτόνισε ἀπό τή βουδική διδασκαλία ὅτι ἄρεσε περισσότερο στούς ἄρχοντες τῆς φυλῆς. Δύο ἀπό αὐτές τίς ὄμάδες ἦταν οἱ κυριότερες. Ἡ μία ύποστρίχθηκε ἀπό τόν αὐτοκράτορα Ἀσόκα Πριγιαντάρσιν, πού μέ τό στρατό του ύπέταξε ὅλη σχεδόν τήν Ἰνδία (272-232 π.Χ.). Στήν προσπάθειά του αὐτή ὁ βουδιστής αὐτοκράτορας κατέσφαξ 100.000 θρησκευτικούς του ἀντιπάλους καὶ 150.000 ἔκλεισε σέ στρατόπεδα. Οἱ περισσότεροι ἀπό αὐτούς πέθαναν ἀπό ἀρρώστιες καὶ κακουχίες. Τότε κατακτήθηκε ἀπό τό Βουδισμό καὶ ἡ μεγάλη νῆσος Κεϋλάνη, πού παραμένει μέχρι σήμερα ἡ ἀκρόπολη τοῦ Βουδισμοῦ. Ἀπό τότε καὶ μέχρι τήν ἐποχή τοῦ Χριστοῦ διαδίδεται ὁ Βουδισμός μέ ὄργανωμένες ὄμάδες πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις, μέ πολύ λιγότερο θρησκευτικό φανατισμό. "Ἐτσι ἔφθασε στήν Ἰάβα, στή Σουμάτρα, στό Βόρνεο, στό Τουρκεστάν καὶ στήν Κίνα, ὅπου τό 350 π.Χ. παρατηρεῖται μορφή Βουδισμοῦ μέ πολλά κινέζικα στοιχεῖα. Μετά τήν ἐπικράτηση τοῦ Ἰσλάμ ἀναγκάζεται νά περιοριστεῖ ἀρκετά καὶ νά στραφεῖ πρός τά βόρεια καὶ ἀνατολικά τῆς Ἰνδίας. Τότε γίνεται καὶ ἡ κατάκτηση τοῦ Θιβέτ ἀπό ἴθαγενεῖς

βουδιστές. Μέχρι τό 1500 μ.Χ. έχουν γίνει τόσες έπιδράσεις πού ό «Νεοβουδισμός» νά είναι πλέον πραγματικότητα. Μέ αυτή τή μορφή όργανώθηκαν άποστολές στήν Αμερική, Αφρική καί Εύρωπη μέ άσήμαντα άποτελέσματα. Ή έπικοινωνία μέ τό τεχνοκρατικό πνεύμα τοῦ 20ου αιώνα, πού κάθε άλλο παρά ἄρνηση τῆς ζωῆς είναι, ἔφερε πολλές δυσκολίες στό Βουδισμό πού περνάει πολύ σοβαρή κρίση, προσπαθώντας νά βρει κάποια προσαρμογή γιά νά μή έ-ξαφανίσει τίς βασικές του άρχες.

Αξιολόγηση τοῦ Βουδισμοῦ

Κατά τήν έμφανισή του ό Βουδισμός ἐπαιξε κάποιο σημαντικό ρόλο στήν άχανή ἐκταση τῆς Ινδίας, στρέφοντας τήν προσοχή τῶν ὀπαδῶν του σέ κάποια προσπάθεια γιά μιά καλύτερη ζωή. Ο Βουδισμός, σάν θρησκεία, ἔχει τόν προσωπικό χαρακτήρα τοῦ ιδρυτή του. Ή έπικοινωνία του μέ τίς άλλες θρησκείες καί ίδιαίτερα μέ τό Χριστιανισμό, άλλα καί ή διάδοση τής έπιστήμης σ' ὅλες τίς χώρες τῆς γῆς, ἔκαναν τό Βουδισμό νά προσαρμόσει τή διδασκαλία του καί νά παρουσιάσει μόνο τά άνεκτά σημεῖα του. Ήταν ο Βουδισμός προβάλλοντας π.χ. τό μυστικισμό του ή τήν άτέλειωτη περισυλλογή καί μάλιστα σέ ἔρημο τόπο, καί άκομα, προσπαθώντας νά δώσει ἀπάντηση σέ μεγάλα προβλήματα (πείνα, φτώχεια, άρρωστια κ.τ.λ.), άσκει κάποια φευγαλέα καί παροδική γοητεία σέ σσους καταπιάνονται μέ άφέλεια μέ τέτοια ζητήματα. Μέσα στούς κόλπους τοῦ Βουδισμοῦ γίνονται σήμερα μεγάλες ζυμώσεις γιά νά ξεχωριστοῦν τά σημεῖα ἐκεῖνα πού πρέπει νά προβάλλονται, άπό ἐκεῖνα πού πρέπει νά κρύβονται.

Ο Βούδας. Αγαλμα στή Μαδούρα τῆς Ινδίας. Κατασκευασμένο τόν 50 μ.Χ. αιώνα άπό κόκκινη άμμο. (Φωτογραφία τής Ακαδημίας τῶν Τεχνῶν τῆς Αγγλίας).

Ἐκεῖνοι πού πιστεύουν ὅτι κάτι θά προσφέρει ὁ Βουδισμός, ἂν συμβιβαστεῖ μέ τό σύγχρονο πνεῦμα καί ἀπορρίψει τίς πλάνες του, θεωροῦνται αἱρετικοί καί καταδιώκονται ἀπό τούς συντηρητικούς βουδιστές. Ἐχουν γραφτεῖ ὅμως τόσα πολλά γιά τό Βουδισμό καί εἰναι τόσο γνωστές καί οἱ πιό λεπτομέρειακές ἀπόψεις αὐτῆς τῆς θρησκείας, ὡστε νά εἶναι δύσκολο σήμερα νά παραπλανηθεῖ κανείς ἀπό μερικές μόνον ἀπόψεις τοῦ Βουδισμοῦ. Ἡ ἀπελπισία καί ἡ ἀπογοήτευση εἶναι τά συναισθήματα πού δοκιμάζει κανείς μόλις προχωρήσει πιό μέσα στή μελέτη αὐτῆς τῆς θρησκείας.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἶναι τά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ Βουδισμοῦ;
2. Εἶναι ὁ Βούδας Θεός; ἂν ὄχι τότε τί εἶναι;
3. Συμφωνεῖ ὁ Βουδισμός μέ τίς σημερινές κοινωνικές ἀντιλήψεις;

Μάθημα 4^ο

ΑΛΛΑ ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

Ἡ θρησκεία τῶν λαῶν τῆς Κίνας - Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός

Ο Κομφούκιος δέν εἶναι ὁ ίδρυτής τῆς θρησκείας τῶν Κινέζων, εἶναι ὅμως ἐκεῖνος πού πρῶτος ἔγραψε, συστηματοποίησε καί προσ-

πάθησε νά παρουσιάσει βελτιωμένη τήν άρχαία πατροπαράδοτη θρησκεία τῶν προγόνων του. Γεννήθηκε τό 551 π.Χ. στήν ἐπαρχία Σαντούγκ και πέθανε τό 479 π.Χ. στήν πατρίδα του, όπου βρίσκεται και ο μεγαλοπρεπής τάφος του, πού φυλάγεται ἀπό τούς ἀπογόνους του και είναι τό ιερό προσκύνημα τῶν Κινέζων. Τό ὄνομά του είναι ἔξευρωπαϊσμένος τύπος τοῦ Κούνγκ-Φού-Τσέ (Κομφούκιο). Κούνγκ είναι ὄνομα οἰκογενείας, Φού-Τσέ σημαίνει δάσκαλος, ὁδηγός (δάσκαλος τῆς οἰκογενείας Κούνγκ).

Πολλούς αἰῶνες πρίν ἀπό τὸν Κομφούκιο ἐπικρατεῖ στήν Κίνα παλιά θρησκεία πού παραδέχεται πολλούς θεούς, κυρίως οὐράνια σώματα (τόν ἥλιο, τῇ γῆ, τά ἀστέρια). Καί στή γῆ ὑπάρχουν πολλοί θεοί (τῆς θάλασσας, τῶν βουνῶν, τῆς καταιγίδας). Ὁ πιό σπουδαῖος θεός είναι ὁ θεός Οὐρανός, ὁ ὄποιος, μέσα στούς αἰῶνες πού πέρασαν, ἔφερε στή γῆ τούς αὐτοκράτορες πού είναι ἀπόγονοί του καί μ' αὐτούς κυβερνάει τόν κόσμο. "Ολες οἱ γενιές τῶν αὐτοκρατόρων ἔχουν θεία καταγωγή, ἀπό τό θεό Οὐρανό. Ἐκτός ἀπό τούς αὐτοκράτορες καί ἄλλα πρόσωπα, συγγενή τῶν αὐτοκρατόρων, ἀνακηρυχθηκαν θεοί. Είναι ἔντονη ἡ προγονολατρία καί ἡ λατρεία φυσικῶν φαινομένων. Ὁ Κομφούκιος διατύπωσε κανόνες κοινωνικῆς συμπεριφορᾶς πού ἔχουν γιά σκοπό τήν ἀρμονικότερη συμβίωση τῶν ἀνθρώπων. Τούς μεγάλους θεούς, τούς θεοποιημένους προγόνους καί τίς ἄλλες πιό μικρές θεότητες ποτέ ὁ Κομφούκιος δέ θέλησε νά περιγράψει ἡ νά δώσει κάποια βαρύτητα στή θεότητά τους. Τούς ἀποδέχεται σχεδόν ἀνεξήγητα, πιστεύοντας πώς ἡ εὐγένεια καί ὁ σεβασμός πρός τούς προγόνους (πού ἔφτιαξαν αὐτή τή θρησκεία) θά βοηθήσει πολιτιστικά καί κοινωνικά τίς ἐπόμενες γενεές.

'Αντίπαλος τοῦ Κομφούκιου ἦταν ὁ Λάο-Τσέ (λάο = γέρος, τσέ =

Ο Κομφούκιος, (Ζωγραφικός πίνακας τοῦ Μουσείου τῆς Φιλαδελφείας. Η.Π.Α.).

δάσκαλος). Γεννήθηκε τό 604 π.Χ. και είναι άγνωστο πότε πέθανε. Οι περιγραφές γιά τή ζωή του είναι γεμάτες από άτελειωτους μύθους και φαντασίες τῶν ὄπαδῶν του. "Ήθελε νά ἐρευνήσει τούς θεούς και τούς ἀνθρώπους, γι' αὐτό και ή ἐπίδρασή του ήταν περιθρισμένη. Συναντήθηκε μέ τόν Κομφούκιο κάποτε (ήταν σύγχρονοι), και ἐκφράστηκαν ό καθένας γιά τόν ἄλλο μέ ασχῆμα λόγια. Στή σκέψη του είναι θεωρητικός και σέ αντίθεση μέ τόν Κομφούκιο παραδέχεται πώς ύπάρχει ἔνας ὑψιστος νόμος τό Ταό, πού κυβερνάει όλα ὅσα ύπάρχουν, και α' αύτό τό Ταό ὅλα τελικά θά καταλήξουν. "Ετσι ό Ταοϊσμός γίνεται «σύστημα» μέσα στό όποιο, κατά τόν Λάο Τσέ, κινεῖται ό ἀνθρώπινος μηχανισμός. Στή σημερινή Κίνα είναι πολύ περιορισμένη ή διάθεση γιά θρησκευτική δραστηριότητα. Σέ τούτο ἔπαιξε σημαντικό ρόλο ή ἐπίδραση ἄλλων θρησκειῶν και μάλιστα τοῦ Βουδισμοῦ και τοῦ Ἰνδοϊσμοῦ καθώς και τό πολιτικό καθεστώς τῆς χώρας.

Ζωροαστρισμός. Είναι ή θρησκεία πού διαδόθηκε στήν Περσία τόν 7ο π.Χ. αιώνα. "Άλλοι πιστεύουν ότι ό Ζωροαστρισμός είναι γνωστός από τό 1.000-800 π.Χ. Ίδρυτής είναι ό Ζωροάστρης (στά Περσικά Ζαρατούστρα). Γιά τήν προέλευση τοῦ ὄνόματός του ἐλάχιστα πράγματα γνωρίζουμε., γιά τή ζωή του ὅμως είναι βέβαιο ότι οι μύθοι, οι θρύλοι και οι ἀνεπιβεβαίωτες παραδόσεις ἔχουν συνυφανθεῖ μέ τόν μεγάλο μύθο τής ζωῆς τοῦ Ζωροάστρη. Πιό πιθανή χώρα τής καταγωγῆς του είναι ή Μηδία, και χρόνος γεννήσεως τό 630 π.Χ., βέβαιο ὅμως είναι ότι ό Ζωροάστρης δέν είναι Πέρσης. Άφοῦ ἔμεινε ἐπτά χρόνια μέσα σέ ἔνα σπήλαιο, πήγε στήν Περσία και προσπάθησε νά διαδώσει μιά νέα θρησκεία πού διδάχτηκε από τό φῶς και τή γνώση. Στήν ἀρχή δέν ἔγινε δεκτός. Σκέφτηκε ὅμως ότι, ἄν ἔπειθε κάποιο βασιλιά, ἵσως μέ τή βοήθεια αύτοῦ νά διέδιε τή θεωρία του. Πραγματικά κατόρθωσε νά πείσει τό βασιλιά 'Υστάσπη και ἀφοῦ ἐγκαταστάθηκε στό ἀνάκτορο, ὅλα πλέον ήταν εύκολα γιά τή διάδοση τής θρησκείας του. "Ενα ἀκόμη μεγάλο βῆμα ήταν ότι νυμφεύθηκε τήν κόρη ἀνώτατου ύπουργοῦ τοῦ βασιλιά και από τότε ή θρησκεία του γίνεται ἐπίσημη θρησκεία τῶν Περσῶν. Στή θρησκεία αὐτή πίστεψε ἀργότερα και ό Κύρος και ό Δαρείος. 'Ο Ζωροάστρης σέ ήλικια 77 ἐτῶν σκοτώθηκε σέ μάχη τοῦ 'Υστάσπη ἐναντίον ἔχθρων του.

"Η διδασκαλία του ἀποτελείται από ὄμιλίες, προφητείες και συμβουλές. Τό ιερό του βιβλίο λέγεται 'Αβέστα (γνώση) και περιέχει μικρές ίστοριες γιά τό Ζωροάστρη πού ξεπερνοῦν τά ὅρια τοῦ μύθου. Στήν 'Αβέστα ἐμφανίζεται σάν μεγάλος προφήτης τοῦ Θεοῦ ό 'Ἄχουρα-

Μάσδα (θεός τοῦ Καλοῦ) πού βρίσκεται σέ μεγάλο καὶ αἰώνιο ἄγώνα μέτον Ἀριμάν (θεό τοῦ Κακοῦ). Ἐπικρατεῖ πότε ὁ ἔνας θεός καὶ πότε ὁ ἄλλος. Ἐδῶ ὁ προφήτης καλεῖται νά πείσει τούς ἀνθρώπους νά κάνουν ἔργα ἀγαθά γιά νά ἐπικρατήσει ὁ ἀγαθός θεός. Ἡ δυαρχία εἶναι τό χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ Ζωροαστρισμοῦ. Ἡ δυαρχία αὐτή ἐκτείνεται καὶ πρός τά κάτω, σέ ἀτελέστερα καὶ μυστηριώδη πνεύματα, ἀγαθά καὶ πονηρά, πού καὶ αὐτά μεταξύ τους πολεμοῦν. Ἱερό σύμβολο εἶναι ἡ φωτιά, πολλές δέ τελετές γίνονται γύρω ἀπό φωτιές ἢ μπροστά σέ ἀναμμένες φωτιές. Ὁ Ζωροάστρης εἶναι βέβαιος ὅτι ὁ ἀγαθός θεός ἐγκρίνει τόν ὅποιοδήποτε πόλεμο ἐναντίον τῶν ἀπίστων γιά τήν ἐπικράτηση τῆς θρησκείας. Τό σημεῖο αὐτό ἔκανε τό Ζωροαστρισμό νά παρακμάσει πολύ γρήγορα. "Οταν οἱ Πέρσες ἀναγκάστηκαν νά κάμουν μακρούς πολέμους κατά τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν μουσουλμάνων ύπεκυψαν στόν Ἰσλαμισμό. Σήμερα οἱ περισσότεροι Πέρσες εἶναι μουσουλμάνοι καὶ πολύ λιγότεροι ὄπαδοι τοῦ Ζωροάστρη (περί τά 3 ἑκατομ.) εἶναι δέ ἐγκατεστημένοι σέ διάφορες ινδικές κυρίως πόλεις. Ὁ Ζωροαστρισμός ἔχει πάρει πολλά ιουδαϊκά, ινδικά, ἀλλά ἀργότερα καὶ χριστιανικά στοιχεῖα ἀκόμη καὶ μέ αὐτή τή μορφή σήμερα προσπαθεῖ νά ἀσκήσει κάποια ἐπίδραση κυρίως στόν εύρωπαικό χῶρο.

Σιντοϊσμός: Εἶναι ἡ θρησκεία τῶν Ἰαπώνων. Λέγεται καὶ θρησκεία τοῦ ἥλιου, γιατί ἡ θεότητα τοῦ ἥλιου εἶναι ἡ μεγαλύτερη μέσα στό πάνθεο τῆς ἱαπωνικῆς θρησκείας. Ἡ θρησκεία αὐτή δέν ἔχει ιδρυτή. Εἶναι παραδοσιακή θρησκεία, γι' αὐτό μπορεῖ νά ὀνομασθεῖ καὶ ἐθνική θρησκεία τῶν Ἰαπώνων. Σέ ἀντίθεση μέ πολλές ἄλλες θρησκείες, εἶναι πολύ γνωστή ἀπό τήν ἐμφάνισή της ὡς σήμερα σέ ὅλες τίς λεπτομέρειές της, χωρίς νά ὑπάρχουν σ' αὐτήν ἀπόκρυφα ἢ σκοτεινά σημεῖα. Τοῦτο ὄφελεται στό ὅτι ὅλα τά παλιά χειρόγραφα αὐτῆς τῆς θρησκείας φυλάχτηκαν μέ πολλή προσοχή ἀπό τούς Ἰάπωνες πού ἀργότερα γράφηκαν σέ τρείς μεγάλους τόμους μέ ἀκρίβεια καὶ προσοχή.

Στήν πιό ἀρχαία ἱαπωνική θρησκεία καὶ γλώσσα μέ τή φράση Σίν-Tao (= δρόμος Θεοῦ) χαρακτηρίζόταν ἡ πατροπαράδοτη θρησκεία πού ἦταν ἀποκλειστικά εἰδωλολατρική. Στό Σιντοϊσμό ύπάρχουν χιλιάδες θεοί καὶ θεές. Ἡ πιό σπουδαία θεότητα εἶναι ἡ Ἀματερασοῦ (θεά τοῦ ἥλιου) πού πάντοτε συνοδεύεται ἀπό ἔνα μεγάλο καθρέφτη. Ἀπό αὐτή τή θεότητα γεννήθηκε καὶ ἐγκαταστάθηκε στήν Ἰαπωνία ὡς αὐτοκράτορας καὶ οἱ ἀπόγονοί του πού κυβερνοῦν τό λαό καὶ συντηροῦν τή θρησκεία. Εἶναι τόσο μεγάλος ὡς ἀριθμός τῶν θεῶν πού φθάνουν σέ χιλιάδες. Ἀνάμεσά τους ἐπικρατοῦν σχέσεις κάθε ἄλλο παρά θεϊκές. Μι-

οοῦνται καὶ καταδιώκονται μεταξύ τους καὶ σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες ἀνακατεύουν καὶ τούς ἀνθρώπους.

Εἶναι ἄπειρα τά σκάνδαλα μεταξύ τῶν θεῶν. Σέ τοῦτο τό σημεῖο προσδιορίζεται κάποια ὁμοιότητα μὲ τή θρησκεία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Σουσανόβο (θεός τῆς τρικυμίας) ἔκαμε σκληρούς ἀγῶνες ἐναντίον ἄλλων θεῶν γιά νά τόν ἀναγνωρίσουν σάν ἰσότιμο τους θεό. Οἱ ἀνθρωποι πιού παίρνουν μέρος σ' αὐτούς τούς ἀγῶνες γίνονται καὶ αύτοί σάν τούς θεούς. Μέ τό θάνατό τους οἱ ἀνθρωποι γίνονται ἔξωγυῆνα ὅντα καὶ τότε προκαλοῦν τό φόβο στούς ζωντανούς, γιατί οἱ ζωντανοί δέν ἔρουν μέ ποιούς θεούς θά συμμαχήσει αὐτός πού πέθανε. Ὁ θάνατος εἶναι κακό, γι' αὐτό γίνονται πολλοί καθαρμοί στό σπίτι τοῦ πεθαμένου. Μετά τό θάνατο δέν ύπαρχουν ποινές καὶ ἀμοιβές. Ὁ ἀύτοκράτορας σάν ἀπόγονος τῆς θεότητας τοῦ ἥλιου πρέπει νά είναι πάντοτε καθαρός. Γιά τό σκοπό αύτό ύπαρχει μιά ἀτελειώτη σειρά ἀπό τελετές καὶ καθαρισμούς σέ σημεῖο πού νά γίνεται ἀρκετά τυραννική ἡ ζωή του. "Ολοι οἱ θεοί εἶναι παρόντες, κρυμμένοι μέσα στά πιό ἀπίθανα ἀντικείμενα (νομίσματα, πέτρες, μαχαίρια κ.τ.λ.) καὶ συνεργάζονται μέ τούς ἀνθρώπους, ἀρκεῖ ό πιστός νά κτυπήσει τά δυό του χέρια καὶ νά καλέσει σέ βοήθεια τόν κατάλληλο θεό.

Ο Σιντοϊσμός δέν μπόρεσε νά ἐπεκταθεί ἔξω ἀπό τήν Ἰαπωνία. Ἀντίθετα μάλιστα δέχθηκε βαθειές ἐπιδράσεις ἀπό τό Βουδισμό, τόν Ἰνδοϊσμό, τόν Κομφουκιανισμό κ.τ.λ., πού είχαν ὄπωσδήποτε κάτι λογικότερο νά διδάξουν σέ σύγκριση μέ τήν ἀτέλειωτη εἰδωλολατρία τοῦ Σιντοϊσμοῦ. Σήμερα σέ όλα τά Ιαπωνικά σπίτια, ἐκτός ἀπό τούς ἐθνικούς θεούς, λατρεύονται ό Βούδας, ό Κομφούκιος κ.ἄ.

Η ἐπικοινωνία μέ τίς ἄλλες πολιτισμένες χῶρες κάνει τούς Ἱάπωνες νά κρύβουν τίς λεπτομέρειες τῆς θρησκείας τους καὶ εὔκολα νά προστηλυτίζονται ἀπό ἄλλες θρησκείες. Ο Σιντοϊσμός ἔχει περίπου 8 ἑκατομ. ὄπαδούς στήν Ἰαπωνία καὶ ἐλάχιστους σέ ἄλλες χῶρες.

Ἐρωτήσεις

1. Ο Κομφούκιος καὶ ό Λάο-Τσέ προσπαθοῦν νά συστηματοποιήσουν τή θρησκεία τῶν Κινέζων. Ποιές εἶναι οἱ ἀντιθέσεις τους;
2. Πῶς διαδόθηκε ό Ζωροαστρισμός στήν Περσία;
3. Τί εἶναι ή Ἀβέστα καὶ τί περιέχει;
4. Πῶς μπορεῖτε νά χαρακτηρίσετε τό Σιντοϊσμό ώς θρησκεία;

ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΑΩΝ

**Ἡ λατρεία τοῦ Μίθρα, τῆς Κυβέλης, τῆς Ἀστάρτης
καὶ τῆς Ἰσιδας**

Ο Μίθρας ἦταν θεός τῶν Περσῶν πού τὸν τιμοῦσαν γιά προστάτη τῆς ἀλήθειας, τοῦ φωτός καὶ τῆς δικαιοσύνης. Οἱ μύθοι τὸν παρουσιάζουν νά σκοτώνει τὸν ταύρο καὶ νά σώζει τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτό καὶ τὸν θεωροῦσαν σωτήρα τῶν ἀνθρώπων. Στή λατρεία τοῦ Μίθρα προσπαθοῦσαν νά συνδέσουν τὴν ψυχή μὲ τὸ Θεό, γιά νά ἐπιτύχουν τῇ λύτρωσή τους. Ο Μιθραϊσμός είχε μεγάλη ἀπήχηση στούς φτωχούς, τούς δούλους καὶ τούς στρατιώτες. Ἀπέκλειαν ὅμως τῇ συμμετοχῇ γυναικῶν.

Ἡ Κυβέλη ἦταν μιά μυθική θεότητα πού λατρεύτηκε στήν περιοχή τῆς Φρυγίας. Ο μύθος τή συνδέει μέ τό νεαρό θεό "Ἄττι, ὁ ὄποιος πεθαίνει καὶ ἀνασταίνεται. Οἱ γιορτές γίνονταν στὸν τάφο τοῦ" Άττι. Ἐκεῖ θρηνοῦσαν στήν ἀρχή τό θάνατο τοῦ θεοῦ καὶ ἔπειτα χαίρονταν γιά τὴν ἀνάστασή του. Μ' αὐτό τὸν τρόπο ἡ ἐλπίδα ἔδινε τῇ θέση τῆς στή βεβαιότητα. Ἡ ἀνάσταση διαδεχόταν τό θάνατο καὶ ἡ χαρά τόν πόνο. Γενικά οι λατρευτικές ἐκδηλώσεις δημιουργοῦσαν στίς ψυχές τῶν μουσιμένων τὴν προσδοκία τῆς λυτρώσεως καὶ τὴν ἐλπίδα γιά μιά νέα ζωή μετά τό θάνατο.

Ἡ Ἀστάρτη, σημιτική θεότητα, ἦταν ἡ προσωποποίηση τῆς γονιμότητας καὶ τῆς μητρότητας. Οἱ Φοίνικες τιμοῦσαν πολύ τήν Ἀστάρτη. Ἡ λατρεία τῆς στή Χαναάν συνοδεύει τὸν μέ ασεμνες τελετέας καὶ ἀνθρωποθυσίες. Γι' αὐτό καὶ οἱ Προφῆτες τοῦ Ἰσραήλ ἐλέγχουν μέ αὐτηρότητα αὐτές τίς ἐκδηλώσεις. Ἡ λατρεία τῆς Ἀστάρτης ἐκφράζει τήν ἔντονη ἐπιθυμία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς γιά ἀθανασία καὶ αἰωνιότητα.

Ἡ Ἰσις ἦταν αἰγυπτιακή θεότητα πού προστάτευε τή συζυγική πίστη, τήν ἀγνότητα καὶ τήν πρόοδο. Τή λάτρευαν μαζί μέ τόν "Οσιρι πού ἦταν θεός τοῦ κάτω κόσμου. Πρός τιμὴν τους γίνονταν στήν Αἴγυπτο διάφορες θρησκευτικές τελετέας. Οἱ μυήσεις είχαν σκοπό νά ἀποκαλύψουν τή θεότητα στήν ψυχή τῶν μουσιμένων καὶ νά ἐξασφαλίσουν τή συνέχεια τῆς ζωῆς καὶ τήν ἀθανασία.

Η μεγάλη διάδοση της λατρείας τῶν θεῶν μητέρων (Κυβέλης, Ἀστάρτης, Ἰσιδος) ἐξηγεῖται ἀπό τὸ γεγονός ὅτι οἱ τελετές ἡταν φορτισμένες μὲν πολὺ καὶ ἔντονο συναίσθημα καὶ ἐρμηνεύεται ὡς μία προσπάθεια τῆς γυναικείας ψυχῆς νά ἀνακουφιστεῖ ἀπό τὴν κούραση τῆς ζωῆς καὶ νά λυτρωθεῖ ἀπό τίς τύψεις τῆς συνειδήσεως.

Γενικά ὥλες αὐτές οἱ μυστηριακές θρησκείες ἔχουν όρισμένα καλά στοιχεῖα, παρουσιάζουν ὅμως μεγάλα μειονεκτήματα: α) Οἱ θεότητες τῶν μυστηρίων τους ἡταν μυθικές. β) Τὰ μυστήρια τῶν θρησκειῶν αὐτῶν προσπαθοῦσαν νά διεγείρουν τό συναίσθημα καὶ δέν πρόσφεραν πραγματική λύτρωση. γ) Δέν ἀπαιτοῦσαν ἡθική συνέπεια καὶ δέν ἀπέβλεπαν στήν ἡθική ἀνύψωση.

Η πολυμορφία τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς λατρείας στήν ἀρχαία ἑλληνική θρησκεία

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἡταν λαός θρησκευόμενος. "Ολη ἡ ἀτομική καὶ κοινωνική ζωή τους εἶχε διαποτισθεῖ ἀπό τίς θρησκευτικές ιδέες τους. Ὁ ἑλληνικός λαός αἰσθανόταν ἔνα «δέος» ἀπέναντι στίς θεῖς δυνάμεις. Γι' αὐτό καὶ χαρακτηριζόταν «δεισιδαίμων» (= θεοφοβούμενος). Τούτο εἶχε παρατηρήσει καὶ ὁ Ἀπ. Παῦλος, ὅταν ἤρθε στήν Ἀθήνα. Μιλώντας στόν Ἀρειο Πάγο εἶχε πεῖ: «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατά πάντα ώς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ» (Πράξ. 17, 22).

Ἡ ἀρχαία ἑλληνική θρησκεία δέν παρουσιάζει ἐνιαία μορφή. Ἀπουσιάζει τό ἐνιαίο δόγμα καὶ ἡ σταθερή λατρεία. Οἱ ἐποχές πού ἔρχονται φέρνουν καὶ κάποια νέα θρησκευτική μορφή, μέν νέες λατρευτικές ἐκδηλώσεις.

Μιά πρώτη μορφή τῆς θρησκείας είναι ἡ Μυκηναϊκή (μετά τό 1.700 π.Χ.). Ἀπό τά ἀρχαιολογικά εύρήματα βλέπουμε ὅτι ἔδιναν ιδιαίτερη σημασία στή λατρεία τῶν νεκρῶν προγόνων. Πίστευαν ὅτι ὁ νεκρός ἐξακολουθεῖ νά ζει καὶ μέσα στόν τάφο. Μερικούς ἀπό τούς ἐπίσημους νεκρούς τούς τιμοῦσαν ώς προστάτες. Παράλληλα ύπηρχε στό λαό καὶ μιά ἀπλούστερη μορφή θρησκείας, περισσότερο πρωτόγονη, ἡ πίστη στίς ἀπρόσωπες φυσικές δυνάμεις.

Ἡ πιό ἀναπτυγμένη μορφή τῆς ἀρχαίας θρησκείας είναι αὐτή πού περιγράφεται στά ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἡσίοδου. Οἱ θεοί είναι πολλοί καὶ παρουσιάζονται πολλές φορές ώς ἄνθρωποι μέ ἀρετές καὶ ἀδυναμίες. Ἐχουν ἀνθρώπινες ιδιότητες σέ ίδανική μορφή. Ὁ ἄνθρωπομορφισμός είναι τό κύριο χαρακτηριστικό τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας. Ἡ λατρεία είναι ἀπλή καὶ γίνεται παντοῦ. Ὕπάρχουν ὅμως καὶ ὄρισμένοι τόποι ιεροί, ὅπως είναι ἡ Δωδώνη καὶ οἱ Δελφοί. Μέ

προσευχές, θυσίες ζώων, σπονδές, χορούς και ἀγῶνες λατρεύουν τούς θεούς και ζητοῦν τή βοήθειά τους. Λατρεία ἀπονέμουν και στούς νεκρούς. Ἡ διαφορά είναι ότι τώρα τούς καίνε, ἀντί νά τούς ἐνταφιάζουν. Ἐπίσης κατά τήν ὄμηρική περίοδο είναι ἄγνωστη ἡ ἔννοια τῆς ἀμαρτίας και ἡ διάκριση τοῦ καλοῦ και τοῦ κακοῦ.

Αύτός ὁ τύπος τῆς θρησκείας διατηρήθηκε και στήν κλασική ἐποχή, μέ όρισμένες μεταβολές. Περιορίζεται ὁ πανελλήνιος χαρακτήρας και ἐπικρατεῖ ἡ λατρεία τοπικῶν θεῶν. Οι νομοθέτες ἔχουν τήν τάση νά ρυθμίζουν τά θρησκευτικά πράγματα και νά προστατεύουν τή θρησκεία και τίς τελετές της. Ἡ ἀσέβεια στούς θεούς χαρακτηρίζεται ἀδίκημα και διώκεται ἀπό τούς νόμους.

Ο ἀνθρωπομορφισμός ὅμως δέν ικανοποιεῖ τίς βαθύτερες ἀνάγκες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. "Ετσι γεννήθηκε ἡ ἀνάγκη γιά μύηση. Είναι τό καινούργιο στοιχεῖο πού ἐκδηλώνεται μέ τά μυστήρια ('Ελευσίνια, Διονυσιακά, 'Ορφικά). Τά μυστήρια ἔφεραν τήν ἔννοια τῆς προσωπικῆς ἀμαρτίας και τήν ἰδέα γιά τήν ἀνταπόδοση τῶν πράξεων.

Στά 'Ελευσίνια μέ τίς μυήσεις και τίς τελετές δημιουργοῦνταν στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων ίσχυρές συγκινήσεις. Πίστευαν ότι ἔτσι ἔξαγνίζονταν κι' ἐπαιρναν μιά γεύση ἀπό τή μετά θάνατο ζωῆ. Τά Διονυσιακά μυστήρια είχαν τό θρησκευτικό ἐνθουσιασμό, τήν ἔκσταση και τό στοιχεῖο τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τά δεσμά τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Τά 'Ορφικά μυστήρια ἔφεραν νέα θρησκευτικά στοιχεῖα, ὅπως είναι ἡ πίστη στή διπλή φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἰδέα ότι τό σῶμα ἀποτελεῖ τάφο τῆς ψυχῆς και πρέπει ό ἀνθρωπος νά λυτρωθεῖ μέ τήν ἄσκηση, ὁ ζῆλος γιά τή διάδοση τῆς θρησκείας. Οι ὄρφικοι πιστεύουν στήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς και στήν ἀνταπόδοση τῶν πράξεων. Μέ τήν ἐπίδραση τοῦ 'Ορφισμοῦ οι θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ξεκαθαρίζουν: 'Ο ἀνθρώπος ἔχει προσωπική εὐθύνη ἀπέναντι στούς θεούς, τό ἀγαθό διακρίνεται ἀπό τό κακό, ἡ συμμόρφωση στίς ἐντολές τῆς θρησκείας θεωρεῖται ἀναγκαία.

Θρησκεία και κράτος στούς Ρωμαίους. Ἡ λατρεία τοῦ αύτοκράτορα

Στούς Ρωμαίους ἡ θρησκεία ἀνήκε στήν ἀρμοδιότητα τοῦ κράτους. Στό πρώτο πολίτευμα τῆς Ρώμης ὁ βασιλιάς ἦταν και ἀνώτατος θρησκευτικός ἀρχηγός. Ὁρισμένες μάλιστα ἐπίσημες λατρευτικές ἐκδηλώσεις τίς τελούσε ὁ ἴδιος. Ἀργότερα ἡ ρωμαϊκή πολιτεία είχε και ἐπίσημη θρησκεία, ἐκτός ἀπό τή θρησκεία τῶν ἴδιων. 'Ο ἀρχηγός τοῦ κράτους είχε τότε και τό ἀξίωμα τοῦ Μεγάλου 'Αρχιερέα.

Μέ τὸν καιρό ἡ παλιά κρατική θρησκεία ἔχασε τὴ δύναμη τῆς. Τότε θεοποιήθηκε ἡ δύναμη καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς πολιτείας. Ἡ Ρώμη ἔγινε ἡ Dea Roma καὶ ἀπέκτησε δικούς της ιερεῖς. Ἡ λατρεία της συνδυάστηκε καὶ μὲ τὴ λατρεία τοῦ αὐτοκράτορα πού ἐπικράτησε. Θεωρούσαν τὸν αὐτοκράτορα κυρίαρχο τῆς οἰκουμένης καὶ γι' αὐτό ἔπερπετε νά τὸν πλησιάζουν μέθρησκευτικό σεβασμό. Τοῦ ἀπέδιδαν θεϊκές τιμές. Πρός τιμήν του ἔχτισαν ναούς, ιδίως στίς ἐπαρχίες, καὶ προσέφεραν θυσίες στὴ θεϊκὴ δύναμη πού δροῦσε μέσα του. Ακόμη καὶ ἔορτές εἶχαν καθιερώσει γι' αὐτόν.

Ἡ θεοποίηση ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἦταν σημεῖο παρακμῆς τῆς θρησκείας. «Τὸ ἔσχατον σημεῖον καταπτώσεως τῶν ἀρχαίων θρησκειῶν ἀποτελεῖ ἡ ἀπόδοση θείων τιμῶν εἰς θνητούς ἀνθρώπους» (Κ.Δ. Γεωργούλης). Αὐτή ἡ θεοποίηση δείχνει τὴν ἀγωνιώδη ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀνθρωποι τότε ἀναζητοῦσαν στήριγματα, καὶ ἀφοῦ οἱ φανταστικοὶ θεοὶ δέν ἔδιναν καμιά ἀπάντηση, στήριζαν τίς ἐλπίδες τους σέ ἐπιφανή πρόσωπα.

Ἐρωτήσεις

1. Τί ἀναζητοῦσαν οἱ ἀνθρωποι στίς μυστηριακές θρησκείες;
2. Τί μειονεκτήματα παρουσιάζουν οἱ μυστηριακές θρησκείες;
3. Γιατί ὁ ἀνθρωπομορφισμός τῆς ἀρχαίας θρησκείας δέν ἰκανοποιοῦσε τίς ψυχικές ἀνάγκες τῶν Ἑλλήνων;
4. Ποιά ἐπίδραση εἶχε ὁ Ὀρφισμός στίς θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς του;
5. Στήν ἐποχὴ μας ὑπάρχουν περιπτώσεις πού ἀποδίδονται θεῖες τιμές σέ ἀνθρώπους;

Κείμενα

1. «Ἡ ἀναγέννησις τῶν ἐθνικῶν μυστηρίων δέν ἔχει τὴν αὐτήν ἐννοιαν, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ ἡ χριστιανική ἀναγέννησις. Ἡ ἀναγέννησις τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ἐσήμαινε κυρίως τὴν λύτρωσιν ἐκ τῶν δεινῶν τοῦ βίου καὶ ἐκ πασῶν τῶν δυσμενῶν δυνάμεων. Ἡ ἀναγέννησις τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας περιλαμβάνει τὴν λύτρωσιν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ τὴν βαθμιαίαν διά τῆς ἡθικῆς δράσεως καὶ τῆς θείας Χάριτος μεταμόρφωσιν ὥλης τῆς προσωπικότητος κατά τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ». (Βασ. Ἰωαννίδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου, ὁ Μυστικισμός τοῦ Ἀπο-

στόλου Παύλου, Σελ. 133, Β' ἔκδοσις, Ἀθῆναι 1957).

2. «Κατ' ἀντίθεσιν πρός τά μειονεκτήματα τῶν μυστηριακῶν θρησκειῶν ὁ Χριστιανισμός ἐνεφανίζετο ἐφωδιασμένος διά τῶν ἀντιστοίχων πλεονεκτημάτων. Παρουσιάζετο ἔχων δόγμα ὅχι μόνον καθωρικῶν σμένον σαφῶς καὶ ἐπακριβῶς, ἀλλά καὶ ἀνταποκρινόμενον πρός τάς ἡθικάς καὶ λογικάς ἀξιώσεις τοῦ ἀνθρώπου· ἡθικήν αὐστηράν καὶ ύπερροχον, καὶ ἀντί μύθων ἀορίστων καὶ παρουσιάζον τήν προσωπικότητα αὐτοῦ θαῦμα θαυμάτων» (Παν. Τρεμπέλας, Καθηγητής Πανεπιστημίου, *Μυστηριακαὶ θρησκεῖαι καὶ Χριστιανισμός*, Ἀθῆναι 1932, σελ. 79-80).

Μάθημα 6^ο

ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ

Έμφανιση καὶ ἐξάπλωση

Ο ὄρος 'Ισλαμισμός προέρχεται ἀπό τή λέξη 'Ισλάμ, πού σημαίνει ἀφιέρωση στὸ Θεό, ὑποταγή στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

'Ισλαμισμός ὄνομάζεται ἡ θρησκεία, πού ἵδρυσε ὁ Μωάμεθ. Λέγεται καὶ Μωάμεθανισμός ἀπό τό ὄνομα τοῦ ιδρυτῆ της ἡ Μουσουλμανισμός ἀπό τή λέξη μουσλήμ (ἀφοσιωμένος).

Ο Μωάμεθ γεννήθηκε τό 570 μ.Χ. στή Μέκκα τῆς Ἀραβίας. Πέρασε δύσκολα νεανικά χρόνια, γιατί ἔχασε πολύ νωρίς τούς γονεῖς του. Στήν ἀρχῇ ἦταν βοσκός καὶ ἀργότερα ἔγινε ἔμπορος. Δέν εἶχε καμιά

μόρφωση και ήταν παντρεμένος. Φύση θρησκευτική μέζωηρή φαντασία, έπιζητούσε τή μόνωση. Συχνά κατέφευγε σέ μιά σπηλιά και έκει καθόταν ώρες πολλές και σκεπτόταν. "Αλλοτε πάλι ἔπεφτε σέ ἔκσταση και προσευχόταν. "Οπως ἔλεγε ό ἴδιος, σέ ἡλικία 40 ἐτῶν ὄραματίστηκε ἔναν ἄγγελο. Ή πνευματική αύτή ἐμπειρία τόν συγκλόνισε. Πίστεψε, πώς ήταν μιά κλήση τοῦ Θεοῦ στό προφητικό ἀξίωμα και ἅρχισε νά διδάσκει τούς συμπατριώτες του.

Τό κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ περιέχεται στό Κοράνιο, πού είναι τό ιερό βιβλίο τοῦ Ἰσλαμισμοῦ. Στή σημερινή του μορφή διαμορφώθηκε σταδιακά ἀπό τούς διαδόχους του. Τά βασικά ἄρθρα πίστεως τοῦ Ἰσλαμισμοῦ είναι: α) Ἡ πίστη σ' ἔνα Θεό (Ἀλλάχ), β) ὁ Μωάμεθ είναι ὁ τελευταῖος και μεγαλύτερος προφήτης τοῦ Θεοῦ, γ) ἡ ὑπαρξη ἀγγέλων, δ) ἡ ἀνάσταση τῶν νεκρῶν και ἡ ἀνταπόδοση τῶν πράξεων και ε) ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου είναι ἀπό τό Θεό προορισμένη (κισμέτ). Τά κυριότερα καθήκοντα τῶν ὀπαδῶν τοῦ Ἰσλάμ είναι ἡ ὁμολογία πίστεως, ἡ προσευχή, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ νηστεία, τό ιερό προσκύνημα στή Μέκκα και ἡ διάδοση τῆς πίστεως μέ κάθε μέσο, ἀκόμη και μέ τή βία.

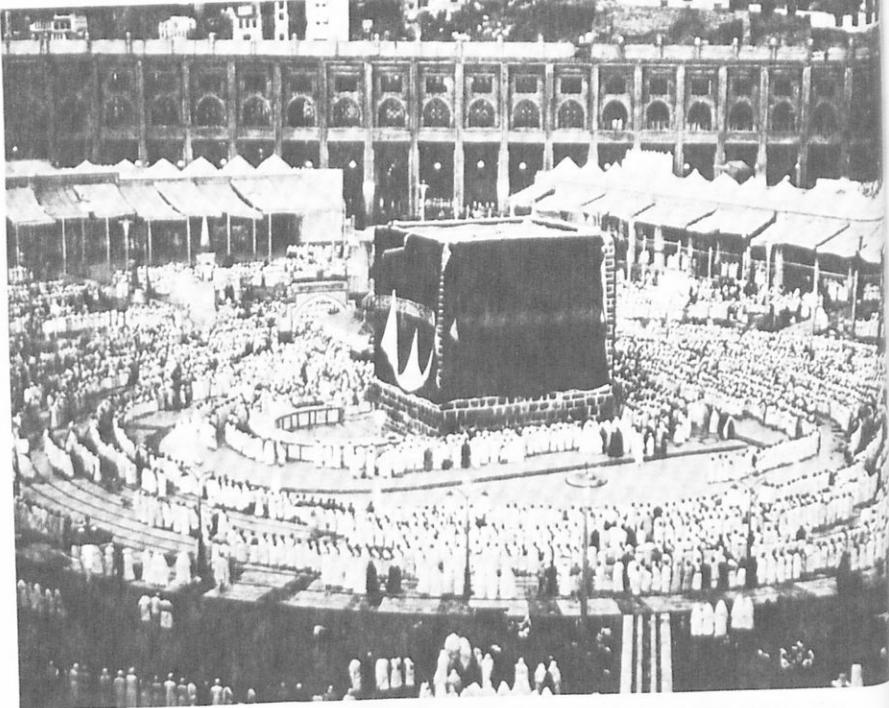
Τό κήρυγμα τοῦ Μωάμεθ δέν είχε ἀπήχηση. Οι κάτοικοι τῆς Μέκκας ἀρνήθηκαν νά τόν ἀκολουθήσουν. Ἀναγκάστηκε τότε νά καταφύγει στήν πόλη Μεδίνα (622 μ.Χ.). Τό ἔτος αύτό ὄριστηκε ἀπό τούς Μωαμεθανούς ὡς ἀφετηρία τῆς χρονολογίας τους και ὀνομάστηκε Ἐγίρα.

Στή Μεδίνα ὁ Μωάμεθ σημείωσε ἐπιτυχία. Πολλοί δέχτηκαν τίς ιδέες του και τόν βοήθησαν νά τίς ἐπιβάλει. Ἐπειδή οι Ἀραβες τήν ἐποχή ἐκείνη ἔψαχναν νά βροῦν ἔναν ἡγέτη, ὁ Μωάμεθ δέν ἄργησε νά γίνει και πολιτικός ἀρχηγός τους. Ἐκανε σχέδια νά στερεώσει τήν ἐξουσία του. Μέσα σέ δέκα χρόνια ὥλες σχεδόν οι ἀραβικές φυλές είχαν ἀσπαστεῖ τή θρησκεία του. Ο Μωάμεθ πέθανε τό 632 μ.Χ.

Οι διάδοχοι του συνέχισαν νά διαδίδουν τόν Ἰσλαμισμό μέ τή βία και τόν πόλεμο. Ἐτσι κατακτήθηκε ἡ Περσία, ἡ Συρία, ἡ Αίγυπτος. Στούς ἐπόμενους αἰώνες ὁ Ἰσλαμισμός ἐπικράτησε στόν χώρο πού σήμερα κατέχει ἡ Τουρκία, στήν Ινδονησία, τό Μαρόκο, τήν Ἀλγερία, τό Πακιστάν και σ' ἄλλες χώρες τῆς Ἀσίας και τῆς Ἀφρικής. Σήμερα οι ὀπαδοί τοῦ Ἰσλαμισμοῦ φτάνουν τά 600 ἑκατομμύρια περίπου.

Σχέσεις τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μέ τόν Ἰουδαϊσμό και τό Ἀριστιανισμό

Ο Μωάμεθ σάν ἐμπορος πραγματοποίησε πολλά ταξίδια. Είχε τότε τήν εύκαιρια νά γνωρίσει πολλούς χριστιανούς και ἰουδαίους και νά συζητήσει μαζί τους. Πήρε λοιπόν ἀρκετά στοιχεῖα και ἀπό τίς δύο αύ-

Προσκύνημα στή Μέκκα. Ή μεγάλη πέτρα τής Μέκκας είναι σκεπασμένη μέταξωτό μαύρο υφασμα κεντημένο μέ αραβικά γράμματα και σχέδια. (Φωτογραφία του γραφείου δημοσίων σχέσεων τής Σαουδαραβίας).

τές θρησκείες. Τά παρουσίασε ὅμως προσαρμοσμένα στήν άραβική νοοτροπία. Ἐπηρεάστηκε ἐπίσης και ἀπό τήν θρησκευτική άραβική παράδοση.

Ἀπό τήν ιουδαιϊκή θρησκεία δανείστηκε τήν περιτομή, τήν ἀπαγόρευση ὄρισμένων φαγητῶν, τή νηστεία, τούς καθαρμούς κ.ἄ. Δεχόταν ὅτι τά πρόσωπα τῆς Π. Διαθήκης Νῶe, Ἀβραάμ, Μωϋσῆς, Ἡλίας κ.ἄ. ἡταν δίκαιοι ἄνθρωποι και γνώριζαν τήν ἀληθινή πίστη. Ξεχωριστή θέση ἔδινε στόν Ἀβραάμ, γιατί ἡταν πατέρας τοῦ Ἰσμαήλ, ἀπό τόν ὃποιο κατάγονταν οἱ Ἀραβες. Σέ ἀπομίηη τής ιουδαιϊκῆς ἡμέρας τοῦ ἔξικατόγονταν οἱ Ἀραβες. Σέ ἀπομίηη τής ιουδαιϊκῆς ἡμέρας τοῦ χρόνου ώς λασμοῦ καθιέρωσε τή δέκατη ἡμέρα τοῦ πρώτου μήνα τοῦ χρόνου ώς ἡμέρα νηστείας. Ἀργότερα τήν ἀντικατέστησε μέ νηστεία, πού κρατούσε ὅλο τό μήνα (Ραμαζάνι).

Στό Χριστιανισμό ἀναγνώριζε τό ἡθικό μεγαλεῖο τοῦ Ἰησοῦ και θεωροῦσε τά Εὐαγγέλια Ἀγιες Γραφές. Δεχόταν τήν ὑπερφυσική γέννηση τοῦ Χριστοῦ, τά θαύματα, τήν Ἀνάληψη και τή Δευτέρα Παρουσία Του. Ἀπό τή χριστιανική θρησκεία είχε ἀκόμη πάρει τήν πίστη

στήν άνάσταση τῶν νεκρῶν, τή μέλλουσα κρίση, τήν τιμωρία τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τήν ἀνταμοιβή τῶν δικαίων.

Ἐκτός ἀπό τά κοινά σημεῖα ύπάρχουν καὶ βασικές διαφορές. Ὁ Μωάμεθ ἀρνεῖται τήν πατρότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τό δόγμα τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἀπορρίπτει ἐπίσης τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τή Σταύρωση καὶ τήν ἀνάστασή Του.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ.

Οἱ ἡθικές ἰδέες τοῦ Ἰσλαμισμοῦ δέ διακρίνονται γιά τήν πρωτοτυπία τους. Περιέχουν πολλά εἰδωλολατρικά στοιχεῖα. Ἀκόμη καὶ τήν οὐράνια ζωή τῶν δικαίων στόν Παράδεισο τή συνδέουν μέ ύλικές ἀπολαύσεις. Ἐπιτρέπουν τήν ἀρπαγή καὶ τή λεηλασία κατά τούς ιερούς πολέμους ἐναντίον τῶν ἀπίστων. Ἀναγνωρίζουν ἐπίσημα τή δουλεία καὶ δέχονται τό ευκολό διαζύγιο, μόνο γιά τόν ἄνδρα. Ἀπέναντι στή γυναίκα κράτησαν περιφρονητική στάση. Δίνουν τό δικαίωμα στόν ἄνδρα νά ἔχει ὡς τέσσερις γυναῖκες καὶ πολλές δοῦλες. Ἔτσι ὅμως μειώνουν τήν ιερότητα τοῦ γάμου καὶ πλήττουν τό θεσμό τῆς οἰκογένειας. Τούτο εἶναι τόσο ἀντίθετο μέ τή χριστιανική διδασκαλία γιά τήν ισότητα τῶν ἀνθρώπων.

Ο ἐπιθετικός χαρακτήρας στή διάδοση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἔρχεται σέ φανερή ἀντίθεση μέ τό πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας. «Τό ξίφος, ἔλεγε ὁ Μωάμεθ, εἶναι τό κλειδί τοῦ Οὐρανοῦ». Πόστ διαφορά μέ τό λόγο τοῦ Χριστοῦ: «Εἴ τις θέλει ὥπισω μου ἔρχεσθαι...»! (Λουκ. 9,23).

Στό ὄνομα τοῦ ιερού πολέμου ἐναντίον ὅλων τῶν θρησκειῶν, ἔγιναν μεγάλες σφαγές καὶ ἀμέτρητες λεηλασίες. Οι "Ελληνες μάλιστα, κατά τούς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, ἀντιστάθηκαν στή βία καὶ τόν ἔξισταμισμό καὶ μυριάδες ἐμπατύρησαν (νεομάρτυρες). Ὁ "Αγγλος ἴστορικός Οὐίλλιαμ Μιουΐρ γράφει: «Τό σπαθί τοῦ Μωάμεθ καὶ τό Κοράνιο εἶναι οἱ ὀλεθριότεροι ἔχθροι τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως, ἀπό ὕσους τό ἀνθρώπινο γένος συνάντησε μέχρι τώρα σ' αὐτόν τόν κόσμο».

Γενικά ὁ Ἰσλαμισμός εἶναι μία θρησκεία μέ πολύ μικρές ἀπαιτήσεις. Εἶναι εὐκολή στήν τήρηση τῶν ἐντολῶν καὶ ίκανοποιεῖ τίς ύλικές ἐπιθυμίες τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἔγειρται καὶ ἡ γρήγορη διάδοσή του ἀνάμεσα στούς ἀραβικούς λαούς.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ μόνο στούς λαούς τῆς Ἀραβίας εἶναι σημαντική. Γιά νά ἀξιολογήσει κανείς δίκαια τό ἔργο του θά πρέπει νά

σκεφθεῖ σέ ποιά κατάσταση βρισκόταν τότε ο ἀραβικός κόσμος. 'Ο Ἰσλαμισμός εἴθεσε τίς βάσεις γιά τήν πολιτική καί θρησκευτική ἐνωση τῶν Ἀράβων. Σπουδαία ἐπίσης υπῆρξε καί ἡ συμβολή του στή δημιουργία τοῦ ἀραβικοῦ πολιτισμοῦ. Στίς χώρες πού ἐπικράτησε, οἱ θετικές ἐπιστήμες καί οἱ διάφοροι κλάδοι τῆς φιλολογίας καί τῆς τέχνης δέν ἀναπτύχθηκαν σημαντικά. Τά ἀραβικά πολιτιστικά στοιχεῖα ἐπέδρασαν ἀργότερα καί στή διαμόρφωση τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, χωρίς ὅμως νά βάλουν καμιά ιδιαιτερή σφραγίδα σ' αὐτόν.

Σήμερα παρατηρεῖται μιά ἔντονη προσπάθεια γιά τή διάδοση τῶν ἰδεῶν τοῦ Ἰσλαμισμοῦ στὸ χῶρο τῆς μαύρης ηπείρου. Βέβαια δέν ύπαρχει τώρα ο θεοκρατικός χαρακτήρας στίς μουσουλμανικές χώρες (Χαλιφάτα), γιατί ἡ πολιτική διοίκηση ἔχει χωριστεῖ ἀπό τή θρησκευτική. 'Υπάρχει ὅμως μιά ισχυρή πανισλαμική κίνηση, πού ἔχει σημαντική ἐπιρροή στή γενικότερη πολιτική τῶν κρατῶν της.

Ἐρωτήσεις

1. Πώς κρίνεις τά μέσα πού χρησιμοποίησε ὁ Ἰσλαμισμός γιά τή διάδοσή του;
2. Ποιά μειονεκτήματα παρουσιάζει ὁ Ἰσλαμισμός σέ σύγκριση μέ τό Χριστιανισμό;
3. Γιατί ὁ Ἰσλαμισμός ἐπικράτησε εύκολα στούς ἀραβικούς λαούς;

Κείμενο

Ἀπόσπασμα ἀπό τό Κοράνιο

«... Ὁ Μεσσίας θὰ κληθῇ Ἰησοῦς υἱὸς τῆς Μαριάμ, ἔνδοξος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ εἰς ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κυρίου. Θὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῆς βρεφικῆς αὐτοῦ ἡλικίας καὶ είτε γενόμενος ἀνήρ. Ἔσεται δὲ ἐκ τῶν ἑναρέτων. Καὶ θὰ διδάξῃ αὐτὸν τὴν Βίβλον, τὴν σοφίαν, τὴν Πεντάτευχον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον. Ὁ Ἰησοῦς ἔσται ὁ ἀπόστολος τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, καὶ θὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς διὰ τῶν σημείων τοῦ Κυρίου ὑμῶν, θὰ σχηματίσω·

τίσω ἀπὸ χοῦν πιηνόν, θὰ ἐμφυσήσω εἰς αὐτὸ καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ θὰ λάβῃ ζωὴν. Θὰ θεραπεύσω τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, καὶ τὸν λεπρόν, θὰ ἀναστήσω νεκρούς, διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ εἴπω ύμῖν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐφάγετε καὶ ὅ,τι κρατεῖτε κρυπτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ ύμῶν. Ταῦτα πάντα ἔσονται θαύματα δι' ύμᾶς, ἐὰν εἰσθε πιστοὶ» (Κεφ. 3,40-41,44).

(Τό Κοράνιον, μετάφρ. Γ. Πεντάκη, Ἀθῆναι 1928).

Μάθημα 7ο

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ

‘Από τὸν Ἀνιμισμό καὶ τὴν Πυρολατρεία στίς σύγχρονες μορφές θρησκείας

Ο iθαγενής κάτοικος τῆς ἀφρικανικῆς ἡπείρου παρουσιάζει μιά ισχυρή καὶ ἔντονη θρησκευτικότητα. Από τίς παλαιότερες μορφές τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν Ἀφρικανῶν εἶναι ὁ Ἀνιμισμός καὶ ἡ Πυρολατρεία.

Ἀνιμισμός ἡ Ψυχισμός (ἀπό τή λέξη ANIMA = ψυχή) εἶναι ἡ τάση τῶν πρωτογόνων νά ἀποδίδουν ψυχή καὶ στά ἄψυχα πράγματα. Σημαίνει ἀκόμη καὶ τὴν πίστη στά πνεύματα καὶ τίς ἀόρατες ὑπερφυσικές δυνάμεις. Μέ τὸν Ἀνιμισμό ἐξηγοῦνται ὄρισμένα ἔθιμα τῶν πρωτογόνων τῆς Ἀφρικῆς, ὅπως εἶναι ἡ ταρίχευση καὶ ἡ καύση τῶν νεκρῶν σωμάτων, ἡ ἀνθρωποφαγία κ.ἄ.

Η Πυρολατρία είναι μία αλλη έκδήλωση της θρησκευτικής ζωής των πρωτογόνων. Είναι ή λατρεία της φωτιᾶς ως θεότητας. Τό πῦρ έχει καταστρεπτική αλλά και καθαρική δύναμη. Η φωτιά τούς δημιουργεῖ αισθήματα φόβου και θαυμασμού. Για τόν πρωτόγονο τό πῦρ δόθηκε στούς άνθρώπους από τό Θεό. Γι' αυτό και θεωρεῖται ιερό και ισοδύναμο μέ τή ζωή. Ο πρωτόγονος πιστεύει ότι ή φωτιά έχει τήν ιδιότητα νά διώχνει μακριά τό κακό η έστω νά τό έμποδίζει νά πλησιάσει.

Μιά σύγχρονη μορφή θρησκευτικότητας τῶν Ἀφρικανῶν είναι ή λατρεία τῶν πνευμάτων. Οι ιθαγενεῖς τῆς Ἀφρικῆς πιστεύουν ότι ή ζωή τῶν άνθρώπων είναι κάτω από τήν έπιδραση τῶν πνευμάτων. Γιά τό λόγο αιύτο τά έπικαλοῦνται και έπικοινωνοῦν μέ αύτά. Τά πνεύματα δέν άποτελοῦν τό Δημιουργό Θεό. Βρίσκονται σέ μιά θέση άνάμεσα στό Θεό και στίς ψυχές τῶν νεκρῶν. Τά πνεύματα ήταν ήμιθεοί και ήρωες η πρόσωπα τοῦ παρελθόντος πού θεοποιήθηκαν. Οι Ἀφρικανοί δέν είκονίζουν τά πνεύματα μέ εϊδωλα. Η λατρεία τους περιλαμβάνει προσευχές, θυσίες και μυήσεις. Έχουν ιερούς τόπους (σπήλαια, λίμνες, ποταμούς) και χρόνο τελετῶν. Ειδικά πρόσωπα, οι ιεροδιάμεσοι, τελοῦν τίς λατρευτικές πράξεις. Γενικά ή λατρεία τῶν πνευμάτων δείχνει τήν πίστη τῶν Ἀφρικανῶν στή μεταθανάτια ζωή και τή βεβαιότητα ότι οι νεκροί έπικοινωνοῦν μέ τούς ζῶντες.

Κάτι άνάλογο με τή λατρεία τῶν πνευμάτων είναι και τό φαινόμενο τῆς πνευματοληψίας. Πρόκειται γιά τήν πνευματική κατάσταση τοῦ άνθρωπου πού πιστεύει ότι κατέχεται από μιά ύπερφυσική δύναμη η πνεῦμα και ένεργει κατ' έντολή του. Οι πνευματοληψίες αλλοτε είναι αύθόρμητες και αλλοτε πρέπει νά προετοιμαστοῦν μέ ορισμένο τυπικό. Τό φαινόμενο τῆς πνευματοληψίας ίκανοποιεῖ τήν ψυχή τοῦ Ἀφρικανοῦ. Τοῦ δίνει τήν αἴσθηση τῆς έπικοινωνίας μέ τίς ύπερφυσικές δυνάμεις, νοιώθει κάποια σιγουριά και άσφαλεια, γιατί πιστεύει πώς ή ζωή του προστατεύεται.

Αύτές οι μορφές τῆς θρησκευτικής ζωής τῶν Ἀφρικανῶν, πού δέν άφοροῦν τό βόρειο τμῆμα τῆς Ἡπείρου, άποτελοῦν τήν παραδοσιακή λατρεία και περιλαμβάνουν σύμφωνα μέ μιά στατιστική (1960) τό μισό πληθυσμό, περίπου τό 47% τῶν κατοίκων.

Σήμερα σέ πολλές περιοχές τῆς Ἀφρικῆς έχει έπικρατήσει ό Ισλαμισμός. Σέ όρισμένες χώρες, όπως ή Αιγυπτος, ή Λιβύη, τό Μαρόκο, ή Τυνησία, ή Ἀλγερία κ.α. οι μουσουλμάνοι άποτελοῦν τό 70% τοῦ πληθυσμοῦ. Η εύκολη διδασκαλία τοῦ Κορανίου και ή έλαστική ήθική

του προσελκύουν τούς 'Αφρικανούς.

Ο Χριστιανισμός στήν 'Αφρική άκολουθείται άπό τό 17% τών κατοίκων. Τά τελευταία χρόνια ζημιά άναπτύσσεται καί έκει μιά άξιόλογη ιεραποστολική προσπάθεια. Χριστιανοί ιεραπόστολοι πραγματοποιούν μέ επιτυχία τό έργο τού Εύαγγελισμού τών 'Αφρικανῶν. Πολλοί θιαγενεῖς προσέρχονται αύθόρμητα στήν 'Εκκλησία καί βαπτίζονται χριστιανοί.

'Η θρησκευτική ιδιομορφία καί ποικιλία στήν 'Αφρική

Στά παραδοσιακά θρησκεύματα τής 'Αφρικής ύπαρχει μιά μεγάλη πολυμορφία καί ποικιλία, άνάλογη μέ τίς διάφορες φυλές άνθρωπων πού κατοικοῦν τήν άπέραντη αύτή "Ηπειρο. Δέν είναι μόνο οι πολλές μορφές τής θρησκευτικής ζωής. Είναι καί τό γεγονός ότι τό ίδιο θρήσκευμα παρουσιάζει διαφορές άπό τή μιά φυλή στήν άλλη. Γιά τό λόγο αύτό καί οι θρησκειολόγοι βρίσκονται σέ δύσκολη θέση νά διατυπώσουν μιά ιστορία τών άφρικανικῶν θρησκειών.

Χαρακτηριστικό στοιχείο πού συνιστά τήν ιδιομορφία τής άφρικανικής θρησκευτικότητας είναι ό συμβολισμός. Τό συμβολικό στοιχείο κυριαρχεῖ στίς λατρευτικές έκδηλώσεις καί συνδέεται μέ τή μαζική νοοτροπία τους.

Παρά τή θρησκευτική πολυμορφία, στή βάση ύπαρχει ό μονοθεϊσμός, ή πίστη σ' ἔνα Θεό, παντοδύναμο, πανταχού παρόντα καί πανάγαθο. Οι έπι μέρους θεοί τών διαφόρων φυλῶν θεωροῦνται ώς προσωποποιήσεις τών έκδηλώσεων καί ένεργειῶν τοῦ Ἐνός Θεοῦ. Ό γνωστός ιεραπόστολος Δαβίδ Λίβιγκστον πού ἔζησε πολλά χρόνια άνάμεσα στούς 'Αφρικανούς γράφει: «Δέ βρήκαμε κανέναν 'Αφρικανό στόν όποιο νά μήν ήταν ριζωμένη ή πίστη στόν "Ψυιστο Θεό... 'Η άρχική άφρικανική πίστη φαίνεται πώς ήταν αύτή: ότι ύπαρχει ἔνας παντοδύναμος θεός, δημιουργός τού ούρανού καί τής γῆς». Χαρακτηριστικό τού μονοθεϊσμού είναι ότι ή λατρείατους είναι νοερή, πνευματική χωρίς ναούς καί ειδωλα. Γι' αύτό καί δέν είναι σωστό νά χαρακτηρίζουμε τούς 'Αφρικανούς ώς ειδωλολάτρες, τουλάχιστο μέ τήν ἔννοια πού είχε ό όρος στήν άρχαία ἐποχή.

Συνάντηση τής θρησκευόμενης 'Αφρικής μέ τό Χριστιανισμό.

Οι πατροπαράδοτες θρησκευτικές μορφές τής 'Αφρικής περνοῦν σήμερα μιά κρίσιμη καμπή. Ή τεχνική έξελιξη πού είσβαλλε μέ γοργό ρυθμό, ή βιομηχανοποίηση πού συντελείται ραγδαία, τό μαύρο χρυ-

σάφι (πετρέλαιο), ή καταστροφή τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος μέ τήν ἀστικοποίηση τοῦ πληθυσμοῦ, ὅλα αὐτά ἐπιφέρουν κοινωνικές καὶ οἰκογενειακές μεταβολές καὶ κλονίζουν τή θρησκευτικότητα τῶν ιθαγενῶν. Παράλληλα κυκλοφοροῦν καὶ ἀθεϊστικές ιδεολογίες, οἱ ὅποιες πολεμοῦν κάθε μορφή θρησκείας.

Στό σημεῖο αὐτό γεννιέται τό ἐρώτημα: Μήπως λοιπόν ἡρθε ἡ ὥρα γιά μιά συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό; Σ' αὐτή τή μεταβατική περίοδο πού περνᾶ ὁ ιθαγενής τῆς Ἀφρικῆς μήπως πρέπει νά σημάνει καὶ γι' αὐτούς τούς ἀνθρώπους ἡ καμπάνα τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας;

Παρ' ὅλα τά ἐμπόδια πού ὑπάρχουν, είναι δυνατό νά πραγματοποιηθεῖ αὐτή ἡ συνάντηση. "Υπάρχουν ἀρκετά στοιχεῖα πού μποροῦν νά ἀποτελέσουν ἀφετηρία γιά μιά ἱεραποστολική ἔξόρμηση στή μαύρη Ἡπειρο. Σημεῖα ἐπικοινωνίας είναι ἡ πίστη τοῦ Ἀφρικανοῦ στήν ὑπαρξη καὶ τήν πρόνοια ἐνός Ὑψίστου "Οντος, ὁ πόθος γιά ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, ἡ πίστη στήν ὑπαρξη ἀօράτου κόσμου, ἡ πεποίθηση ὅτι τά πνεύματα ἐπεμβαίνουν στή ζωή τοῦ ἀνθρώπου γιά τό καλό ἡ τό κακό του, τό πανηγυρικό καὶ συμβολικό στοιχεῖο τῆς λατρείας κ.ἄ.

Ἡ ὥρα τοῦ Χριστιανισμοῦ γιά τούς λαούς τῆς Ἀφρικῆς φαίνεται πώς ἔχει ἔρθει. Ἡ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν είναι πολύ μεγάλη. Καμιά ἀμέλεια ἡ ἀδράνεια δέν θά είναι δικαιολογημένη. Προπάντων γιά τούς νέους χριστιανούς ἀνοίγεται ἔνα ἀπέραντο στάδιο ὥραιών πνεύματικῶν ἀγώνων.

Ἐρωτήσεις

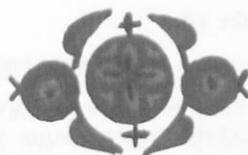
1. Γιατί δέν είναι σωστό νά χαρακτηρίζουμε τούς Ἀφρικανούς ως εἰδωλολάτρες;
2. Ποιά σημεῖα ἐπικοινωνίας ὑπάρχουν γιά μιά συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό;
3. Ποιά ἡ εὐθύνη τῶν χριστιανῶν στό πρόβλημα τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῆς Ἀφρικῆς;

Κείμενα

«Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Ἀφρικανῶν δέν ὑπῆρξε τόσον σκοτεινὴ

καὶ «εἰδωλολατρική», δσον ἡ ἄγνοια, ἡ προκατάληψις, καὶ ἵσως τὰ διάφορα συμφέροντα, συχνάκις τὴν παρουσίασαν. Ἀντιθέτως, ἀπὸ πλευρᾶς θρησκευτικῆς εύρισκοντο εἰς ἀνώτερον ἐπίπεδον ἄλλων πολιτισμένων λαῶν (π.χ. ἀρχαίων μεσογειακῶν ἢ γερμανικῶν καὶ σλαβικῶν).

Ἡ Χριστιανικὴ ιεραποστολικὴ προσπάθεια διηγολύνθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὴν ισχυρὰν πίστιν τῶν ἐν λόγῳ φυλῶν εἰς τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν πρόνοιαν ἐνδὸς Ὅψιστου Ὄντος, ἐνδὸς Μεγάλου Γνωστοῦ καὶ Ἀγνώστου συγχρόνως. Ὕπῆρξεν ύποσυνείδητον θεμέλιον, εἰς τὸ ὅποιον κατέστη δυνατὸν νὰ στηριχθῇ εὔκολως τὸ οἰκοδόμημα τῆς Χριστιανικῆς κοινότητος. Τὸ εὐαγγελικὸν μήνυμα – καὶ διὰ τὴν Ἀφρικήν – δὲν σημαίνει ἀνατροπὴν πάσης ἀξίας τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ δύναμιν λυτρώσεως καὶ ἀνυψώσεως εἰς τὸ «ἀρχαῖον κάλλος». Πᾶσα προσπάθεια εὐαγγελισμοῦ ὀφείλει μὲν ἰδιαίτερον σεβασμὸν νὰ ἀντικρύσῃ τὸν πατροπαράδοτον θρησκευτικὸν πλοῦτον τῶν Ἀφρικανῶν, νὰ τὸν ἀξιοποιήσῃ, ἀποκαθάρῃ, μεταμορφώσῃ ἐν Χριστῷ.» (Ἀναστάσιος Γιαννουλάτος, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, «Κύριος τῆς Λαμπρότητος», Ἀθῆναι 1973, σελ. 221-222).

Μάθημα 80

ΧΙΛΙΑΣΜΟΣ

Ίστορική άναδρομή στήν έμφανιση και έξαπλωσή του

Ο Χιλιασμός είναι μία θρησκευτική αίρεση που έχει τήν άρχή της στήν πρώτη χριστιανική έποχή, άλλα άναπτύχθηκε τά νεώτερα χρόνια στήν Αμερική και άπό κεī διαδόθηκε στίς άλλες χώρες. Πήρε αύτό τό σημαντικό όνομα, γιατί υποστηρίζει πώς σύντομα θά έρθει «ἡ χιλιετής βασιλεία τοῦ Χριστοῦ».

Οι ρίζες τοῦ Χιλιασμοῦ βρίσκονται στήν άποκαλυπτική ιουδαϊκή γραμματεία. Σύμφωνα μ' αύτή ό όρομός τοῦ Μεσσία θά συνδυαζόταν μέ τήν έγκαθίδρυση στήν Ιερουσαλήμ χιλιετούς ιουδαϊκής βασιλείας. Μετά τήν άποστολική έποχή οι ίδεες αύτές άναπτύχθηκαν στίς ιουδαϊζουσες αίρέσεις και έπειρασαν μερικούς έκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, άλλα ποτέ δέν έγιναν δεκτές άπό τήν Εκκλησία.

Τόν περασμένο αιώνα στήν Αμερική ό Κάρολος Ράσσελ ίδρυσε τό Χιλιασμό μέ τή σημερινή μορφή του. Ο Ράσσελ ήταν ένας πλούσιος έμπορος, σχεδόν απιστος. Ξαφνικά διακήρυξε τόν έαυτό του προφήτη. "Αρχισε νά διαβάζει θρησκευτικά βιβλία. "Ελεγε ότι ήταν άνωτερος άπό τούς πατέρες τής Εκκλησίας. "Έγραψε έπτα βιβλία μέ τόν τίτλο «Γραφικά μελέται». Μετά τό θάνατό του άνέλαβε τήν άρχηγία ό Ιωσήφ Ράσσελφορντ. Σήμερα ό Χιλιασμός έχει τήν έδρα του στό Μπρούκλιν τής Αμερικής. Αρχηγός είναι ό Νάθαν Νέρρ.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του

Ο Χιλιασμός δέν είναι μόνο μία θρησκευτική αίρεση. Αποτελεῖ σύνολο κακοδοξιῶν και αίρέσεων που έμφανιστηκαν κατά καιρούς στήν άνθρωπότητα. Ενδεικτικά σημειώνουμε τίς έξης:

- 1) Η χιλιετής βασιλεία τοῦ Χριστοῦ. Οι χιλιαστές παρερμηνεύουν μερικές φράσεις τής Καινῆς Διαθήκης και κυρίως τό 20ό κεφ. τής 'Αποκαλύψεως τοῦ Ιωάννου. 'Υποστηρίζουν ότι ό Χριστός θά έρθει πάλι στή γῆ και θά ίδρυσει Κυβέρνηση γιά χίλια χρόνια. Πρωθυπουργός θά είναι ό Αβραάμ, ύπουργός Στρατιωτικῶν ό Γεδεών, ύπουργός Ναυτικῶν ό Ιωνᾶς κ.λ.π. "Όλα αύτά άποτελούν αύθαίρετη διαστροφή τής Αγ. Γραφῆς, άφοϋ ό ίδιος ό Κύριος έχει διακηρύξει: «Ἡ βασιλεία ή ἐμή

ούκ εστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ιωάν. 18, 36. Βλέπε καὶ Ρωμ. 14, 17).

2) Ὁρίζουν χρονολογία, κατά τήν οποίαν ὁ Χριστός θά ἔρθει στή γῆ. Στήν ἀρχή είχαν όρισει τό 1914. "Οταν διαιφεύστηκαν, ὥρισαν τό 1918. "Επειτα είπαν ὅτι θά ἔρθει όπωσδήποτε τήν 1η Ἀπριλίου 1925. Οὕτε τότε ὅμως ἐπαλήθευσαν οἱ ὑπολογισμοί τους. Τώρα ὑποστηρίζουν ὅτι τό τέλος τοῦ κόσμου θά συμβεῖ λίγο πρίν τό 1984. "Ολα αὐτά ὅμως είναι τόσο ἀντίθετα μέ τούς λόγους τοῦ Χριστοῦ: «Περὶ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας ούδεις οἶδεν οὔδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος» (Ματθ. 24, 36. Βλέπε καὶ Ματθ. 25, 13, Πραξ. 1, 7, Β' Πέτρ. 3, 10).

3) Ἀρνοῦνται τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Στό σημεῖο αὐτό ἀκολουθοῦν τήν αἵρεση τοῦ Ἀρείου.

4) Ἀπό τίς πλάνες τοῦ Χιλιασμοῦ ἀναφέρουμε ἐδῶ μερικές: Ἀρνοῦνται τή θεότητα τοῦ Ἅγιου Πνεύματος καὶ τήν Ἅγια Τριάδα. Δέν παραδέχονται τήν ἀθανασία τῆς ψυχῆς, τήν αἰώνια ζωή, τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν. Δέν ἀναγνωρίζουν τήν Ἐκκλησία, τά Μυστήρια, τούς Ἅγιους, τίς εἰκόνες, τό Σταυρό, τίς Οἰκουμενικές Συνόδους κ.τ.λ.

5) Οἱ χιλιαστές ἡ μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ, ὅπως ἀλλιῶς λέγονται, δέν ἀναγνωρίζουν τά κράτη καὶ τούς νόμους. Ἀρνοῦνται νά πάρουν ὅπλα σέ καιρό πολέμου, γιά νά ὑπερασπιστοῦν τήν πατρίδα τους. Ἄλλα καὶ σέ καιρό ειρήνης ἀρνοῦνται νά στρατευθοῦν. Βρίζουν τή σημαία. Τόν χαιρετισμό σ' αὐτή τόν χαρακτηρίζουν διαβολική ἐνέργεια. Γι' αὐτές τίς ίδεες τους διώχτηκαν ἀπό πολλά κράτη. Στή Ρωσία τούς καταδίωξαν καὶ πρίν καὶ μετά τήν Ἐπανάσταση.

6) Τά μέσα πού χρησιμοποιοῦν γιά νά διαδώσουν τίς ίδεες τους είναι δόλια καὶ ἀθέμιτα. "Οπως ὁμολογοῦν πρώην χιλιαστές, στήν ὄργάνωση ἀσκοῦν πάνω τους τέτοια ψυχολογική ἐπιβολή καὶ καταπίεση, ὥστε νά ἐνεργοῦν καὶ νά σκέπτονται σύμφωνα μέ τίς διαταγές πού παίρνουν.

Ἐπιδράσεις στόν Ἑλληνικό χῶρο

Στή χώρα μας ὁ Χιλιασμός παρουσιάστηκε γιά πρώτη φορά τό 1906, ὅταν γύρισαν ἀπό τήν Ἀμερική Ἕλληνες μετανάστες. Τότε ὁ ἀριθμός τους δέν ξεπερνοῦσε τά 5 μέλη. Κατά τό 1920-22 ἦταν 35 περίπου. Στήν τελευταία στατιστική (1971) δήλωσαν ὅτι είναι μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ γύρω στίς 20.000 Ἕλληνες.

"Οταν κάνουν προστήλυτισμό ἀποφεύγουν νά φανερώσουν τήν ιδιότητά τους. Παρουσιάζονται συνήθως σάν χριστιανοί. Μέ εύγενικό τρόπο δίνουν δωρεάν χιλιαστικά περιοδικά (Σκοπιά - Ξύπνα κ.ἄ.), βιβλία

και φυλλάδια. Κυρίως ἀπευθύνονται στούς ἀγράμματους και στίς γυναῖκες. Προσφέρουν ἀκόμη οἰκονομική βοήθεια και κατορθώνουν νά προστλυτίσουν μερικούς, ίδιως σέ χωριά ή σέ φτωχικές συνοικίες μεγάλων πόλεων.

Τά τελευταῖα χρόνια ὁ Χιλιασμός ἀναπτύσσει στὸν ἑλληνικὸν χῶρο μεγάλη προπαγάνδα. Διοργανώνει κάθε τόσο συνέδρια σέ μεγάλες αἴθουσες ή σέ γήπεδα, κυκλοφορεῖ πλῆθος βιβλίων κ.τ.λ.

Ἡ Ἑκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ εκδόσεις, ὁμιλίες κ.ἄ. προσπαθεῖ νά διαφωτίσει τοὺς χριστιανούς νά γνωρίζουν τίς κακοδοξίες τοῦ Χιλιασμοῦ και νά τίς ἀποφεύγουν μέ κάθε τρόπο.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιούς σκοπούς ἔπιδιώκει ὁ Χιλιασμός
2. Οἱ χιλιαστές ὀνομάζονται και «σπουδαστές τῶν Γραφῶν». Πῶς κρίνεις αὐτή τὴν ὄνομασία; Ἀνταποκρίνεται στήν πραγματικότητα;
3. Γιατί καταδιώχθηκαν σέ πολλά κράτη οἱ Μάρτυρες τοῦ Ἱεχωβᾶ;

Μάθημα 9ο

ΜΑΣΟΝΙΣΜΟΣ

Είναι ό Μασονισμός θρησκεία ή όχι;

Ό Μασονισμός ή Μασονία (ἀπό τή λέξη Massone = τεχνίτης) συγκεκαλυμμένα χαρακτηρίζεται θρησκευτικό και ήθικοφιλοσοφικό σύστημα.

Λέγεται καί Τεκτονισμός η Έλευθεροτεκτονισμός, γιατί έχει τήν άρχη του στά σωματεία τῶν τεκτόνων (οἰκοδόμων) τοῦ Μεσαίωνα.

Υπάρχουν σήμερα πολλές μασονικές ὄργανωσεις (δόγματα). Οι πιερισσότεροι μασόνοι άνήκουν στό Σκωτικό δόγμα, πού ιδρύθηκε τό 1717 στή Σκωτία.

Τό έρώτημα είναι αν ό Μασονισμός άποτελεῖ θρησκεία ή όχι. Τά μέλη του ύποστηρίζουν ότι δέν είναι θρησκεία, ἀλλά ἔνα σωματεῖο μέ ανθρωπιστικούς σκοπούς. Προσεκτική ὅμως ἔρευνα καί μελέτη μᾶς πείθει ότι ό Μασονισμός έχει δομή θρησκείας.

Τά στοιχεῖα ἐκείνα πού συνιστοῦν τό θρησκευτικό χαρακτηρα τοῦ Μασονισμοῦ μποροῦν νά συνοψιστοῦν στά ἔξης:

1) "Οπως ὅλες οι θρησκείες, έχει καί ό Μασονισμός τούς δικούς του τόπους λατρείας, τίς στοές, πού δέν είναι παρά ναοί μέ βωμούς, θυμιάματα, λαμπάδες κ.τ.λ.

2) "Έχει δικές του τελετές μέ λατρευτικό περιεχόμενο, ὅπως είναι ἡ τελετή τῆς υἱοθεσίας λυκιδέως, πού ἀντιστοιχεῖ μέ τό χριστιανικό βάπτισμα, ἡ τελετή τῆς συζυγικῆς ἀναγνωρίσεως, πού είναι κάτι ἀνάλογο μέ τό μυστήριο τοῦ γάμου, τό τεκτονικό μνημόσυνο, τά ἔγκαίνια τοῦ τεκτονικοῦ ναοῦ κ.ἄ.

3) "Έχει δικά του τελετουργικά τυπικά καί δικούς του «ίερεῖς», τούς μασόνους ἐκείνους πού ἔχουν προχωρήσει στά διάφορα στάδια τῆς μυήσεως (π.χ. ό Σεβάσμιος).

4) Υπάρχουν μασόνοι, οι ὁποίοι σέ δημοσιεύματά τους ἔχουν ὁμολογήσει ότι ό Μασονισμός άποτελεῖ θρησκεία, τή χαρακτηρίζουν μάλιστα ώς «τήν μεγαλυτέραν θρησκείαν», «παγκόσμιον θρησκείαν» κ.τ.λ.

5) Η έλληνική Δικαιοσύνη σέ απόφασή της έχει χαρακτηρίσει τό Μασονισμό ώς θρησκεία (Βλέπε κείμενο).

6) "Ολες οι χριστιανικές Ἑκκλησίες θεωροῦν τό Μασονισμό θρησκεία καί συνιστοῦν στά μέλη τους νά άπεχουν από αύτή.

Συγκεκριμένα:

α) Η «Διορθόδοξος Ἐπιτροπή» πού συνήλθε τό 1930 στό "Αγιον Ὄρος καί στήν όποια ἔλαβαν μέρος ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν Ὀρθοδόξων, χαρακτήρισε τό Μασονισμό «ώς σύστημα ἀντιχριστιανικόν καί πεπλανημένον».

β) Η ιερά Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1933) τονίζει ότι ή Μασονία «ἀποδεδειγμένως τυγχάνει θρησκεία μυστηριακή».

γ) Η ιερά Σύνοδος τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1972) διακηρύσσει ότι ο Μασονισμός είναι θρησκεία καί ότι ή ιδιότητα τοῦ μασόνου είναι ἀσυμβίβαστη μέ τήν ιδιότητα τοῦ χριστιανοῦ.

δ) Η Ρωμαιοκαθολική Ἑκκλησία καί οι Προτεσταντικές καί Εὐαγγελικές Κοινότητες τόν εχουν ἀποκηρύξει μέ διάφορες ἀποφάσεις τους.

Τό μεταφυσικό καί λατρευτικό στοιχεῖο στό Μασονισμό

Ο Μασονισμός δέν έχει όλοκληρωμένο σύστημα δογματικής διδασκαλίας.

Ο Μασονισμός πιστεύει «εἰς τήν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ, ὑπό τήν προσωνυμίαν «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος» καί εἰς τήν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς». Ποιός ὅμως είναι ο «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος;» Είναι ο ἀληθινός Θεός η ἄλλος φανταστικός; Οπωσδήποτε ὅμως δέν πρόκειται γιά προσωπικό Θεό.

Οι μασόνοι δέν ἀναγνωρίζουν ύπερφυσική Ἀποκάλυψη. Ἀρνοῦνται τήν Ἁγία Τριάδα. Δέν πιστεύουν στή θεότητα τοῦ Χριστοῦ καί δέ δέχονται τό λυτρωτικό Του ἔργο. Υποστηρίζουν ότι ο ἄνθρωπος λυτρώνεται μόνος του.

"Οπως κάθε θρησκεία έχει ἀνάλογη λατρεία, ἔτσι καί ο Μασονισμός έχει τίς λατρευτικές ἐκδηλώσεις του.

Η λατρεία του είναι ἀπομίμηση τῶν ἀρχαίων μυστηριακῶν θρησκειῶν. "Έχει καθιερώσει ναούς γιά τό μασονικό θεό «M.A.T.S.» (=Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος). Οι ναοί αύτοί χαρακτηρίζονται ως ἐργαστήρια. Οι μασονικές τελετές, ὅπως καί οι μήσεις στούς 33 βαθμούς, έχουν λατρευτικό χαρακτήρα. Γίνονται ἀπό ὄρισμένους μασόνους, πού έχουν μυθεῖ καί ἀσκοῦν καθήκοντα «ἱερέων».

Η ιδιοτυπία της άποκρύψεως και οι παρεξηγήσεις στό Μασονισμό

Ο Μασονισμός έχει τήν άρχή του στά τεκτονικά σωματεία τοῦ Μεσαίωνα, τά όποια ήταν κλειστές όργανώσεις και είχαν μεταξύ τους μυστικά σημεῖα, γιά νά άναγνωρίζονται και νά ύποστηρίζονται. "Έτσι έχει κληρονομήσει έναν κλειστό και μυστικό χαρακτήρα. Τά μέλη του τά δεσμεύει μέ πολλούς όρκους γιά νά μή φανερώσουν τά μυστικά του. Ο ύποψηφίος μασόνος όρκιζεται νά τηρήσει άπόλυτη σιγή γιά θά δεῖ και θά άκούσει. Στήν τελετή της μυήσεως γιά τό 18ο βαθμό λέει: «Ορκίζομαι ούδέποτε νά άποκαλύψω τά μυστήρια τοῦ βαθμοῦ τούτου, νά τηρήσω δέ αύστηρως τούς νόμους και τούς κανονισμούς τοῦ Τάγματος, ύπακούων τυφλῶς».

Καί δέν τούς όρκιζει μόνο, άλλα και τούς άπειλει μέ τιμωρία, ἄν άποκαλύψουν κάτι. Κατά τό τυπικό τοῦ Α' βαθμοῦ μυήσεως ό ύποψηφίος στέκεται στό μέσο δύο μασόνων, πού κρατοῦν ξίφη. Ό Σεβάσμιος λέει: «Τά ξίφη ταῦτα φέρουσιν ἔχθροι ἀσπονδοι τοῦ ψεύδους, ἔτοιμοι νά βυθίσωσι ταῦτα και κατά σοῦ, ἄν ποτε παραβῆς τάς ύποσχέσεις σου». Σέ ἄλλο πάλι όρκο ό ύποψηφίος άναγκάζεται νά πει: «Εάν παραβῶ τόν όρκον μου, ἃς σπαραχθῇ ή καρδία μου» και «τὸ ξίφος τῆς δικαιοσύνης νά καταπέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου».

Αύτός ό κλειστός χαρακτήρας του, ή μυστικότητα πού συνοδεύει ὅλες τίς έκδηλώσεις, και ένέργειές του, οι δεκάδες όρκοι μέ τούς όποιους δένει τά μέλη του, ή άπόλυτη σιγή και ή τυφλή ύπακοή πού τούς ζητάει, ἔχουν δημιουργήσει πολλές συζητήσεις και σχόλια γιά τούς πραγματικούς σκοπούς πού έπιδιώκει.

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Μασονισμοῦ

Οι μασονικές ἀρχές είναι κράμα ἀρχαίων εἰδωλολατρικῶν μυστηρίων, θρησκευτικῶν αἵρεσεων και ἐβραϊκῶν στοιχείων. Γι' αύτό και έχει χαρακτήρα συγκρητιστικό μέ πανθεϊστικές τάσεις.

Η βάση του είναι όρθολογιστική. Θεωρεῖ τό λογικό σάν ύπέρτατο νόμο. Απορρίπτει τίς έξ άποκαλύψεως ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπειδή δέν μπορεῖ νά τίς ἐρμηνεύσει μέ τή λογική. "Έτσι έξηγείται ό ἀντιχριστιανικός προσανατολισμός του και ή πολεμική του, ἔστω κρυφή, ἐναντίον τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν.

Ο Μασονισμός διδάσκει ότι ή ἐλευθερία σκέψεως και συνειδήσεως είναι ὑπατο ἀγαθό. Καί ὅμως κανένας λόγος δέν ἐκφωνεῖται στίς μασονικές στοές, ἄν προηγουμένως δέν ἐγκριθεῖ ἀπό τό Σεβάσμιο. Οὕτε ἐπιτρέπουν καμιά δημοσίευση πάνω σέ μασονικά θέματα χωρίς ἔγγραφη ἄδεια. Πῶς λοιπόν συμβιβάζεται ή ἐλευθερία τῆς σκέψεως μέ τή

λογοκρισία αύτή; Καί πού ύπάρχει έλευθερία συνειδήσεως, όταν έκεινος πού μυείται στή Μασονία δεσμεύει μέ δόρκο τή συνείδησή του καί μάλιστα πρίν νά δεῖ καί νά άκούσει; Ή μυστικότητα αύτή είναι άπαραδεκτη γιά τήν έποχή μας, μιά έποχή πού άπαιτει φῶς καί διάλογο καί θέλει τή δράση τῶν άνθρωπων φανερή καί έλευθερη.

Ο Μασονισμός έχει καί τήν ήθική του, τήν «τεκτονική ήθική», οπως τή λέει. Ποιά είναι αύτή δέν καθορίζεται, συγκεκριμένα. Γίνεται λόγος καί γιά ίσοτητα. Στήν πράξη όμως όχι μόνο δέν τήν έφαρμόζουν, άλλα τήν κακοποιοῦν βάναυσα άφου άποκλείουν άπό τό Μασονισμό τίς γυναικες, τούς μαύρους, τούς άμόρφωτους καί τούς φτωχούς.

Γενικά ό Μασονισμός άποτελεί ένα ιδιότυπο θρησκευτικού χαρακτήρα σύστημα, πού τό χαρακτηρίζει ή μυστικότητα καί ή έλλειψη άληθείας, πράγμα πού δέ συμβιβάζεται με τίς δημοκρατικές καί έλευθερες άντιλήψεις τοῦ καιροῦ μας.

Έρωτήσεις

1. Είναι ό Μασονισμός θρησκεία;
2. Πώς κρίνεις τή μυστικότητα πού έπιβάλλει ό Μασονισμός στά μέλη του;
3. Ποιά σημασία έχει ή άπόφαση τής έλληνικής Δικαιοσύνης γιά τό Μασονισμό;
4. Γιατί ό χριστιανός δέν μπορεί νά είναι καί μασόνος;

Κείμενα

2. «Τεκτονισμὸς ἡ Μασονία ἡ Ἐλευθεροτεκτονισμὸς δέν είναι φιλοσοφικὸν σύστημα, ἀλλ ἀποτελεῖ θρησκείαν... Ὁ θρησκευτικὸς χαρακτῆρ τοῦ τεκτονισμοῦ ἐμφανίζεται ἔξαιρετικῶς ἐνεργής, καθ' ὅσον ἐν ταῖς στοαῖς, τοῖς ἐργαστηρίοις καὶ ναοῖς αὐτοῦ λαμβάνει χώραν λατρείᾳ, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ χαρακτηριστικὸν πάσης θρησκείας... Ὁ τεκτονισμὸς όμως δέν είναι θρησκεία γνωστὴ ὑπὸ τήν ρηθείσαν ἔννοιαν, ἀλλὰ τοιαύτη μὴ φανερά, ἔχουσα δόγματα καὶ λατρείαν μὴ φανεράν (κρυφίαν) καὶ ἀποτελοῦσα μυστικὴν ὄργανωσιν ἄγνωστον κατὰ τὸ περιεχόμενον οὐ μόνον εἰς τοὺς πολλούς, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τέκτονας...» (Ἀπόφαση ἀριθμ. 2060/6-12-1969 τοῦ πολυμελοῦς Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν).

Μάθημα 10ο

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τής Θρησκείας σήμερα

Συγκρητισμός ή θεοκρασία λέγεται τό φαινόμενο έκεινο, κατά τό όποιο ιδέες, τελετές καί σύμβολα μιᾶς θρησκείας άναμειγνύονται καί ταυτίζονται μέ ανάλογα στοιχεῖα ἄλλης θρησκείας. 'Ο θρησκειακός συγκρητισμός ξεκίνησε ἀπό τούς Ἑλληνιστικούς χρόνους καί ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς τοῦ Μ. Ἀλεξανδρου καί τῶν διαδόχων του. Τήν ίδια θρησκευτική πολιτική ἀκολούθησε καί ἡ Ρώμη.

Οι συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τής Θρησκείας δέ λείπουν καί ἀπό τήν ἐποχή μας. Σήμερα ὅλα τά κράτη καί οἱ διεθνεῖς ὄργανισμοί ἐπιδιώκουν μεταξύ τους τή συνεργασία σέ διαφόρους τομεῖς, ὅπως πολιτιστικούς, μορφωτικούς κ.τ.λ. Μ' αὐτό τόν τρόπο οἱ φιλοσοφικές καί θρησκευτικές ιδέες μιᾶς χώρας ἐπηρεάζουν τούς πολίτες τῆς ἄλλης. Οι νέες ἐμπειρίες γίνονται συνήθως πιό εύκολα δεκτές.

'Η μεγάλη ἀνάπτυξη τοῦ τουρισμοῦ ἔφερε τούς ἀνθρώπους πιό κοντά. Αύτός ὅμως ὁ συγχρωτισμός ἀνθρώπων μέ διαφορετικές θρησκευτικές ἀντιλήψεις ὀδηγεῖ συχνά στή σχετικοποίηση τῶν θρησκειῶν. "Ἐτσι κυκλοφοροῦν ἀπόψεις ὅτι καμιά θρησκεία δέν κατέχει ὅλη τήν ἀλήθεια. Μιά τέτοια κίνηση παρουσιάστηκε στήν Περσία καί δίδασκε ὅτι «ὅλες οἱ θρησκείες ἔχουν ἔνα μέρος μόνο τῆς ἀλήθειας». Στήν Ἰνδοκίνα οἱ ὄπαδοί κάποιας θρησκείας λάτρευαν τό Χριστό μαζί μέ τόν Κομφούκιο καί τό Βούδα. "Άλλοι πάλι ύποστήριξαν ὅτι τό πλήρωμα τῆς θείας ἀποκαλύψεως μπορεῖ νά τό δώσει μιά σύνθεση ὅλων τῶν θρησκειῶν τοῦ κόσμου.

'Η χριστιανική ἐντολή τῆς ἀγάπης εύνοει βέβαια τήν προσέγγιση τῶν ἀνθρώπων, τήν ἀλληλογνωριμία καί τήν κατανόηση μεταξύ τους. 'Η Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ώς κλῆρος καί πιστός λαός, δίνει τή μαρτυρία της στή σύγχρονη ἐποχή. 'Ο ὥρθόδοξος χριστιανός δέν πρέπει νά ἐπηρεάζεται ἀπό τίς θρησκευτικές ἀντιλήψεις τῶν ἄλλων. 'Αντίθετα ἔχει χρέος νά ἐκτιμήσει τό θησαυρό τῆς πίστεώς του στό Χριστό καί νά προσπαθήσει νά τόν γνωρίσει καλύτερα καί νά τόν ἀγαπήσει περισσότερο.

Νεοπαγανισμός καί νοσηρές ἐκδηλώσεις θρησκευτικότητας.

‘Ο Παγανισμός (ἀπό τή λέξη Pagani = χωρικοί) σήμαινε τήν παλιά θρησκεία τῶν εἰδώλων, ἡ ὁποία μετά τήν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ είχε περιοριστεῖ κυρίως στούς κατοίκους τῶν χωριών καί τῆς ύπαιθρου. Μέ τόν ὅρο **Νεοπαγανισμός** ἐννοῦμε τίς σύγχρονες μορφές εἰδωλολατρίας, ἀλλά καί τόν εἰδωλολατρικό τρόπο ζωῆς.

Σύγχρονα εἰδωλα είναι τό χρῆμα καί ὁ πλουτισμός, ἡ μανία γιά τό σέξ, ἡ μανία τῶν ἀνέσεων, πολιτικές καί κοινωνικές ιδεολογίες, ὄρισμένα πρόσωπα. ‘Ἄλλοι πάλι ἔχουν θεοποιήσει τήν ἐπιστήμη, τήν τέχνη, τήν πολιτική κ.ἄ.

Μιά νοσηρή ἐκδήλωση θρησκευτικότητας είναι ἡ **δεισιδαιμονία**. Στούς ἀρχαίους ‘Ἐλληνες ἡ λέξη σήμαινε τό σεβασμό στούς θεούς. ‘Αργότερα πήρε κακή σημασία καί κατάντησε νά ἐννοεῖ τήν ἀρωαστημένη θρησκευτικότητα. Συνήθως συναντάμε τή δεισιδαιμονία σέ ἀνθρώπους μέ χαμηλό μορφωτικό καί πολιτιστικό ἐπίπεδο.

Γενικά οἱ μορφές αύτές τῆς σύγχρονης εἰδωλολατρίας δέν φανερώνουν πάντοτε ἔλλειψη πίστεως στό Θεό. ‘Υπάρχουν ἄνθρωποι πού πιστεύουν στό Χριστό καί πιθανόν νά ἐκτελοῦν τυπικά καί τά θρησκευτικά τους καθήκοντα. Στήν καθημερινή τους ὅμως ζωή, στίς σκέψεις καί τίς ἐνέργειές τους, παρουσιάζονται σάν γνήσιοι εἰδωλολάτρες. Τό βέβαιο είναι ὅτι δέν γνωρίζουν καλά τή χριστιανική πίστη καί παρανοοῦν ἡ παρερμηνεύουν τό ἀληθινό της νόημα. ‘Ο λόγος τοῦ Θεοῦ καταδικάζει κάθε μορφή εἰδωλολατρίας: «Κύριον τόν Θεόν σου προσκυνήσεις καί αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις» (Ματθ. 4, 10). ‘Ο Ἀπ. Παῦλος θεωρεῖ εἰδωλολατρία τήν ύπερβολική ἀγάπη στά ύλικά ἀγαθά (‘Εφεσ. 5, 5, Κολσ. 3, 5) καί προτρέπει τούς πιστούς νά ἀποφεύγουν τά ἔθιμα καί τή ζωή τῶν εἰδωλολατρῶν (Α΄ Κορ. 10, 14).

Πνευματισμός, μαγεία, γιόγκα

‘Ο Πνευματισμός είναι ἔνα θρησκευτικό σύστημα ἀποκαλύψεων, πού στηρίζεται στήν ὑπαρξη τῶν πνευμάτων, τά ὁποῖα καί ἐπικαλεῖται. Οἱ πνευματιστές, τά μέντιουμ, παρουσιάζουν διάφορα φαινόμενα, ὅπως τραπέζια νά μετακινοῦνται, ἔπιπλα νά περιστρέφονται, πρόσωπα νεκρῶν νά ἐμφανίζονται κ.ἄ. ‘Ολα αύτά δέν είναι παρά ἐνέργειες τῶν δαιμόνων. Οἱ πνευματιστές ύποστηρίζουν ὅτι ἐπικαλοῦνται τά ἀγαθά πνεύματα. Πῶς είναι ὅμως δυνατόν οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ νά προβαίνουν σέ ἐπιδείξεις, χωρίς κανένα ἀνώτερο σκοπό; Καί νά κάνουν κακό στούς ἀνθρώπους καί νά τούς ἐκδικοῦνται; ‘Οπως λέγει ὁ Ἀπ. Παῦλος «αύτός

ό σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός» (Β' Κορ. 11, 14). Καὶ ὁ ὑπέρμαχος τοῦ πνευματισμοῦ Kardēc ὁμολογεῖ ὅτι «ὁ δαιμῶν προσλαμβάνει πάντα τὰ προσωπεῖα, διά νά ἀποπλανήσῃ καλλίτερον».

Ο πνευματισμός παρουσιάζει γνωρίσματα θρησκείας. "Εχει ιδιαίτερη τάξη λειτουργῶν, τά μέντιουμ, καί εύχολόγιο γιά τίς συνεδριάσεις, τό γάμο, τήν κηδεία κ.α. Τό περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας του είναι ἀντιχριστιανικό. Άρνεται τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ καί τό ἀπολυτρωτικό Του ἔργο καί ἀπορρίπτει τό λόγο τοῦ Θεοῦ πού περιέχεται στήν Ἀγία Γραφή. Ό Χριστιανισμός δέν ἐπιτρέπει νά συμμετέχουν οι χριστιανοί σε πνευματιστικές ἐκδηλώσεις.

Η Μαγεία είναι ἔνα παραθρησκευτικό φαινόμενο, πού τό συναντάμε ἀπό τίς ἀρχές τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας. Υπάρχει λευκή καί μαύρη μαγεία. Μέ τή λευκή ἐπιδιώκουν κάτι πού τό θέλουν, ἐνώ μέ τή μαύρη μαγεία ἐπιζητοῦν νά κάνουν κακό. Σχετική μέ τή μαγεία είναι καί ἡ μαγγανεία, φαρμακεία, νεκρομαντεία, ἐμφάνιση φαντασμάτων κ.α.

Η μαγεία συνδέεται μέ τίς ειδωλολατρικές ἀντιλήψεις καί ἔχει σκοπούς ιδιοτελεῖς καί χαρακτήρα ἐκδικητικό. Οι μάγοι μέ διάφορα μαγικά βιβλία ἐπικαλοῦνται τά πονηρά πνεύματα. Στούς μάγους συνήθως καταφεύγουν ἀνθρωποι μέ ἐλάχιστη μόρφωση καί ἀδύνατη πίστη. Γενικά ἡ μαγεία ύποδουλώνει τόν ἀνθρωπο στίς σκοτεινές δυνάμεις καί τόν ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό.

Γιόγκα (Ινδική λέξη πού σημαίνει ἔνωση καί ὑποταγή) είναι ἔνα φιλοσοφικό καί θρησκευτικό σύστημα, πού ἐπιδιώκει τήν ἀπομόνωση τῆς ψυχῆς ἀπό τήν ὕλη καί τήν ἔνωσή της μέ τό ὕψιστο ὄν, ὅπως λέει. Γιά νά πραγματοποίησει ὁ ἀνθρωπος τήν πνευματική του ἀνάταση, πρέπει τό πνεῦμα του νά κυριαρχήσει στό σῶμα. Γιά νά τό πετύχει, κατά τή θεωρία τοῦ γιόγκα, χρειάζεται θέληση, αύτοσυγκέντρωση καί γυμναστικές ἀσκήσεις. Ή ἀπελευθέρωση τῆς ψυχῆς ἀπό τήν ὕλη θεωρεῖται τότε ὄριστική.

Τό γιόγκα δέχεται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Θεός οὔτε δημιούργησε τόν κόσμο οὔτε τόν κυβερνᾶ. Ἐπειδή ἀποτελεῖ κλάδο τῆς Βραχμανικῆς θρησκείας, δέν ἔχει καμιά σχέση μέ τό Χριστιανισμό καί τήν Ἐκκλησία. Πρόκειται γιά ἔνα παραθρησκευτικό φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας, πού προσπαθεῖ νά γεμίσει τό ψυχικό κενό ὄρισμένων ἀριστοκρατικῶν κύκλων μέ ἀσκήσεις γυμναστικῆς καί αύτοσυγκέντρωση. Ή ψυχική ὅμως ἀναγέννηση καί ἡ τελειοποίηση τοῦ ἔαυτοῦ μας δέν κατορθώνεται μέ γυμναστικές ἀσκήσεις: χρειάζεται πίστη σε προσωπικό Θεό, συμμετοχή στά λυτρωτικά μέσα τῆς Ἐκκλησίας, θέληση καί συνεχής ἀγώνας.

Στήν πατρίδα μας καί πιό πολύ στήν Αθήνα οι Γιόγκα (Γκουρού - Μαχαρίσι) κατόρθωσαν νά έπηρεάσουν μερικούς νέους καί νά τούς άναγκάσουν σέ άντικοινωνική συμπεριφορά. Χρησιμοποιοῦν κάθε μέσο γιά νά προσελκύσουν μέλη τά όποια μεταβάλλουν σέ άβουλα ὅργανα «τῶν σκοπῶν τους», πού δέν εἶναι καθόλου ἀγαθοί.

Κείμενα

1. «Ούδεις δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γάρ τὸν ἔνα μισήσει καὶ τὸν ἔτερον ἀγαπήσει, ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἔτερου καταφρονήσει. Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾶ» (Ματθ. 6, 24).
2. «Οὐ θέλω ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθαι. Οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων» (Α' Κορ. 10, 20-21).

Έρωτήσεις

1. "Ολες οι θρησκείες άπορρίπτουν τό συγκρητισμό. Γιατί;
2. Πώς θά μπορέσει ό ανθρωπος νά άποφύγει τήν ύποδούλωσή του στά σύγχρονα είδωλα;
3. Γιατί ό χριστιανός δέν πρέπει νά συμμετέχει στίς έκδηλώσεις τῶν μέντιουμ;
4. Τί δέχεται τό γιόγκα γιά τήν ψυχική άναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου καί τί διδάσκει ό Χριστιανισμός;

Μάθημα 11ο

ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ

‘Ο ιστορικός χαρακτήρας του Ιουδαισμού

‘Ο Ιουδαισμός είναι ή θρησκεία του ισραηλιτικού λαοῦ. ‘Ο λαός αύτός ονομάζεται καί ιουδαϊκός, γιατί μετά τόν 6ον π.Χ. αιώνα περιορίστηκε στήν περιοχή της φυλῆς τοῦ Ιούδα.

‘Η ιστορία του Ιουδαισμοῦ άρχιζει άπό τόν πατριάρχη Αβραάμ, ὁ ὅποιος γύρω στά 1750 π.Χ. ἄφησε τό πολυθεϊστικό περιβάλλον τῆς Μεσοποταμίας καί ἤρθε νά κατοικήσει στή γῆ Χαναάν. ‘Ο Θεός τόν βραβεύει γιά τήν πίστη του. Θά γίνει ὁ γενάρχης ἐνός νέου λαοῦ, ἀπό τόν ὅποιο θά προέρχεται ὁ Λυτρωτής. Οι ἀπόγονοι τοῦ Αβραάμ μετανάστευσαν ἀργότερα στήν Αἴγυπτο. ‘Εκεῖ παρά τήν καταπίεση τῶν Φαραώ, κράτησαν τή μονοθεϊστική πίστη καί τίς ἐθνικές τους παραδόσεις. ‘Ο Μωϋσῆς μέντολή τοῦ Θεοῦ ἀνέλαβε νά τούς ἐπαναφέρει στήν πατρίδα τῶν πατέρων τους. ‘Η ἔξοδός τους ἀπό τήν Αἴγυπτο (1220 π.Χ.) καί ἡ πορεία τους στή γῆ τῆς Ἐπαγγελίας ἦταν δύσκολη, ἀλλά καί ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ μεγάλη. ‘Η διαθήκη τοῦ Σινᾶ ἀποτελεῖ χαρακτηριστική ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός αύτούς. ‘Ο Μωϋσῆς συμπλήρωσε τό Δεκάλογο καί μέ ἄλλες ἐντολές καί νόμους, πού ἡ ἀξία τους ἦταν πολύ μεγάλη.

Σταθμός στή διαμόρφωση τῆς ιουδαικῆς θρησκείας είναι οι προφήτες. Μετέφεραν στό λαό τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καί καλοῦσαν τούς συμπατριώτες τους σέ μετάνοια καί ἐπιστροφή. ‘Η διδασκαλία τους ἔφτασε σέ καθαρότερες καί πληρέστερες ἔννοιες. Τό σπουδαιότερο σημείο ἦταν τό γεγονός ὅτι προανήγγειλαν τήν ἔλευση τοῦ Μεσσία Χριστοῦ. Μ' αύτό τόν τρόπο συνέδεσαν τήν Παλαιά μέ τήν Καινή Διαθήκη.

Κατά τούς Ρωμαϊκούς χρόνους ὁ Ιουδαισμός μαζί μέ τήν ἐθνική παρακμή παρουσίασε καί μιά γενικότερη θρησκευτική καί ἡθική κατάπτωση. Οι Ιουδαίοι περιόρισαν τήν πίστη καί τήν εύσεβειά τους σέ ὄρισμένους τύπους καί νομικά πλαίσια. Τό χειρότερο είναι ὅτι διέστρεψαν τό κήρυγμα τῶν προφητῶν γιά τό Μεσσία καί γι' αύτό ὅταν ὁ Χριστός γεννήθηκε, οι Ιουδαίοι δέν τόν δέχτηκαν ὡς Σωτήρα τους.

Κατά τούς έπόμενους αιώνες πέρασαν πολλές έθνικές περιπέτειες και μόλις τά τελευταία χρόνια (1948) όργανωθηκαν σε κράτος (το Ίσραήλ). Παραμένουν όμως πάντα μιά κλειστή κοινωνία, που θρησκευτικά στηρίζεται μόνο στήν Παλαιά Διαθήκη και έθνικά ζει με τις αυτηρά έθνικές και σωβινιστικές παραδόσεις της, προσπαθώντας νά ύλοποιήσει τό σηνειρο τού Σιωνισμοῦ.

Βασικά σημεία διδασκαλίας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ

Τό πρώτο και βασικό σημεῖο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ είναι ό **μονοθεϊσμός**, ή πίστη δηλαδή σέ ἓνα και μόνο Θεό. Παρά τίς ἀνθρωπομορφικές ἐκφράσεις ή μονοθεϊστική ἵστα είναι σαφής και καθαρή. Γιά τόν Ἰουδαῖο δέν ύπάρχουν ἄλλοι θεοί παρά ό "Ενας, ό Ἀληθινός.

Ο Θεός λατρεύεται σέ όρισμένο τόπο, που είναι ιερός. Πρόσωπα ἀφιερωμένα τονώνουν τήν ἀγάπη και τό σύνδεσμο τοῦ λαοῦ μέ τό Θεό. Οι Ἰουδαῖοι ἐκδηλώνουν τήν πίστη τους, ὅταν σέβονται τή διαθήκη τοῦ Θεοῦ. Μέ τήν ἐλεύθερη θέλησή του ό Ἰουδαῖος πρέπει νά καταπολεμᾶ τήν ἀμαρτία. Τούτο μπορεῖ νά γίνει μέ τίς τυπικές πράξεις (θυσίες, τελετές, νηστεία κ.ἄ.). Κύριο όμως μέσο συνδιαλλαγῆς και συμφιλιώσεως μέ τό Θεό είναι ή μετάνοια.

Σπουδαία είναι ή θητική και κοινωνική διδασκαλία τής Ἰουδαϊκῆς θρησκείας. Οι φτωχοί, τά ὄρφανά και κάθε δυστυχισμένο πλάσμα πρέπει νά προστατεύονται. Ή γυναίκα πρέπει νά τιμᾶται. Τά ἔργα τής ἀγάπης είναι εὐάρεστα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ή ἀγάπη όμως πρός τόν πλησίον προσφέρεται μόνο στούς συγγενεῖς και τόν όμοεθνή.

Βασικό σημεῖο τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ είναι ή πίστη στήν ιερή τους ἀποστολή. Οι Ἰουδαῖοι διατήρησαν πάντοτε τήν ἵστα, ότι είναι ό ἑκλεκτός, ό περιούσιος λαός τοῦ Θεοῦ, τό ἔθνος τό ἄγιο. Εφτασαν μάλιστα στήν ἀκραία θέση νά θεωροῦν τό Θεό ἀποκλειστικά δικό τους. Αύτό τούς ἔδινε ἓνα αἰσθημα ύπεροχῆς ἀπέναντι στούς ἄλλους λαούς. Οι προφήτες όμως παραμέρισαν τήν ἀντίληψη αὐτή και τόνισαν τήν παγκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ.

Κεντρική ἐπίσης θέση στόν Ἰουδαϊσμό κατέχει ό **Μεσσιανισμός**. Ή ἀναμονή τοῦ «Χριστοῦ τοῦ Κυρίου» διατρέχει ὅλη τήν Παλαιά Διαθήκη. Ό Μεσσίας θά είναι ό υἱός τοῦ Θεοῦ. Θά κατάγεται ἀπό τό γένος τοῦ Δαβίδ και θά είναι προικισμένος μέ ἔξαίρετα χαρίσματα και θεία δύναμη. Ἀργότερα όμως παρερμήνευσαν τήν πνευματική και παγκόσμια ἀποστολή Του και ἀνέμεναν ἔναν ἐπίγειο Μεσσία, που θά καθιστοῦσε τό Ἰουδαϊκό ἔθνος κυρίαρχο τοῦ κόσμου.

Σχέσεις Ιουδαισμού καί Χριστιανισμοῦ

‘Ο Ιουδαισμός καί ὁ Χριστιανισμός ἀνήκουν στίς μονοθεϊστικές θρησκείες. Ἡ μεγάλη τους διαφορά ἀπό ὅλες τίς θρησκείες είναι ἡ μοναδικότητα τῆς θείας ἀποκαλύψεως πού κατέχουν. Ἐπειτα ἀπό τούς πρωτοπλάστους ὁ Ιουδαισμός ἀποτελεῖ τὴν πρώτη ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμο. Ὁ Χριστιανισμός είναι ἡ φανέρωση τοῦ ἕδου τοῦ Θεοῦ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Παλαιά Διαθήκη ἐκφράζει τή συμφωνία τοῦ Θεοῦ μέ ἔνα λαό. Ἡ Καινὴ Διαθήκη περιέχει τή νέα καί αἰώνια διαθήκη τοῦ Θεοῦ μέ ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα. Τό ιερό βιβλίο τοῦ Ιουδαισμοῦ, ἡ Π. Διαθήκη, ἀποτελεῖ τό πρώτο μέρος τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού είναι ἡ Βίβλος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

‘Ο ιδρυτής τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, προαναγγέλλεται ἀπό τά ιερά πρόσωπα τῆς ιουδαϊκῆς θρησκείας, τούς προφῆτες. Ἐπίσημη βεβαίωση γιά τὴν ἐπαλήθευση τῶν προφητειῶν στὸ πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔχομε ἀπό τὸν ἕδο τὸ Χριστό στή συνομιλία Του μέ τῇ Σαμαρείτιδα. “Οταν ἐκείνη τοῦ εἶπε, «οἴδα, ὅτι Μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος Χριστός», ὁ Ἰησοῦς τῆς φανέρωσε: «Ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι» (ἰωαν. 4, 25-26).

‘Ο Χριστός συμπλήρωσε καί ὀλοκλήρωσε τή διδασκαλία τῆς Π. Διαθήκης μέ τή νέα καί τέλεια διδασκαλία Του. Ἐφανέρωσε στόν κόσμο ὅλη τὴν ἀλήθεια. Καί τὴν ἐπισφράγισε μέ τὴν ἀγία Του ζωή καί τή σταυρική Του θυσία.

‘Ο Ιουδαισμός είχε προπαρασκευαστικό χαρακτήρα. Ὅπηρξε «παιδαγωγὸς εἰς Χριστὸν» (Γαλ. 3, 24). Μέ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Χριστιανισμοῦ είχε λήξει ἡ ἀποστολή του.

Σταθμό στίς σχέσεις Ιουδαισμοῦ-Χριστιανισμοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς Αποστολικῆς Συνόδου τῶν Ἱεροσολύμων (49 μ.Χ.). Τότε ὁ Χριστιανισμός ἀποδεσμεύτηκε μιά γιά πάντα ἀπό τὴν ιουδαϊκή νοοτροπία καί ἀκολούθησε, ὡς «καινὴ κτίσις», τό δρόμο πού χάραξε ὁ Θεάνθρωπος Χριστός.

Ἡ τυπολατρία στόν Ιουδαισμό καί ἡ «καινὴ κτίσις» στό Χριστιανισμό

‘Ο νόμος τοῦ Μωϋσῆ καί ἡ ὑπόλοιπη διδασκαλία τῆς Π. Διαθήκης ἀποτελοῦσαν γιά τοὺς Ιουδαίους ἔνα αὐστηρά καθορισμένο σύστημα πίστεως καί λατρείας, πού ἦταν ὑποχρεωμένοι νά τηροῦν μέ σχολαστική ἀκρίβεια. Μ’ αὐτό ὅμως τόν τρόπο ἡ εύσέβεια είχε καταντήσει μιά ἔξωτερική συμμόρφωση σέ μερικούς τύπους. Οἱ προφῆτες είχαν

έλεγχει αύτή τήν τυπική θρησκευτικότητα. «Ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν τιμῶσι με, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ» (Ἡσαΐας 29, 13).

Ο Χριστιανισμός ἔφερε τήν καινούργια πραγματικότητα. Ἡ εύσέβεια καὶ ἡ ἀρετὴ δέν ἐκφράζονται μόνο μέ στριμένες τελετές, ἀλλά μέ τήν ἀγάπην πού συνοδεύεται ἀπό τά ἔργα. Ο «ἐν Χριστῷ» ἄνθρωπος δέν εἰναι δοῦλος τῶν τύπων καὶ τῶν νομικῶν διατάξεων· ἀποδεσμεύεται ἀπό τόν ἐγωῖσμό καὶ τήν ἀμαρτία καὶ δίνεται ἐλεύθερα στή χάρη τοῦ Θεοῦ. Δέν ἔχει τήν ἀλαζονική αύτοπεποίθηση ὅτι εἰναι δίκαιος. Συναισθάνεται τίς ἀδυναμίες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως. Βλέπει τίς ἐλλείψεις του καὶ ἀγωνίζεται νά τίς ἀναπληρώσει. Ἡ ταπείνωση καὶ ἡ μετάνοια τοῦ φωτίζουν τό δρόμο. Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ, πού χορηγεῖται μέ τά Μυστήρια, τόν στερεώνει στόν ἀγώνα του καὶ τοῦ χαρίζει τή χαρά τῆς λυτρώσεως.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές όμοιότητες καὶ διαφορές βλέπεις μεταξύ τοῦ Ἰουδαιϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ;
2. Γιατί ἔχει μεγάλη σημασία στίς σχέσεις Ἰουδαιϊσμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ ἡ Ἀποστολική Σύνοδος;
3. Πῶς ἐννοεῖς τήν καινούρια πραγματικότητα πού ἔφερε ὁ Χριστός;

Μάθημα 12ο

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η θρησκευτική άλήθεια καί ἡ ἀναζήτησή της

Η Άλήθεια είναι μία, ὅπως ἔνας εἶναι καὶ ὁ Θεός. Στίς διάφορες ὅμως ἐπιστῆμες ύπαρχουν ἐπὶ μέρους ἀλήθειες. Ἔτσι ἔχουμε τὴν ἐπιστημονική ἀλήθεια, τὴν αἰσθητική, τὴν ἡθική, τὴν θρησκευτική. Ἀπό ὅλες τίς μερικές ἀλήθειες ἐκείνη πού ύπερέχει στήν ἀξία ἀπό κάθε ἄλλη ἀλήθεια είναι ἡ θρησκευτική. Εἶναι αὐτή πού δίνει ἀπάντηση στὰ μεγάλα καὶ αἰώνια προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εἶναι ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ λύτρωση τῆς ψυχῆς.

Η θρησκευτική ἀλήθεια προέρχεται ἀπό τὸ Θεό καὶ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μποροῦμε νά πούμε ὅτι ἡ Ἀλήθεια είναι ὁ Θεός ἀλλά καὶ ὁ Θεός εἶναι ἡ Ἀλήθεια. Στήν Ἀγίᾳ Γραφῇ ἡ λέξη ἀλήθεια ἔχει θρησκευτική καὶ ἡθική σημασία. Σημαίνει τό ψιστό ἀγαθό, τό Πνεῦμα, τόν ἴδιο τό Θεό.

Ο ἀνθρωπος ἀφ' ὅτου ἀπομακρύνθηκε ἀπό τὸ Θεό δέν ἔπαψε νά τὸν νοσταλγεῖ. Κατά τή διάρκεια τῶν αἰώνων, μέσα στό σκοτάδι καὶ τήν ἄγνοια, ἔψαχνε γιά τό φῶς. Τό ἀνθρώπινο πνεῦμα ἀναζητοῦσε τὴν ἀλήθεια, γιά νά γεμίσει τό κενό πού είχε ἀνοίξει τό ψέμα. Η ψυχή τοῦ ἀνθρώπου ἦταν ἀνήσυχη χωρίς ἀνάπauση καὶ γαλήνη. Ο κόσμος δέν μποροῦσε νά τήν ίκανοποιήσει. Οὔτε ἡ λογική καὶ ἡ σκέψη βοηθοῦσαν ψυχικά τόν ἀνθρωπο.

Οσο περισσότερο ὁ ἀνθρωπος νοσταλγοῦσε τὴν ἀλήθεια τόσο πιό πολύ ἐρχόταν κοντά στό Θεό. Καὶ ὅταν ἥρθε «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου» ὁ Θεός φανέρωσε στούς ἀνθρώπους ὅλη τήν ἀλήθεια στό Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Η ἀποκάλυψη ὡς εἴσοδος τοῦ «καινοῦ» στόν ἀνθρώπινο διαλογισμό

Η θρησκευτική ἀλήθεια δέν είναι κάποιο αἰσθητό πράγμα, γιά νά μπορεῖ ὁ ἀνθρωπος νά τό ἀντιληφθεῖ μόνος του. Οὔτε εἶναι μόνο γνώση γιά νά τή συλλάβει μέ τό νοῦ του. Η ἀλήθεια είναι ύπερφυσική, είναι ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Γιά τό λόγο αύτό δέν ἦταν δυνατόν ὁ ἀνθρωπος μέ τίς περιορισμένες πνευματικές του δυνάμεις νά γνωρίσει τήν Ἀλήθεια. «Ἐπρεπε ὁ ἴδιος ὁ Θεός νά τήν ἀποκαλύψει, νά φανερώσει δηλαδή τόν ἔαυτό του. «Ἐγώ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τόν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τή ἀληθεία».

(Ιωάν. 18, 37). Ο Θεός γίνεται καὶ ἄνθρωπος, γιά νά ἀποκαλύψει στούς ἄνθρωπους τήν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ.

Ο Θεάνθρωπος Ἰησοῦς μέ τή θεία καὶ μοναδική διδασκαλία Του ἔχεισε ἅπλετο φῶς σέ ὅλα τά θέματα τῆς σκέψεως καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἄνθρωπου. Ο ἕδιος ὑπῆρξε ἡ Ἀλήθεια, ἡ μοναδική καὶ αἰώνια Ἀλήθεια. "Οταν κάποτε οἱ μαθητές Του ζήτησαν νά τούς δείξει τό δρόμο πού ὁδηγεῖ στό Θεό, ὁ Κύριος τούς ἀπάντησε: «Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή». (Ιωάν. 14, 6).

Ἡ χριστιανική ἀποκάλυψη δέν είναι μόνο μετάδοση θείων ἀληθειῶν ἀλλά καὶ ζωή πνευματική. Είναι ἡ «καινή» κτίση, ἡ πραγματικότητα μιᾶς καινούριας ζωῆς. Ο Χριστιανισμός ἔφερε τήν ἀπολύτρωση. Ο ἄνθρωπος ξαναγεννιέται σέ μιά νέα ζωή. Μ' αὐτό τόν τρόπο ἔχουμε μιά νέα δημιουργία. Τό ύπερκόσμιο φῶς τῆς θείας ἀποκαλύψεως φωτίζει τά σκοτάδια τοῦ λογισμοῦ. «Ἡ ἀποκάλυψη, γράφει ὁ ὄρθροδοξος θεολόγος Γ. Φλωρόφσκυ, ἡταν τό μονοπάτι τοῦ Θεοῦ στήν ιστορία». Η γνώση τής ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ ἐλευθερώνει τόν ἄνθρωπο ἀπό τή δουλεία τοῦ κόσμου. «Γνώσεσθε τήν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ιωάν. 8, 32).

Ἡ φιλανθρωπία τής ἀποκαλύψεως καὶ ὁ θεανθρώπινος χαρακτήρας τής. Φυσική καὶ ύπερφυσική ἀποκάλυψη

Ἡ θεία ἀποκάλυψη ἀποτελεῖ ξεχωριστή ἐκδήλωση τής μεγάλης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. «Ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τόν υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ Θεός εἰς τόν κόσμον ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ». (Α' Ιωάν., 4, 9).

Ο χαρακτήρας τής ἀποκαλύψεως είναι θεανθρώπινος. Ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ πού ἀποκαλύπτεται καὶ ὁ ἄνθρωπος στόν ὅποιο πραγματοποιεῖται ἡ ἀποκάλυψη. Τό θέλημα τοῦ Θεοῦ φανερώνεται στόν ἄνθρωπο, γιά νά γίνει καὶ θέλημα τοῦ ἄνθρωπου. Η θεία ἀποκάλυψη βρίσκει τήν τέλειαν ἔκφρασή της στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ. Ο Θεός ἔρχεται πρῶτος νά συναντήσει τόν ἄνθρωπο. Γιά τό σκοπό αὐτό γίνεται καὶ τέλειος ἄνθρωπος, γιά νά συνδέσει τόν ἄνθρωπο μέ τό Θεό. "Ετσι ὁ πεσμένος ἄνθρωπος ἀνορθώνεται καὶ παίρνει μεγάλη ἀξία μέ τήν ἐνανθρώπιση τοῦ Χριστοῦ.

Σέ εύρυτερη ἔννοια ἡ μία ἀποκάλυψη μπορεῖ νά διακριθεῖ σέ φυσική καὶ ύπερφυσική. Φυσική ἀποκάλυψη είναι ἡ φανέρωση τοῦ Θεοῦ μέ τή φύση καὶ τά δημιουργήματά του. Παρατηρώντας ὁ ἄνθρωπος τήν ἀρμονία καὶ τήν τάξη τοῦ σύμπαντος, τή σκοπιμότητα τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωϊκοῦ κόσμου καὶ τή δική του ψυχοσωματική ζωή ὁδηγεῖται στό Θεό, ὁ

όποιος τά δημιούργησε καί τά συντηρεῖ στή ζωή. «Οἱ ούρανοί διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, ποίησιν δέ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τό στέρεωμα». (Ψαλμ. 18, 2).

‘Υπερφυσική ἀποκάλυψη εἶναι ἡ ἄμεση φανέρωση τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο μέ διάφορες ὑπερφυσικές ἐνέργειες στήν Π. Διαθήκη, προπάντων δέ μέ τήν ἱστορική ἐνανθρώπιση τοῦ Υίοῦ καί Λόγου τοῦ Θεοῦ. Στό Πρόσωπο τοῦ Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Θεός φανέρωσε στούς ἀνθρώπους τό δρόμο πού ὅδηγει στή λύτρωση καί σωτηρία.

‘Η φυσική ἀποκάλυψη δέν εἶναι πλήρης καί τέλεια. Μᾶς βοηθεῖ ὅμως νά κατανοήσουμε τήν ὑπερφυσική, πού εἶναι ἡ τέλεια καί ὄλοκληρωμένη. ‘Η ὑπερφυσική ἀποκάλυψη δέν ἔχει προηγούμενο οὔτε καί θά ἔχει συνέχεια. “Εγινε μιά γιά πάντα καί γιά ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. ‘Ο χαρακτήρας της εἶναι ἀπόλυτος καί καθολικός. Αύτό ὅμως δέν ἀναιρεῖ τό γεγονός ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἀνάγκη νά προσοικειωθεῖ ὑποκειμενικά αύτή τήν Ἀποκάλυψη.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ἔπρεπε ὁ ἕδιος ὁ Θεός νά ἀποκαλύψει τήν ἀλήθεια;
2. Πῶς ἡ φυσική ἀποκάλυψη ὅδηγει τόν ἄνθρωπο στό Θεό;
3. Γιατί ἡ ὑπερφυσική ἀποκάλυψη εἶναι τέλεια καί ὄλοκληρωμένη;
4. Πῶς ἡ θεία ἀποκάλυψη μπορεῖ νά γίνει κτῆμα τοῦ κάθε ἄνθρωπου;

Μάθημα 13ο

ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΘΡΗ- ΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Κοινά σημεία

Ο Χριστιανισμός, ως θρησκεία πού φανέρωσε στούς άνθρωπους όϊδιος ό Θεός, περιέχει όλη τήν Ἀποκάλυψη, τό πλήρωμα τῆς Ἀλήθειας τοῦ Θεοῦ. Τά έξωχριστιανικά θρησκεύματα, άκομη καὶ ἐκεῖνα πού δέν στηρίζονται στήν ιδέα ένός προσωπικοῦ Θεοῦ, ἔχουν μία σχετική πνευματικότητα, κάποια στοιχεῖα ἀπό τή θεία ἀλήθεια. "Οπως γράφει ό Καθηγητής Λεων. Φιλιππίδης, οι ἔξωχριστιανικές θρησκείες «φέρουν ἵχνη τοῦ Πνεύματος, τά ἵχνη τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ εἰς τούς πρώτους άνθρωπους».

Κοινά σημεία σέ ὅλες τίς θρησκείες είναι ἡ νοσταλγία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ λαχτάρα γιά λύτρωση καὶ σωτηρία. "Ολα τά θρησκεύματα ἐπιδιώκουν νά ἀπαλλάξουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τή θλίψη καὶ νά τόν φέρουν κοντά στό Θεό. Γιά νά τό ἐπιτύχουν τελοῦν διάφορες λατρευτικές ἐκδηλώσεις, ἔχουν ειδικά πρόσωπα γιά τό σκοπό αὐτό καὶ χρησιμοποιοῦν ιερά σκεύη καὶ ἀντικείμενα.

Περισσότερα κοινά στοιχεῖα συναντάμε στίς μονοθεϊστικές θρησκείες. Σ' αὐτές ό "Ἐνας Θεός δεσπόζει στήν πίστη καὶ τή λατρεία τῶν πιστῶν. Ή δογματική διδασκαλία είναι συγκροτημένη καὶ σταθερή, ἡ λατρεία πιό πνευματική καὶ οἱ ἥθικοι κανόνες ἔχουν καθαρότερες καὶ ύψηλότερες ιδέες.

Ούσιαστικές διαφορές

Η Ἰστορία τῶν θρησκευμάτων καὶ ἡ Συγκριτική θρησκειολογία ἐπειτα ἀπό συστηματική καὶ ἀντικειμενική μελέτη τῶν θρησκειῶν ἔχουν καταλήξει στό συμπέρασμα ὅτι ἀνάμεσα στό Χριστιανισμό καὶ στά ἄλλα θρησκεύματα ὑπάρχουν μεγάλες καὶ ούσιώδεις διαφορές. Οι κυριότερες ἀπό αὐτές είναι οι ἔξης:

1) **Ο ιδρυτής.** Στό Χριστιανισμό ιδρυτής είναι ό ίδιος ό Θεός στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ό Θεός πού γίνεται ἄνθρωπος γιά νά ἀνεβάσει τόν ἄνθρωπο στό Θεό. Στά έξωχριστιανικά θρησκεύματα ἔχουμε συνήθως ἀπρόσωπη παράδοση ιδρυτῆς κάποιον ἄνθρωπο, χωρίς θεῖο κύ-

ρος. Είναι δηλαδή οι θρησκείες αύτές άνθρωπινα κατασκευάσματα. Κανένα αλλο θρήσκευμα δέν έχει νά παρουσιάσει Θεάνθρωπο ίδρυτή. Μπορεί βέβαια όρισμένα άπό αύτά νά κάνουν λόγο γιά θείες ένσαρκώσεις. Σ' αύτές ομως δέν ύπάρχει ένανθρώπηση Θεοῦ, ένωση δηλαδή Θείας καιί άνθρωπινης φύσεως, άλλα μιά άπλή μεταμόρφωση. Ό Θεός έδω δέ γίνεται άνθρωπος άλλα «ύποδύεται» τή μορφή όρισμένου άνθρωπου. Γι' αύτό καιί έπαναλαμβάνονται οι μεταμορφώσεις. Έπειτα ή ήθική προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ δέν συγκρίνεται μέ τούς ίδρυτές τῶν άλλων θρησκειῶν. Κανένας ίδρυτής θρησκείας δέν τόλμησε νά ύποβάλει στούς άκροατές του τό έρωτημα πού ύπεβαλε ὁ Χριστός: «Τίς έξ ύμῶν ἐλέγχει με περὶ ἀμαρτίας;» (Ιωάν. 8, 46).

2) **Η λύτρωση.** Στά άλλα θρησκεύματα δέν ύπάρχει λυτρωτής. Η λύτρωση σ' αύτά άποτελεί άναζήτηση καιί νοσταλγία τῆς ψυχῆς πού δέν έκπληρώνεται. Ύπόσχονται λύτρωση, χωρίς νά είναι σέ θέση νά τίν προσφέρουν. Στό Χριστιανισμό ή λύτρωση τοῦ άνθρωπου πραγματοποιείται στό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ό όποιος είναι ὁ Μοναδικός Λυτρωτής, γιατί ένώνει στόν έαυτό Του τό Θεό καιί τόν άνθρωπο. Έτσι συνδέεται καιί πάλι ὁ άνθρωπος μέ τό Θεό καιί σώζεται.

3) **Η διδασκαλία.** Στίς έξωχριστιανικές θρησκείες οι άνθρωποι δέν Υνωρίζουν τόν άληθινό Θεό. Τόν νοσταλγοῦν καιί άναζητοῦν νά τόν Υνωρίσουν. Γι' αύτό καιί ή διδασκαλία αύτῶν τῶν θρησκειῶν είναι συχνά άκαθόριστη καιί άσαφής. Μόνο στή Χριστιανική θρησκεία παρουσιάζεται ὁ Θεός σέ μιά τόσο ύψηλή πνευματική έννοια. Αύτή ή πνευματικότητα τοῦ Θεοῦ ύπάρχει βέβαια καιί στόν Ιουδαϊσμό, άλλα δέν είναι πλήρης καιί τέλεια. Στό Χριστιανισμό ύπάρχει ή άληθινή θεογνωσία, ή πραγματική γνώση τοῦ Θεοῦ.

4) **Η ήθική.** Κέντρο καιί βάση τῆς χριστιανικής ήθικής είναι ή «Καινή έντολή» τῆς Αγάπης. Αγάπη στό Θεό καιί άγάπη στόν άνθρωπο. Χωρίς καμιά διάκριση νά άγαπάμε όλους τούς άνθρωπους, άκόμη καιί τούς έχθρούς μας. Τό παράδειγμα τό έδωσε ὁ ίδιος ὁ Χριστός, ό όποιος συγχώρησε τούς σταυρωτές Του. Στίς έξωχριστιανικές θρησκείες δέν ύπάρχει ή άγάπη οὕτε ώς λέξη. Ό Βουδδισμός π.χ. άντι γιά άγάπη έχει τήν άδρανή συμπάθεια. Στόν Ιουδαϊσμό ή άγάπη έχει διαφορετική έννοια καιί έκδηλώνεται μόνο σέ μερικούς.

5) **Οι άγιοι.** Στά άλλα θρησκεύματα δέν θά συναντήσουμε άγίους. Μπορεί νά έχουν καιί άνθρωπους μέ άρετές καιί καλωσύνη, άγίους ομως δέν έχουν νά παρουσιάσουν. Στό Χριστιανισμό ένα πλήθος άνθρωπων

έμπινεύστηκαν άπό τό θεϊκό μεγαλεῖο τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔφτασαν σέ με-
γάλο βαθμό πνευματικότητας.

6) **Ἡ λατρεία.** Οὐσιαστική διαφορά ύπάρχει καὶ στό θέμα τῆς λα-
τρείας. Ἐδῶ ἡ λατρεία εἶναι πνευματική, ἡ ψυχή ἐπικοινωνεῖ μὲ τό
Θεό. "Εξω ἀπό τό Χριστιανισμό ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ύλική καὶ πρα-
γματοποιεῖται μέ ἑξωτερικούς τύπους, ὅπως εἶναι οἱ θυσίες τῶν ζώων
κ.ἄ.

7) Σημειώνουμε τέλος ὅτι ύπάρχουν καὶ ἄλλες ούσιαστικές δια-
φορές, ὅπως εἶναι ἡ τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ, ἡ μεγάλη ἀξία πού ἔχει
γιά τό Χριστιανισμό ὁ ἄνθρωπος, ἡ διδασκαλία γιά τή μέλλουσα ζωή
κ.ἄ.

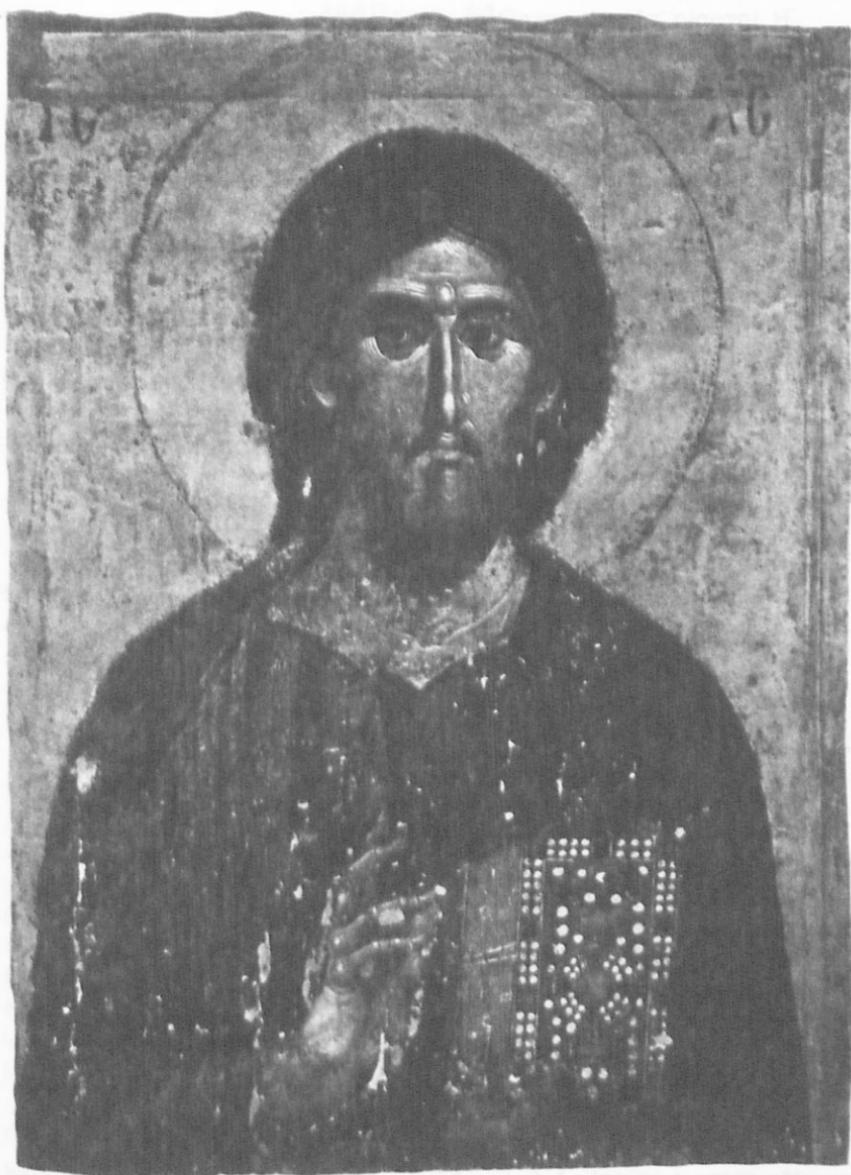
Γενικά στίς ἄλλες θρησκείες ἔχουμε συνήθως πλάνες καὶ μύθους,
ύπάρχουν ὅμως καὶ μερικά σπέρματα τῆς θείας ἀλήθειας. Στό Χριστια-
νισμό ἔχουμε ὅλη τήν Ἀλήθεια. Στίς ἑξωχριστιανικές θρησκείες οἱ ἄν-
θρωποι μιλοῦν γιά τό Θεό, στό Χριστιανισμό μιλάει ὁ Ἰδιος ὁ Θεός.

Ἡ ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ

'Από τή σύγκριση τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα δια-
πιστώνεται ἡ ούσιαστική ύπεροχή του. Ὁ ἀμερόληπτος καὶ ἀντικειμε-
νικός μελετητής βλέπει καθαρά πόσο ύστεροῦν τά διάφορα θρησκεύ-
ματα. Ἡ μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀναγνωρίζεται ἀκόμη καὶ ἀπό
ἀνθρώπους πού δέν ύπηρξαν ὀπαδοί του ἡ καὶ τόν πολέμησαν κάποτε.

Ἡ ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ βρίσκεται στή μοναδική προσωπικό-
τητα τοῦ ίδρυτη. Κατά κοινή ὁμολογία ὁ Χριστός ύπηρξε ὁ ἀπαράμιλ-
λος Διδάσκαλος τῶν αἰώνων, ὁ Θεάνθρωπος πού συνέδεσε τόν ἄν-
θρωπο μέ τό Θεό. Φανέρωσε τήν ἀξία τοῦ ἄνθρωπου καὶ τόν αἰώνιο
προορισμό του. Οἱ ἴδιοι οἱ ἔχθροι Του ὁμολογοῦσαν: «Οὐδέποτε οὕτως
εἴδομεν» (Μάρκ. 2, 12) καὶ «οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος ὡς
οὗτος ὁ ἄνθρωπος» (Ἰωάν. 7, 46). Ἡ πραότητα, ἡ ταπείνωση, ἡ
ἀγάπη χαρακτηρίζουν τήν ὄλοκληρωμένη προσωπικότητα τοῦ Χριστοῦ.
Ὁ φιλόσοφος Κάντ γράφει ὅτι ὁ Χριστός ύπηρξε «τό ιδεῶδες τῆς ἡθι-
κῆς τελειότητας, τό πρότυπο τοῦ ἡθικοῦ φρονήματος καὶ ὅλης τῆς
ἡθικῆς καθαρότητας».

Καμιά θρησκεία δέν ἔχει νά παρουσιάσει τό πνευματικό βάθος καὶ
τήν ούσία τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ διδασκαλία του εἶναι καθαρή καὶ σα-
φής καὶ ἀνταποκρίνεται στίς ἡθικές καὶ λογικές ἀξιώσεις τοῦ ἄνθρω-
που.

Ο Χριστός. Τερά Μονή Χιλανδαρίου στό "Άγιον Όρος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Η ιστορία τῶν θρησκευμάτων ύποστηρίζει μέ επιχειρήματα τήν ἀνωτερότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ «ύπερ πᾶσαν ἐξωχριστιανικήν θρησκευτικότητα». Κορυφαῖοι Ἐλληνες καὶ ξένοι θρησκειολόγοι τονίζουν κατηγορηματικά τήν μοναδικότητα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ύπογραμμίζουν ὅτι τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ δέν ἔχει ἀνάλογο στήν παγκόσμια ιστορία. Συγκεκριμένα ὁ Μάξ Μύλλερ, πού θεωρεῖται πατέρας τῆς Ἰστορίας τῶν θρησκευμάτων, γράφει ὅτι ἡ ἐπιστήμη αὐτή ἔχει ἀποδείξει «τήν ἔχεισαν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξύ πάντων τῶν θρησκευμάτων».

Ἐρωτήσεις

1. Τί ἐπιδιώκουν ὄλα τά θρησκεύματα;
2. Ποιά είναι κατά τή γνώμη σου ἡ μεγαλύτερη διαφορά ἀνάμεσα στό Χριστιανισμό καὶ τά ἄλλα θρησκεύματα;
3. Ποιές είναι οἱ ύποχρεώσεις τῶν χριστιανῶν, ἀφοῦ ἀνήκουν στήν Ἀληθινή θρησκεία;

Κείμενα

1. α) «Οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γάρ ὅνομά ἔστιν ἔτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς» (πραξ. 4, 12).

β) «Θεμέλιον γάρ ἄλλον οὐδείς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὃς ἔστιν Ἰησοῦς Χριστὸς» (Α' Κορ. 3, 11).

2. Ο κορυφαῖος ἐπιστήμονας τοῦ 20οῦ αἰώνα "Αλμπερτ Ἀϊνστάϊν, ὅταν ρωτήθηκε ἂν ἔχει ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό, ἔδωσε τήν ἀκόλουθη ἀπάντηση: «Εἶμαι ιουδαῖος, ἀλλ' ἡ ἀκτινοβολοῦσα εἰκὼν τοῦ Ναζωραίου μοῦ ἔκαμεν ἰσχυράν ἐντύπωσιν. Κανεὶς πνευματικῶς εὔθὺς δὲν ἥμπορει νὰ ἐπιζητῇ τὴν καταστροφὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ». "Οταν τὸν ἔρωτησαν ἂν παραδέχεται τὴν ιστορικὴν ὑπαρξην τοῦ Χριστοῦ ἀπάντησε: «Ἀναμφιβόλως. Κανεὶς δὲν ἥμπορει νὰ διαβάσῃ τὸ Εὐαγγέλιον χωρὶς νὰ ἀποκτήσῃ τὸ αἰσθήμα τῆς πραγματικότητος τοῦ Ἰησοῦ. Η δύναμις τῆς προσωπικότητός του ἀναβλύζει ἀπὸ κάθε λέξι» (Ἀπὸ τὸ βιβλίο «Ἡ ἐπιστήμη ὁμιλεῖ», Ἐκδόσεις «Ζωῆς», Ἀθῆναι).

Μάθημα 14ο

Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΗΜΕΡΑ

Ἡ ἐξάπλωση καὶ ἡ διασπορά τοῦ Χριστιανισμοῦ

Ἄπο τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἀρχίζουν οἱ Ἀπόστολοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Πιστοί στήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ., 28, 19) φέρνουν τό ἄγγελμα τῆς σωτηρίας «ἔως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1, 8).

Ἄπο τήν Παλαιστίνη ὁ Χριστιανισμός ἔρχεται μέ τόν Ἀπ. Παῦλο στήν Κύπρο, τή Μ. Ἀσία, τήν Ἐλλάδα καὶ σ' ὅλο τόν ἑλληνορωμαϊκό κόσμο. Στή συνέχεια ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ γίνεται δεκτός στήν Αἴγυπτο, τήν Ἀρμενία, τήν Περσία, τήν Ἀραβία καὶ τήν Αἰθιοπία. Χριστιανικές Ἑκκλησίες ιδρύονται σέ πολλές χώρες τῆς Δύσεως, ὥπως στήν Ἰταλία, Β. Ἀφρική, Ἰσπανία, Βρεττανία καὶ Ἰρλανδία. Παρά τή σκληρή ἀντίδραση τῆς πολιτικῆς ἔξουσίας καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, μέσα σέ τρεῖς αιώνες ὁ Χριστιανισμός εἶχε κυριαρχήσει στό μεσογειακό χώρο. Στήν ἐπικράτηση τής νέας θρησκείας βοήθησαν πολύ καὶ οἱ ἀπλοί ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, ἐργάτες, ἔμποροι, δούλοι, αἰχμάλωτοι κ.τ.λ.

Σπουδαίο ἔργο στή διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἔχει πραγματοποιήσει τό Βυζάντιο. Ἡ πιό λαμπρή περίοδος τῆς Βυζαντινῆς ιεραποστολῆς είναι ὁ 9ος καὶ ὁ 10ος αιώνας. Μέ τή δραστηριότητα τῶν δύο ἀδελφῶν ἀπό τή Θεσσαλονίκη, τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεθοδίου, οἱ χριστιανικές ἀλήθειες διδάσκονται στούς λαούς τῆς Βαλκανικής. Σέρβοι, Κροάτες, Μοραβοί, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Πολωνοί, Ούγγροι γίνονται χριστιανοί καὶ ἐκπολιτίζονται. Ἀργότερα θά ξεκινήσει ἀπό τήν Κων/πολη μιά ὄμαδα ἀπό τῆς Ἐλληνες κληρικούς καὶ λαϊκούς καὶ θά διαδώσει τό Χριστιανισμό στή Ρωσία. Τήν ἵδια ἐποχή τό μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀκούγεται καὶ στίς Σκανδιναβικές χώρες Δανία, Σουηδία καὶ Νορβηγία.

Ἄπο τούς χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως Καθολικοί μοναχοί ἀνέπτυξαν ιεραποστολική δράση στίς νέες χώρες. Τότε διαδόθηκε ὁ Χριστιανισμός στίς Ἰνδίες, τήν Ἰαπωνία, τίς Φιλιππίνες, τό Μεξικό, τή Βραζιλία κ.τ.λ. Ἀργότερα στίς Ἡνωμένες Πολιτείες καὶ τόν Καναδά. Τόν περασμένο αιώνα χριστιανοί ιεραπόστολοι φέρνουν τήν χριστιανική ἀλήθεια

στήν Αύστραλία, τήν Ωκεανία καί σέ περιοχές τῆς Αφρικῆς.

Ἡ ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ στὸν κόσμο ἀποτελεῖ ἔνα θαυμαστό ιστορικό γεγονός. Χωρίς ύλικά μέσα, δίχως κοσμική δύναμη, μέδιαγμούς καί μαρτύρια, τό κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς Ἀποκαλύψεως διακούστηκε σ' ὅλη τήν ἀνθρωπότητα. Τό γεγονός αὐτό πρέπει νά ἀποδοθεῖ στή θεϊκή προέλευση τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καί στή μεγάλη πίστη τῶν χριστιανῶν. Τό τονίζει χαρακτηριστικά ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ἄυτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν» (Α' Ἰωάν. 5, 4).

Στατιστικά δεδομένα. Τό κήρυγμα τοῦ Ἀπ. Πέτρου τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (33 μ.Χ.) είχε ώς ἀποτέλεσμα νά πιστέψουν καί νά βαπτιστοῦν τρεῖς χιλιάδες ιουδαῖοι. Λίγα χρόνια ἀργότερα γύρω στό 100 μ.Χ., οι τρεῖς χιλιάδες είχαν γίνει πέντε ἑκατομ. καί ἡ αὔξηση συνεχίζεται. Κατά τό 1.000 μ.Χ. τά πέντε ἑκατομμύρια τῶν πιστῶν ἔφτασαν τά πενήντα. Σύμφωνα μέ στατιστικά στοιχεῖα, τό 1950 ὑπῆρχαν στόν κόσμο 770 ἑκατομμύρια χριστιανοί. Σήμερα ὁ Χριστιανισμός ἀριθμεῖ περίπου 900 ἑκατομμύρια σ' ὅλη τή γῆ. Ὁ εὐαγγελισμός τῶν ἀνθρώπων πού βρίσκονται μακριά ἀπό τό Χριστό συνεχίζεται καί στήν ἐποχή μας. Χριστιανοί ἰεραπόστολοι στήν Ασία καί τήν Αφρική διδάσκουν τή χριστιανική Ἀλήθεια καί προσελκύουν κάθε μέρα νέα μέλη στήν Εκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Ο διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα.

Ἡ ἀρχαία Εκκλησία κράτησε ἐπιφυλακτική στάση ἀπέναντι στίς ἄλλες θρησκείες. Καί ἡταν ἐπόμενο νά συμβεῖ αὐτό, ἀφοῦ βρισκόταν στά πρῶτα της βήματα καί είχε νά ἀντιμετωπίσει τόν πόλεμο τῆς εἰδωλολατρίας. Πρώτοι ὅμως οἱ Απολογητές ἄνοιξαν ἔνα διάλογο μέ τίς θρησκείες τῆς ἐποχῆς τους καί είδαν μέ συμπάθεια πολλές ιδέες τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας. Ὁ Ἰουστίνος ἔλεγε ὅτι οἱ ἀπόψεις τοῦ Πλάτωνα γιά τό Θεό δέν ἡταν πολύ διαφορετικές ἀπό ἐκεῖνες πού ὁ Χριστιανισμός διδάσκει. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἔβλεπε στή θρησκευτική ζωή τῆς ἀνθρωπότητας τό χέρι τοῦ Θεοῦ πού τήν ὀδηγοῦσε σ' Αὔτόν. Τόν 70 αἰώνα, ὅταν ἐμφανίστηκε τό Ἰσλάμ, οἱ χριστιανοί πήραν ἀπέναντί του δυναμική θέση. Τά νεώτερα χρόνια ὁ Χριστιανισμός ἔρχεται σέ συχνότερη ἐπικοινωνία μέ τά ἄλλα θρησκεύματα καί ἡ ιδέα ἐνός διαλόγου προβάλλει πάντοτε.

Πάνω στό θέμα τοῦ διαλόγου ὑπάρχουν διάφορες ἀπόψεις. Γενικά ὁ Χριστιανισμός δέν ἀρνήθηκε ὅτι ὑπάρχουν καί στίς ἄλλες θρησκείες

κάποιες «άκτινες θείας ἀλήθειας». Είναι δυνατόν νά διακρίνομε καί σ' αύτές ἔχη τῆς θείας Πρόνοιας. Ὁ Θεός δέν ἐγκατέλειψε κανένα ἔθνος σέ καμιά ἐποχή χωρίς κάποια ἀποκάλυψη (Πράξ. 14,17). Ὁ Ἀπ. Παῦλος εἶχε τονίσει στούς Ἀθηναίους ὅτι ὁ Ἀγνωστος Θεός πού λάτρευαν δέν είναι παρά ὁ ἔνας καί ἀληθινός Θεός πού φανέρωσε στόν κόσμο ὁ Χριστός.

Στήν ἐποχή μας, πού είναι τόσο εὔκολη ἡ ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων καί τά κράτη ἀναπτύσσουν μεταξύ τους σχέσεις πολιτιστικές, οἱ Χριστιανοί θά συναντηθοῦν πολλές φορές μέ τούς ὄπαδούς ἔξωχριστιανικῶν θρησκευμάτων. Ὁ διάλογος παρουσιάζεται τότε ἀναπόφευκτος ἀλλά καί ἀναγκαῖος. Οἱ χριστιανοί πρέπει νά δίνουν τήν ἀληθινή μαρτυρία τῆς πίστεως καί νά ζοῦν «κατά Χριστόν». Γι' αὐτό χρειάζεται νά γνωρίζουμε καλά τίς χριστιανικές ἀλήθειες, γιά νά μποροῦμε καί νά τίς προβάλλουμε καί νά τίς ύπερασπιζόμαστε. Παράλληλα είναι ἀνάγκη νά πλησιάσουμε τούς ἄλλους μέ κατανόηση καί ἀγάπη. Χωρίς νά ὑποτιμοῦμε τίς οὐσιώδεις διαφορές πού ὑπάρχουν ἀνάμεσα στή μόνη ἀληθινή Θρησκεία καί τά ἄλλα θρησκεύματα, θά βροῦμε τά κοινά σημεῖα, γιά νά κάνουμε τόν καλόπιστο διάλογο πού θά τούς βοηθήσει νά

Ἡ Ὁρθοδοξία στήν Ἀπω Ανατολή. Βάπτιση στόν Ὁρθόδοξο Ναό Ἀγίου Νικολάου στή Σεούλ.

άναγνωρίσουν τήν πλάνη τους και νά γνωρίσουν τήν 'Αλήθεια.

'Η όρθόδοξη ιεραποστολή στόν κόσμο σήμερα

'Η ιστορία της όρθόδοξης ιεραποστολής άρχιζει άπό τήν άποστολική έποχή, άλλα φτάνει σέ μεγάλη άκμή κατά τή βυζαντινή έποχή. «'Από τόν δο αιώνα "Ελληνες ιεραπόστολοι κήρυτταν τό Χριστιανισμόν άπό τά παράλια τής Κριμαίας ώς τόν "Ανω Νεῖλο, στούς πληθυσμούς τής Νουβίας και ώς τίς οάσεις τής Σαχάρας» (Ντήλ, Γάλλος βυζαντινολόγος).

Σήμερα ή όρθόδοξη 'Εκκλησία πραγματοποιεί τό μεγάλο χρέος τής ιεραποστολής σέ διάφορες περιοχές τής γης: 1) Στή «χώρα τού άνατελλοντος ήλιου», τήν Ιαπωνία, ύπάρχει όρθόδοξη 'Εκκλησία μέ 'Αρχιεπίσκοπο, ιάπωνες ιερεῖς, ναούς, σχολεῖα κ.τ.λ. 2) Στήν Κορέα, τή «χώρα τής πρωινής γαλήνης», γίνεται τά τελευταία χρόνια μιά άξιόλογη ιεραποστολική προσπάθεια άπό 'Ελληνες κληρικούς. 3) Σπουδαῖο ιεραποστολικό ἔργο πραγματοποιούν οι όρθόδοξοι τής Αμερικῆς στήν Άλασκα. Πολλοί 'Εσκιμώοι και 'Ερυθρόδερμοι έχουν προσέλθει στήν 'Ορθοδοξία. Σήμερα στήν Άλασκα ύπάρχουν 100 ναοί μέ ιερεῖς ιθαγενεῖς. 4) Πυρήνες όρθοδόξων δροῦν και στήν Κίνα, παρά τά έμποδια πού συναντούν άπό τό καθεστώς τής χώρας αύτής. 'Η όρθόδοξη 'Εκκλησία τής Κίνας είναι αύτόνομη και διοικεῖται άπό Κινέζους έπισκόπους. 5) 'Εκεί ίμως πού ή 'Ορθοδοξία δίνει μιά ζωντανή ιεραποστολική παρουσία είναι ή 'Αφρική και συγκεκριμένα ή Ούγκαντα, τό Ζαΐρ και ή Κένυα. Ό 'Ελληνας ιεραπόστολος άρχιμ. Χρυσόστομος Παπασαραντόπουλος πού πέθανε πρόσφατα ἔργαστηκε τά τελευταία 20 χρόνια τής ζωής του στίς χώρες αύτές. Και σήμερα βρίσκονται έκει 'Ελληνες ιεραπόστολοι πού δροῦν μέ μεγάλη έπιτυχία. Πολλοί άφρικανοί ιθαγενεῖς πού σπούδασαν Θεολογία στήν Έλλάδα έγιναν άρχιερεῖς και ιερεῖς και έργαζονται ιεραποστολικά στή χώρα τους μέ ζῆλο θαυμαστό.

'Η 'Εκκλησία τής Έλλάδος έχει άρχισει πρίν άπό μερικά χρόνια μιά όργανωμένη προσπάθεια γιά τήν έξωτερική ιεραποστολή. "Ιδρυσε 'Επιτροπή έξωτερικής ιεραποστολής στήν 'Αποστολική Διακονία. 'Εξάλλου χριστιανικά σωματεῖα και σύλλογοι ένισχύουν τό ἔργο τῶν ιεραποστόλων. Κτίζουν ναούς, στέλνουν ιερά σκεύη, τυπώνουν στίς ξένες γλώσσες λειτουργικά βιβλία κ.ά. Πρωτοποριακό ἔργο ιεραποστολής έχει νά παρουσιάσει τό ιεραποστολικό Κέντρο «Πορευθέντες...» τό όποιο, ἄν και ιδιωτική και νεανική πρωτοβουλία, παρουσίασε θαυμαστή δραστηριότητα και ένέπνευσε πολλούς νέους ἀνθρώπους νά άφοισιαθούν στήν ιεραποστολή.

Έρωτήσεις

1. Ποῦ όφείλεται ή έξαπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ σέ σύντομο χρονικό διάστημα;
2. Σ' ἕνα διάλογο μέ όπαδούς έξωχριστιανικῶν θρησκευμάτων ποιά πρέπει νά είναι ή στάση τοῦ χριστιανοῦ;
3. Ποιές δυσκολίες συναντοῦν οἱ ἱεραπόστολοι στό ἔργο τους;
4. Πῶς μποροῦμε καὶ μεῖς νά βοηθήσουμε τήν έξωτερική ἱεραποστολή τῆς Ἐκκλησίας; Ποιούς "Ἐλληνες ἱεραποστόλους γνωρίζεις";

Μέρος Δεύτερο

Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Μάθημα 15ο

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η άναζήτηση τοῦ Θεοῦ (Πραξ. 17, 27) καὶ οἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς θεολογίας.

Από τά πανάρχαια χρόνια ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά διευκρινίσει τήν ιδέα τοῦ Θεοῦ πού ἔχει ἔμφυτη μέσα του, ἀποδίδοντας στό Θεό ιδιότητες ὑπερφυσικές καὶ ίκανότητες ὑπεράνθρωπες. Είναι βεβαιωμένο ἀπό τήν Ἱστορία, ὅτι ἡ πρωταρχική γνώμη τοῦ ἀνθρώπου γιά τό Θεό είναι πώς ὁ Θεός είναι "Ἐνας, δημιουργός καὶ κτίστης τοῦ σύμπαντος κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, καθώς καὶ ὅλων ὅσα ὑπάρχουν πάνω στὴ γῆ. Μέ τό πέρασμα τῶν αἰώνων ἡ ἀρχική αὐτή πίστη τοῦ ἀνθρώπου ξέπεσε, καὶ ὁ ἄνθρωπος προσκολλήθηκε στά φαινόμενα καὶ τίς δυνάμεις τῆς φύσεως, πού σιγά-σιγά τίς θεοποίησε καὶ ἀφοσιώθηκε στή λατρεία τους μέ φαντασμό. Η ἀνθρώπινη ψυχή ὅμως δέν ἐπαφε στιγμή νά ἀναζητεῖ τὸν ἀληθινό της προορισμό καὶ νά φέρεται πρός τή σωστή ιδέα γιά τό Θεό. "Ετοι δημιουργήθηκε ἔνα εἶδος θεολογίας πού

προσπαθεῖ νά διατυπώσει τήν ιδέα τοῦ Θεοῦ, ξεκινώντας από τίς δυνατότητες πού ἔχει ή ἀνθρώπινη διάνοια νά ἐπινοεῖ, νά φαντάζεται, νά συνδυάζει καί νά ἐκφράζεται γιά τό Θεό. Μοιάζει αύτή ή ἀναζήτηση πού γίνεται ἔξω από τήν ἀποκάλυψη μέσα στό σκοτάδι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πού προσπαθεῖ νά ξαναβρεῖ τό Θεό της. Ἡταν ὅμως ποτέ δυνατόν ό ἄνθρωπος, μόνος του καί ἀβοήθητος, νά φτάσει στήν ιδέα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, χωρίς τή βοήθεια Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ; Ἀσφαλῶς ὅχι. Μεγάλα πνεύματα τής ἀρχαίότητας πλησίασαν ἀρκετά τήν ιδέα τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ. Ἀλλά τά πιό μεγάλα καί ἀποτελεσματικά βήματα τά ἔκαμε ὁ ἄνθρωπος βοηθούμενος από τή θεία ἀποκάλυψη.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος πού ἦταν καί βαθύς μελετητής τῆς φιλοσοφίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐπισήμανε αύτή τήν προσπάθεια τῶν φιλοσόφων καί μιλώντας στούς Ἀθηναίους ἐλεγε «... ἀνδρες Ἀθηναῖοι... ὁ Θεός πού δημιούργησε τόν κόσμο καί ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτόν... Αὐτός ἔκαμε ἀπό ἔνα αἷμα ὅλα τά ἔθνη... Αὐτός τούς φύτευσε καί τόν πόθον νά ἀναζητοῦν τό Θεό, μήπως καί κατόρθωναν νά τόν ψηλαφίσουν καί νά τόν ευρουν, ἀν καί Αὐτός ὑπάρχει πολύ κοντά σέ κάθε ἔνα ἀπό ἐμάς» (Πράξεων 17, 24-27).

Ο ἐρχομός τοῦ Θεοῦ στήν ιστορία. Ο ἐρχόμενος Θεός τής Ἀγίας Γραφῆς

“Υστερα ἀπό αύτά ἔξηγεῖται τό φαινόμενο πού παρατηρεῖται μέσα στήν ιστορία καί μάλιστα σέ ὅλους τούς λαούς τής γῆς, χωρίς καμιά σχεδόν ἔξαιρεση. Δέν ύπάρχει δηλαδή λαός πού νά μή λατρεύει κάποιο θεό καί δέν ύπάρχει πολιτισμός πού νά μή είναι βαθειά ἐπηρεασμένος από τή θρησκεία τοῦ λαοῦ πού τόν δημιούργησε. Ὕπαρχουν ἀρχαῖοι πολιτισμοί πού δέν ἔχουν νά παρουσιάσουν καμιά σχεδόν πολιτιστική ἀνάπτυξη, ἔχουν ὅμως θεούς, ναούς, θυσίες, τελετές, ιερεῖς καί ὅλα τά στοιχεία μιᾶς ἀναπτυγμένης θρησκείας. Οι ἀρχαῖοι λαοί τής Ἀφρικῆς π.χ. μπορεῖ νά μήν ἔχουν σπίτια νά κατοικήσουν, κάστρα γιά νά προστατευτοῦν σέ ὥρα πολέμου, χρήματα γιά τό ἐμπόριό τους· ἔχουν ὅμως ναούς, βωμούς καί ἀφιερώματα στούς θεούς τους, πού προκαλοῦν καί σήμερα το θαυμασμό. Ο Πλούταρχος (46-126 μ.Χ.) εἰδε τό φαινόμενο αύτό μέσα στήν ιστορία καί γράφει: «εὔροις δ' ἀν ἐπιών καί πόλεις ἀτειχίστους, ἀγραμμάτους, ἀβασιλεύτους, ἀοίκους, ἀχρημάτους, νομίσματος μή δεομένας, ἀπείρους θεάτρων καί γυμνασίων· ἀνιέρου δὲ πόλεως καί ἀθέου, μή χρωμένης εύχαῖς, μηδὲ ὄρκοις, μηδὲ μαντείαις, μηδὲ θυσίαις ἐπ' ἀγαθοῖς, μηδ' ἀποτροπαῖς κακῶν, οὐδεὶς ἔστιν, οὐδὲ ἔσται γεγονὼς θεατής».

‘Υπάρχουν άρχαίοι λαοί στούς όποιους ή θρησκευτική διάθεση και έπιδοση είναι τόσο έντονη ώστε νά νομίζει κανεὶς πώς ή θρησκεία τους ρυθμίζει όλες τις έκδηλωσεις της ζωῆς τους. Πρώτοι άνάμεσα σ' αὐτούς τούς λαούς είναι οι άρχαίοι “Ελληνες καὶ οἱ Ἰσραηλῖτες. Ἡ Παλαιά Διαθήκη δέν είναι μόνον τό θρησκευτικό βιβλίο τῶν Ἰσραηλιτῶν, είναι συγχρόνως καὶ τό πιό αὐθεντικό καὶ ἐπίσημο βιβλίο τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραὴλ. Ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης είναι συγχρόνως καὶ ὁ Κυβερνήτης τοῦ λαοῦ. Στήν Π.Δ. προσδιορίζονται μέ κάθε δυνατή ἀκρίβεια οἱ σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τό Θεό, τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους, ἀλλά καὶ ὄλοκληρου τοῦ λαοῦ πρός τούς ἄλλους λαούς.

‘Ο Θεός ὅμως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἔχει μία βασική διαφορά ἀπό τούς ἄλλους θεούς τῆς ἱστορίας. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι θεοί «ἐπινοοῦνται» (κατασκευάζονται) ἀπό τούς ἀνθρώπους, ὁ Θεός τῆς Π.Δ. «ἀποκαλύπτεται», παρουσιάζεται οἱ ἕδιος καὶ ἐρμηνεύει τόν ἑαυτό Του στούς ἀνθρώπους· «ἔγω εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου». Είναι δηλαδή ἡ περιοχή τῆς Παλαιοτίνης ἀφ' ἐνός καὶ ὁ πνευματικός χῶρος τῆς Π. Διαθήκης ἀφ' ἑτέρου ὁ τόπος πού ἀκούγονται καθαρά «τὰ βήματα τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔρχεται»· ἡ φράση «ἰδοὺ ἔρχομαι» είναι τόσο πολύ συνηθισμένη, πού ὁ λαός πάντοτε περιμένει τόν ἔρχομό καὶ τήν ἐμφάνιση τοῦ Θεοῦ σέ κάθε περίσταση τῆς ζωῆς του. Μέσα στό χῶρο τῆς Καινῆς Διαθήκης ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ παίρνει διαστάσεις ἐκπληκτικές καὶ ἀμέτρητες. Ἐδῶ ἡ τέλεση τοῦ ὑπερφυσικοῦ θαύματος συναγωνίζεται τό θεῖο Λόγο, γιά νά στερεώσουν μέσα στήν ἀνθρώπινη ψυχή τήν πίστη ὅτι ὁ Θεός ἡλθε, «ἔτεχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ» καὶ ἀργότερα «ἡγγικε γάρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» καὶ ὑστερα ἀπό λίγο «οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ ηύδοκησα». Ὁ ἀπ. Παῦλος βλέπει τίς ἐνέργειες αύτές τῆς θείας Ἀποκαλύψεως καὶ γράφει στούς Γαλάτες: “Οτε δέ ἡλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν υἱόν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπό νόμον, ἵνα τούς ὑπό νόμον ἔξαγοράσῃ, ἵνα τήν υἱοθεσίαν ἀπολαύσουν” (Γαλ. 4.4–5).

‘Η ἀποκάλυψη ὡς γεγονός καὶ ὡς μήνυμα. Καί ἐνῶ στήν Π.Δ. ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἔχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα, νά προετοιμάσει δηλαδή τούς ἀνθρώπους γιά τήν «ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψη», στήν Καινή Διαθήκη ἡ ἀποκάλυψη αὐτή γίνεται πραγματικότητα, ἀποκορύφωμα τῆς ὁποίας είναι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ διδασκαλία Του καὶ τό ἔργο Του, ἡ σταυρική Του θυσία καὶ ἡ «ἐκ νεκρῶν» ἀνάστασή Του. Τό ἀμέτρητο βάθος τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ γιά τόν ἀνθρωπο είναι ὅχι μόνο γνωστό ἄλλα καὶ ἀποδεδειγμένο. Τρία ὄλοκληρα χρόνια «ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ

Θεοτόκος. 12ος αιώνας, μέ μεταγενέστερες έπιζωγραφήσεις, 95 × 59
έκ. Συλλογή Φανερωμένης, Λευκωσία, Κύπρος.

ζῶντος» συναναστρέφεται μέ τούς ἀνθρώπους καλώντας στή νέα «ἐν Χριστῷ» ζωή καί ἀποδεικνύοντας καθημερινά ὅτι «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία» παρά μόνο διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τό μεγάλο κάλεσμα τοῦ Λυτρωτῆ ἔχει αὐτή ἀκριβῶς τή μεγάλη σημασία, ὅτι δηλαδή ὁ Θεός εἶναι μαζί μας, πολύ κοντά μας, μᾶς καλεῖ, τὸν ἀκοῦμε καί τὸν ψηλαφίζουμε καί φωτίζει μὲ τή θεία διδασκαλία. Του ὥχι μόνο τὸν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου πάνω στή γῆ ἀλλά καί τό αἰώνιο μέλλον του. Μέ ἄλλα λόγια τό ἔργο τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ δέν τελειώνει μέ τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ στή γῆ. Εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητη καί σπουδαία τό νά θελήσει ὁ ἀνθρωπός νά ἀποδεχθεῖ τό μήνυμα πού φέρνει ἡ θεία παρουσία καί νά κάμει ὅ,τι ἔξαρτάται ἀπό αὐτόν γιά τήν ἐκπλήρωση τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ στή ζωή του.

‘Ο ἀνθρωπος ἀποδέκτης καί συνεργός τῆς ἀποκαλύψεως

Η προσωπική καί ἔλευθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου στή θεία ἀποκάλυψη εἶναι ὅρος ἀπαραίτητος τῆς ἐπιτυχίας τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς ἀποκαλύψεως. Ο Θεός στή Βασιλεία Του δέν θέλει δούλους: «ὅστις θέλει ὅπισω μου ἀκολουθεῖν» λέγει ὁ Κύριος. Καί ὁ ἀπ. Παῦλος, θέλοντας νά τονίσει τή μεγάλη σημασία τῆς ἔλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ν' ἀνταποκριθεῖ στήν πρόσκληση τοῦ Θεοῦ, γράφει στούς Γαλάτες: «·Υμεῖς ἐπ' ἔλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί!» (Γαλ. 5, 13). Πάντοτε ὁ Θεός μέ πολλά λόγια καί πιό πολλά ἔργα ἀπέδειξε στόν ἀνθρωπο τήν ἀγάπη Του. Απομένει στόν ἀνθρωπο ἡ τελευταία πράξη γιά τήν ὀλοκλήρωση τῆς σωτηρίας, ἡ ἀποδοχή τῆς θείας ἐνεργείας. Γι' αὐτό καί εἶναι ἐπείγουσα καί ἀπαραίτητη ἡ σπουδὴ τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἀπό ὅλους τούς ἀνθρώπους καί ιδιαίτερα ἀπό τούς μαθητές πού μποροῦν νά διαβάσουν καί νά ἐρευνήσουν τά ιστορικά στάδια τῆς ἀποκαλύψεως. Τότε θά διαπιστωθεῖ πώς ὁ Θεός στέκεται ἔξω ἀπό τήν πόρτα τῆς ψυχῆς τοῦ κάθε ἀνθρώπου, ζητώντας τήν τελευταία πράξη ἀπό τόν ἀνθρωπο γιά τήν ὀλοκλήρωση τοῦ ἔργου Του: νά ἀνοίξει ἡ πόρτα τῆς ψυχῆς καί νά ἀποδεχθεῖ τή λυτρωτική ούσια τῆς ἀποκαλύψεώς Του. «·Ιδού ἔστηκα ἐπί τήν θύραν καί κρούώ· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καί ἀνοίξῃ τήν θύραν καί εἰσελεύσομαι πρός αὐτόν καί δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καί αὐτός μετ' ἐμοῦ» (Αποκ. 3, 20). «Ἐτοι ὁ ἀνθρωπος γίνεται συνεργός τῆς θείας βουλῆς καί διαδραματίζει τόν πιό ἀποφασιστικό ρόλο γιά τή σωτηρία του. Η πράξη ὅμως αὐτή τῆς ἀποδοχῆς εἶναι πράξη μεγάλης ἀρετῆς καί μεγάλης ἀγάπης πρός τό Θεό. Τό πιό μεγάλο λάθος πού μπορεῖ νά κάμει ὁ ἀνθρωπός, εἶναι νά γυρισει τήν πλάτη του στή θεία ·Αποκάλυψη, πού μέ τόσους τρόπους καί προπαντός μέ τόση ἀγάπη στέκεται μπροστά σέ κάθε ψυχή, ἀποκαλύπτοντας τά πάντα καί

έρμηνεύοντας τοῦ Θεοῦ τήν ἀγάπη, δείχνοντας «τάς χεῖρας καὶ τήν πλευράν» τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ ἀπό τὸν ἄνθρωπο εἰλικρινότητα;
2. Αρκεῖ μόνον ἡ θεία ἐνέργεια γιά τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου;
3. Μπορεῖτε νά θυμηθεῖτε γεγονότα πού μαρτυροῦν ὅτι ύπάρχει «θεία ἀποκάλυψη»;

Μάθημα 16ο

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

Ἡ ἀναζήτηση τοῦ ἀπολύτου ἀπό τὸν ἄνθρωπο

Ο ἄνθρωπος πάντοτε ἥθελε νά ψηλαφίσει τῆς φύσεως τά μυστικά καὶ τῆς ψυχῆς του τά ἀπόκρυφα βάθη. Ο οὐρανός ἦταν γιά πολλούς αἰώνες ἀπλησίαστος, ἀφήνοντας στὸν ἄνθρωπο μικρή μόνο γεύση ἀπό τὴν μεγαλοπρέπεια τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του δομῆς. Ή περιέργεια ἀπό τό ἔνα μέρος, καὶ ἡ ἀγωνία ἀπό τό ἄλλο ἔβαλαν τὸν ἄνθρωπο σέ πολλές

σκέψεις γιά τήν άναζήτηση τοῦ ἀληθινοῦ πού κρύβεται πίσω ἀπό τὰ φαινόμενα. Ἡ άναζήτηση αὐτή ἀπό τὸν ἄνθρωπο εἶναι τόσο ἔντονη, πού δέν είναι ὑπερβολή ἂν ποῦμε ὅτι εἶναι ἐμφυτη σ' αὐτὸν. Κατευθύνει τίς πιό εύγενικές του σκέψεις καὶ τίς πιό τίμιες πράξεις του, μέσκοπό τῇ διαπίστωση μιᾶς ἀλήθειας, τήν κατάκτηση τοῦ ἀπόλυτου. Στήν προσπάθειά του αὐτή διατυπώνει θεωρίες, πού ἀργότερα τίς διορθώνει μέ ἄλλες πιό ὄρθες ἀνεβαίνοντας συνεχῶς τῇ σκάλᾳ τῶν ἀναζητήσεών του.

Στίς θρησκείες τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀλλά καὶ γενικότερα στά λείψαντα τῶν πολιτισμῶν τους βρίσκουμε ἔντονη καὶ ἐπίμονη τήν ἀγωνία πάνω στήν προσπάθειά του αὐτή. Καὶ ἄλλα πράγματα, φυσικά, ἀπασχόλησαν τούς ἄνθρωπους ἐκείνους, ὅμως αὐτή ἡ προσπάθειά τους παρουσιάζεται σάν ἡ πιό ζωηρή πού ὁδήγησε τίς σκέψεις τους στά δύσκολα μονοπάτια πού πλησιάζουν στό ἀπόλυτο. Στή θέση αὐτοῦ τοῦ ἀπόλυτου γρήγορα οἱ ἄνθρωποι τοποθέτησαν τήν ιδέα τοῦ Θεοῦ. Βέβαιο εἶναι ἀπό τήν Ἰστορία ὅτι ὅσο πιό γρήγορα οἱ ἄνθρωποι προχώρησαν στόν πολιτισμό, τόσο καὶ ἡ ιδέα τοῦ Θεοῦ παρουσιάζεται πιό ἐξευγενισμένη. Ποιόν θεό ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀνέβασαν στό ὕψος τοῦ ἀπόλυτου καὶ πῶς ἤθελαν τό θεό ἢ τούς θεούς, γιά νά ίκανοποιήσουν τίς βαθιές ἀνησυχίες τῆς ψυχῆς τους;

Βέβαια πολλοί θεοί καὶ θεές ἐπινοήθηκαν. Γιατί ὅμως δέν ίκανοποιήσαν τόν ἄνθρωπο;

Ο μεγάλος δάσκαλος καὶ σοφός τῆς ἀρχαιότητας Σωκράτης δέν ἦταν καθόλου εὐχαριστημένος ἀπό τό πάνθεο τῶν Ἕλλήνων. Λέγεται πώς μέ δική του προτροπή λατρεύονταν στήν Ἀθήνα «ὁ ἄγνωστος Θεός». Μπροστά στό βωμό τοῦ «ἄγνωστου Θεοῦ» στάθηκε μέ πολὺ δέος καὶ μεγάλη ἔκπληξη ὁ Ἀπ. Παῦλος ὅταν ἐπισκέφθηκε τήν Ἀθήνα (Πράξ. 17, 23). Ποιά ὅμως ἦταν ἡ πρώτη ιδέα τοῦ ἄνθρωπου γιά τό Θεό; καὶ ἦταν ποτέ δυνατό νά φθάσει ὁ ἄνθρωπος μόνος του, χωρίς κάποια βοήθεια, στήν ἀληθινή γνώση τοῦ Θεοῦ;

Σχετικά μέ τό ἔρωτημα τοῦτο διαβάζουμε στή Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Π. Τρεμπέλα (Τόμος 1ος σ. 74) ὅτι «εἰς πολλάς περιπτώσεις συναντῶμεν μεταξύ ἀρχαιοτέρων φυλῶν καὶ ἔθνῶν διαιγεστέρας θρησκευτικάς ἀντιλήψεις καὶ ὄρθοτέρας ιδέας περι Θεοῦ, κόσμου καὶ ἀθανασίας παρ' ὅσον εἰς νεωτέρους λαούς. Τό φαινόμενον τοῦτο παραμένει πρόβλημα ἀνεξήγητον, ἐάν δεχθῶμεν τήν ἔξελικτικήν θεωρίαν, ἐνῷ διαιγάζεται καὶ ἐξηγεῖται πλήρως, ἐάν θεωρήσωμεν τόν Μονοθεϊσμόν ὡς τήν ἀρχικήν μορφήν τῆς θρησκείας καὶ ὡς τόν καρπόν ἀρχεγόνου θείας Ἀποκαλύψεως. Τό τελευταῖον

τοῦτο δεχόμενοι ύποστηρίζομεν συγχρόνως, ὅτι οὐχὶ ἡ πλάνη, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἐλήσμονήθη καὶ ἐθολώθη κατά τὴν ἐπακολουθήσασαν εἰς τὴν ἀρχέγονον πτῶσιν διαφθοράν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅτι ὁ Μονοθεϊσμός, ὁ ἀρχικῶς ύπό τοῦ Θεοῦ διδαχθείς εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀποκατεστάθη καὶ πάλιν εἰς ὑψηλοτέραν τιμὴν διά νέας Ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ πρός τὸν ἄνθρωπον».

Οἱ ἄνθρωποι φαντάζονται καὶ πλάθουν τὸ Θεό.

‘Ο θεός τῶν φιλοσόφων

Οἱ ἄνθρωποι ἀπό τὰ πιο ἀρχαῖα χρόνια ἐπινόησαν θεούς πού ἦταν πέρα ἀπό τὴν κρίση τους, ἀλλά καὶ πέρα ἀπό τὸ λογικό τους. Τοῦτο ἦταν πολὺ φυσικό, γιατὶ ὁ ἀδύναμος καὶ ἀπροστάτευτος ἄνθρωπος ὑποκύπτοντας στίς δυνάμεις τῆς φύσεως καὶ στερημένος ἀπό τεχνικά καὶ ἐπιστημονικά μέσα γιά τὴν προστασία του φανταζόταν πελώριους θεούς, μέ πολλὰ χέρια καὶ μεγάλη δύναμη καὶ ἔτρεχε νά βρεθεῖ τελικά κάτω ἀπό τὴν προστασία αὐτῶν τῶν θεῶν, γιά νά δαμάσει τά στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ὅ,τι ἄλλο κακό τὸν ἐνοχλοῦσε. Θεοί πού προστατεύουν ἀπό πλημμύρες, ἀλλά καὶ θεοί πού στέλνουν τή βροχή. Θεός ὁ ἥλιος πού διώχνει τά σκοτάδια τῆς νύχτας, ἀλλά καὶ θεοί πού κατοικοῦν μέσα στά σκοτάδια. Θεοί πού κάνουν καλό στούς καλούς, ἀλλά καὶ θεοί πού τιμωροῦν καὶ ἔχοντάνουν τούς κακούς. Σ' αὐτούς τούς θεούς οἱ ἄνθρωποι ἔδωσαν ὑπερφυσικές δυνάμεις καὶ τρέχουν κοντά τους γιά νά πετύχουν κάτι συγκεκριμένο στή ζωή τους. Ἐκεῖνο πού δέν μποροῦν νά κάνουν οἱ ἄνθρωποι, φαντάζονται πώς μποροῦν νά τό κάνουν οἱ διάφοροι θεοί, τούς όποιους παριστάνουν δυνατούς καὶ φοβερούς, ίκανούς νά καλύπτουν τά κενά τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας. Στή μορφοποίηση τοῦ Θεοῦ οἱ ἄνθρωποι ἀκολουθοῦν καὶ μιά ἄλλη πορεία. Ἡ φαντασία βέβαια πλάθει τό Θεό, τό χέρι ὅμως ἀπλώνει γιά νά τὸν ψηλαφίσει, τά μάτια θέλουν νά δοῦν καὶ προπαντός ἡ καρδιά νά νιώσει καὶ νά σκιρτήσει.

Ἐτσι καθορίζεται ὁ τόπος λατρείας τοῦ Θεοῦ, κατασκευάζεται ἡ λαξεύεται ὁμοίωμα Θεοῦ. Διαλέγεται μέρος ψηλό καὶ ἀπόμακρο, πού νά μήν εἶναι εὔκολο στὸν καθένα νά πλησιάσει. Τά ταμπού διαφόρων θρησκειῶν αὐτή τὴν ἐνδόμυχη διάθεση τοῦ ἀνθρώπου ἐξυπηρετοῦν. Σ' αὐτὸν τό Θεό πλέον πού ἔχει κάνει μερικά βήματα πρός τὸν ἄνθρωπο, τρέχουν οἱ ἄνθρωποι νά ύποταχθοῦν προσφέροντας τίς ἀναρίθμητες λατρείες τους. Οἱ θυσίες, οἱ λατρευτικές πράξεις καὶ τά λόγια πού ἀπευθύνονται ἔχουν ἔνα βαθύ χαρακτηριστικό σκοπό· νά ἔξευμενί-

σουν καὶ εὐχαριστήσουν τό Θεό ἡ τούς θεούς καὶ σέ ἀνταπόδοση νά
έχουν οἱ ἄνθρωποι τὴν εὐμένεια καὶ τὴν προστασία τους, ιδιαίτερα ὅταν ἔχουν
φταιξει σέ κάτι σοβαρό.

Στὴν ἀρχαίᾳ Ελλάδα καὶ μάλιστα στὴν ἐποχή τῶν φιλοσόφων ἡ Ἰδέα
τοῦ Θεοῦ είναι πολὺ πιὸ καθαρή ἀπό ἄλλους λαούς καὶ ἄλλες ἐποχές,
ὅπως καὶ σέ ἄλλα μαθήματα εἰδαμε.

“Ολοι οἱ φιλόσοφοι πού διατύπωσαν γνώμες γιά τό Θεό, ἔγραψαν
ἀπόφεις σαφεῖς καὶ καθαρές πού προκαλοῦν τὴν ἔκπληξη γιά τό πλη-
σίασμα πρός τὴν ἀλήθεια. Κορυφαία καὶ μεγαλόπρεπη μέσα σέ ὅλη τῇ
σοφίᾳ τῆς ἀρχαιότητας ἔξεχει ἡ γνώμη τοῦ μεγάλου Σωκράτη πού
μπορεῖ νά ἀποδοθεῖ μέ τούτα τά λόγια: «Οἱ ἄνθρωποι ὅ,τι κι ἄν κάνουν
δέν θά μπορέσουν ποτέ νά φτάσουν στὴν Ἰδέα τοῦ Θεοῦ. Μιά μόνη
λύση βλέπω σέ τούτη τῇ μεγάλῃ ἀγωνίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, πού είμαι βέ-
βαιος πώς ἀπό τὸν οὐρανὸν ὁ ἀληθινός θεός τῇ βλέπει κι' αὐτός κάποτε
θά στειλει ὄπωσδήποτε ἀπεσταλμένο του ἀπό τὸν οὐρανὸν νά μᾶς μιλή-
σει γιά ὅλα τούτα, δείχνοντας ἔτσι τὴν ἀπειρη ἀγάπη του γιά μᾶς». Ἡ
σκέψη τοῦ Σωκράτη, ὥπως μᾶς τὴν διέσωσε ὁ Πλάτων στά βιβλία του,
γιά ἔνα μόνο πράγμα ἐνδιαφέρεται: γιά τὴν ἀλήθεια. “Υστερα θέλει ἡ
καθαρή καὶ ἀμόλευτη συνείδηση νά ὀδηγεῖ σταθερά τὸν ἄνθρωπο στὴν
πραγματοποίηση τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τὴν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς. Δέ διστάζει
νά ἑκφράσει καὶ τῇ γνώμῃ ὅτι «ἡ συνείδηση είναι ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ
μέσα μᾶς». Γιά τούτες τίς τολμηρές του προφητείες ὁ Σωκράτης ὀνο-
μάστηκε «πρό Χριστοῦ χριστιανός». Είναι ἀπόλυτα βέβαιο πώς ὁ Σω-
κράτης δέν είχε ἀκούσει τίποτε γιά τίς μεσσιανικές προφητείες τῆς Π.
Διαθήκης οὔτε γιά τό Θεό τῆς Παλ. Διαθήκης, στὴν ὥποια ἡ Ἰδέα τοῦ
Θεοῦ είναι διαφορετική ἀπό ὅλες τίς ἄλλες Ἰδέες.

Ἡ βιβλικὴ ἀντίληψη γιά τό Θεό. Ὁ προσωπικός Θεός

‘Ο Θεός τῆς Π. Διαθήκης ἔχει ἔνα ἀνεπανάληπτο στὴν ιστορίᾳ χα-
ρακτηριστικό: Είναι ὁ “Ἐνας . Ἡ θρησκεία τῆς Π. Διαθήκης είναι μο-
νοθεϊσμός . Ἡ Ἰδέα αὐτή τοῦ Θεοῦ διαποτίζει τὴν κάθε λεπτομέρεια
τῆς Βίβλου. «Ἐγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου»· ὑπάρχει καὶ μία κατηγορη-
ματική πληροφόρηση ἀπό τὸν ἴδιο τό Θεό: δέν ὑπάρχουν ἄλλοι θεοί
ἐκτός ἀπό μένα: «οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Ἡ ιστορικὴ
ἀξία τοῦ Μωϋσῆ συγκεντρώνεται στό κορυφαῖο τοῦτο κατόρθωμα:
ἔδειξε τὸν ἔνα καὶ μοναδικό Θεό, ἐβεβαίωσε τό λαό ὅτι ὁ Θεός Αὐτός
είναι ἡ μοναδική ἀλήθεια καὶ σ' Αὐτόν ὁ λαός χρωστά ἀπόλυτη ὑπακοή
σέ κάθε λεπτομέρεια τῆς ζωῆς. Γιατί; Αὐτός είναι ὁ Δημιουργός Θεός
τῶν πάντων. Οὐρανός καὶ γῆ καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν, σ' Αὐτόν ἀνήκουν.

Ο κόσμος ὅλος δημιουργεῖται ἀπό τὸ μηδέν καὶ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς σοφίας, τῆς δυνάμεως καὶ προπαντός τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.

Μέσα στή διδασκαλία τῶν Προφητῶν τονίζεται καὶ παρουσιάζεται στό λαό καὶ ἡ μεγάλη ἰδιότητα αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ: ἡ δικαιοσύνη Του. Εἶναι γεμάτη ἡ προφητική διδασκαλία ἀπό τίς ἐκδηλώσεις τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ. Τιμωρός κάθε ἀδικίας καὶ ὑπερασπιστής κάθε πράξης πού συμφωνεῖ μέ τό νόμο Του. Τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς τοῦ Θεοῦ προέκταση εἶναι ἡ μεσσιανική προφητεία. Μέσα σ' αὐτήν ὁ Θεός διαβεβαιώνει τό λαό του ὅτι τό πλησίασμα ἀνάμεσα στό Θεό καὶ τόν ἄνθρωπο θά πραγματοποιηθεῖ «ἐν χρόνῳ» μέ σκοπό νά ἀποδειχθεῖ ὅτι ἔνας μόνο Θεός ύπαρχει. Μέ τό λυτρωτικό του ἔργο θά ἀποκαταστήσει τίς σχέσεις μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου διά τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί οἱ θεοὶ πού ἐπινόησαν οἱ ἄνθρωποι δέν ἴκανοποίησαν τίς ἀνάγκες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς;
2. Πῶς μπορεῖτε νά χαρακτηρίσετε τή θρησκεία τῆς Π. Διαθήκης;
3. Πῶς μπορεῖτε νά ἀποδείξετε ὅτι ἡ ιδέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἔμφυτη στόν ἄνθρωπο;

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

«Πιστεύω εἰς ἡνα Θεόν, πατέρα, παντοκράτορα»

Τό εμφυτό θρησκευτικό βίωμα τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀπό τά πανάρχαια χρόνια ὅπως εἴδαμε κατευθύνει τήν ἀδιάκοπη πορεία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς πρός τό Θεό, δέν ἦταν δυνατό νά λαθέψει καί νά μήν ὀδηγήσει κάποτε τόν ἀνθρωπο μπροστά στόν προαιώνιο πόθο του πού ἦταν ὁ **Θεός Πατέρας καὶ Παντοκράτορας**. «Οπως ἡ πυξίδα, μέσα σέ όποιαδήποτε μεγάλη φουρτούνα, δέ σταματάει οὔτε στιγμή νά δείχνει μιά σταθερή πορεία, ἔτσι καί ἡ ἀσίγαστη αὐτή ἔλξη τοῦ ἀνθρώπου πρός τήν ἀλήθεια, πρός τό Θεό, καθώς οί αἰῶνες κυλοῦσαν καί ἔφθανε «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου», δέ σταματάει οὔτε στιγμή νά ὀδηγεῖ σωστά τήν ἀνθρώπινη ἀγωνία στά χέρια τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ. Ἐκεῖνος, μέσα στούς σκοτεινούς αἰῶνες πού πέρασαν ἔστησε τά φωτεινά Του σημάδια, γιά νά κάμει φανερή τήν παρουσία Του: «Ἐγὼ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου», «ἐγὼ εἰμι ὁ ὄν», «οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ». Μποροῦμε ἐπομένως νά πούμε ὅτι οἱ ἐνέργειες αὐτές τοῦ Θεοῦ, πρίν ἀπό τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γη, ἀποτελοῦν τήν προκαταρκτική ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ, πού εἶχε ἔνα μοναδικό σκοπό: νά προετοιμάσει τήν ἀνθρώπινη ψυχή γιά τήν ὄριστική, τή μεγάλη, τήν «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἀποκάλυψη.

«Οτε δέ ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τὸν υἱὸν Αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός... ἵνα τήν υιοθεσίαν ἀπολαύωμεν. Ὅτι δέ ἔστε υἱοί, ἐξεπέστειλεν ὁ Θεός τό Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον: ἀββᾶ, ὁ πατήρ» (Γαλ. 4.4-6). Ἀπό τότε πού «ἐφόρεσε» τήν ἀνθρώπινη σάρκα καί συναναστράφηκε μαζί μας, καί Τόν ψηλαφίσαμε καί Τόν είδαμε καί Τόν πιστέψαμε δέν κάνει τίποτε ἄλλο ἀπό τό νά δείχνει τόν Πατέρα καί τό ἔργο τοῦ Πατέρα καί τό πανάγιο Πνεῦμα τοῦ Πατέρα, πού θά ὀδηγήσει τήν ταλαιπωρημένη ἀνθρώπινη ψυχή μέ θεία ἀσφάλεια «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν».

Τό ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ. Ἐνώ ὅμως ὁ Πανάγιος Θεός, Πατέρας καί Δημιουργός πάντων ἔδειξε τόση ἀπέραντη ἀγάπη πρός τόν ἀνθρωπο καί τής ἀγάπης αὐτῆς τά ἀποτελέσματα δοκιμάζει πλουσιοπά-

ροχα τό άνθρωπινο γένος, ἐν τούτοις τό μυστήριο τῆς θείας ύπάρξεως καὶ οὐσίας παραμένει «ἀκατάληπτον» «ἀπερινότον» καὶ «ἀνέκφραστον» γιά τό περιορισμένο λογικό τοῦ ἀνθρώπου. Ὁπως εἶναι ἀδύνατο νά χωρέσει μέσα σέ ἑνα ποτήρι ὁ ὡκεανός ὅλος, ἔτσι εἶναι ἀδύνατο νά χωρέσει μέσα στό ἀνθρώπινο λογικό ὁ ἄπειρος, ὁ αἰώνιος καὶ ἀνεξιχνίαστος Θεός. Ἡ πλήρης καὶ τέλεια γνώση τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ ἀπό τή σχετική καὶ περιορισμένη διάνοια τοῦ ἀνθρώπου. Ἐν τούτοις ὅμως τό ἀνθρώπινο λογικό εἶναι ἀρκετό καὶ ίκανο νά συλλάβει καὶ νά κατανοήσει τόση ἀπό τή γνώση τῆς θείας ούσίας, ὅπῃ θά ἡταν ἀπαραίτητη γιά μιά ἀνώτερη θρησκευτική συμπεριφορά, πού νά ἀποδείχνει τήν ἀμεση ἔξαρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν «ἀκατάληπτο» καὶ «αἰώνιο» Θεό. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό, ὁ Θεός εἶναι «πνεύμα» καὶ εἶναι «ἀκατάληπτος» καὶ «ἀνεξιχνίαστος» καὶ ἀπό τά τελείως πνευματικά του δημιουργήματα, πού εἶναι οἱ ἄγγελοι. Πολύ δυσκολότερο θά εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο, πού μετέχει καὶ τής ύλικής κτίσεως, μέ τό σῶμα του, νά προχωρήσει πιό πέρα στήν κατανόηση καὶ τή γνώση τοῦ Θεοῦ ἀπό ἐκεῖ πού θά μπορούσε νά φθάσει. Ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιά τήν προσέγγιση τοῦ Θεοῦ τά ἔθεσε στή διάθεσή μας ἡ ἄπειρη ἀγάπη Του. Ὅσα ὅμως ἀπό ἐκεῖνα πού ἀπαιτεῖ τό λογικό γιά τήν ίκανοποίηση τῆς περιέργειας καὶ μόνο τοῦ ἀνθρώπου δέν εἶναι ἀπαραίτητα, αὐτά ὁ Θεός τά ἀπέκρυψε. Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ διαχωριστική γραμμή ἀνάμεσα στή γνώση τοῦ Θεοῦ, πού ἔχουμε σήμερα καὶ σέ ἐκείνη, πού θά ἀποκαλύψει ὁ Θεός, ἄλλοτε, σέ κάποιους ἄλλους χρόνους καὶ ἄλλους καιρούς πού τούς «ἔθεσεν ἐν τῇ ἴδιᾳ αὐτοῦ ἔξουσίᾳ» (Πρ. 1, 7).

Ἡ ἀλήθεια γιά τό μυστήριο τῆς Ἀγ. Τριάδας καὶ ἡ σημασία τῆς

Ἡ ἀλήθεια γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ βασική διδασκαλία ἡ ὁποία δέ διδάχθηκε ἀπό κανέναν ἄνθρωπο καὶ οὕτε θά ἡταν ποτέ δυνατόν νά ἐπινοηθεῖ ἀπό κανέναν ἀπολύτως, ἂν δέν τή διατύπωνε σέ ὅλες τίς λεπτομέρειές της αὐτός ὁ Θεός. Εἶναι, ἐπομένως, ἡ γνώση πού ἔχουμε γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ ἀ πο κά λ υ ψ η τοῦ Ἱδίου τοῦ Θεοῦ πού μέ κάθε ἀπλότητα καὶ σαφήνεια μᾶς τή διατύπωσε. Δέ μένει καμία ἀμφιβολία γιά παρανόηση ἡ παρερμηνεία, ἄλλα καὶ δέν ύπάρχει καμία δυνατότητα γιά τή λογική διερεύνηση τοῦ μεγάλου αὐτοῦ δόγματος τής τριαδικότητας τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός εἶναι Ἔνας. Μία οὐσία. Μία φύση· αἰώνια, ἀκτιστή, ἄναρχη, ἄπειρη καὶ ἀνεξιχνίαστη. Αὐτή ὅμως ἡ θεία οὐσία «κατοικεῖ», ύπάρχει «ἀσυγχύτως καὶ ἀδιακρίτως» ὀλόκληρη στά τρία Πρόσωπα τής Ἀγίας Τριάδος: τοῦ Πατέρα, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Καὶ ὁ μέν Πατήρ εἶναι ἀγέννητος. Ὁ Υἱός «γεννᾶται»

«προαιωνίως καὶ αἰδίως» «ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρός». Τό δέ "Αγιο Πνεῦμα «ἐκπορεύεται προαιωνίως» «ἐκ τοῦ Πατρός». Μόνον αὐτά τά Ιδιώματα δέν εἶναι κοινά μεταξύ τῶν τριῶν προσώπων τῆς Ἀγίας Τριάδας.

Πρό Χριστοῦ ὑπάρχουν σαφεῖς ὑπαινιγμοί γιά τήν Ἀγία Τριάδα. Γιατί μόνον ὑπαινιγμοί; Διότι μέσα στὸν εἰδωλολατρικό κόσμο, πού ἀθόρυβα καὶ μυστικά ἡ προκαταρκτική ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦσε, θά ἦταν ἐπικίνδυνο νά διατυπωθοῦν σαφεῖς χαρακτηρισμοί γιά τήν τριαδικότητα τῆς θείας Οὐσίας. Μιά τέτοια ἐνέργεια ἵσως ὀδηγοῦσε σέ κάποια πολυθεϊστική ἐκτροπή μέσα στὸν κόσμο τῆς Π. Διαθήκης. Στήν Καινὴ Διαθήκη ἔχουμε ἀπό τήν πρώτη στιγμή τήν παρουσίαση τῆς Ἀγίας Τριάδας. Ὁ Εὐαγγελιστής Λουκᾶς γράφει γιά τή μητέρα τοῦ Χριστοῦ: «Πνεῦμα"Αγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ... καὶ τὸ γεννώμενον ἄγιον κληθήσεται υἱὸς Θεοῦ (Λουκᾶ 1, 35). Ὁ Εύαγγελιστής Ματθαῖος περιγράφοντας τή βάπτιση τοῦ Κυρίου μιλάει μέ τόσες λεπτομέρειες γιά τόν Πατέρα, τόν Υἱό καὶ τό Πνεῦμα τό "Άγιο . Ὁ Ἡδιος ὁ Κύριος σέ μιά στιγμή πού ἦθελε νά διαβεβαιώσει τούς μαθητές του γιά τή μεγάλη Του ἀγάπη πρός αὐτούς λέγει: «Ἐγώ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον Παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ιωάννου 15, 26). Ὁ Ἡδιος πάλι ὁ Κύριος πρίν ἀποχωρισθεῖ τούς μαθητές Του, ἀναθέτοντας σ' αὐτούς τή συνέχιση τοῦ λυτρωτικοῦ Του ἔργου, μέ τοῦτα τά λόγια τούς προτρέπει: «Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τά ζηνη βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ 'Άγιου Πνεύματος» (Ματθαίου 28, 19). Σέ πολλά χωρία τῆς Κ. Διαθήκης ὁ Κύριος μιλάει μέ τόση ἀπλότητα ἀλλά καὶ σαφήνεια, γιά τόν «Πατέρα του» γιά τό «ἔργον τοῦ πέμψαντος Πατρός» γιά τήν «ἀγάπη τοῦ «Πατρός» καὶ ὅτι τελικά «πορεύεται πρός τόν Πατέρα Του».

Καὶ ἐνῶ μέν εἶναι ἀνερμήνευτο καὶ ἀπειρινότο τό πῶς συμβαίνει ὁ "Ἐνας Θεός νά ἔχει τρεῖς ὑποστάσεις καὶ ἀκόμα πῶς ἡ Τριάς συνθέτει «Μονάδα» τόν ἔνα Θεό, ἐν τούτοις εἶναι τόσο γνωστό καὶ βέβαιο ὅτι αὐτῆς τῆς ἀνέκφραστης ἐνότητας καρπός εἶναι ἡ ἀνεξερεύνητη ἐπίσης ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τή Δημιουργία Του καὶ μάλιστα πρός τόν "Ανθρωπο. Ἀποκορύφωμα δέ τῆς ἀγάπης αὐτῆς εἶναι ἡ «ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» ἀπολύτρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τή δουλεία καὶ τήν ἀλλοτρίωση τῆς ἀμαρτίας. Μέσα στά ἀνεξιχνίαστα βάθη τῆς Ἀγίας Τριάδας καὶ στήν ἀνερμήνευτη συνοχή τῶν τριῶν ὑποστάσεων τῆς θείας Οὐσίας συντελεῖται προαιώνια ἡ λυτρωτική πράξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρός τό ἀγαπημένο Του πλάσμα, τόν ἄνθρωπο.

Ἡ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ. (Σαφής ύπαινιγμός γιά τήν τριαδικότητα τοῦ Θεοῦ στήν Π. Διαθῆκη Γεν. 18, 1-2).

Ἡ ὑπερκοσμιότητα καὶ ταυτόχρονη ἐνδοκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ

Ἡ ἐλέύθερη καὶ ἀβίαστη ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ νά δημιουργήσει τόν Κόσμο ἐκ τοῦ μηδενός, τόν ὁποῖο κάλεσε ἀπό τήν ἀνυπαρξία «εἰς τό εἶναι», ὁδηγεῖ στή διατύπωση αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀλήθειας. "Οτι δηλαδή

ένω ὁ Δημιουργός Θεός τοῦ παντός βρίσκεται ἐπάνω καὶ ἔξω ἀπό τὸν κόσμο πού δημιούργησε, ὅμως ἡ Πανσοφία Του καὶ ἡ Παντοδυναμία Του κυρίως δέ ἡ Πρόνοια καὶ ἡ ἀπειρη ἀγάπη Του συνέχουν καὶ διακρατοῦν τὸν κόσμο Του καὶ ὁδηγοῦν τὴν δημιουργία Του στὴν πραγματοποίηση τοῦ μεγάλου προορισμοῦ πού ἔχει ἀπό τὸν Παντοδύναμο Θεό. Καὶ ἡ μὲν ἄψυχη κτίση ἀκολουθεῖ μὲν ἀκρίβεια τούς νόμους τοῦ σοφοῦ Δημιουργοῦ της, ὁ δέ λογικός ἄνθρωπος πιστεύοντας στὴν μεγάλη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα φέρεται ἀβίαστα καὶ ἐλεύθερα στὴν πραγματοποίηση τοῦ μεγάλου προορισμοῦ του νά φθάσει τό Θεό. "Ἐτσι συμβαίνει αὐτό τό θαυμαστό καὶ ἀνερμήνευτο, ἐνῶ ὁ Θεός εἶναι ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ βρίσκεται ἔξω ἀπό αὐτὸν, συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ Μέγας καὶ Πάνσοφος Κυβερνήτης τοῦ παντός.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἶναι ἡ βασική καὶ ἀμετακίνητη πίστη τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας γιά τό Θεό;
2. Ὁ Θεός εἶναι «ἀκατάληπτος». Γιατί;
3. Ποιά εἶναι ἡ βαθύτερη σημασία τῆς Τριαδικότητας τοῦ Θεοῦ γιά τὸν ἄνθρωπο;

Μάθημα 18ο

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τό φαινόμενο τής ἀθείας (αϊτια-ούσια)

΄Αθεία είναι τό **φαινόμενο** ἐκεῖνο, κατά τό όποιο όρισμένοι ἄνθρωποι ἀρνοῦνται τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ καὶ θέλουν νά ζοῦν σάν νά μην ὑπάρχει Θεός. Ό Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς λέγει ὅτι ἀθεος είναι «ο μή νομίζων είναι Θεόν». Ή ἀθεία ἄλλοτε παρουσιάζεται θεωρητικά, ὡς ἰδεολογία καὶ ἄλλοτε ἐμφανίζεται στήν πράξη ὡς ἔνας τρόπος ζωῆς.

΄Η ἀθεία δέν είναι φαινόμενο μόνο τῆς ἐποχῆς μας. Ή πρώτη ἀρνηση τοῦ Θεοῦ γίνεται ἀπό τούς πρωτοπλάστους, οἱ όποιοι μὲ τήν ἀνυπακοή τους στό θέλημα τοῦ Θεοῦ ἔδειξαν σημεῖα ἀνταρσίας καὶ ἐπιθυμίας νά ζήσουν χωρίς Θεό, ὅπως τούς ὑποσχέθηκε ξεγελώντας τους ὁ διάβολος. «Καὶ ἔσεσθε ὡς Θεοί...» (Γεν. 3, 5). Στήν ἀρχαιότητα εἶχε κάνει τήν ἐμφάνισή της στούς κύκλους τῶν Σοφιστῶν καὶ σέ μερικούς προσωκρατικούς φιλοσόφους. Τά νεώτερα χρόνια καὶ κυρίως ἀπό τήν Αναγέννηση καὶ μετά παρατηρεῖται μεγαλύτερη ἀθεϊστική κίνηση.

Πολλά είναι τά **αϊτια** πού ὀδηγοῦν τόν ἄνθρωπο στήν ἀθεία. Τά περισσότερα βέβαια είναι ὑποκειμενικά. Διάφοροι ἐσωτερικοί παράγοντες ἡ τό κοινωνικό περιβάλλον ὥθιοῦν τόν ἄνθρωπο μακριά ἀπό τό Θεό. Τό κυριότερο αϊτίο είναι ὁ **ἐγωισμός**. Πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀποκτήσει κάποιες ἐπιστημονικές γνώσεις ἡ καταλάβει ἔνα ἀξίωμα, νομίζει πώς δέν είναι ἀπαραίτητη ἡ πίστη στό Θεό. Στήν περίπτωση αὐτή θεωρεῖ τήν πίστη σάν «ἔνα παιδιάστικο στάδιο τῆς ἄνθρωπινης συνειδήσεως». „Αλλο αϊτίο τής ἀθείας είναι ἡ **ἀμαρτία**. Ή ἄτακτη καὶ ἀνήθικη ζωή ὅδηγει συχνά τόν ἄνθρωπο στήν ἀρνηση τοῦ Θεοῦ, γιά νά δικαιολογηθεῖ μ' αὐτό τόν τρόπο στή συνείδησή του. Ό λόγος τοῦ Κυρίου είναι χαρακτηριστικός: «Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τό φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρός τό φῶς, ἵνα μή ἐλεγχθῇ τά ἔργα αὔτοῦ» (Ιωάν. 3, 20). Αϊτίο τής ἀθείας είναι ἐπίσης καὶ ἡ **ἀσυνέπεια** πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στά λόγια καὶ τά ἔργα πολλῶν ἀτόμων πού θρησκεύουν. Τό γεγονός αὐτό σκανδαλίζει τούς ἄνθρωπους πού δέν ἔχουν σταθερή πίστη καὶ τούς ὅδηγει στήν ἀπιστία.

Μορφές τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ

΄Η ἀθεία ὑπάρχει σ' ὅλες τίς ἐποχές καὶ ἐπομένως δέν είναι κάτι τό

νέο. Κάθε φορά άλλάζει μορφή και φαίνεται καινούρια και σύγχρονη, ένω πρόκειται για τό ίδιο παλαιό φαινόμενο. Ισως στήν έποχή μας νά έμφανίζεται σε ποι εντονη μορφή. Έκεινο πού κυρίως χαρακτηρίζει τό σύγχρονο άθεισμό είναι τό γεγονός ότι συνδέεται και μέ κάποιο κοινωνικό ή πολιτικό σύστημα.

Μορφές τοῦ σύγχρονου άθεισμοῦ είναι: 1) **Ο ύλισμός**. Βασίζεται στή φιλοσοφική άντιληψη, ότι μόνο ή υλη ύπαρχει και τίποτε άλλο. Πνεῦμα, ψυχή, πνευματικός κόσμος, Θεός είναι άνυπαρκτα γιά τούς ύλιστές. Τά πάντα έξελίσσονται και ύπαρχουν σύμφωνα μέ τούς νόμους τῆς κινήσεως τῆς υλης. Έκπρόσωποι τοῦ ύλισμοῦ είναι ο Μπύχνερ, ο Χαϊκελ κ.α.) 2) **Ο μηδενισμός**, ο όποιος ύποστηρίζει ότι δέν ύπαρχει τίποτε, έκτος από αύτά πού βλέπουμε. Γιά τούς όπαδούς του τά πάντα είναι μηδέν. Ζοῦμε γιά τό μηδέν, λένε, και καταλήγουμε στό μηδέν. 3) **Ο ύπαρξιστικός άθεισμός**, ο όποιος άρνείται κάθε σχέση τῆς άνθρωπινης ύπαρξεως μέ τό Θεό. Υποστηρίζει ότι πάνω από τόν άνθρωπο δέν ύπαρχει κανένα άπολυτο ον. Ο ύπαρξιστικός άθεισμός θεοποιεῖ τήν έλευθερία τοῦ άνθρωπου και τοποθετεῖ τόν άνθρωπο στή θέση τοῦ Θεοῦ. Έκπρόσωποι αύτοῦ τοῦ ύπαρξισμοῦ είναι ο Σάρτρ, ο Καμύ κ.α.) 4) **Η θρησκευτική άδιαφορία**. Υπάρχουν άνθρωποι πού, χωρίς νά ύποστηρίζουν ότι είναι άθεοι, έχουν στή ζωή τους σάν μοναδικό ένδιαφέρον και φροντίδα νά άπολαμβάνουν τά ύλικα άγαθά. Ή περίπτωση αύτή είναι μιά σιωπηλή άρνηση τοῦ Θεοῦ.

Τέλος θά μπορούσαμε νά ποῦμε, ότι μορφές άθεισμοῦ είναι και ή φιλοσοφία τοῦ Νίτσε, ή θεωρία τοῦ διαλεκτικού ή ιστορικού ύλισμοῦ τοῦ Μάρκ, ή θεωρία τοῦ πανσεξουαλισμοῦ τοῦ Φρόντ Κ.α.

Σχέσεις άθειας, έπιστήμης και Διαφωτισμοῦ

Η άθεια προσπάθησε νά στηρίξει τίς θέσεις της στά δεδομένα τῆς έπιστήμης. Ισχυρίστηκε ότι ή σημερινή έπιστήμη δέν άνακάλυψε τό Θεό ούτε οί άστροναύτες τόν συνάντησαν στό διάστημα! Υποστήριξαν άκομή ότι ή έπιστήμη έλυσε όλα τά προβλήματα και κατά συνέπεια δέν μᾶς χρειάζεται ο Θεός.

Οι άπόψεις αύτές έλέγχονται ώς άβασιμες και άντιθετες μέ τήν πραγματικότητα. Αντικειμενική έρευνα άποδεικνύει, ότι οι κορυφαίοι έκπρόσωποι τῶν έπιστημῶν, παλαιότεροι και σύγχρονοι, κάτοχοι διεθνῶν βραβείων, έφευρέτες κ.τ.λ. πιστεύουν στό Θεό και τονίζουν, ότι δέν ύπαρχει άντιθεση μεταξύ πίστεως και έπιστήμης. Ο Αϊνστάιν έχει πει: «Ποτέ δέν βρήκα τίποτε στήν έπιστήμη μου, πού νά μπορώ νά άντιτάξω στή θρησκεία». Και ο μεγάλος ψυχίατρος Κάρλ Γιούγκ όμο-

λογούσε: «"Ολα όσα έμαθα μέχρι τώρα μέντοι όδηγησαν βῆμα πρός βῆμα στήν άδιάσειστη πεποίθηση ότι ύπάρχει Θεός. Τό σπουδαιότερο πράγμα πού άπέκτησα ποτέ ήταν ή γνώση της ύπάρξεως του Θεού". Ή αποψη του άθεισμού, ότι όσο προάγεται ή επιστήμη τόσο καί ύποχωρεῖ ή πίστη, δέν στηρίζεται στήν πραγματικότητα. Χαρακτηριστικό είναι αύτό πού έλεγε ο Βάκων: «Μόνο ή ήμιμάθεια άπομακρύνει άπό τό Θεό, ένω ή άληθινή επιστήμη όδηγει πρός αύτόν». Άλλα καί ή αντίληψη, ότι ή επιστήμη έλυσε όλα τα προβλήματα, δέν είναι σωστή. Παρά τίς τόσες άνακαλύψεις καί έφευρεσεις, σήμερα ύπάρχουν άλυτα πιό πολλά προβλήματα άπ' όσα έχουν λυθεῖ.

Διαφωτισμός έπικράτησε νά λέγεται ή πνευματική κίνηση, ή όποια ήκμασε κατά τόν 17ο καί 18ο αιώνα καί είχε σάν σκοπό νά παραμερίσει κάθε αύθεντία καί νά λύσει τά προβλήματα του άνθρωπου μέ τό λογικό. Έκπρόσωποι του Διαφωτισμού θεωρούνται οι έγκυκλοπαιδιστές καί ο Βολταΐρος. Ο Διαφωτισμός έπιδιώξε νά διαμορφώσει μιά νέα «Φυσική Θρησκεία». Οι όπαδοί του δέν ήταν όλοι άθεοι. Πολλοί δέχονταν τήν υπαρξη του Θεού, άλλ' ορισμένοι μέ άκραίες θέσεις έφτασαν στόν ύλισμό καί τήν άθεια. Παρά τά θετικά στοιχεία πού έφερε ο Διαφωτισμός (ύποστηριξε τά δικαιώματα του πολίτη καί τήν παιδεία), παρουσίασε καί πολλές μονομέρειες, σπως τή θεοποίηση του λογικού, τήν παραμέληση του συναισθήματος καί τής βουλήσεως κ.α. Γι' αύτό καί άντερασαν καί φιλόσοφοι, οι όποιοι έπηρεάστηκαν άπό τό Διαφωτισμό (Κάντ, Ρουσσώ). Συγκεκριμένα ο Κάντ, μέ τήν «Κριτική τού καθαρού λόγου», έδειξε ότι καί στή λογική ύπάρχουν όρια.

Κριτική τής άθειας

Κατά τή γνώμη μερικῶν φιλοσόφων δέν ύπάρχει καθαρή μορφή άθειας οὔτε ύπτηρεν γνήσιοι άθεοι. Οι πραγματικοί άθεοι είναι λίγοι καί άποτελούν μιά έξαίρεση στόν κανόνα. Ή άθεια λοιπόν είναι σχετική, άλλα καί έπιφανειακή. "Ανθρωποι πού παρουσιάζονταν ώς άθεοι, ήρθε κάποια ώρα πού πίστεψαν.

Η άθεια, ένω θέλει νά στηρίζεται μόνο στή λογική, τήν όποια καί θεοποιει, έρχεται σέ άντιθεση μέ τή λογική. Π.χ. ζητά άποδείξεις γιά τήν υπαρξη του Θεού, τή στιγμή πού καί σ' αύτά τά Μαθηματικά καί τή Φυσική ύπάρχουν πράγματα πού δέν άποδεικνύονται, άλλα τά δέχεται ώς άξιώματα. Παράλογο είναι, τό ότι ή άθεια άπορρίπτει κάθε ίδεα γιά τό Θεό. Η άθεια έπιμένει στήν άναγκη άποδείξεων γιά τήν υπαρξη του Θεού, ένω ή ίδια δέν θεωρεῖ ύποχρέωσή της νά στηρίξει σέ άποδείξεις τήν ἄρνηση τής ύπάρξεως του Θεού. Αντίθετα δέ έχει θεοποιήσει τήν

τεχνική, τή λογική, τή μαγεία κ.α. Ισχυρίζεται άκομη, ότι ο Θεός είναι δημιούργημα τής φαντασίας του άνθρωπου και σάν τέτοιο πρέπει νά καταργηθεῖ. Γιά νά καταργηθεῖ ὅμως τό δημιούργημα, θά πρέπει νά καταργηθεῖ ό δημιουργός του, ό ἄνθρωπος! "Οσο λοιπόν ύπαρχουν ἄνθρωποι, θά ύπαρχει και ή πίστη στό Θεό.

Η ως ἔνα σημείο ἀπομάκρυνση τοῦ σύγχρονου ἄνθρωπου ἀπό τό Θεό ἔφερε τό ψυχικό κενό και τήν ύπαρξιακή ἀγωνία. Ἀποτέλεσμα τό ἄγχος και ή ἀπελπισία. Η ἀρνηση ἐπειτα τοῦ Θεοῦ ὁδήγησε στήν ἄρνηση τῆς ἀγάπης, μέ ἐπακόλουθο τή μοναξιά και τήν αὐτοκτονία. Ως φυσιολογική διέξοδος παρουσιάστηκε τό ἔγκλημα και ή ἀναρχία. «'Αλλά λοιπόν», λέει ό γέρο Καραμαζώφ στό μυθιστόρημα τοῦ Ντοστογιέφσκυ, «έάν δέν ύπαρχει Θεός, τό πᾶν ἐπιτρέπεται...».

Ο ἄνθρωπος δέν μπορεῖ νά ζήσει χωρίς Θεό. Ο Γάλλος λογοτέχνης Πεγκύ ἔλεγε: «'Αληθινά χρειάζεται νά ἔξαναγκάσει κανείς τόν ἑαυτό του, γιά νά μή πιστεύει...». "Αν λοιπόν ἀρνηθεῖ τό Θεό, είναι ἀναγκασμένος νά βάλει στή θέση Του κάποιο εἰδωλο. Γιά μᾶς τούς "Ελληνες, πού ή ιστορία και ή ζωή μας είναι ποτισμένη ἀπό τήν Ὁρθόδοξη πίστη, ό ἀθεϊσμός είναι κάτι πού δέν ταιριάζει στήν ψυχοσύνθεσή μας, είναι ξένο σῶμα στόν ὄργανισμό μας.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί η ἀμαρτία είναι ἔνα ἀπό τά αἴτια τοῦ ἀθεϊσμοῦ;
- 2) Ποιά παράλογα σημεῖα ἐμφανίζει ή ἀθεῖα;
3. Τί ἀποτελέσματα ἔχει ή ἀθεῖα στή ζωή τοῦ ἄνθρωπου και στήν κοινωνία;

Κείμενα

ΤΡΕΙΣ ΦΩΝΕΣ

ΠΡΩΤΗ ΦΩΝΗ

Υἱοὺς ἐγέννησα και ὕψωσα,
αὔτοὶ δὲ με ἡθέτησαν.
ΗΣΑΪΑΣ, α', 2

Δέ θά σέ ποῦμε πιά Πατέρα,
δέ θά σέ ποῦμε Πλάστη πιά·

ποθοῦμε λευτεριᾶς ἀγέρα,
κοντά σέ σένα εἰν' ἡ σκλαβιά.

Θεέ, τραβήξου ἀπό μπροστά μας,
σκιάχτρο τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς.
Γιά σέ τά χείλη τά δικά μας
δέν ἔχουν λόγια προσευχῆς.

Θεέ, τραβήξου τά φτερά μας,
γεμάτα δύναμη τρανή,
φτάνουν νά βροῦμε τή χαρά μας
καὶ τῆς ἀλήθειας τή φωνή.

Φύγε, Θεέ! ποιός τόπε; πλάνη
πώς κυβερνᾶς τόν κόσμο ἐσύ·
ϋλη καὶ δύναμη μᾶς φτάνει
γιά μιά ζωή γλυκιά, χρυσή.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΩΝΗ

Οξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα,
σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς
αὐτῶν καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν.
ΨΑΛΜ. ιγ', 3

'Ἐπέρασ' ὁ ξολοθρεμός κι' ὁ χαλασμός κι' ἡ μπόρα,
φωτιά καὶ ξεθεμέλιωμα καὶ σίδερο στή γῆ·
καὶ τώρα π' ἅπλωσε ἡ νυχτιά τῆς νέκρας τή σιγή,
Χάρου κρεβάτι ὀλόκληρη μοιάζει ἡ μακάβρια χώρα.
Λειψό φεγγάρι, ἀστρα χλωμά κι' ἀχνά καὶ βουρκωμένα,
- κοιμητηριοῦ τρεμόσβηστα κεριά - θαμποφωτίζουν
τῶν σκοτωμένων τ' ἄταφα κορμά, π' ἀργοσαπίζουν
στούς κάμπους καὶ στίς λαγκαδιές καὶ στίς πλαγιές σπαρμένα.
Μά πάνω στό ματόβρεχτο καὶ νοτισμένο χῶμα
ἀνατριχιάζει καὶ ξυπνᾶ κι' ὀρθώνεται δειλά
μέσ' στούς νεκρούς κάποιος νεκρός, στά πτώματα ἔνα πτώμα,
καὶ παίρνει σκέψη καὶ ζωή καὶ γλώσσα καὶ λαλιά:

Ω Σατανά, πού τόσο σέ λατρέψαμε,
μ' ὅ,τι κακό κρύβει ἡ κακή ψυχή σου
μᾶς χτύπησες καὶ ξέβρασες ἀπάνω μας
τίς φλόγες καὶ τή φρίκη τῆς ἀβύσσου.

Ἐταράχθησαν ἔθνη, ἔκλιναν βασιλεῖαι·
ἔδωκε φωνήν αὐτοῦ ὁ "Ὕψιστος... Σχολά-
σατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός.
ΨΑΛΜ. με', 7-11

Μά ξάφνου μέσ' στήν ταραχή πού δόναε γῆ κι' ἀέρα,
πύρινη στήλη φάνηκε πέρα μακριά νά χύνη
γλυκό ἔνα φῶς, ἀλλοτινό, ξένο στή γήινη σφαίρα,
φῶς ίλαρό δόξας θεϊκῆς, γεμάτο ἀπαλοσύνη.
Κι' ἀπό τή στήλη κι' ἀπ' τό φῶς κάποια φωνή ἐκατέβη,
τρανή φωνή πού ἀντήχησε κι' ἀκούστη πέρα ὡς πέρα.
Κι' ἤταν σάν σάλπιγγα οὐρανοῦ κι' ἤταν σάν μουσική,
κι' ἔλεε γλυκά κι' ἔλεε ἡχηρά φωνή ἀρχαγγελική:

«Οσοι θηνητοί, ὅσοι ζωντανοί, παιδιά τῆς γῆς,
ἄς πάψη πιά τό ματοκύλισμά σας.
Υἱοί ἀνθρώπων! Τάδε λέγει Κύριος
ὁ Πλαστουργός κι' ὁ Δυνατός κι' ὁ Βασιλιάς σας:

— Φτωχά παιδιά μου, αίματωμένα, ὁ πόνος σας
δικός μου πόνος καὶ δική μου θλίψη.
"Οχι, ποτέ δέ θά μπορέσῃ ὁ θάνατος
όλομεμιᾶς, θεϊκοί βλαστοί, νά σᾶς συντρίψῃ.

Ἐλεύθερους κι' ἀθάνατους σᾶς ἔπλασα,
τοῦ λογισμοῦ σᾶς χάρισα τίς δάδες,
σᾶς γέννησα, σᾶς ἔθρεψα, σᾶς τράνεψα,
σᾶς ἔβαλα τῆς πλάσης μου ἀφεντάδες.

Μά φτάνει! Τώρα απῆς ζωῆς σας τήν πηγή
ξαναγυρίστε τήν ἀστείρευτη κι' αιώνια.
Χρόνια ἡ καρδιά μου σᾶς προσμέν' ἡ πατρική,
ὅλο στοργή γιά σᾶς κι' ἀγάπη καὶ συμπόνια».

(Γ. Βερίτη, "Απαντα σελ. 72-76)

Ο ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ
Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

Η κρίση τής μεταφυσικής καί ή έκκοσμίκευση τής θρησκείας

Η λέξη «μεταφυσική» άναγει τήν άρχή της στό ἔργο τοῦ μεγάλου Φιλοσόφου Ἀριστοτέλη «Μετά τά Φυσικά» καί ἀναφέρεται στήν περιοχή τής φιλοσοφίας πού ἐκτείνεται πέρα ἀπό τήν ἐμπειρία τοῦ ἀνθρώπου καί πιό συγκεκριμένα σέ θέματα τής θρησκείας πού ξεπερνᾶνε τά δρια τῆς λογικῆς.

Δυστυχῶς σήμερα η Μεταφυσική διέρχεται κάποια κρίση. Ο ἀνθρωπος, θαμπωμένος ἀπό τά ἐπιστημονικά ἐπιτεύγματα, ἔχει πιστέψει πώς μόνος του ἐντελῶς, χωρίς καμιά βοήθεια, μπορεῖ νά ἐπιτύχει τήν πνευματική καί ήθική τελείωσή του. «Οπως ἡταν ἐπόμενο, ή αὐτοπεποίθηση αὐτή τόν ἔκανε περισσότερο ἐγωιστή, σέ σημεῖο μάλιστα πού νά τολμάει ν' ἀποστρακίσει τή Θεία Ἀποκάλυψη. Ἐκεῖνο πού τόν ἐνδιαφέρει πιό ἄμεσα είναι ή ἐπίγεια ζωή καί ὅχι ή ζωή πέρα ἀπό τόν τάφο. Ἔτσι περιορίζεται μόνο στόν αἰσθητό κόσμο καί σιγά σιγά διαμορφώνει ύλοφρονα ἀντίληψη γιά τόν ἀνθρωπο. Ἄλλ' αὐτό είναι πλάνη. Ό καθηγητής τής Φιλοσοφίας καί Ἀκαδημαϊκός」. Θεοδωρακόπουλος λέει πώς ή πεποίθηση αὐτή δημιούργησε τά ύλιστικά φιλοσοφικά συστήματα, τά όποια, ἐνώ δέν είναι καθαρή φιλοσοφία, ἐντούτοις «ἔχουν μεγάλη διάδοση στό πλατύτερο κοινό καί προσδιορίζουν σήμερα πολλά κοινωνικά καί πολιτικά ρεύματα. Είναι βέβαιο ὅτι κάποτε στό μέλλον οι ἀνθρωποι θά ἀπορήσουν πώς ἡταν δυνατό στόν αἰώνα, ὅπου ή ἐπιστήμη ἐθραυσε τά δεσμά τής ύλιστικής δεισιδαιμονίας, τόσον πολλοί ἀνθρωποι να πιστεψουν ὅτι μέ τό λεγόμενο ύλισμό βρήκαν τήν ἀλήθεια τής ζωῆς» (Η φιλοσοφία τής ς υλης, ἐφημ. «Βραδυνή», 18-7-1968).

Ομως τό θρησκευτικό συναίσθημα είναι φυτεμένο στήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη ἀπό τό Δημιουργό. Σ' όποιαδήποτε κατάσταση καί ἄν περιέλθει ὁ ἀνθρωπος δέν θά πάψει νά πιστεύει σέ κάτι. Γι' αὐτό, ἀδιαφορεῖ γιά τή μετά θάνατο ζωή, ἐξακολουθεῖ νά ἔχει μιά κάποια θρησκεία. Βέβαια γιά τόν αὐτόνομο ἀνθρωπο, δηλαδή τόν ἀνθρωπο πού δέ θέλει τήν

αύθεντία τοῦ Θεοῦ, ἡ θρησκεία μετασχηματίζεται, ἐκ κοσμικεύεται, σύμφωνα μέ τίς προσωπικές του ἀντιλήψεις. Δέν είναι πιά ἡ θρησκεία τῆς Θείας Ἀποκαλύψεως, ὅπως τὴν ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλά ἡ θρησκεία πού φτιάχνει ὁ ἄνθρωπος ὅπως τὸν βολεύει, μακριά ἀπό τὴν Ἑκκλησία, χωρίς μυστηριακή ζωή, χωρίς τό πνεῦμα τῆς θυσίας γιά τούς ἄλλους, μέ ἀπολαύσεις καὶ διασκεδάσεις, μέ μηδενιστικές τάσεις, μέ ἀδικίες καὶ συμβιβασμούς, δίχως τὸν πόθο τῆς λυτρώσεως καὶ τῆς σωτηρίας.

Ο ἄνθρωπος ἔξορίζει τὸ Θεό στούς οὐρανούς. Ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στή θρησκεία προσδιορίζει κατά κάποιο τρόπο καὶ τή θέση του ἀπέναντι στό Θεό. Έάν θρησκεύει σωστά, πιστεύει πραγματικά στό Θεό· ἐάν είναι ἀδιάφορος θρησκευτικά, κατά κανόνα ἔχει συγκεχυμένες ιδέες γύρω ἀπό τὸ Θεό. Πάντως ἡ ἀλήθεια πώς ὁ Θεός είναι παντοῦ καὶ ἐνδιαφέρεται γιά τὰ πλάσματά του φαίνεται ὅτι στενοχωρεῖ τὸν ἄνθρωπο τῆς αὐτονομίας. "Ἐνας τέτοιος Θεός ἐπάνω στή γῆ είναι σάν κατάσκοπος, πού παρακολουθεῖ καὶ δεσμεύει τίς ὑπάρχεις μέ τίς ἐντολές του. Ἀνάλογη ἦταν ἡ στάση τοῦ δαιμονιζομένου Γεργεστηνοῦ ἀπέναντι στὸν Κύριο. «Τί ἐμοί καὶ σοί, Ἰησοῦ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Ὑψίστου;» τοῦ εἶπε. «Δέομαί σου, μή με βασανίσῃς» (Λουκ., 8, 28). Γι' αὐτό ὁ αὐτόνομος ἄνθρωπος νομίζει πώς δέν τοῦ χρειάζεται ὁ Θεός καὶ προσπαθεῖ νά τὸν ἀπομακρύνει. «Θεέ ἀπόστα ἀπ' ἐμοῦ, ὁδούς σου εἰδέναι οὐ βούλομαι» (Ιωβ, 21, 14). Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸν ἔξορίζει στὸν οὐρανό.

Ἡ ἀντιμετώπιση αὐτή ἔχει σάν ἀποτέλεσμα τή δημιουργία τῆς πανθεϊστικῆς ἀντιλήψεως, πώς ὁ Θεός είναι μιά ἀπρόσωπη δύναμη πού ἀδιαφορεῖ γιά τὸν κόσμο. Αὐτό φυσικά ἀνταποκρίνεται καλύτερα στήν ιδεολογία τοῦ αὐτόνομου ἀνθρώπου. Ο ἄνθρωπος τῆς αὐτονομίας πιστεύει πώς είναι ἐλεύθερος καὶ ίκανός νά κινεῖται πρός κάθε κατεύθυνση. Ξεχνάει ὅτι ἡ ἐλεύθερία αὐτή τίς περισσότερες φορές καταντάει ἀσυδοσία, πού ἀντιτίθεται στίς ἡθικές ἐπιταγές καὶ χαλκεύει τά δεσμά τῆς δουλείας. "Εται περνάει στή χωρίς Θεό ζωή. Καὶ τά ἀποτελέσματα είναι γνωστά: Συνήθως ὑποδουλώνεται στήν ἀμαρτία καὶ, ἀντί νά ἐπιτύχει τὴν ἡθική τελείωση, ζεῖ μέσα στήν ἀντινομία τοῦ κακοῦ, πού κάνει τή ζωή δυστυχισμένη.

Ο αὐτόνομος ἄνθρωπος καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἄθεου οὐμανισμοῦ

Μέ τὸν παραμερισμό τοῦ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος πίστεψε πώς θά ἤταν

δυνατό, στηριζόμενος ἀποκλειστικά στίς δυνάμεις του, νά γίνει πιό καλός, πιό ολοκληρωμένος, περισσότερο ἄνθρωπος. «Γένοιο οἶος ἐσσί», δηλαδή νά γίνεις αὐτός πού είσαι, ἔλεγαν οι ἀρχαῖοι πρόγονοι μας. Ἐτοι δημιουργήθηκε στους χρόνους τῆς Ἀναγεννήσεως μιά κίνηση πού ἀπέβλεπε στήν ἀνύψωση καί τόν ἐξευγενισμό τοῦ ἄνθρωπου ἀπό τόν ἵδιο τόν ἄνθρωπο, μέ βάση τίς κλασικές σπουδές. Ἡ κίνηση αὐτή ὀνομάστηκε ἄνθρωπισμός ἡ ούμανισμός. Μετά τήν Ἀναγέννηση πήρε διάφορες μορφές, ἀνάλογα πάντοτε μέ τίς πεποιθήσεις τῶν νεοεμφανιζομένων ἄνθρωπιστῶν. Πάντως, ἂν ἔξαιρέσουμε τόν ἑλληνοχριστιανικό ἄνθρωπισμό πού ἀρχίζει μέ τούς Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας μας καί συνεχίζεται κατά κάποιο τρόπο ἀπό τούς μεγάλους ἄνθρωπιστές (Ἐρασμο, Λίβινγκστον, Γαϊγκερ), κάθε ἄλλος ἄνθρωπισμός ύποστηρίζει πώς ὁ ἄνθρωπος είναι αὐτόνομος καί αὐτάρκης, ίκανός νά πραγματοποιήσει μέ τίς δικές του δυνάμεις τό θαῦμα τῆς ήμικής τελειώσεως. Ὁ Θεός στήν προκειμένη περίπτωση ἡ παραμερίζεται ἡ ἀπορρίπτεται.

Ο ἄθεος ούμανισμός είναι ἡ χειρότερη μορφή τοῦ ἄνθρωπισμοῦ. Καί τούτο, γιατί ἀρνεῖται ἐντελῶς τήν ὑπαρξη τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ὅμως σημαίνει καί ἀρνηση τοῦ ἄνθρωπου σάν προσώπου, ἀφοῦ, ὅπως ξέρομε, ὁ ἄνθρωπος είναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. «Ἄρα ὁ ούμανισμός πού ἀπορρίπτει τό Θεό βλέπει τόν ἄνθρωπο σάν μηχανή. Παράδειγμα ὁ Νίτσε πού θυσιάζει τόν ἄνθρωπο γιά τόν ὑπεράνθρωπό του, ὁ Μαρξισμός πού καταπνίγει τήν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου μέ τή δικτατορία τοῦ προλεταριάτου, τό Ούμανιστικό Μανιφέστο Β' τοῦ Π. Κούρτζ (1973) πού τά βάζει μέ τίς ἐπικρατοῦσες θρησκείες κτλ. «Ολοι αύτοί οί «ἄνθρωπισμοί», ἀντί νά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο, τόν τραυματίζουν θανάσιμα, μιά καί ἀγωνίζονται νά ἔχαλείψουν τό ἔμφυτο θρησκευτικό συναίσθημα. Καί, ὅταν πετύχουν νά ξεριζώσουν ἀπό τήν ψυχή τό Θεό, τότε σκοτώνουν τόν ἄνθρωπο. Τό κενό πού δημιουργεῖται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔξορίζει τό Θεό είναι δυσαναπλήρωτο. Ἡ ζωή γίνεται τραγική. Ὁ ἄνθρωπος παραπαίει. Δέν ξέρει ἀπό πού ἔρχεται, τί θέλει καί πού πηγαίνει. Τά πάθη κυριαρχοῦν. Ὁ μηδενισμός ὄργιάζει. Ὁ κόσμος ύποφέρει. Ὁ πολιτισμός διέρχεται σοβαρή κρίση. Παράδειγμα ἡ ἀδικία, ἡ ἐκμετάλλευση, ἡ καταπάτηση τῶν ἄνθρωπίνων δικαιωμάτων, ἡ ἀναρχία καί ἡ δυστυχία.

Τά πράγματα ὅμως θά ἡταν διαφορετικά, ἂν ὁ ἄνθρωπος ἐνδιαφερόταν γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ ἄνθρωπισμοῦ, πού συνδυάζει τήν ἑλληνική σοφία μέ τή χριστιανική ἀρετή καί κάνει τόν ἄνθρωπο πραγματικό ἄνθρωπο.

1. Είναι μειωτική ή οχι γιά τόν ἄνθρωπο ή ἐξορία τοῦ Θεοῦ στὸν οὐρανό;
2. Είναι δυνατό νά φτάσει μόνος του ὁ ἄνθρωπος στὴν ἡθική τελείωση;
3. Γιατί ὁ ἀθεος ούμανισμός δυσκολεύει τῇ ζωῇ ἀντί νά τήν καλυτερέψει;

Κείμενα

1. «Ἄνθρωπός ἔστι τὸ περισπούδαστον τοῦ Θεοῦ ζῶον· καν δούλος ἦ, οὐκ ἔστι μοι εὔκαταφρόντος· καν εἰς ἦ, ἄνθρωπός ἔστι, δι' ὃν οὐρανὸς ἔτανύσθη καὶ ἥλιος φαίνει καὶ σελήνη τρέχει καὶ ἀήρ ἐξεχύθη καὶ πηγαὶ βρύουσι καὶ θάλαττα ἡπλώθη καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν καὶ νόμος ἐδόθη· καὶ τί δὴ πάντα λέγειν; δι' ὃν ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος ἐγένετο. Ὁ Δεσπότης μου ἐσφάγη καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐξέχεεν ὑπὲρ ἄνθρώπου· κάγὼ καταφρονήσαι ἔχω; καὶ ποίαν ἔχω συγγνώμην;» (Ι. Χριστόστομος, *Migne*, P.G. 48, 1029).

2. «Ἡ φιλοσοφία τοῦ ἄνθρωπισμοῦ δὲν μπορεῖ νὰ κάνει γιὰ τὸ χαρακτήρα ὅ,τι μπορεῖ νὰ κάνει ὁ Χριστιανισμός... Είναι ἡθικὴ φυσικὴ καὶ οχι ἡθικὴ ἐξ Ἀποκαλύψεως» (Ρ. Λιβινγκστον, 'Ελληνικὰ ιδανικὰ καὶ σύγχρονη ζωή, 'Αποστολικὴ Διακονία, 'Αθῆναι, σελ. 82).

3. «Κι' εἶπ' ὁ Χριστὸς στὸ πλάσμα του: – Τί θέσι, παιδὶ τ' ἄνθρώπου; Φῶς καὶ χαρά; Γλυκοὺς καρποὺς εὐλογημένου κόπου; "Ελα κοντά μου. Τὶ ποθεῖς; Ψυχῆς γλυκιὰ γαλήνη;... Κι' εἶπεν αὐτός: «Οσα ποθῶ μακριὰ 'πὸ σὲ θὰ τᾶβρω. Καὶ τράβηξε κάποιο στρατὶ καὶ κάποιο μονοπάτι, καὶ διάλεξε μέσ' στῆς τρελῆς χαρᾶς του τὸ μεθύσι, καὶ τοῦ φαινόταν πῶς ἐκεῖ λουλούδιζαν κι' οἱ βάτοι...»

... Μὰ μέρα μὲ τὴ μέρα...

Μαῦρο σκοτάδι πλάκωσε καὶ τοϋφραξε τὸ δρόμο.

Μέσα του, δόλογυρά του,
ὅλα γεμάτα ἀπελπισιὰ καὶ παγωνιά θανάτου,
κι' ὅλα γεμάτα τρόμο...

Μὰ μέσα στὸ στροβίλισμα καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
σὰ μακρινὸς ἀντίλαλος, ἀπ' τῆς ψυχῆς τὰ βάθη
ἀναδευτῆκαν τοῦ Χριστοῦ κεῖνα τὰ λόγια πάλι,
ἀρμονικά, γλυκά, ἀπαλά. Καὶ τάκουσε κι' ἐστάθη...» (Ἀπό τό ποίημα «Ο γυρισμός» τοῦ Γ. Βερίτη, «Ἀπαντά», 'Αθῆναι 1958, σελ. 68).

Μάθημα 20ο

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Οι δυνατότητες τής πίστεως στήν εποχή μας. Είναι γενικά παραδεκτό ότι σήμερα ό ανθρωπος ζει μέσα σε μιά σύγχυση. Παρ' όλη την πρόοδο, πού παρατηρείται στὸν τεχνικό πολιτισμό, ἀντιμετωπίζει καθημερινά ἔνα σωρό προβλήματα, πού τὸν ἀναγκάζουν νά χτυπάει διάφορες πόρτες, ἵδιαίτερα τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης, πιστεύοντας ότι κάπου θά βρει διέξοδο. "Ομως τὸ ἄγχος ἐπιτείνεται περισσότερο. Γιατί ἄραγε; Γιατί ὁ ανθρωπος κάνει ἔνα σοβαρό λάθος; παραμερίζει τὴ θρησκευτικὴ πίστη.

'Αλλά τί είναι πίστη; Πίστη σημαίνει ἐμπιστοσύνη, πεποίθηση, βεβαιότητα πού στηρίζεται σε ἀξιόπιστες μαρτυρίες. Στήν ἐργασία, στὸ σχολεῖο, στήν ἐπιστήμη, παντοῦ κατέχει τὴν πρώτη θέση. "Ἄν δέν πιστέψει ό ανθρωπος, είναι ἀδύνατο νά προχωρήσει. 'Αλλά πρέπει νά ὑπογραμμισθεὶ πώς αὐτή ἡ πίστη, ἐνῶ παίζει πρωταρχικό ρόλο σε ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητας, δέν μπορεῖ νά τὸν βοηθήσει ν' ἀνακαλύψει μιά κάποια δίοδο σε ὅλα τὰ ἀδιέξοδα. "Ἔτσι ἔξακολουθοῦν νά παραμένουν πολλά προβλήματα ἄλυτα καὶ ἵδιαίτερα τὰ λεγόμενα μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς, ὅπως: Πῶς ἔγινε ὁ κόσμος, ποιός είναι ό προορισμός τοῦ ἀνθρώπου, γιατί ό πόνος στὴ ζωή, τί ὑπάρχει πέρα ἀπό τὸν τάφο κ.τ.λ. Βέβαια οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ ἐπιστήμονες ἔρχονται νά δώσουν κάποιες ἀπαντήσεις, ἀλλά ἡ πολυγνωμία καὶ ἡ ἀσυμφωνία τους δημιουργοῦν τὴν ἐντύπωση πώς ἀδυνατοῦν νά δώσουν μιά ἰκανοποιητική ἀπάντηση. "Ἔτσι ό ανθρωπος ὑποχρεώνεται ἀπό τὰ πράγματα νά ξαναστραφεῖ πρός ἄλλη κατεύθυνση, πρός τὴ θρησκεία, τὴν ὥποια ἰδεολογικά είχε παραμερίσει.

Θρησκείες, ὅπως ξέρομε, ὑπάρχουν πολλές. 'Άλλ' είναι παράξενο πώς, ἐνῶ μεταξύ τους ὑπάρχουν μεγάλες διαφορές, στὶς ἀπαντήσεις τους ἐπάνω στὰ μεγάλα προβλήματα παρατηρεῖται ὁμοφωνία. Διακηρύσσουν, ἐπί παραδείγματι, πώς τὸ σύμπαν δημιουργήθηκε ἀπό τὸ Θεό, πώς προορισμός τοῦ ἀνθρώπου είναι νά φτάσει τὸ τέλειο, πώς ό πόνος είναι τιμωρία ἡ παιδαγωγία, πώς ἡ ζωή συνεχίζεται καὶ πέρα ἀπό τὸν τάφο. "Οπως φαίνεται, ἐδῶ τὸν πρώτο λόγο τὸν ἔχει ἡ θρησκευτικὴ πίστη, ἡ πεποίθηση δηλαδή πού στηρίζεται ὅχι στὴ γνώση καὶ τὴ λογικὴ ἀπόδειξη, ἀλλά στὸ θρησκευτικὸ βίωμα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ πείρα. Καὶ ἡ

πίστη αύτή είναι καθολική. Τήν καθολικότητά της τήν άντλει άπο τή θεόσδοτη ήθική συνείδηση, πού ύπάρχει στόν κάθε άνθρωπο. Είναι άκόμα και ένεργος. Έκτός άπο τίς άπαντήσεις στά μεγάλα προβλήματα, θά μπορούσαμε ν' άναφέρουμε ένδεικτικά δύο σημαντικά κεφάλαια τής ζωῆς, τήν άλήθεια και τήν άγάπη, πού είναι καρποί της. Αύτές οι δύο βασικές άρχες προσανατολίζουν τόν άνθρωπο και τόν βοηθοῦν νά βρεῖ τόν δρόμο τής δικαιοσύνης, τής λυτρώσεως και τής εύτυχίας.

‘Η χριστιανική πίστη και τό νόημα τοῦ ὄρθόδοξου δόγματος. Ή πίστη μέσα στό Χριστιανισμό είναι κάτι τό διαφορετικό. Τόν όρισμό μᾶς τόν δίνει ό ‘Απόστολος Παῦλος: «Ἐστι δέ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων» (Ἐερ. 11, 1). Μέ αλλα λόγια, πίστη είναι ή ἀκλόνητη πεποίθηση στήν πραγματική και βεβαιη ὑπαρξη ἀγαθῶν πού ἐλπίζουμε κάποτε νά ἀποκτήσουμε, ὅπως ή μέλλουσα ζωήν ἀκόμα, πίστη είναι ή ἀπόδειξη και βεβαιότητα γιά πράγματα ἀόρατα, ὅπως ό Τριαδικός Θεός, πού είναι σάν νά τόν βλέπομε μέ τά μάτια μας. **Χριστιανική πίστη** λοιπόν είναι ή ἀπόλυτη βεβαιότητα γιά ὅσα διδάσκει ή ‘Εκκλησία μας, βεβαιότητα πού στηρίζεται στήν ἀξιοπιστία τοῦ Θεοῦ. Κατ’ αύτόν τόν τρόπο ἐρχόμαστε σέ ἐπικοινωνία μέ τόν πνευματικό κόσμο και γινόμαστε γνώστες τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Αύτές οι ἀλήθειες είναι τά δόγματα.

‘Αλλά τί ἀκριβῶς είναι τό **δόγμα**; Δόγμα στούς ἐθνικούς σημαίνει νόμος και διαταγή, στήν Ἀγία Γραφή διάταγμα ή ἐντολή ή ἀπόφαση. Στήν ἐκκλησιαστική ὄρθόδοξη γλώσσα δόγματα λέγονται οἱ ἀλήθειες ἔκεινες πού ἀναφέρονται σέ ζητήματα πίστεως, είναι καταχωρισμένες στήν Ἀγία Γραφή και τήν Ἱερά Παράδοση, ἀναπτύχθηκαν ἀπό τούς μεγάλους Πατέρες τής Ἐκκλησίας μας και ἐπικυρώθηκαν ἀπό τίς ἐφτά Οἰκουμενικές Συνόδους. Περιττό νά ύπογραμμισθεῖ πώς τά δόγματα ἀναφέρονται κυρίως στόν πνευματικό κόσμο και γι’ αύτό ξεπερνοῦν τήν ἀντιληπτική ίκανότητα τοῦ νοῦ. ‘Αλλά δέν είναι ἀντίθετα πρός τή λογική. Απόδειξη πώς ή λογική είναι ὅργανο τής διατυπώσεως τῶν δογματικῶν ἀληθειῶν. ‘Ο Λαϊμπνίτς λέει σχετικά. «Τά μυστήρια ξεπερνοῦν τό λογικό μας, γιατί περιέχουν ἀλήθειες πού δέν μπορεῖ νά τίς συλλάβει. Δέν είναι ὅμως ἀντίθετα πρός τό λογικό μας οὕτε σέ καμιά ἀλήθεια ἀπό ἔκεινες, στίς ὁποῖες μπορεῖ τό λογικό νά μᾶς ὀδηγήσει».

Πίστη και γνώση. Ή **πίστη**, και μάλιστα ή θρησκευτική πίστη, συντελεῖ πολύ στή διεύρυνση τής γνώσεως. Έκείνος πού πιστεύει είναι βέβαιος γιά ὅντα και καταστάσεις, πού ἀγνοεῖ ἐντελῶς ό ἀπιστος. Ξέρει γιά τόν πνευματικό κόσμο τί είναι και ποιός είναι ό σκοπός του.

Ἐπίσης γνωρίζει πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὥχι μονάχα ύλικό ὅν, ἀλλά καὶ πνευματικό, πράγμα πού βοηθάει στή σωστή θεώρηση τῆς ύπάρξεώς του. Ἀκόμα, ὁ πιστός χριστιανός ξέρει ποῦ πρέπει νά πατήσει καὶ πῶς νά βαδίσει, γιά νά καταστεῖ μέτοχος στή θεία Ἀποκάλυψη, καὶ νά φτάσει στή θέωση. Κατά συνέπεια ἡ χριστιανική πίστη εἶναι «τό ύπερέχον τῆς γνώσεως» (Φιλιπ. 3, 8).

Ἡ γνώση εἶναι ἔννοια στενότερη ἀπό τήν πίστη. Βέβαια εἶναι ἀλήθεια πώς κινεῖται πρός κάθε κατεύθυνση. Δίχως ὅμως τά φτερά τῆς πίστεως δέν μπορεῖ νά πετάξει στούς οὐρανούς τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. Ἔτσι ἀναγκάζεται νά περιορισθεῖ στά ὅρια τῆς λογικῆς καὶ συγκεκριμένα στή φιλοσοφία καὶ στήν ἐπιστήμη. Ἀλλά καὶ ἐδῶ ύπάρχει κάτι τό θεόσδοτο. Ὁ Θεός ἔδωσε στόν ἄνθρωπο πνεῦμα «σοφίας καὶ συνέσεως καὶ ἐπιστήμης» (Ἑξ. 31, 3).

‘Ἀκριβῶς γι’ αὐτό ὁ χριστιανός ὀφείλει νά παίρνει ἀπέναντι στή γνώση τήν πρέπουσα θέση. Οὔτε νά τήν ύποτιμάει οὔτε νά τήν ύπερτιμάει. Ἡ γνώση στό χῶρο τῆς τεχνικῆς ἔχει κάνει θαύματα· ἀλλά στό χῶρο τῆς μεταφυσικῆς εἶναι ἀδύνατο νά εἰσδύσει. Τά ἐδάφη εἶναι ξένα. Εἶναι περιοχή κυρίως τῆς πίστεως. “Οσοι τό ἔχουν καταλάβει αὐτό ἀποδείχθηκαν περισσότερο ρεαλιστές, πράγμα πού ὠφέλησε καὶ τούς ἴδιους καὶ τήν κοινωνία γενικότερα. «Οὔτε ἡ γνώσις ἄνευ πίστεως, οὕθ’ ἡ πίστις ἄνευ γνώσεως», λέει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρέας (ΒΕΠΕΣ, τόμ. 8, σελ. 110, στίχ. 9).

Στοιχεῖα ἄσχετα πρός τή χριστιανική πίστη. Εἶναι παρατηρημένο πώς, ὅταν ἔξασθενίσει ἡ χριστιανική πίστη, εἰσβάλλουν στόν ἄνθρωπο διάφορα ύποκατάστata, πού συνήθως ὧθοῦν σέ πρωτόγονες, γελοίες, ἀλλά καὶ ἐπικίνδυνες ἐνέργειες. Πρόκειται γιά τή δεισιδαιμονία, τό φαντασμό καὶ τήν ἰδεολογία.

Δεισιδαιμονία εἶναι ἡ ἀποδοχή σκέψεως πού ἔξερχεται ἀπό ὅσα παραδέχεται ἡ θρησκεία καὶ ἀρνεῖται νά στηριχθεῖ στήν ἐπιστημονική ἐξήγηση τῶν φυσικῶν νόμων. Εἶναι ἀλόγιστη πίστη, πού σάν ἀντικείμενο ἀσχολίας ἔχει τά διάφορα δαιμονικά καὶ κανιβαλικά ἔθιμα, τά ὅνειρα, τή σπλαγχνοσκοπία, τήν ἀστρολογία, τίς μαγείες καὶ τά ὅμοια. Ὁ Πλούταρχος ἀποκαλεῖ τή δεισιδαιμονία «πάθος ἐκ ψευδοῦς λόγου γεγενημένον».

Φανατισμός εἶναι ὁ ύπερμετρος ζῆλος γιά τή θρησκεία ἡ γιά τό κόμμα ἡ γιά κοινωνικές ιδέες, ζῆλος πού συνήθως μετατρέπεται σέ ἔχθρα ἐναντίον τῶν ἀντιπάλων. Δυστυχῶς τό κακό πού κάνει εἶναι μεγάλο, γιατί παραμερίζει ἐντελῶς τήν ἀγάπη πρός τόν πλησίον.

Ίδε ο λογία είναι ή προσήλωση σέ κάποια ίδέα ή σέ κάποια άρχη ή σέ ένα σύνολο ίδεων. Συνήθως άναφέρεται στήν περιοχή της φιλοσοφίας ή της πολιτικής, άλλα κατά κανόνα παραθεωρεῖ τήν άληθεια, άπομονώνεται από τήν πραγματικότητα καί καταντάει ούτοπια.

Η δεισιδαιμονία, ό φανατισμός καί ή ίδεολογία, όπου δήποτε έμφανισθούν, νοθεύουν τήν άληθεια καί παρασύρουν στήν πλάνη. Κατά συνέπεια κάθε ανθρωπος, πού ένδιαφέρεται νά ζήσει μακριά από τό ψέμα καί τήν άπατη, πρέπει νά άγκαλιάσει τή χριστιανική πίστη γιατί ή χριστιανική πίστη, καταυγαζόμενη από τό φῶς τής άληθειας, φωτίζει τό νοῦ, έμποδίζει τά ύποκατάστατα νά εισβάλουν στήν καρδιά καί κατευθύνει τή βούληση στό δρόμο πού άδηγει στή λύτρωση καί τή σωτηρία.

Ἐρωτήσεις

1. Είναι άναγκαία ή χριστιανική πίστη καί γιά ποιούς λόγους;
2. Γιατί δεχόμαστε τό δόγμα, ένω άδυνατούμε νά τό καταλάβουμε;
3. "Αν σοῦ ἔλεγαν νά διαλέξεις ἀνάμεσα στήν πίστη καί στή γνώση, τί θά προτιμούσες καί γιατί;
4. Πώς είναι δυνατό νά προφυλάξει κανένας τήν πίστη του από τή δεισιδαιμονία, τό φανατισμό καί τήν ίδεολογία, πού είναι ύποκατάστατα τής θρησκείας;

Κείμενα

1. «'Απάντων πραγμάτων ή πίστις προηγεῖται... Ποίαν δὲ τέχνην ἡ ἐπιστήμην δύναται τις μαθεῖν, ἐὰν μὴ πρῶτον ἐπιδῷ ἑαυτὸν καὶ πιστεύσῃ τῷ διδασκάλῳ;» (Θεοφίλου Ἀντιοχείας, Migne, P.G. 6, 1036).
2. «Οἱ Προφῆται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ή Ἐκκλησίᾳ ὡς παρέλαβεν, οἱ Διδάσκαλοι ὡς ἐδογμάτισαν, ή Οἰκουμένῃ ὡς συμπεφύνηκεν, ή Χάρις ὡς ἔλαμψε, τό ψεῦδος ὡς ἀπελήλαται, ή Σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστὸς ὡς ἐβράβευσεν· οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν... Αὕτη ή πίστις τῶν Ἀποστόλων, αὕτη ή πίστις τῶν Πατέρων, αὕτη ή πίστις τῶν Ὁρθοδόξων, αὕτη ή πίστις τῆς Οἰκουμένης ἐστήριξε» (Συνοδικὸ τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας).

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τό πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐπιστήμης. "Ο, τι εἰπαμε γιά τὴν πίστην καὶ τὴν γνώσην ἵσχυει καὶ γιά τὴν χριστιανικήν πίστην καὶ τὴν ἐπιστημονικήν ἔρευνα. "Ομως ἐδῶ ὑπάρχει ἔνα πρόβλημα· εἶναι ἡ ὑποτιθέμενη σύγκρουση ἀνάμεσα στή θρησκεία καὶ τὴν ἐπιστήμην. Μά ύφισταται σύγκρουση ἡ μήπως πρόκειται γιά κάποια προσωπική διαφωνία;

'Ἐάν ἔξετάσουμε τό ζήτημα σοβαρά, θά διαπιστώσουμε πώς ὁ Χριστιανισμός δέ συγκρούεται μέ τὴν ἐπιστήμην. Τόσοι αἰώνες κύλησαν ἀφότου ὁ Ἰησοῦς ἐγκαθίδρυσε τὴν Ἐκκλησίαν στή γῆ καὶ ἐκατομμύρια πιστῶν ἐντάχθηκαν κάτω ἀπό τή σημαίαν Του, χωρίς ν' ἀμφιβάλλουν γιά τή διδασκαλία Του.

Μιά μικρή ἐντούτοις μερίδα ἀπό τὴν πρώτη κιόλας στιγμήν ἐξέφρασε ἀντιρρήσεις σ' ὄρισμένα ζητήματα, ἐπαληθεύοντας ἔτοι τὴν πρόβλεψη τοῦ Συμεὼν, πώς ὁ Χριστός, καὶ στό πρόσωπό Του φυσικά ὁ Χριστιανισμός, θά ἡταν σημεῖο ἀντιλεγόμενο (Λουκ. 2, 34). Ὑπῆρξαν λοιπόν στό παρελθόν καὶ ὑπάρχουν καὶ τώρα ὄρισμένοι, πού ύποστηρίζουν ὅτι ύφισταται σύγκρουση ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ τὴν ἐπιστήμην. Καὶ τή σύγκρουση αὐτή τὴν ἐπεκτείνουν ἀπό τά θρησκευτικά καὶ ἐπιστημονικά θέματα καὶ σ' ὀλόκληρη τὴν ἡθική καὶ κοινωνική ζωή. 'Ἐξαιτίας τῆς ἀρνητικῆς θέσεως τῆς μειοψηφίας αὐτῆς τῶν «ἀντιφρονούντων», ἀπό τὴν πλευρά τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξεγείρονται μερικοί ζηλωτές, πού διαμαρτύρονται γιά τὴν παραποίηση τῆς ἀλήθειας ἀπό τούς «ἐπιστήμονες». Δυστυχῶς ἐσφαλμένα δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση ὅτι ύφισταται πρόβλημα σχέσεων ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ τὴν ἐπιστήμην. Καὶ αὐτό δίχως νά ληφθεί ὑπόψη πώς ὅσοι διαφωνοῦν δέν ἐκπροσωποῦν παρά μονάχα τὸν ἑαυτό τους.

Tά αἰτια τῶν παρεξηγήσεων. 'Ἄλλα, ἂν δέν ύπάρχουν διαφορές μεταξύ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης, τότε ποῦ ὄφειλεται ἡ παρεξηγηση πού προαναφέρθηκε; 'Οπωσδήποτε αἰτία ύπάρχουν. Πέρα ἀπό τὴν προκατάληψη καὶ τό συμφέρον, πού μπορεῖ κανένας νά ἐπισημάνει, εἶναι τρεῖς οἱ βασικοί λόγοι, πού δημιουργοῦν τὴν παρεξηγηση:

‘Η θέση άπεναντι στήν άλήθεια, ή ύπερβαση τῶν ὄριων τῆς ἐπιστήμης καὶ ή φοβία μερικῶν ὀλιγόψυχων πιστῶν.

1. ‘Η ἀλήθεια εἶναι μία, ἀλλ’ ἔχει δύο ὅψεις, τῇ θρησκευτικῇ καὶ τῇ ἐπιστημονικῇ, ὥσπερ π.χ. ἡ ἀλήθεια γιά τὸ Θεό· γιά τῇ λογικῇ, ὁ Θεός εἶναι μιά ἀπλὴ Μονάδα· γιά τῇ χριστιανικῇ πίστῃ, ὁ Θεός εἶναι Μονάδα τριαδική. “Αν κανένας βλέπει μόνο τῇ μιᾷ ὅψῃ, εἶναι ἐπόμενον ἀγνοεῖ τήν ἄλλην. Αὐτό ἀκριβῶς ὀδηγεῖ στή σύγκρουση.

2. ‘Υπέρβαση τῶν ὄριων τῆς ἐπιστήμης κάνουν οἱ ἐπιστήμονες ἐκεῖνοι πού δέν περιορίζονται μονάχα στὸν αἰσθητὸν κόσμο, ἀλλά ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὸν ὑπερβατικό, μὲ μεθόδους μάλιστα πού ταιράζουν στήν ἐπιστήμη. “Ομῶς τοῦτο τὸ ἐνδιαφέρον, ἐνῷ δικαιολογεῖται σάν περιέργεια ἡ σάν ἀτομική ἀναζήτηση ἐνός «πιστοῦ», δέν ἔχει θέση στήν ἐπιστήμη, πού στηρίζεται ἀποκλειστικά στὸ πείραμα, στήν παρατήρηση καὶ τὸ μαθηματικό λογισμό. Βέβαια ἔνας ἐπιστήμονας εἶναι φυσικό νά ἔχει μεταφυσικές ἀνησυχίες· ἀλλά στήν περίπτωση αὐτή ἡ γνώμη του δέν μπορεῖ νά θεωρηθεῖ σάν συμπέρασμα τῆς ἐπιστήμης.

3. ‘Η φοβία μήπως οἱ ἐπιστημονικές ἀνακαλύψεις κλονίσουν τὸ κύρος τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἀδικαιολόγητη καὶ δείχνει ὀλιγοπιστία. Οἱ ἀλήθειες τῆς πίστεως, ἐφόσον πηγάζουν ἀπό τῇ θείᾳ ἀποκάλυψη, δέν εἶναι δυνατό νά κλονισθοῦν. ‘Η χριστιανική πίστη δέν κινδυνεύει ἀπό τήν ἐπιστημονική ἔρευνα· ἀντίθετα ὠφελεῖται, γιατί ὅσο περισσότερο προχωρεῖ η ἔρευνα στήν ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας τόσο ἔρχεται ὁ ἀνθρωπος κοντά στὸ Θεό.

Γιά μιά γόνιμη συνεργασία Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπιστήμης. ‘Ο Χριστιανισμός ἐνδιαφέρεται κυρίως γιά τήν πνευματική πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου, γιατί πιστεύει πώς ἔτσι μονάχα μποροῦν νά λυθοῦν ὅλα τά προβλήματα τῆς ζωῆς. ‘Η ἐπιστήμη ἐνδιαφέρεται προπάντων γιά τήν ὑλική πρόοδο, γιατί παραδέχεται πώς η ἐπάρκεια τῶν ἀγαθῶν δημιουργεῖ τίς κατάλληλες προϋποθέσεις γιά μιά ζωή πιό ἀνετη. Πάντως ὅπως καὶ ἄν εἶχουν τά πράγματα, μία εἶναι ἡ ἀλήθεια, πώς ἄν ἐναρμονίσθοῦν σωστά, τά ἀποτελέσματα θά εἶναι καλύτερα.

‘Ο Χριστιανισμός, ως θρησκεία τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, δίνει λύση σέ ὅλα τά μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς. Αὐτό εἶναι πολὺ σημαντικό, γιατί βοηθάει τόν ἀνθρωπο νά προσανατολίζεται σωστά στή ζωή καὶ νά ξέρει ἀπό ποῦ ἔρχεται, τί γυρεύει καὶ ποῦ πηγαίνει. Παράλληλα ὅμως ὑποδεικνύει καὶ τίς ἀρχές πού ὄφειλει νά ἐφαρμόσει ὁ ἀνθρωπος στή ζωή του, γιά νά προσαρμοσθεῖ καὶ ἐναρμονισθεῖ καλύτερα στήν κοινωνία. Οι ἀρχές αὐτές, προερχόμενες ἀπό τῇ θείᾳ ἀποκάλυψη,

όδηγοūν πάντα στήν άρετή. "Ετσι ό ανθρωπος άνεβαίνει μέ σιγουριά τή σκάλα τής προόδου. Μέ τή βοήθεια μάλιστα τοῦ Θεοῦ ἐπισημαίνει τά ἐλαττώματά του, ἀπελευθερώνει τόν ἐαυτό του ἀπό τά πάθη καὶ γίνεται ἔνας ἡθικά ὄλοκληρωμένος ἄνθρωπος.

'Η ἐπιστήμη βοηθάει τόν ἄνθρωπο κυρίως στόν ύλικό τομέα. Μέ τήν ἔρευνα ἀνοίγει τό δρόμο πρός τήν ἀλήθεια καὶ ἀνακαλύπτει τίς σχέσεις πού διέπουν τά ὄντα καὶ τά φαινόμενα. Αὐτό συντελεῖ πολύ στή λύση τῶν προβλημάτων πού σχετίζονται μέ τίς ύλικές ἀνάγκες τοῦ ἄνθρωπου. "Ομως ἡ ἐπιστήμη μόνη της εἶναι ἀνεπαρκής. «Δέν μπορεῖ νά μᾶς δώσει ὅ, τι δέν περιέχει, ὅπως τήν καλοσύνη, τήν αὐταπάρνηση καὶ τήν ἔθελοθυσία» (Κ. Μαλτέζος, Ἀκαδημαϊκός καὶ Καθηγητής τῆς Μηχανικῆς καὶ τής Φυσικῆς στό Πανεπιστήμιο καὶ στό Πολυτεχνεῖο Ἀθηνῶν). Μιά κοινωνία, γιά νά ἐπιζήσει καὶ εύτυχήσει δέν πρέπει μονάχα νά λύσει τά ύλικά της προβλήματα, ἀλλά χρειάζεται καὶ τή σωστή ἡθική καλλιέργεια τῶν μελῶν της, ἔτσι ὥστε νά διέπουν τίς μεταξύ τους σχέσεις ἡ ἀγάπη καὶ ὁ σεβασμός. 'Αλλ' αὐτό εἶναι ἔργο τής θρησκείας.

'Ο Χριστιανισμός λοιπόν καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἐάν συνεργασθοῦν, θά βοηθήσουν τόν ἄνθρωπο νά γίνει καλύτερος καὶ νά λύσει τά προβλήματα τής ζωῆς του. "Ετσι φυσικά θά εἶναι περισσότερο εύτυχισμένος.

Λοιπόν, «τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; Δειξάτω ἐκ τής καλῆς ἀναστροφῆς τά ἔργα αύτοῦ». Δηλαδή, ποιὸς μεταξύ σας εἶναι ἀληθινά σοφός ἄνθρωπος, φωτισμένος ἀπό τό Θεό; "Ἄς τό δείξει ὅχι μονάχα μέ τά λόγια του, ἀλλά καὶ μέ τά ἐνάρετα ἔργα τής καλῆς του ζωῆς ('Ιακ. 3, 13).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν εἶναι δυνατό νά συγκρούεται ἡ ἐπιστήμη μέ τό Χριστιανισμό;
2. Ποῦ ὄφείλεται ἡ παρεξήγηση ὅσον ἀφορᾶ τή συμφωνία θρησκείας καὶ ἐπιστήμης; Μπορεῖς νά βρεῖς μόνος σου ἄλλα αἴτια;
3. Πῶς εἶναι δυνατό ὁ Χριστιανισμός μαζί μέ τήν ἐπιστήμη νά συντελέσουν στή δημιουργία μιᾶς καλύτερης κοινωνίας;
4. Ξέρεις τίποτα γιά τή θρησκευτικότητα κανενός ἐπιστήμονα ἀπό αὐτούς πού περιλαμβάνονται στόν παρακάτω πίνακα;

ΟΝΟΜΑΤΑ ΔΙΑΣΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

1. Ἰσ. Νεύτων, 1643-1727, πατέρας τῆς φυσικῆς καὶ τῆς οὐράνιας μηχανικῆς.
2. Γ. Β. Λάιμπνιτς, 1646-1717, ὁ πολυμαθέστερος ἄνδρας μετά τόν Ἀριστοτέλη.
3. Ἄ. Ἀμπέρ, 1775-1836, πασίγνωστος μαθηματικός, φυσικός καὶ φιλόσοφος.
4. Κ. Γκάους, 1777-1855, ὁ μεγαλύτερος μαθηματικός ὅλων τῶν αἰώνων.
5. Λ. Παστέρ, 1822-1895, χημικός καὶ βιολόγος, ἡ δόξα τῆς Γαλλίας.
6. Τζ. Μάξγουελ, 1831-1879, σπάνια μεγαλοφυία στό χώρο τῆς φυσικῆς.
7. Μάξ Πλάνκ, 1858-1947, θεμελιωτής τῆς σύγχρονης φυσικῆς βραβείο Νόμπελ.
8. Ἀλ. Καρρέλ, 1873-1944, διάσημος χειρούργος καὶ βιολόγος βραβείο Νόμπελ.
9. Κ. Γιούγκ, 1875-1961, διακεκριμένος ψυχίατρος καὶ ψυχολόγος, κορυφή στήν ψυχολογία τοῦ βάθους.
10. Ἀρθ. Κόμπτον, 1892-1962, μεγάλας καὶ γνωστός φυσικός, βραβείο Νόμπελ.
11. Β. Χάιζεμπεργκ, 1901-1976, ἀτομικός φυσικός καὶ φιλόσοφος βραβείο Νόμπελ.
12. Β. Μπράουν, 1912-1977, μηχανικός, πατέρας τῶν πυραύλων, εἰδικός στίς διαστημικές πτήσεις.
13. Κ. Βάϊτσαϊκερ, 1912, διακεκριμένος φυσικός, μαθηματικός καὶ ἀστρονόμος.
14. Γκρ. Σμίθ, 1923, ραδιαστρονόμος, Δ/ντής τοῦ ἀστεροσκοπίου Γκρήνουΐτς.

Μάθημα 22ο

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δυνατή καί ὡφέλιμη ἡ συνύπαρξη Χριστιανισμοῦ καί πολιτισμοῦ. Ό Χριστιανισμός εἶναι φορέας ψυστών πνευματικῶν καί πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Αὐτό ἀκριβῶς ήταν ἐκεῖνο πού συνέτεινε στήν ὥθηση καί ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ μέσα στό χριστιανικό χῶρο. Γι' αὐτό πολύ σωστά εἴπαν πώς ὁ **Χριστιανισμός εἶναι ἡ ψυχή τοῦ πολιτισμοῦ.**

Λίγο πρίν ἔρθει ὁ Χριστός στὸν κόσμο ὁ πολιτισμός εἶχε γνωρίσει τὴν πιό μεγάλη παρακμή του. Ό χρυσός αἰώνας τοῦ Περικλῆ εἶχε πάψει ἀπό καιρό ν' ἀκτινοβολεῖ. Οἱ συγγραφεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀσχολοῦνταν μέ τά «μυίας καί ψιττακοῦ καί κώνωπος ἐγκώμια». Τά περίημα ἀγάλματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Φειδία γκρεμίζονταν καί ἀποκεφαλίζονταν. Τό καθεστώς τῆς δουλείας περιέσφιγγε ὄλο καί περισσότερο τούς ἀνθρώπους. Καί ὁ παράφρων Καλλιγούλας θεωροῦσε τούς βασιλεῖς ὡς θεούς καί τό λαός ὡς ζῶα καί ἐπιθυμοῦσε νά εἶχαν ὄλοι οἱ ὑπήκοοι του ἔνα κεφάλι, για νά μπορέσει νά τούς τό κόψει διαμιᾶς. Γι' αὐτό ὁ Σατωμπριάν ἔλεγε πώς, «ἄν ὁ Χριστός ἐρχόταν λίγο ἀργότερα στή γῆ, δέ θά ἔβρισκε παρά μόνο τό πτῶμα τῆς κοινωνίας».

Ἄλλα μέ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου «ὁ λαός ὁ καθήμενος ἐν σκότει εἶδε φῶς μέγα» (Ματθ. 4, 16). Σέ πολὺ σύντομο χρόνο ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσε τὸν κόσμο καί εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τή δημιουργία τοῦ **χρυσοῦ αἰώνα τῆς Ἐκκλησίας.** Καί συνεχίστηκε ἡ ἀνάπτυξη αὐτή πρός ὄλες τίς κατευθύνσεις, πρώτα στό Βυζάντιο, υστερα στήν Εύρωπη καί στή συνέχεια σ' ὄλη τή γῆ.

Ἡ χριστιανική πίστη ὑπῆρξε ἡ πιό μεγάλη ἡμερωτική, προοδευτική καί ἐκπολιτιστική δύναμη. Ός θρησκεία προσφέρει οχι μονάχα τή λύτρωση, ἀλλά καί τή σωτηρία. Καί ὡς ἡθική κατέχει τήν πρώτη θέση. Ἐξάλλου ἡ χριστιανική τέχνη ἔχει νά παρουσιάσει μεγάλα ὄνόματα, ὅπως τό Ρωμανό τό Μελωδό, τόν Πανσέληνο τόν Ελ Γκρέκο, τό Λεονάρδο Ντά Βίντοι, τό Ραφαήλ, τό Ντοστογιέβσκι, τόν Πώλ Κλωντέλ κ.α. Ἐπίσης ἡ ἐπιστήμη ἔχει νά ἐπιδείξει ἀνάμεσα στούς ἐργάτες τῆς καί πολλούς κληρικούς, οἱ ὅποιοι ἀπό τή μιά μεριά ἀναλώνονταν στήν ἔρευνα καί ἀπό τήν ἄλλη ὑπηρετοῦσαν μέ εὐλάβεια στό θυσιαστήριο τοῦ Ὅψιστου, ὅπως ὁ φυσικομαθηματικός Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ ἀστρονόμος Κοπέρνικος, ὁ βιολόγος Μέντελ, ὁ κοσμολόγος Λεμαίτρ, ὁ παιδαγωγός

Κομμένιος, ό λεξικογράφος Λίντελ – συντάκτης μαζί με τό Σκώτ τοῦ περίφημου λεξικοῦ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας – κ.τ.λ.

Ἡ συνύπαρξη λοιπὸν Χριστιανισμοῦ καὶ πολιτισμοῦ εἶναι ὅχι μονάχα **δυνατή**, ἀλλά καὶ **ώφελιμη**. Ὁ ἄνθρωπος, κάτω ἀπό τὴν ἐμπνευσμένη καθοδήγηση τῆς χριστιανικῆς πίστεως, μαθαίνει νά iεραρχεῖ τίς ἀξίες καὶ γίνεται πιό συνειδητός καὶ πιό δραστήριος. Αὐτό ἀκριβῶς ἔκανε τὸν Γκαΐτε νά ἀποφανθεῖ πώς «ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργικός μονάχα ἐφόσον εἶναι θρησκευτικός».

Οἱ ἀκρότητες πού μπορεῖ νά παρουσιασθοῦν καὶ ἀπό τίς δυό πλευρές. Μερικές φορές εἶναι δυνατό νά παρουσιασθοῦν ἀνάμεσα στή χριστιανική πίστη καὶ στό πολιτισμό **ἀντιθέσεις**, λόγω τῶν ἀκραίων θέσεων ὄρισμένων ἀτόμων.

Καμιά φορά στόν πολιτιστικό χῶρο ἔχομε ἐκδηλώσεις πού προσβάλλουν τή θρησκεία. Στό θέατρο ἐπί παραδείγματι, μπορεῖ μιά σκηνή νά διακωμαδεῖ πρόσωπα iερά τῆς πίστεώς μας. Στήν τεχνολογία ἐπίσης εἶναι δυνατό μερικοί θαυμαστές της νά παραμερίζουν τό Θεό καὶ νά θεοποιοῦν τή μηχανή.

Ἄλλα καὶ ἀπό τό μέρος τοῦ Χριστιανισμοῦ μπορεῖ νά ἐμφανισθοῦν ἀνάλογες περιπτώσεις. Εἶναι ἐνδεχόμενο νά ύπαρξουν πιστοί, οἱ ὄποιοι παίρνουν ἔχθρική στάση ἀπέναντι σέ πολιτιστικές ἐκδηλώσεις, μέ τή δικαιολογία πώς οἱ ἐκδηλώσεις αὔτές ύποσκάπτουν τά θεμέλια τῆς ἡθικῆς καὶ διαφθείρουν τήν κοινωνία.

Κάτι τέτοια ἔκαναν πολλούς, ὥπως τό Ρουσσώ, τόν Τολστοϊ, καὶ τόν Κάρλ Μπάρθ, νά νομίζουν πώς ὁ Χριστιανισμός διάκειται ἔχθρικά ἀπέναντι στόν πολιτισμό. Ἀλλ' αὐτό δέν εἶναι σωστό. Ὁ Χριστιανισμός, ώς θρησκεία τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, παίρνει θέση **κριτική** καὶ ὅχι ἔχθρική. "Αν ὑποτεθεῖ ὅμως πώς σέ μερικές πολιτιστικές ἐκδηλώσεις κυριαρχεῖ τό κακό, τότε ὁ Χριστιανισμός ἔχει ύποχρέωση νά ἀντιδράσει. "Υπάρχουν ἔργα «τέχνης», πού διαφθείρουν, ὥπως συμβαίνει μέ τίς κινηματογραφικές ταινίες τοῦ σέξ καὶ τῆς βίας ἡ τά τραγούδια πού ἔξυμνοῦν τά πάθη καὶ τό ἔγκλημα. "Ολα δσα κάνουν κακό, ἐπειδή ἔξαγριώνουν τήν ψυχή, ὁ Χριστιανισμός τά ἀπορρίπτει.

Ο πολιτισμός ἔχει σχέση μέ τό **καλό** καὶ τήν **πρόοδο** καὶ ὅχι μέ τό κακό καὶ τήν ὄπισθιδρόμηση. Σκοπός του εἶναι νά πραγματώνει τίς ἀξίες τοῦ εύάρεστου, τῆς ὑγείας, τῆς ἀλήθειας, τοῦ ὠραίου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀγίου. "Αν μερικά ἔργα εἶναι συνυφασμένα μέ τό κακό, τότε αὐτά δέν μπορεῖ νά θεωροῦνται ἔργα πολιτισμοῦ γιατί, ἀντί νά προάγουν ψυχικά τόν ἄνθρωπο, τροφοδοτοῦν τά ζωώδη ἐνστικτά του

καί τόν όδηγούν στήν έξαγρίωση. Γι' αύτό ἀληθινός πολιτισμός είναι ἐκείνος τοῦ όποιου ψυχή είναι ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς.

Γιά ἔνα χριστιανικό πολιτισμό. Γενικά ὁ πολιτισμός παρουσιάζεται ὡς πνευματικός καὶ ὡς τεχνικός. Ὁ τεχνικός πολιτισμός στίς ἡμέρες μας καλλιεργήθηκε ιδιαίτερα καὶ γνώρισε μεγάλη ἀνάπτυξη. Ἀντίθετα, ὁ πνευματικός πολιτισμός παραμελήθηκε πολύ καὶ γι' αύτό κατάντησε ἀτροφικός καὶ ἀναιμικός. Ἡ ἀνίσομερής ὅμως αὐτή ἀνάπτυξη είχε ὡς ἀποτέλεσμα τῇ διατάραξῃ τῆς κοινωνικῆς ισορροπίας, μὲ θλιβερές ἐπιπτώσεις σ' ὄλοκληρο τὸν κόσμο. Αὐτός είναι ὁ λόγος πού σήμερα ἡ ἀνθρωπότητα πληρώνει πολλά δεινά, ὥσπερ είναι ἡ μόλυνση τοῦ περιβάλλοντος, ἡ πείνα καὶ οἱ ἐπιδημίες στήν Ἀσίᾳ καὶ τήν Ἀφρική, ἡ καθημερινή ἀπειλή ἐνός πυρηνικοῦ πολέμου καὶ ἡ καταπάτηση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σέ ὅλη τὴν ύφηλιο.

Ἄλλα πῶς θά ἐξέλθει ὁ κόσμος ἀπό αὐτή τήν ἐμπλοκή; Ἀσφαλῶς είναι κάτι τό πολὺ δύσκολο. Ὁ Χριστιανισμός ὅμως, πού ἐνδιαφέρεται γιά τήν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἀγάπης, μπορεῖ νά βοηθήσει πολὺ τὸν κόσμο. Ὡς θρησκεία είναι «ἡ κράτιστη καὶ ὑπέρτατη ἀξία». Κατά συνέπεια ἔχει τῇ δύναμη νά ἐμποτίζει καὶ νά κατευθύνει ὅλες τίς βιολογικές, θεωρητικές, καλλιτεχνικές καὶ θήθικές ἀξίες, μέ τήν προϋπόθεση βέβαια πώς θά θελήσει νά ἀποδεχθεῖ ὁ ἀνθρωπος τίς χριστιανικές ὑποδείξεις.

Τό παρελθόν ἔχει νά παρουσιάσει πολλά καὶ λαμπρά ἐπιτεύγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἡ βυζαντινή τέχνη, μέ πρώτο καὶ καλύτερο ἔργο της τό ἀπαράμιλλο ἀριστούργημα τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας Κωνσταντινουπόλεως, είναι κατά τόν Ντήλ «μυσταγωγός τῆς οἰκουμένης». Ἡ μουσική ἐπίσης μέ τά κλασικά τῆς ἔργα, ὥσπερ τό «Μεσσία» τοῦ Χαΐντελ, τήν «Ἐνάτη Συμφωνία» τοῦ Μπετόβεν, τόν «Πάρσιφαλ» τοῦ Βάγνερ καὶ τό «Μέγα ρωσικό Πάσχα» τοῦ Κόρσακωφ, είναι γιά τό Μπάχ ἡ «γλυκόνη ἀρμονία πού τιμᾶ τό Θεό».

Ὁ Χριστιανισμός λοιπόν ὡθεῖ τόν ἀνθρωπο ὅχι μονάχα νά ἀπολαμβάνει τά πολιτιστικά ἀγαθά, ἀλλά καὶ νά συμμετέχει παραγωγικά ὡς ἐργάτης τοῦ πολιτισμοῦ. Μά, γιά νά είναι θετικά τά ἀποτελέσματα, ἀπαιτεῖται πάνω ἀπό ὅλα ἡ καλλιέργεια τῆς ψυχῆς. Τότε μονάχα θά γίνει ὁ ἀνθρωπος «ἄρτιος», ὄλοκληρωμένος, καὶ θά μάθει νά σέβεται τό συνάνθρωπό του. Ἀπό ἐκεῖ καὶ πέρα ὅ,τι γίνεται θά ἀποβλέπει πάντα στό καλό. Ἔτσι ὁ τεχνικός πολιτισμός, συνδυασμένος μέ τόν πνευματικό, δέ θά είναι ἀπειλή, ἀλλά εὐλογία Θεοῦ. Ἐπομένως σήμερα, περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλη φορά, μᾶς χρειάζεται ἔνας τέτοιος πολιτισμός, δηλαδή ἔνας καθαρά χριστιανικός πολιτισμός.

Έρωτήσεις

1. Πώς βλέπεις τήν άλληλεπίδραση στήν συνύπαρξη τής χριστιανικής πίστεως και τοῦ πολιτισμοῦ; Είναι θετική ή άρνητική και γιατί;
2. Σέ ποιους λόγους άποδίδεις τίς άκραίες θέσεις πού παίρνουν όρι- σμένοι μέσα στόν πολιτιστικό χώρο σέ βάρος τοῦ Χριστιανισμοῦ;
3. Δικαιολογεῖς τίς διαμαρτυρίες τῶν χριστιανῶν γιά όρισμένα ἔργα «τέχνης», πού βλάπτουν ήθικά τὸν ἀνθρωπο;
4. Ποιά γνωρίσματα κατά τή γνώμη σου πρέπει νά έχει ο χριστιανικός πολιτισμός;

Κείμενα

1. «Τίς εδώκεν ήμīν ριζῶν καὶ βοτάνων διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ποιοτήτων μάθησιν; Τίς τὴν ποιητικὴν τῆς ὑγείας ιατρικὴν συνεστήσατο; Τίς ἀνῆκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ὑδάτων πηγὰς ιωμένας; Οὔτος (ὁ Θεός) ἐξεῦρε πᾶσαν ὄδὸν ἐπιστήμης» (Γρηγόριος, Νύσσης, Migne, P.G. 46, 464).

2. «Τὰ μὲν καλά, τὰ δὲ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὃν τῷ ιδίῳ λόγῳ· κατὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εύρισκεται. Καλὴ ἡ γνῶσις τῇ φύσει· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὑγεία· ἀλλὰ τάναντία τοὺς πολλούς ἡπερ ταῦτα ὄνησε (ἀφέλησαν). Τοῖς γὰρ φαύλοις οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἰρηται, ἐστι καλή». (Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, Migne, P.G. 90, 1017).

Μάθημα 23ο

Ο ΚΟΣΜΟΣ

Τό μεγαλεῖο τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Ἡ ἀνθρώπινη σκέψη δέν μπορεῖ νά συλλάβει ἀπό ποῦ ἔκεινάει καὶ ποῦ φτάνει τό σύμπαν. Ἡ ραδιοαστρονομία λέει πώς ἐκτείνεται σέ χώρο ἀκτίνας 10-15 δισεκατομμύρια ἑτῶν φωτός. Καταπληκτικός πράγματι ἀριθμός, ὅταν λάβουμε ὑπόψη μας πώς τό ἔτος φωτός είναι περίπου 10 τρισεκατομμύρια χιλιόμετρα. Ἀλλά τό καταπληκτικότερο είναι ὅτι τό σύμπαν ἀπαρτίζεται ἀπό μερικά τρισεκατομμύρια γαλαξίες, καθένας ἀπ' τούς ὅποιους περιλαμβάνει 100-200 δισεκατομμύρια ἀστέρια!

Μά δέν είναι μονάχα ὁ **μακρόκοσμος** πού ἐκπλήσσει: είναι καὶ ὁ **μικρόκοσμος**, τά πολύ-πολύ μικρά σωματίδια, πού μᾶς είναι γνωστά ώς ἄτομα. Κάθε ἄτομο, μέ τόν πυρήνα του καὶ τά ἀεικίνητα ἡλεκτρόνια γύρω ἀπ' αὐτόν, μοιάζει μὲ πλανητικό σύστημα. Τό πιό σπουδαῖο ὅμως είναι ἡ ἐνέργεια πού περικλείουν. Οἱ εἰδικοί λένε πώς ἀπό μιὰ σταγόνα νεροῦ μέ τή διάσπαση τῶν ἀτόμων της ἐλευθερώνεται ποσό ἐνέργειας ίκανό νά κινήσει 4 λεωφορεῖα μέρα καὶ νύχτα ἐπί ἔνα χρόνο!

Μπροστά στόν κόσμο πού μᾶς περιβάλλει δέν μποροῦμε παρά νά σταθοῦμε μέ δέος, νά στοχαστοῦμε τήν πανσοφία καὶ τήν παντοδυναμία τοῦ Δημιουργοῦ καὶ ν' ἀναφωνήσουμε μαζί μέ τό Δαβίδ: «Μέγας Κύριος καὶ αἰνετὸς σφόδρα καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας (= ὅριο)» (Ψάλ. 144,3).

Ο κόσμος ώς δημιουργία. «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». Είναι ἡ πρώτη φράστης ἡ Αγίας Γραφῆς, πού ἀναφέρεται στή δημιουργία τοῦ σύμπαντος. Ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμο. Καὶ τόν δημιούργησε **πνευματικό** καὶ **ύλικό**. Ἡ λέξη «οὐρανός» αὔτή τή σημασία ἔχει: ἐννοεῖ τόν ἀόρατο ἀγγελικό κόσμο καὶ τό ὄρατό ύλικό σύμπαν. Κίνητρο ἡ ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ.

Είναι γνωστό ἀπό τήν Ἀγ. Γραφή πώς ὁ Θεός δημιούργησε τόν κόσμο ἀπό τό **μηδέν μονάχα μέ τό λόγο Του σέ** ἔξι δημιουργικές ἡμέρες. Τό «μηδέν» σημαίνει πώς δέν ὑπῆρχε προηγουμένως τίποτα. Ὁ «λόγος» φανερώνει τήν ἀδια προϋπαρξη, ἀλλά καὶ τή θέληση καὶ τήν ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ· καὶ οἱ «ἔξι δημιουργικές ἡμέρες» τήν «ἐν χρόνῳ» δημιουργία τοῦ σύμπαντος καὶ ιδιαίτερα τή διαμόρφωση τῆς γῆς. Οἱ «ἡμέρες» τῆς κοσμογονίας είναι «δημιουργικές», δηλαδή χρο-

νικά διαστήματα ἀκαθόριστης διάρκειας. "Ετσι ἡ βιβλική διήγηση δέ θίγεται ἀπό όποιεσδήποτε ἐπιστημονικές θεωρίες πού ἀναφέρονται στό θέμα. "Αλλωστε καὶ στήν Ἐπιστήμη συμβολικά ὄνομάζονται «γεωλογικοί αἰώνες». "Ολα τοῦτα γράφονται ἀπό τὸ Μωυσῆ μὲ πολλὴ παραστατικότητα καὶ σαφήνεια στό πρῶτο κεφάλαιο τῆς Γενέσεως. Καὶ οὐσιαστικά συμφωνοῦν ἀπόλυτα μὲ ὅσα δέχεται ἡ ἐπιστήμη, ἃν καὶ ὑπάρχουν διάφορες ἀπόψεις ἐπιστημόνων πού προσπαθοῦν νά ἔξηγήσουν τό πῶς ἔγινε ὁ κόσμος. Δικαιολογημένα ὁ μεγάλος Ἀμπέρ ἔλεγε: «'Ο Μωυσῆς ἡ εἶχε τόση βαθιά πολυμάθεια στίς ἐπιστῆμες ὅση εἶναι τοῦ αἰώνα μας ἡ ἡταν θεόπνευστος».

Βέβαια ὑπάρχουν ἐπιστήμονες πού ταλαντεύονται ἀνάμεσα στίς τρεῖς θεωρίες, τῆς «μεγάλης ἐκρήξεως», τῆς «σταθερῆς καταστάσεως» καὶ τοῦ «παλλομένου σύμπαντος». "Ομως σήμερα ὑποστηρίζεται κυρίως ἡ θεωρία τῆς «μεγάλης ἐκρήξεως», πού συγκεντρώνει καὶ τίς περισσότερες ἐνδείξεις καὶ συμφωνεῖ γενικά καὶ μὲ τὴ χριστιανική ἀποκάλυψη (Βλέπε Δ.Δ. Κωτσάκη, Καθ. Πανεπ. Ἀθηνῶν, Νέοι ὄριζοντες τῆς ἀστρονομίας, Ἀθῆναι 1977, σελ. 316). Καὶ ὁ Λεμαίτρ, ὁ εἰσηγητής τῆς θεωρίας αὐτῆς, λέει ὅτι «μέσα στὴ δημιουργίᾳ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου διαβλέπει τά ἵχνη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ καρδιά του διαισθάνεται πώς ζεῖ σέ μιά θεία ἀτμόσφαιρα...» Καὶ καταλήγει μέ τὸ γραφικό χωρίο: «...Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδεὶς ἐν ὁ γέγονεν» (Ιω. 1,3).

Θεωρίες γύρω ἀπ' τὴν ὕλη καὶ τὸν κόσμο. "Υπάρχει μιὰ γνωστή σέ ὅλους θεωρία, πού πιστεύει στήν αὐθυπαρξία καὶ αἰωνιότητα τῆς ὕλης, δηλ. ὁ ύλισμός. "Ο ύλισμός ἥρχισε τὸν 5ον αἰώνα π.Χ. μὲ τὸ Λεύκιππο καὶ τὸ Δημόκριτο, πού ἔλεγαν ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι ύλικό, αἰώνιο, ἄπειρο καὶ ἄφθαρτο· ἐμφανίστηκε πάλι τὸ 18ο αἰώνα μ.Χ. μὲ τοὺς Λαμετρί, Ντιντερό καὶ Χόλμπαχ, πού ὑποστηρίζαν τὴν μηχανοκρατία, τὴν ἀπόρροια τῆς σκέψεως ἀπό τὴν ὕλη καὶ τὴν «ἀφ' ἐαυτῆς» κίνηση τῆς ὕλης· καὶ συνεχίστηκε τὸν 19ο αἰώνα μὲ τούς Μαλεσσώτ, Μπύχνερ καὶ Φόυερμπαχ, πού ἐπαναλαμβάνοντας τά ἴδια περίπου, ισχυρίστηκαν πώς τὸν κόσμο τὸν ἀποτελοῦν ἡ δύναμη καὶ ἡ ὕλη καὶ πώς ὁ ἀνθρωπός εἶναι διπλάσιος. Παράλληλα ἔχομε τὸ **διαλεκτικό ύλισμό** μὲ τὸν **ἱστορικό ύλισμό** τῶν Μάρκ καὶ Ἐγγελς, πού στηρίζονται στὸ δόγμα πώς «ούδια τῆς ὕλης εἶναι ἡ κίνηση» καὶ διακηρύσσουν ὅτι ἡ διανόηση, ἡ σκέψη καὶ δημοσιεύσις εἶναι ἀντανάκλαση τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Τέλος εἶναι διαδικτικός βίος εἶναι ἀντανάκλαση τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν. Τέλος εἶναι διαδικτικός μονισμός τοῦ Χαϊκελ, πού ὑποστηρίζει πώς ἡ φύση ἀποτελεῖ ἐναέριο σύνολο, τὸ **Μόνο**, πού ὑπάρχει καὶ κατευθύνει τά πάντα· καὶ διαδικτικός μονισμός τοῦ **Οστβαλντ**, πού λέει πώς ἡ ὕλη πρέπει ν'

άντικατασταθεῖ μέ τήν ἐνέργεια, διότι ἡ ἐνέργεια εἶναι ἡ μόνη πραγματικότητα.

Σήμερα οἱ ὄπαδοί τοῦ ύλισμοῦ ἀγωνίζονται νά στηρίξουν τίς θεωρίες τους κυρίως πάνω στό ἀξίωμα τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης τοῦ Λαβουαζί. Ἀλλά, πέρα ἀπό τό ὅτι ὁ Λαβουαζί ἦταν πιστός ἄνθρωπος, τό ἀξίωμα αὐτό με τή διάσπαση τοῦ ἀτόμου ἔπαψε νά ἔχει καθολική ἰσχύ. Ἀκόμα ἔχει ἀποδειχτεῖ πώς στό μικρόκοσμο δέν ἰσχύει ἡ ἀρχή τῆς αιτιοκρατίας, ἀλλά ἡ ἀρχή τῆς ἀβεβαίοτητας. Λοιπόν «τί εἶναι ὕλη», ρωτάει ὁ κάτοχος τοῦ βραβείου Νόμπελ φυσικός Στρύντιγγερ, καί ἀπαντάει ὁ Ἰδιος: «Οἱ ἀντιλήψεις μας γύρω ἀπ' τήν ὕλη εἶναι πολύ λιγότερο ύλιστικές, παρ' ὅσον ἦταν τό πρώτο μισό τοῦ 19ου αἰώνα». Καί ὁ θεωρητικός φυσικός καί ἀστρονόμος καθηγητής "Ἐντινγκτον" σημειώνει πώς ὁ ἀνθρώπινος ἐγκέφαλος σκέφτεται «μέ τή δύναμη ἐκείνης τῆς Φύσεως πού μένει καί θά μένει ἀπό τή Φυσική ἀνεξερεύνητη... Εἴμαστε περισσότερο βέβαιοι πώς ὑπάρχει πνεῦμα, παρά πώς ὑπάρχει ὕλη».

"Ολα ὅσα προαναφέρθηκαν δέ σημαίνουν πώς ὁ Χριστιανισμός ἀρνεῖται τήν ὕλη· διότι καί αὐτή εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ. «Ἐργα τῶν δακτύλων Σού είσιν οἱ οὐρανοί» (Ψαλ. 101, 26). Δέν πρέπει ὅμως νά θεοποιεῖται ἡ ὕλη, γιατί δέν εἶναι αἰώνια, ἀλλά φθείρεται καί ἀλλάζει. "Ἄς ἀναλογιστοῦμε πῶς ἄρχισε ὁ κόσμος καί ποῦ ἔφτασε. Σέ 20 περίπου δισεκατομμύρια ἔτη ὑπολογίζεται ἡ ἡλικία τοῦ σύμπαντος· σέ 5 περίπου δισεκατομμύρια ἔτη ἡ ἡλικία τῆς γῆς. Καί ἄρχισε ἡ γῆ μας σάν πύρινη σφαίρα, ἔγινε ὑδρόγειος καί γέμισε ἀπό ζωή κάτω ἀπό τή σκέπη Καί τήν πνοή τῆς Θείας Πρόνοιας.

Ἡ θέση τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν κόσμο. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀπέραντο κόσμο ἔχει φυσικά τή θέση του καί ὁ ἀνθρώπος. Δημιουργήθηκε τελευταῖος ἀπό ὅλα τά πλάσματα καί εἶναι ἀντιπροσωπευτικό ὃν τοῦ πνευματικοῦ καί τοῦ ύλικοῦ κόσμου, γιατί εἶναι ύλικη καί πνευματική **ὑπαρξη**. Κανένα ἄλλο ἀπό τά γνωστά ὄντα δέ διαθέτει τά προσόντα καί τίς ίκανότητές του. Στή γῆ δάμασε τά ζῶα, ἀνακάλυψε τούς νόμους τῆς Φύσεως, δημιούργησε πολιτισμούς καί κυριάρχησε σέ ὅλα τά γεωγραφικά μήκη καί πλάτη. Στό διάστημα κάνει περιπάτους καί ἔρευνες. Ἡδη ἔστειλε ἐρευνητικές διαστημικές βολίδες σέ πλανῆτες. Πάτησε ἐπανελημμένα τό πόδι του στή σελήνη. Καί αἰσιοδοξεῖ πώς θά πάει ἀκόμα πιό ψηλά. "Ομως παρ' ὅλα αὐτά δέν ἔχασε τό Δημιουργό του. Χαρακτηριστικό εἶναι τό γεγονός τῆς διαστημικῆς προσευχῆς τοῦ ἀστροναύτη Κούπερ μέσα ἀπ' τό διαστημόπλοιο «Πίστη 7» πρός τόν Παντοκράτορα Θεό: «Κύριε, Σ' εύχαριστῶ ἵδιαίτερα πού μοῦ ἐπέτρεψες νά πραγματοποιήσω αὐτή τήν ἀποστολή. Σ' εύχαριστῶ γιά τό προ-

νόμιο νά βρίσκομαι σ' αύτη τή θέση στό θαυμαστό Σου σύμπαν καί νά
βλέπω τά ύπεροχα ἔργα τῆς δημιουργίας Σου...»

Ἐρωτήσεις

1. Στό μακρόκοσμο καί στό μικρόκοσμο βλέπεις καθαρά τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ;
2. Ὑπάρχει σκοπιμότητα στόν κόσμο καί ποιά εἶναι αὐτή;
3. Πῶς ἐξηγεῖς τήν προέλευση τῶν φυσικῶν νόμων;
4. Ἡ τάση πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέσα του νά κυριαρχήσει στόν κόσμο ἔχει καμία σχέση μέ τήν ξεχωριστή θέση του ἀνάμεσα στά ἄλλα δημιουργήματα;

Κείμενα

1. «Μέγας εἰ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα Σου καὶ οὐδεὶς λόγος ἔξαρκέσει πρὸς ὅμνον τῶν θαυμασίων Σου» (ἀπὸ τὴν εὐχὴν τοῦ Ἀγιασμοῦ τῶν Φώτων).

2. «Αἰνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν, αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις. Αἰνεῖτε αὐτὸν πάντες οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, αἰνεῖτε αὐτὸν πᾶσαι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Αἰνεῖτε αὐτὸν ἥλιος καὶ σελήνη, αἰνεῖτε αὐτὸν πάντα τὰ ἄστρα καὶ τὸ φῶς. Αἰνεῖτε αὐτὸν οἱ οὐρανοί τῶν οὐρανῶν καὶ τὸ ὅδωρ τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Αἰνεσάτωσαν τὸ ὄνομα Κυρίου, ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγενήθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν» (Ψαλ. 148, 1-5).

3. «Ἐὰν ἔπρεπε νὰ συνοφίσω σὲ σαράντα γραμμὲς τὰ πιὸ αὐθεντικὰ δεδομένα τῆς γεωγονίας, θὰ ἀντέγραφα τὸ κείμενο τῆς Γενέσεως, δηλαδὴ τήν ιστορία τῆς Δημιουργίας, ὅπως τήν ἔγραψε ὁ Μωυσῆς» (Ἀλ. Λαππαράν, Γάλλος καθηγητής τῆς γεωλογίας, μόνιμος γραμματεὺς τῆς γαλλικῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν).

Μάθημα 24ο

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Καταγωγή, φύση καί κατάσταση. Στό θέμα τῆς προελεύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἡ θεία ἀποκάλυψη εἶναι σαφῆς καί κατηγορηματική· ὁ ἄνθρωπος προέρχεται ἀπό τό Θεό. Ἀλλά, ἐνῶ γιά ὅλα τά ἄλλα ὄντα, εἴτε ἔχουν ζωὴν εἰτε δῆμος, ὁ Δημιουργός «εἶπε καὶ ἐγενήθησαν», γιά τὸν ἄνθρωπο συνήργησε ως Τριαδικός Θεός, πράγμα πού δείχνει τῇ μεγάλῃ σημασίᾳ πού ἔδωσε στό νέο πλάσμα Του. Ἔτσι ἔφερε στόν κόσμο τό τελειότερο ἀπό ὅλα τά δημιουργήματά Του.

Εἶναι ἀλήθεια πώς τὴν καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου πολλοί τῇ βλέπουν μέ σκεπτικισμό. Ἐχοντας ὑπόψη τίς διάφορες «θεωρίες τῆς ἐξελίξεως» τῶν Λαμάρκ, Ντάρβιν καί Ντέ Βρίς, θέλουν νά πιστεύουν πώς ὁ ἀνθρωπος προῆλθε ἀπό τὸν πίθηκο. Ἔτσι παραμερίζουν ἐντελῶς τὸ Θεό, ἀνεξάρτητα ἀπό τὸ ὅτι οἱ πρωτεργάτες τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως πίστευαν στό Θεό. Ἀλλά, καί ἀκόμα ἂν δεχτοῦμε πώς ὁ ἀνθρωπος τηραγματικά προῆλθε ἀπό κάποιο ζῶο, πρέπει ὥπωσδήποτε νά παραδεχτοῦμε μιά ἐξελίξη πού ἔγινε βάσει τῶν φυσικῶν νόμων· ἐπομένως μιά ἐξελίξη πού προόρισε καί κατεύθυνε ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργός. Ἀλλοιώς εἶναι ἀδύνατο νά δικαιολογήσουμε τίς μεγάλες διαφορές πού παρατηροῦμε ἀνάμεσα στά ζῶα καί στόν ἀνθρωπο, ιδιαίτερα στό πνευματικό μέρος. Μιά τέτοια ἐξελίξη, κατευθυνόμενη ἀπό τό Θεό, ὑποστηρίζουν οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς ειδικούς ἐπιστήμονες, μεταξύ τῶν ὅποιων ὁ Γάλλος ζωολόγος Σαΐντ-Ιλαίρ, ὁ Ρώσος βιολόγος Βαβίλωφ καί ὁ "Αγγλος καθηγητής τῆς φυσικῆς Τζών Φλέμιγκ. Ὁ τελευταῖος μάλιστα λέει πώς στήν ύπόθεση τῆς ἐξελίξεως «χρειαζόμαστε μιά κατευθυντήρια διάνοια, κι αὐτὴ δέν μπορεῖ νά είναι ἀλλη ἀπό τή διάνοια τοῦ Δημιουργοῦ». Ἐπομένως, καί στήν ύπόθεση αὐτῆ, θά καταλήγαμε ἀναγκαστικά στό Δημιουργό.

Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου, καί φυσικά τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς **Διάνοιας** τοῦ Πανάγαθου καί Πάνσοφου καί Παντοδύναμου Θεοῦ, πού ἀγαπάει, σκέφτεται καί δημιουργεῖ μ' ἔναν ἀπλό λόγο ἢ μέ κάποιο σοφό σχέδιο, ὥπως ἔγινε μέ τὸν ἀνθρωπο. «Καί εἶπεν ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καί καθ' ὁμοίωσιν... Καί ἔπλασεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπό τῆς γῆς καί ἐνεφύσησεν εἰς τό πρόσωπον αὐτοῦ πνοήν ζωῆς καί ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν» (Γέν. 1,26 - 27). Οἱ φράσεις αὐτές, ἀφοῦ ὁ Θεός εἶναι πνεῦμα,

είναι χωρίς άλλο άνθρωπομορφικές· μᾶς άπακαλύπτουν ὅμως μιά βασική άλήθεια, ὅτι ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο ἀπό σῶμα καὶ ψυχὴ, ἀφοῦ τοῦ ἔδωσε ὄρισμένες ξέχωρες ιδιότητες, πού τόν διαφοροποιοῦν καὶ τόν καθιστοῦν ἀνώτερο ἀπό τά ἄλλα πλάσματα τῆς γῆς, ἐπιδεκτικό μάλιστα προόδου καὶ τελειότητας.

Οἱ δύο πρῶτοι ἄνθρωποι, πού φέρνουν τά συμβολικά ὄνόματα Ἀδάμ (= χωμάτινος) καὶ Εὕα (= ζωή), στήν ἀρχή ζοῦσαν μιά ζωή παρεδίσια. Οἱ σκέψεις τους, οἱ ἐνέργειές τους καὶ γενικά τό είναι τους ἡταν προσαρμοσμένα ἀπόλυτα στό θεῖο θέλημα. Ἡ ἐπικοινωνία τους μέ τό Θεό ἡταν πλήρης· ἡ κυριότητά τους στή φύση θαυμαστή· τό κακό τελείως ἄγνωστο· καὶ ἡ κατάκτηση τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας στίς δυνατότητές τους. "Ομως τό μεγαλεῖο αύτό, πού είναι γνωστό ὡς «ἄρχεγονη δικαιοσύνη», θρυμματίστηκε καὶ διαλύθηκε ἀπό τό μισόκαλο διάβολο, πού πέτυχε νά κλονίσει τήν ἐμπιστοσύνη τῶν Πρωτοπλάστων πρός τό Δημιουργό καὶ νά στρέψει τό ἐνδιαφέρον τους πρός τόν ἑαυτό τους. "Εται παραμέρισαν τό Θεό καὶ συντάχτηκαν μέ τό κακό, πού τούς περιόρισε τά προπτωτικά ἀγαθά. Κατ' αύτόν τόν τρόπο νεκρώθηκαν πνευματικά, γνώρισαν τό θάνατο, σκοτίστηκε τό λογικό τους, ἔξασθενισε ἡ βούλησή τους καὶ ἐγκαθιδρύθηκε στήν καρδιά τους μιά μόνιμη ἀμαρτητική κατάσταση, πού δυστυχῶς ἀπό τότε κληροδοτεῖται σέ ὅλους τούς ἀπογόνους ὡς προπατορικό ἀμάρτημα, κι αύτό γιατί στό πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ἀμάρτησαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι.

"**Ανδρας καὶ γυναίκα.**" "Ἐνα ἄλλο σημεῖο πού πρέπει νά προσέξουμε είναι πώς ὁ Θεός δέ δημιούργησε μόνον ἔναν πρῶτον ἄνθρωπο, ἀλλά δύο, «ἀρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς» (Γέν. 1,27). Βέβαια πρώτα ἐπλασε τόν ἄνδρα καὶ μετά τή γυναίκα. Πάντως ἡ Ἅγια Γραφή ἀποκλείει τήν ἐμφάνιση ἐνός τρίτου ἀνθρώπου, πού νά μήν προηλθε ἀπό τούς Πρωτόπλαστους.

Πολύ παραστατικός είναι ὁ τρόπος τῆς δημιουργίας τῆς γυναίκας, ὅπως μᾶς τόν παρουσιάζει ἡ Ἅγια Γραφή: «Καί εἶπε Κύριος ὁ Θεός· οὐ καλὸν είναι τὸν ἄνθρωπον (= ἄνδρα) μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν.. Καὶ ἐπέβαλεν ὁ Θεὸς ἔκστασιν τῷ Ἀδάμ καὶ ὑπνωσε· καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ... Καὶ ὥκοδόμησεν ὁ Θεὸς τήν πλευράν, ἦν ἔλαβεν ἀπό τοῦ Ἀδάμ, εἰς γυναίκα» (Γεν. 2, 18-22). Πρέπει νά ξαναπούμε πώς ὅλες αύτές οἱ ἐκφράσεις είναι ἀνθρωπομορφικές, πού στήν προκείμενη περίπτωση θέλουν νά μᾶς παρουσιάσουν κατά τρόπο ἐποπτικό ἀπό τή μιά μεριά τή στενή συγγένεια ἀνάμεσα στόν ἄνδρα καὶ τή γυναίκα κι ἀπό τήν ἄλλη τήν ἀλληλεξάρτηση καὶ ἀλληλοσυμπλήρωσή τους.

Πραγματικά, ή φράση «ποιήσωμεν βοηθὸν κατ' αὐτόν», ἐνῶ μέ τὴν πρώτη ματιά μᾶς δίνει τὴν ἐντύπωση πώς ἡ γυναίκα πλάστηκε γιά βοηθός τοῦ ἄνδρα, ἃν καλοεξετάσουμε, βλέπουμε πώς μᾶς ἀποκαλύπτει κάτι περισσότερο, ὅτι δηλαδή ὁ ρόλος τῆς γυναίκας εἶναι **Ισότιμος** καὶ ἀνάλογος τοῦ ρόλου τοῦ ἄνδρα. Ἡ λέξη βοηθός δέν ἔχει ἀπλῶς τὴ σημασία τῆς ὑπηρεσίας, ἀλλά τῆς συνδρομῆς πού ἀναλώνεται στὴ φλόγα τῆς ἀγάπης. Ἀλλά καὶ ἡ φράση «**κατ' αὐτὸν**» σημαίνει πώς ἡ γυναίκα δημιουργήθηκε ὅμοια καὶ ἵση κατά πάντα μὲ τὸν ἄνδρα, ἀφοῦ καὶ σ' αὐτήν δόθηκε τὸ «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν». Καμιά λοιπὸν διάκριση ὑπεροχῆς ἡ ἐλλείψεως ἀνάμεσα στούς δύο, πού τιμήθηκαν ἰδιαίτερα ἀπό τὸ θεῖο Δημιουργό νά γίνουν συνδημιουργοί Του στό ἱερό ἔργο τῆς διαιωνίσεως τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ἡ ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Μιά καὶ ὅλοι οἱ ἀνθρωποι βιολογικά ἀναγόμαστε στὸ πρώτο ζευγάρι, ἔξυπακούεται πώς στὶς φλέβες μας τρέχει τὸ ἴδιο αἷμα. «Ἐποίησε τε ἐξ ἐνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Πραξ. 17, 26), εἴπε πάνω στὸν "Αρειο Πάγο πρός τούς Ἀθηναίους ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν. Ἐπομένως εἶναι κοινή ἡ καταγωγὴ μας. Προπάτορές μας ὁ Ἄδάμ καὶ ἡ Εὕα. «Καὶ ἐκάλεσεν Ἅδαμ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ζωὴ, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων» (Γεν. 3, 20). Καί ὁ Ἄδάμ ἐκτός ἀπό τὸν Κάιν καὶ Ἀβελ, πού τούς ξέρουμε μὲ τὰ ὀνόματά τους «ἐγέννησεν υἱούς καὶ θυγατέρας» (Γεν. 5,4), δηλαδή ἀπέκτησε καὶ ἄλλα παιδιά, χωρίς νά ξέρουμε τὸν ἀριθμό ἢ τὰ ὀνόματά τους. "Ετοι ξεκίνησε τὸ ἀνθρώπινο γένος, πού σήμερα ἀριθμεῖ δισεκατομμύρια ψυχές.

Εἶναι ἀλήθεια πώς ὑπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ τῶν ἀνθρώπων κυρίως ὡς πρός τὸ χρῶμα, τὴ γλώσσα καὶ τὴ θρησκεία. "Ομως οἱ ἀνθρωπολογικές ἐπιστῆμες (ἀνθρωπολογία, βιολογία, ψυχολογία, θρησκειολογία, ἔθνολογία) πιστεύουν ὅτι ὑπῆρξε ἐποχή κατά τὴν ὥποια οἱ ἀνθρωποι ἦταν συγκεντρωμένοι στὸ ἴδιο μέρος, μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλώσσα καὶ είχαν τὴν ἴδια πίστη. Ἐπομένως οἱ διαφοροποιήσεις ἔγιναν μὲ τὴ διασπορά καὶ φυσικά ὑπό τὴν ἐπίδραση πολλῶν παραγόντων, ἰδιαίτερα κλιματολογικῶν.

Πάντως, ὅπως καὶ ἃν ἔχει ἡ ὑπόθεση, μιά εἶναι ἡ ἀλήθεια, πώς ὅλοι ἔμεις οἱ ἀνθρωποι ἔχομε κοινή καταγωγὴ καὶ εἴμαστε πνευματοῦλικές ὑπάρχεις. Στὸν πλανήτη μας εἴμαστε ὄντα ἀνώτερα ἀπό κάθε ἄλλο, γιατί πλαστήκαμε «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ». Καὶ ὅσο καὶ ἃν μᾶς πείραξε ἡ ἀμαρτία, δέν παύουμε νά διατηροῦμε μέσα

ΠΙΝΑΚΑΣ

συσχετισμού τῶν «δημουργικῶν ἡμερῶν» τῆς ἈΓ. Γραφῆς καὶ τῶν
«γεωλογικῶν αἰώνων» τῆς Ἐπιστήμης.

ΔΗΜ. ΗΜΕΡ.	ΤΙ ΛΕΓΕΙ Η ΑΓ. ΓΡΑΦΗ	ΓΕΩΛΟΓΙΚΟΙ ΑΙΩΝΕΣ	ΤΙ ΠΑΡΑΔΕΧΕΤΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ
1η	Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν (Γεν. 1,1).	Κοσμικός 14.500 ἔκ. ἔπι.	Δημιουργία τοῦ σύμπαντος. Σχηματισμός τῆς γῆς.
2η	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὅντας (Γεν. 1,6).	Ἀρχαικός ἢ Ἀζωϊκός 1000 ἔκ. ᔾπι.	Προτερο- ζωϊκός ἢ Ἀρχαιοζω- ϊκός 2.900 ἔκ. ἔπι.
3η	Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνη χόρτου (Γεν. 1,11).		Παγετώνες. Ἀλλαγές κλιμάτων. Τά πρώτα φυτά.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· γενηθήσαν φωστήρες ἐν τῷ στερεῶματι τοῦ οὐρανοῦ εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς (Γεν 1,14). Εννοεῖ τὴν ἡμφάνιση τῶν ἀστρῶν ἀφοῦ προηγουμένων διαλύθηκαν τὰ πυκνά σύννεφα).	Παλαιοζωϊκός ἥπατος γενής 400 ἑκατ.	Μεσοζωϊκός ἥπατος Δευτερογενῆς 135 ἑκ. ἔπι.
Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὰ κήπη τά μεγάλα καὶ πάσαν ψυχήν ζώων ἐρπετῶν (Γεν. 1, 21).	5η	Καίνοζωϊκός (Παρούσα ζωὴ) 65 ἑκατ.
Καὶ εἶπεν ὁ Θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ...τετράποδα..καὶ θηρία..καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον..ἀρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς (Γεν. 1,24-27).	4η	'Εκρητική ἀνάπτυξη τῶν θηλαστικῶν. Πλούσια βλάστηση. Ή εμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου.

μας ἄσβεστη τῇ σπίθα τῆς πίστεως πώς **οἱοι ἔχομε τὸν ἴδιο πατέρα, τὸ Θεό.**

Ἐρωτήσεις

1. *Tί εἶναι ἐκεῖνο πού κάνει τὸν ἄνθρωπο νά διαφέρει ἀπό τό ζῶο;*
2. *Πῶς βλέπεις τό ἔτερο φύλο; ἀνώτερο, κατώτερο ἢ ἵσο καὶ γιατί;*
3. *Ποιές ύποχρεώσεις μᾶς ἐπιβάλλει ἀπέναντι στούς ἄλλους ἢ συναίσθηση πώς ἢ καταγωγή μας εἶναι κοινή;*

Κείμενο

«*Καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ τρίπτην καὶ τοσούτῳ τῶν ἀλόγων ἐλάττονα κατά τὴν τοῦ σώματος ισχύν, ύψηλότερον πάντων ἐποίησε, λογικήν ψυχήν αὐτῷ χαρισάμενος, ὅπερ ἐστὶ μάλιστα τιμῆς τεκμήριον. Διά γάρ τούτου καὶ πόλεις ὠκοδόμησε καὶ θάλατταν ἔτεμε καὶ γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας μυρίας ἔξεῦρε καὶ τῶν ἀγριωτέρων ἀλόγων περιεγένετο καὶ τὸ δῆ πάντων μέγιστον καὶ πρῶτον τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπέγνω Θεόν καὶ πρός ἀρετὴν ἔχειραγωγήθη καὶ ἔγνω τί μέν καλόν, τί δέ οὐ τοιοῦτον, Θεῶ προσεύχεται τῶν ὁραμένων μόνος· ἀποκαλύψεων ἀπέλαυσε, καὶ τοῦτο μόνος πάλιν· δὶ' αὐτὸν γῆ, δὶ' αὐτὸν οὐρανός, δὶ' αὐτὸν ἥλιος καὶ ἀστέρες· δὶ' αὐτὸν σελήνης δρόμοι καὶ ὥρῶν καὶ τροπῶν διαφοραί· δὶ' αὐτὸν ἡμέρα καὶ δὶ' αὐτὸν νύξ· δὶ' αὐτὸν ἀπόστολοι καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν, δὶ' αὐτὸν ἄγγελοι πολλάκις ἀπεστάλησαν. Τί δεῖ τά πολλά λέγειν; Οὐδέ γάρ δυνατόν ἄπαντα ἐπελθεῖν. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενῆς Υἱός τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τά φρικώδη θαύματα ἐκεῖνα μετά τὴν ἀνάστασιν δὶ' αὐτὸν γέγονε».* (Ιω. Χρυσοστόμου, ἀπό τό λόγο στόν 480 ψαλμό, Migne P. G. 55, 220-221).

Μάθημα 25ο

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

Στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, ὥπως δείχτηκε στό προηγούμενο μάθημα, ἔχει ίδιαίτερη βαρύτητα ἡ φράση «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ήμετέραγ καὶ καθ' ὅμοιώσιν»· γιατί ὁ ἄνθρωπος ἀπό τῇ στιγμῇ τῆς ἐμφανίσεώς του ξεχώρισε ἀνάμεσα στά ἄλλα ὄντα καὶ κατέλαβε τὴν πρώτη θέση. Ἀλλά τί ἀκριβῶς εἶναι τό «κατ' εἰκόνα» καὶ τί τό «καθ' ὅμοιώσιν»;

Ο εἰκονισμός τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν» (Γεν. 1, 27). Εἶναι χαρακτηριστικό τό ὅτι ἡ Ἱερά Γραφή ἐπιμένει στό «**κατ' εἰκόνα**». Ο Θεός ὃν μετέργησε τὸν ἄνθρωπο ὅμοιο μὲν τὸν ἑαυτό Του. Τί σημαίνει ἄραγε αὐτό; Ἀναφέρεται στό σῶμα ἡ στήν ψυχή ἡ καὶ στά δύο; Γιά ν' ἀπαντήσουμε στά ἑρωτήματα αὐτά, πρέπει νά πάρουμε τά πράγματα μέ τή σειρά. «Ἄν το ἐρμηνεύσουμε κατά λέξη, τότε ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ἡ φωτογραφία τοῦ Θεοῦ. «Ομως ὁ Θεός δέν εἶναι ύλικό ὄν, ἀλλά πνευματικό. «Πνεῦμα ὁ Θεός», εἶπε ὁ Κύριος στή Σαμαρείτιδα (Ἰω. 4, 24). Ἐπομένως ὁ εἰκονισμός τοῦ Δημιουργοῦ ἀναφέρεται στήν ψυχή καὶ ὅχι στό σῶμα. Ἄλλ' αὐτή ἡ ἀποτύπωση, ἐφόσον ὁ Θεός εἶναι ἀπειρος καὶ ὁ ἄνθρωπος πεπερασμένος, περιορίζεται χωρίς ἄλλο στήν ἔννοια τῆς ὄμοιότητας.

Οι Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας μας, ἀναλύοντας τό «κατ' εἰκόνα», λένε πώς πρόκειται γιά πνευματικές ίδιότητες, πού ἔχει ὁ Δημιουργός καὶ τίς ἔδωσε καὶ στόν ἄνθρωπο. Εἶναι δέ αὐτές οι ίδιότητες τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ἡ ἀγάπη, καὶ τό «ἐξουσιαστικό» στοιχεῖο. Ή κοσμογονία τῆς Γενέσεως συνδυάζει τό «κατ' εἰκόνα» μέ τήν κυριαρχία στή φύση. «... Καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν καὶ πάσης τῆς γῆς» (Γεν. 1, 26). Τέτοια ἐρμηνεία δίνουν καὶ πολλοί Πατέρες τῆς Ἑκκλησίας. Αὐτό ὅμως ἔχει τή σημασία πώς ἔκφραστ καὶ ἐκδήλωστ τῆς θείας εἰκόνας εἶναι ἡ ἐξουσία τοῦ ἀνθρώπου στή φύση. Τό «κατ' εἰκόνα» λοιπόν θά μποροῦσε νά περιοριστεῖ κυρίως στή νοητική καὶ ἡθική φύση τοῦ ἀνθρώ-

που. Ότι Ιωάννης ο Δαμασκηνός τό περιορίζει στό λογικό και στό αύτεξούσιο. Πάντως μέ τό λογικό, τήν ἐλεύθερη βούληση και τήν ἀγάπη πρέπει νά συνυπολογιστοῦν και ή συνείδηση, οι θήικες όρμες και γενικά οι δημιουργικές δυνάμεις τής ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Τό σῶμα, κατά τήν ὥραιά ἔκφραση τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, εἶναι **ναός** τῆς ψυχῆς. Μέ ἄλλα λόγια πλάστηκε ἔτσι, ὅστε νά ἔξυπηρετεῖ τήν ψυχή και ν' ἀνταποκρίνεται στίς πνευματικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου, ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει μέ τόν ιερόν ναό, πού ὅλη ἡ κατασκευή του προσαρμόζεται στόν πνευματικό σκοπό και στίς λατρευτικές ἀνάγκες τῶν πιστῶν.

Ἡ ἔννοια καὶ ἡ σημασία τοῦ προσώπου. Τά κύρια στοιχεῖα τοῦ «κατ' εἰκόνα» πού ἀναφέραμε, δηλ. τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη θέληση και ἡ ἀγάπη προσδίδουν στόν ἀνθρωπό, συγκριτικά μέ τά ἄλλα ὄντα κάτι τό ξεχωριστό. Πρόκειται γιά τό **πρόσωπο**. Ότι ἀνθρωπος εἶναι πρόσωπο, ἔνω τό ζῶο δέν εἶναι.

Ἄλλα τί εἶναι πρόσωπο; Στή φιλοσοφία ἡ λέξη «πρόσωπο» ἔχει διάφορες σημασίες, πού λίγο πολύ συγκλίνουν στά τρία κύρια γνωρίσματα τοῦ κατ' εἰκόνα». Γιά τό Θωμᾶ τόν Ἀκυνάτο εἶναι ἡ ἀτομική ὑπόσταση πού ἔχει φύση λογική. Γιά τόν Κάντιο εἶναι τό ὑποκείμενο, τοῦ ὄποιου οι πράξεις εἶναι ἐπιδεκτικές καταλογισμοῦ. Όπωσδήποτε τό πρόσωπο εἶναι ἔνα ὑποκείμενο πού σκέφτεται σωστά, κινεῖται ἐλεύθερα, ἐνεργεῖ συνειδητά, ἐπικοινωνεῖ μέ τά ἄλλα λογικά ὄντα και θέτει πνευματικούς σκοπούς, τούς ὄποιους και πραγματώνει.

Από τά παραπάνω φαίνεται πώς ἡ σημασία τοῦ προσώπου εἶναι μεγάλη. Πρώτα πρώτα ὁ ἀνθρωπος ὡς πρόσωπο δέν παύει νά φέρνει μέσα του τή θεία πνοή πού τόν ἀνεβάζει σέ ξεχωριστή θέση. Ό προπτωτικός μάλιστα ἀνθρωπος ἥταν ἀνώτερος, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι γνωστό, εἶχε ἐπί πλέον τά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης δικαιοσύνης, δηλαδή τήν κυριαρχία στή φύση, τήν αὐτογνωσία και τή γνώση τοῦ κόσμου και τοῦ Θεοῦ, τήν ἀπάθεια τοῦ σώματος και τή δυνατότητα τῆς ἀφθαρσίας και τῆς ἀθανασίας. "Ἐπειτα πρέπει νά λάβουμε ὑπόψη μας και τό ὅτι ἡ ἴδιότητα τοῦ προσώπου παρέχει στόν ἀνθρωπο τήν εύχέρεια νά ἐπικοινωνεῖ μέ τά ἄλλα πρόσωπα. Και πρώτα τήν ἐπικοινωνία μέ τό κατ' ἔξοχήν πρόσωπο, τό Θεό, πρός τόν ὄποιο στρέφεται ὁ ἀνθρωπος, γιά ν' ἀναπέμψει διοξολογία ἢ νά ἔκφρασει τήν εύγνωμοσύνη του ἢ νά προσανατολίσει τό εἶναι του ἢ νά ζητήσει τή θεία ἀρωγή Του. "Υστερα τήν ἐπικοινωνία μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, πού εἶναι και αύτοί πρόσωπα και ἀπό τούς ὄποιους ἔλκεται και δημιουργεῖ κοινωνικές σχέσεις, πού

ἔχουν σάν άποτέλεσμα τήν ἀλληλοσυμπλήρωση καί ἀλληλοενίσχυση καθώς καί τήν πνευματική καί ύλική εύημερία τῆς κοινωνίας.

Προορισμός τοῦ ἀνθρώπου. 'Ο Θεός δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο ὅχι μονάχα «κατ' εἰκόνα» ἀλλά καί «καθ' ὁμοίωσιν». Τό «καθ' ὁμοίωσιν» εἶναι ἐντελῶς διαφορετικό ἀπό τό «κατ' εἰκόνα», ἀναφέρεται στὸν προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Κατά συνέπεια, προκειμένου νά δοῦμε ποιός εἶναι ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νά διευκρινίσουμε τήν ἔννοια τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν».

Τό λογικό, ἡ ἐλεύθερη βούληση, ἡ ἀγάπη, μαζί καί τά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης διακαιοσύνης πού ἔδωσε ὁ Θεός στὸν ἄνθρωπο, δέ δόθηκαν σέ τέλειο βαθμό. Ἡ εὐθύτητα ἐπί παραδείγματι πού είχαν οἱ Πρωτόπλαστοι στὸν παράδεισο δέν ἦταν πλήρης ἀγιότητα καί δικαιοσύνη: καί ἡ θέλησή τους, πού στρεφόταν βέβαια πρός τό ἀγαθό, δέν είχε ἐμπεδωθεῖ, ὥστε ν' ἀποκλείεται ἡ παρέκκλιση πρός τό κακό. Δηλαδή ὁ ἄνθρωπος ἦταν εὐθύς καί ἄκακος, ἀλλά ὅχι δίκαιος καί ἄγιος. Γι' αὐτό ὁ Πανάγαθος Δημιουργός μαζί μέ τό «κατ' εἰκόνα» ἔβαλε στήν Ψυχή τοῦ ἀνθρώπου καί τό «καθ' ὁμοίωσιν», μέ ἄλλα λόγια τή συνείδηση τοῦ προορισμοῦ του, πού ἔγκειται στήν κατάκτηση τοῦ τελείου. Ἡ ἐντολή πού ἔδωσε ὁ Θεός «ἀπό δέ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλόν καί πονηρόν οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ» (Γέν. 2, 17) σέ τοῦτο ἀκριβῶς ἀπέβλεπε. Δηλαδή ἐπρεπε ὁ ἄνθρωπος νά δραστηριοποιηθεῖ ἀπό μόνος του, γιατί τότε μόνο ἡ ἀρετή θά είχε ἀξία. «Τό καθ' ὁμοίωσιν ἐκ προαιρέσεως κατορθοῦμεν», λέει ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης (Λόγ. I, Migne 44, 273). Ἐνεργώντας λοιπόν ὁ προπτωτικός ἄνθρωπος σύμφωνα μέ τήν τετράγωνη λογική του, τήν καθαρή καρδιά του καί τήν ἐλεύθερη βούλησή του, θά μπορούσε, βοηθούμενος καί ἀπό τή θεία χάρη, νά φτάσει στήν ἔξομοίωση μέ τό Θεό.

'Ο Μ. Βασίλειος λέει ὅτι «τό κατ' εἰκόνα εἶναι τό καθ' ὁμοίωσιν δυνάμει» καί «τό καθ' ὁμοίωσιν τό κατ' εἰκόνα ἐνεργείᾳ». Θέλει μ' αὐτό νά πει πώς ἂν ὁ ἄνθρωπος, πού δημιουργήθηκε ἔτοι ὥστε νά ἔχομοιωθεῖ μέ τό Θεό, πρόσεχε τά πνευματικά προσόντα πού τοῦ δόθηκαν καί τ' ἀνέπτυσσε κανονικά, θά ἔφτανε ὄπωσδήποτε μιά μέρα στήν τελειότητα. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο θά πετύχαινε τή **θέωση**, πού στήν πραγματικότητα εἶναι ὁ προορισμός του. Βέβαια μέ τά χριστιανικά δεδομένα τελικός σταθμός τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ «ἐν Χριστῷ» πνευματική ζωή, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά μπορέσει ν' ἀπαλλαγεῖ ἀπό τίς ἐλλείψεις, νά προσηλωθεῖ στό ἀγαθό καί νά βρίσκεται σέ διαρκή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό. Συμπερασματικά θά λέγαμε πώς γιά τόν προπτωτικό ἄνθρωπο, ὅπως καί γιά τό μεταπτωτικό, **προορισμός εἶναι ἡ πραγμάτωση τοῦ**

«καθ' ὁμοίωσιν» ή κάλύτερα ή ἔξιμοίωση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, «κατά τὸ δυνατόν ἀνθρώπου φύσει», δηλαδή ὅσο αὐτό εἶναι δυνατό στή φύση τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς μπορεῖ ὁ ἀνθρωπός νὰ ἀναπτύξει σωστότερα τὰ χαρίσματα τοῦ «κατ' εἰκόνα», ποὺ ἔχει ἀπὸ τὸ Θεό;
2. Πῶς θά ἔπρεπε νά εἶναι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ὥστε νά συμφωνοῦν μέ τὴν ὑπόστασή τους ὡς πρόσωπα;
3. Ὁ προορισμός τοῦ ἀνθρώπου στήν προπτωτική κατάσταση ἦταν ἡ πραγματοποίηση τοῦ «καθ' ὁμοίωσιν». Ὁ σημερινός ἀνθρωπὸς ποιόν προορισμό πρέπει νά ἔχει;

Κείμενα

1. Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα τὸ νοερὸν δηλοῖ καὶ αὔτεξούσιον, τὸ δέ καθ' ὁμοίωσιν τὴν τῆς ἀρετῆς κατά τὸ δυνατόν ὁμοίωσιν... Ἐποίησεν οὖν ὁ Θεός τὸν ἀνθρωπὸν ἄκακον... βασιλέα τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον... Ἐποίησε δέ αὐτὸν φύσει ἀναμάρτητον καὶ θελήσει αὐτεξούσιον... ἀλλ' οὐκ ἐν τῇ φύσει τὸ ἀμαρτάνειν ἔχοντα, ἐν τῇ προαιρέσει δέ μᾶλλον» (Ιωάννης Δαμασκηνός, 11, 29).

2. «Ἴνα τοῖς ἀνθρώποις ἐνικήν τὴν τριλαμπῆ Σου δηλώσης Θεό, τητα, πλάσας πρὶν τὸν ἀνθρωπὸν κατὰ τὴν Σὴν εἰκόνα διεμόρφωσας, νοῦν αὐτῷ καὶ λόγον καὶ πνεῦμα δοὺς ὡς Φιλάνθρωπος» (Μεσονυκτ., τριαδ. κανόνας α' ἥχου).

ΤΟ ΠΑΡΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Η ήθική πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Είναι γνωστό πώς οἱ Πρωτόπλαστοι δέν ἔμειναν στήν ἀρχική θέση πού τούς ἔβαλε ὁ Δημιουργός. Ἐκαναν κακή χρήση τῆς ἐλευθερίας, ἀμάρτησαν καὶ ἔπεσαν. Η πτώση τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν εἶναι μιά συγκινητική ἱστορία, πού ὡστόσο περιλαμβάνει τραγικά γεγονότα· τήν παρότρυνση τοῦ διαβόλου, τόν κλονισμό τῆς ἐμπιστοσύνης πρός τό Θεό, τή στροφή πρός τό ἐγώ καὶ τήν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς. Ἔτσι οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στό Θεό καὶ τόν ἄνθρωπο διαταράχτηκαν, ἡ τροφοδοσία ἀπό τό «ξύλον τῆς ζωῆς» σταμάτησε καὶ ἡ θεία χάρη λιγόστεψε. Μερικά χαρίσματα τῆς ἀρχέγονης δικαιοσύνης χάθηκαν, ὅπως ἡ ἀπάθεια τοῦ σώματος καὶ ἄλλα περιορίστηκαν, ὅπως ἡ κυριαρχία στή φύση. Τό «κατ' εἰκόνα» ἀμαυρώθηκε καὶ ἡ ροπή πρός τό κακό ἔγινε μόνιμη κατάσταση.

Τό παράλογο είναι τό πρώτο χαρακτηριστικό πού θά μποροῦσε νά διακρίνει κανένας στό μεταπτωτικό ἀνθρωπο. Οἱ Πρωτόπλαστοι πίστεψαν ὅτι μποροῦσαν νά φτάσουν στό τέλειο μέ τήν παράβαση καὶ ὅχι μέ τήν τήρηση τῆς θείας ἐντολῆς. Ἀλλ' αὐτό ἦταν ἀντίθετο μέ τή φυσική καταβολή τους καὶ ἄρα ἀφύσικο. Γι' αὐτό καὶ ἡ ὑπαρξή τους κλονίστηκε συθέμελα, τό μυαλό τους θόλωσε καὶ ὁ νοῦς τους ἄρχισε νά παραλογίζεται

Η ἀγωνία είναι τό δεύτερο θλιβερό ἐπακόλουθο τῆς πτώσεως. Ὁ Ἄδαμ καὶ ἡ Εὕα μετά τήν παράβαση ἔτρεξαν νά κρυφτοῦν, γιατί, λέει, «ῆκουσαν τῆς φωνῆς τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ». Τούς ἔτυπτε ἡ συνείδηση καὶ δέν μποροῦσαν νά ἡσυχάσουν. Η ψυχή τους είχε κατακλυστεῖ ἀπό τό φόβο καὶ τήν ἀγωνία. Ἀναμφισβήτητα, ἡ ἀμαρτία δημιούργησε τίς σοβαρές αὐτές διαταραχές.

Ο θάνατος είναι τό τρίτο ἀπό τά ἀποτελέσματα τῆς πτώσεως. Οἱ Πρωτόπλαστοι, μόλις διέκοψαν τίς σχέσεις τους μέ τό Θεό, ἔχασαν τήν πηγή πού τούς ζωογονοῦσε καὶ νεκρώθηκαν πνευματικά. Αὐτό κατ' ἀρχήν φαίνεται ἀσήμαντο· είναι ὅμως σημαντικότατο, διότι, ὅταν ὁ ἀνθρωπος κόβει τίς σχέσεις του μέ τό Δημιουργό, πού είναι ἡ πηγή τῆς ζωῆς, παραδίνει τόν ἑαυτό του στή φθορά τοῦ ἡθικοῦ κακοῦ, τό ὅποιο προσβάλλει τήν ψυχή. Ἀλλ' ἡ ψυχή ἐπιδρᾶ τόσο πολύ στό σῶμα, πού, ἀνάλογα μέ τό ποιόν της, ἡ τό τονώνει καὶ τό ζωογονεῖ ἢ τό μαραίνει καὶ τό σκοτώνει. Ἔτσι ἀπό τό ἡθικό κακό ἔχομε τό φυσικό καὶ κατά συνέπεια καὶ τό θάνατο. Ο θάνατος, πνευματικός καὶ σωματικός, είναι

άποτέλεσμα τῆς ἀμαρτίας. «Εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ὃ (= διότι) πάντες ἡμαρτον», διακηρύσσει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν (Ρωμ. 5,12).

Τό τραγικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ύπαρξεως. 'Ἐφ' ὅσον τό ἀνθρώπινο γένος προέρχεται ἀπό τὸν Ἀδάμ καὶ τὴν Εὕα, εἶναι φυσικό νά ἔχει κληρονομῆσει κάθε καταβολή, καλή ἢ κακή, τῶν Προπατόρων. Τοῦτο σημαίνει πώς καὶ ἡ ἀμαρτητική κατάσταση, πού εἶναι γνωστή ὡς προπατορικό ἀμάρτημα, πέρασε σὲ ὅλους τούς ἀνθρώπους. «Τίς καθαρός ἀπὸ τοῦ ρύπου;» ρωτάει ὁ Ἰώβ· καὶ ἀπαντάει ὁ Ἱδιος: «οὐδείς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς» (14,4). Γι' αὐτό, ἔξαλλου, «ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ» (Γέν. 8,21). Καὶ τό παράξενο εἶναι πώς πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος κάνει ἑκεῖνο πού δέ θέλει, μέ τραγικές συνέπειες καὶ γιά τόν ἵδιο καὶ γιά τούς ἄλλους.

Εἶχαμε πεῖ πώς ὁ Δημιουργός ἔδωσε στούς πρώτους ἀνθρώπους τό «κατ' εἰκόνα» καὶ «καθ' ὁμοίωσιν», δηλαδή τούς κατέστησε κυρίαρχους στή γῆ καὶ κληρονόμους στόν οὐρανό. Ἔπομένως οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, λογικά ἐνεργώντας, ἐπρεπε ν' ἀφῆσουν τό εἶναι τους νά εχειλίσσει ἀπό εύγνωμοσύνη πρός τό δωρεοδότη Κύριο. "Ομως συνέβη τό ἀντίθετο· παραλογίστηκαν καὶ ὅρθωσαν τό ἀνάστημά τους ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Στή συνέχεια μέ τήν παράβαση τῆς θείας ἐντολῆς συμπλήρωσαν τήν ὕβρη τους. Ἀπό τότε ἡ τακτική αὐτή δέν ἔπαψε νά ἐπαναλαμβάνεται μέσα στούς αἰώνες.

Ο ἄνθρωπος λοιπόν μέ τίς παρανομίες του καὶ τίς ἀμαρτίες του ούσιαστικά δέν κάνει τίποτα ἄλλο παρά νά ὕβριζει τό Δημιουργό του. Εἶναι γνωστό πιά πώς ἐπιχείρησε νά κατακτήσει τή θέωση κατά τρόπο ἀντικανονικό. Μέ τό ἵδιο πνεύμα κατά τή μυθολογία ἐνήργησε καὶ ὁ Προμηθέας, πού πήρε τή φωτιά κρυφά ἀπό τό Δία καὶ τήν ἔδωσε στούς ἀνθρώπους. 'Αλλ' ὑστερα πλήρωσε ἀκριβά. Αὐτή ἀκριβῶς τήν τακτική τοῦ προμηθείσμου, δηλαδή τῆς ἐναντιώσεως καὶ τῆς παρανομίας ἀπένναντι στό θεῖο, τή συναντᾶμε λίγο-πολύ σέ ὅλες τίς γενιές.

Τή ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου. 'Αφότου ὁ ἄνθρωπος διέκοψε τίς σχέσεις του μέ τό Θεό, νοιώθει σάν ξένος· κατά κανόνα δέ θέλει ν' ἀναγνωρίσει τό Δημιουργό του, ἀποκρούει τή θεία χάρη καὶ ἀπορρίπτει τό νόμο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ομως ὁ Θεός «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. 2,4).

'Αλλ' ἡ ἀποξένωση ἀπό τό Θεό είχε ὡς συνέπεια καὶ τήν ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν ἔαυτό του. Ο ἄνθρωπος δέν εἶναι πιά ὥπως βγῆκε ἀπό τά χέρια τοῦ Δημιουργοῦ. Κατά τήν ἔκφραση τοῦ ιε-

ροῦ ψαλμωδοῦ, «έξομοιώθηκε μέ τά ζῶα» (Ψάλμ. 48, 13). "Ετοι ἐ-
ξῆγοῦνται πολλές ἐνέργειές του, ὅπως ὁ νόμος τῆς ζούγκλας, πού ἐπι-
κρατεῖ ἀκόμα καὶ σέ «πολιτισμένους» λαούς.

"**Ἐνα παράθυρο στόν οὐρανό.** Ή κατάσταση λοιπόν πού δημιουρ-
γήθηκε γενικά μέ τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου είναι ἀφόρητη. "Ἐνα πλέγ-
μα ἐνοχῆς συνέχει τή συνείδηση. «Θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπί πᾶσαν
ψυχήν» (Ρωμ. 2,9). **Ἀγωνία** καὶ **ἄγχος** γεμίζουν τήν ὑπαρξη. "Ἔως πρού
ὅμως θά τραβήξει τοῦτο τό κατρακύλισμα; 'Ο ἄνθρωπος ἀσφυκτιᾶ,
κοντεύει νά ἐκραγεῖ. Εἶναι ἀνάγκη ἐπομένως νά ἐπανέλθει στό φυσιο-
λογικό του ρυθμό. Πρέπει νά ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά δίχτυα τοῦ κακοῦ, νά
ξαναβρεῖ τόν προσανατολισμό του καὶ νά πάρει τό δρόμο τής ἐπιστρο-
φῆς, ὅπως ὁ ἄσωτος τῆς παραβολῆς (Λουκ. 15,11-32).

Εἶναι ἐλπιδοφόρο τό γεγονός πώς ἡ νοσταλγία τῆς λυτρώσεως
συνέχει τίς περισσότερες ἀνθρώπινες καρδιές. 'Ο ἄνθρωπος, ὅσο καὶ
ἄν ύποδουλώθηκε στήν ἀμαρτία, δέν ἔπαψε νά διατηρεῖ μέσα του τή
σπίθα τῆς θείας πνοής. Εἶναι στιγμές πού ἡ συνείδησή του ἐξεγείρεται
καὶ στρέφεται νοσταλγικά πρός τόν οὐρανό. 'Υπάρχει ἐκεῖ πάνω ἔνα
παράθυρο, πού ἄνοιξε μέ τό πρωτευαγγέλιο ἡ ἀγάπη τοῦ Δημιουργοῦ.
'Ο Θεός ὡς πατέρας δέν μπορεῖ παρά νά σπεύσει σέ βοήθεια. Εἶναι
ὁ μόνος πού συγχωρεῖ, λυτρώνει καὶ σώζει, γιατί: «οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ
οὐδενὶ ἡ σωτηρία» (Πρ. 4,12).

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀντιλαμβάνεσαι τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ποῦ ὄφείλεται τό ἄγχος πού ἔχει σήμερα ὁ ἄνθρωπος;
3. Πῶς βλέπεις τήν ἀποξένωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τό Θεό;
4. Ἀπό ποῦ πρέπει νά ἀναμένει τή βελτίωσή του ὁ ἄνθρωπος;

Κείμενα

1. «Νοῦς γάρ ἀποστάς τοῦ Θεοῦ ἡ κτηνώδης γίνεται ἡ δαιμονιώ-
δης, καὶ τῶν ὅρων ἀποστάς τῆς φύσεως ἐπιθυμεῖ τῶν ἀλλοτρίων» (Μ.
Βασιλειος. Όμιλ. εἰς Ψαλμ. 51).

2. «Ἐκάθισεν Ἀδάμ ἀπέναντι τοῦ Παραδείσου καὶ τήν ιδίαν γύ-
μνωσιν θρηνῶν ὠδύρετο· Οἷμοι, τόν ἀπάτη πονηρῆ πεισθέντα καὶ κλα-

πέντα καὶ δόξης μακρυνθέντα! Οἵμοι, τὸν ἀπλότητι γυμνόν, νῦν δὲ ἡ πορημένον! Ἀλλ' ὁ Παράδεισε, οὐκέτι σου τῆς τρυφῆς ἀπολαύσω, οὐκέτι ὅφομαι τὸν Κύριον καὶ Θεόν μου καὶ Πλάστην· εἰς γῆν γὰρ ἀπελεύσομαι, ἐξ ἣς καὶ προσελήφθην. Ἐλεῆμον, Οἰκτίρμον, βωῶ σοι, ἐλέησόν με τὸν παραπεσόντα» (Ὕμνος τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Κυριακῆς τῆς Τυροφάγου).

Μάθημα 27ο ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Ἡ ἀπελπιστική κατάσταση, στήν ὅποια βρέθηκε ὁ ἄνθρωπος μετά τὴν πτώση, ἦταν ἐπόμενο νά όδηγήσει στήν ἀναζήτηση κάποιας βοήθειας. Ἔτσι ἡ ἐλπίδα γρήγορα στράφηκε πρός τὴν ἀγάπη καὶ τῇ συγκατάβαση τοῦ Πλάστη. Ἀλλωστε ὑπῆρχε ἔμμεση ὑπόσχεση πώς θά συντριβόταν τό κεφάλι τοῦ διαβόλου, πού φυσικά ἦταν ὁ αἴτιος τῆς συμφορᾶς. Εἶχε πεῖ ὁ Δημιουργός, ὅταν καταριόταν τό φίδι: «Ἐχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σοῦ καὶ ἀνὰ μέσον τῆς γυναικός, ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματός σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς· αὐτός σου τηρήσει τὴν κεφαλὴν καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν» (Γέν. 3, 15). Στὰ λόγια αὐτά, πού ἀποτελοῦν τὸ λεγόμενο πρωτευαγγέλιο, περικλειόταν συνοπτικά τό δράμα, ἀλλά καὶ ἡ ἐλπίδα τοῦ ἀνθρώπου γιά λύτρωση. Ἀπό τότε ἡ ἐλπίδα αὐτή πέρασε σ' ὅλους σχεδόν τούς λαούς.

Οι μεσσιανικές προσδοκίες καί τό «πλήρωμα τοῦ χρόνου». Οι Έβραιοί διατήρησαν τήν ἐλπίδα τῆς λυτρώσεως πολύ ἔντονα. Στά προφητικά βιβλία τῆς Π. Διαθήκης, πού γράφτηκαν ἐκαποντάδες χρόνια πρίν ἔρθει ὁ Χριστός, βρίσκονται καταχωρισμένες πολλές σχετικές προφητείες. Ὁ πατριάρχης Ἰακώβ προφήτεψε πώς ὁ Μεσσίας θά προερχόταν ἀπ' τήν γενιά τοῦ Ἰούδα (Γέν. 49, 10). Ὁ προφήτης Δανιήλ προσδιόρισε μέ ακρίβεια τό χρόνο τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως (Δαν. 9, 25-27). Ὁ Μιχαίας ἀποκάλυψε ώς τόπο γεννήσεως τοῦ Κυρίου τή Βηθλεέμ (5, 1). Ὁ Ησαΐας προεπε τή γέννηση τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τήν Πανάγια, (7, 14), προφήτεψε τό πλήθος τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ (35, 5-6) καί μάλιστα τά ἄγια πάθη Του, (53, 1 κ.έ.). Ὁ Δαβίδ προφήτεψε στούς Ψαλμούς του τήν προδοσία τοῦ Ἰούδα (40, 10), τό πότισμα τοῦ Ἰησοῦ μέ ξύδι ἀπ' τούς σταυρωτές (68, 22), τό μοίρασμα τῶν ἐνδυμάτων τοῦ Κυρίου ἀπ' τούς Ρωμαίους στρατιώτες (21, 18), τή μετάβαση τοῦ Θεανθρώπου στόν "Αδη, καθώς καί τήν ἐνδοξήν ἀνάστασή Του (15, 10).

Προσδοκίες γιά τήν ἐλευση θείου Λυτρωτή ὑπάρχουν καί σ' ἄλλους λαούς. **Οι Κινέζοι** περίμεναν τόν Κιούν-τσαού, τόν «ποιμένα καί ἄρχοντα», πού θά ἐρχόταν νά συμφιλώσει τόν ούρανό μέ τή γῆ, ἐγκαθίδρυοντας στόν κόσμο τήν ἀσφάλεια καί τήν ειρήνη. **Οι Ρωμαίοι** νοσταλγούσαν τή χρυσή ἐποχή πού είχε χαθεῖ· ὁ Βιργίλιος μάλιστα στήν 4η Ἐκλογή του κάνει λόγο γιά τό θεῖο Παιδί, πού θά ἐπανέφερε σύντομα τή χρυσή ἐκείνη περίοδο. **Οι Ἀμερικανοί** τῶν προκολομβιανῶν χρόνων πίστευαν ὅτι ὁ Πουροῦ θά ἔστελνε τό Γιό του ἀπ' τόν ούρανό νά σκοτώσει τό τρομερό φίδι, πού ἦταν ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ. Παρόμοιες παραδόσεις είχαν οἱ Ἰνδοί, οἱ Πέρσες, οἱ Αιγύπτιοι καί οἱ Σκανδιναυοί.

'Αλλ' ἐκεῖνοι πού καλλιεργοῦσαν ιδιαίτερα στά κείμενά τους τήν προσδοκία τοῦ Λυτρωτῆ ἦταν οἱ ἀρχαῖοι **"Ἐλληνες".** Σχετικά θ' ἀναφέρουμε μιά περίπτωση ἀπ' τά ὄσα ὁ Αἰσχύλος περιλαμβάνει στήν τραγωδία του «Προμηθεύς Δεσμώτης»: Ἐνῶ ὁ Προμηθέας καρτερεῖ δεμένος στό βράχο τοῦ Καύκασου τό Λυτρωτή, πού θά τόν ἐλευθέρωνε ἀπό τά βάσανα. Ξαφνικά ἐμφανίζεται ὁ Ἐρμῆς καί προφητεύει πώς δέν πρέπει νά περιμένει τό τέλος τῶν δεινῶν του, πρίν τόν διαδεχτεῖ στό μαρτύριο κάποιος θεός, πού θά κατεβεῖ ἀκόμα καί στά κατασκότεινα τάρταρα τοῦ "Αδη: «Τοιοῦδε μόχθου τέρμα μή τι προσδόκα, πρίν ἄν θεῶν τις διάδοχος τῶν σῶν πόνων φανῆ, θελήσῃ τ' εἰς ἀναύγητον μολεῖν "Αδην, κνεφαῖα τ' ἀμφί ταρτάρους βάθη» (στ. 1026).

Αύτά ὅλα ὅμως δέ δείχνουν μονάχα τήν «προσδοκία τῶν ἔθνῶν» καί τίς προφητείες πού ὑπῆρχαν γύρω ἀπό τό Μεσσία· δείχνουν καί τήν **προετοιμασία γιά τήν ὑποδοχή τοῦ θείου Λυτρωτῆ.** "Επρεπε νά ώριμά-

Ο προφήτης Ησαΐας. Μωσαϊκό έξαιρετικής τέχνης. (Από τόν ιερό Ναό τῆς Παναγίας στό Παλέρμο.)

σει ἀρκετά ἡ ιδέα τῆς προσμονῆς, ώστε οἱ ἄνθρωποι νά φτάσουν στό σημεῖο ὅχι ἀπλῶς νά δεχτοῦν, ἀλλά κυριολεκτικά ν' ἀγκαλιάσουν τό Σωτήρα τους. Καὶ αὐτό ἔγινε τήν ἐποχή τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Τότε οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀηδιάσει ἀπό τήν πληθώρα τῶν θεῶν καὶ ἀπό τήν ἀνθηικότητα τῆς ζωῆς. Τό καθεστώς τῆς δουλείας ἔπαιρνε ὅλο καὶ με-γαλύτερες διαστάσεις. Ἡ ἀδικία πλεόναζε. Ἡ πορνεία ἔβρισκε προστασία κάτω ἀπό τή στέγη τῶν ναῶν. Τό ἔγκλημα ὄργιαζε. Ο ἄνθρωπος ὑπέφερε καὶ ξεσποῦσε σέ ίκετήρια κραυγῇ: «Ἐλα, πολύτιμε Γιέ τοῦ Θεοῦ, μεγάλε Γιέ τοῦ Ὑψίστου... Ρίξε τό βλέμμα σου στήν ἀνθρωπότητα, πού κλονίζεται ἀπό τό βάρος τῆς δυστυχίας» (Βιργίλιος, Αἰνειάδα 4η Ἐκλογή). Αὐτό εἶναι τό ὡρίμασμα, «τό πλήρωμα τοῦ χρόνου» – ὅπως τό ὄνομάζει ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν. «Ἔτοι, «ὅτε ἦλθε τό πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ Θεός τόν οὐίον αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ Υναικός, γενόμενον ὑπό νόμον, ἵνα τούς ὑπό νόμον ἐξαγοράσῃ» (Γαλ. 4, 4-5).

Ἡ δόξα καὶ τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως. Ο Θεός ἔστειλε στή γῆ τό Μονογενή Υἱό Του, γιά νά σώσει τούς ἀνθρώπους. **Ἄλλα γιατί νά ἔρθει ὁ Θεός στή γῆ;** Δέν μποροῦσε μονάχα μέ τό λόγο Του νά λυτρώσει τό ανθρώπινο γένος; Καὶ βέβαια μποροῦσε. «Ομως, ἂν ἔκανε κάτι τέτοιο, θά καταργοῦσε τήν ἐλευθερία πού ὁ Ἰδιος ἔδωσε στόν ἀνθρωπο. Ἐξάλλου ή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἂν ἤταν ἀποτέλεσμα ἀναγκαστικῆς νομοτέλειας, ούσιαστικά δέ θά εἶχε ἡθική ἀξία. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Θεός συνέλαβε ἑνα τέτοιο σχέδιο, ώστε καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου νά διατηρηθεῖ καὶ ὁ ἀνθρωπος νά σωθεῖ.

Καὶ ὁ **τρόπος** πού ἐπέλεξε ὁ Κύριος γιά τή θεία ἐνσάρκωσή Του εἶναι σοφός, γιατί ὡς Λυτρωτής συνδύασε ἄριστα τό ὑπερφυσικό στοιχεῖο μέ τό φυσικό, ὅπως φαίνεται στόν εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου. «Οταν ή Παναγία ρώτησε τόν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, πού τῆς εἶχε φέρει τό μήνυμα πώς θά γεννήσει τό Χριστό, «πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπει ἄνδρα ού γινώσκω», ἔλαβε τήν ἀπάντηση ὅτι «Πνεῦμα "Ἄγιον ἐπελεύσεται ἐπί σέ καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι» (Λουκ. 1, 34-35). Κατ' αὐτόν τόν τρόπο λύθηκε τό πρόβλημα καὶ ἤρθε στή γῆ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ὡς πραγματικός Θεός καὶ πραγματικός ἀνθρωπος. «Ἔτοι «ὁ Λόγος σάρξ ἐγένετο» (Ιω. 1, 14).

Ο Θεάνθρωπος Κύριος. Λυτρωτής λοιπόν τοῦ κόσμου εἶναι ὁ Χριστός. Ός Θεός γεννήθηκε ἀπό τόν Πατέρα «πρό πάντων τῶν αἰώνων». Ός ἀνθρωπος γεννήθηκε «ἐκ Πνεύματος Ἅγιου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» σέ ὄρισμένο χρόνο.

Μέ τήν ἔνωση τῶν δύο φύσεων στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, ἔχομε

καὶ τὴν ἀντίδοσην τῶν ἰδιωμάτων δηλαδή τῇ μετάδοσῃ ἰδιαιτερων γνωρισμάτων ἀπό τὴν μιὰ φύση στὴν ἄλλη μόνο πού ἡ θεία φύση εἶναι αὐτή πού μεταδίδει, ἐνῶ ἡ ἀνθρώπινη αὐτή πού παίρνει. Παράδειγμα ἡ γνώση, πού μέ τὴν ύποστατική ἔνωση ἀπαλλάσσεται ἀπό τὴν πλάνη καὶ εύρυνεται καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ χωρίς ὅμως ἡ γνώση αὐτή νά μεταβάλλεται σὲ παγγνωσία, προσόν πού προσιδιάζει μονάχα στὴ θεία φύση. Ἐπίσης ἡ **ἀναμαρτησία** τοῦ Κυρίου· Ὡς ἀνθρωπος ὁ Χριστός ἦταν ὅμοιος κατά πάντα μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, «χωρίς ἀμαρτίας»· εἶχε τὰ λεγόμενα ἀδιάβλητα πάθη (πείνα, δίψα, κόπο, πόνο), ἀλλά δέν εἶχε ἀμαρτίες, γιατί ἡ θεία φύση κατέστησε ἀναμάρτητη τὴν ἀνθρώπινη. Στὴν ἀντίδοση τῶν ἰδιωμάτων ὄφείλεται ἀκόμα ἡ δύναμη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ νά ἐπωμίζεται τίς ἀμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων, χωρίς μέ αὐτό νά γίνεται ἀμαρτωλός.

Αὐτός εἶναι ὁ Θεάνθρωπος Λυτρωτής. Σύμφωνα μέ τὴ διδασκαλία τῆς Ἑκκλησίας μας εἶναι ἕνα Πρόσωπο μέ δύο φύσεις, τὴ θεία καὶ τὴν ἀνθρώπινη, ἀδιαίρετα, ἀτρεπτα καὶ ἀσύγχυτα ἐνωμένες. Ἐχει ἐπίσης δύο θελήσεις, θεία καὶ ἀνθρώπινη· μόνο πού ἡ ἀνθρώπινη θέληση ύποτάσσεται στὴ θεία. Ἐτοι ὁ Θεάνθρωπος Κύριος εἶναι τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος.

Συνοψίζοντας, θά μπορούσαμε νά ποῦμε πώς Λυτρωτής καὶ Σωτήρας, πού περίμεναν οἱ ἀνθρώποι, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πού γεννήθηκε ἀπ' τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο ὡς τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος, γεμάτος ἀπό ἀπειρη ἀγάπη πρός τούς ἀμαρτωλούς, ὁ μόνος «δυνάμενος σῶσαι» (Ιακ. 4, 12).

Ἐρωτήσεις

1. Μπορεῖ νά γίνει συσχετισμός ἀνάμεσα στίς προφητείες τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καὶ στίς προσδοκίες τῶν εἰδωλολατρῶν γιά τὸ θεῖο Λυτρωτή;
2. Ἐχεις ύπόψη σου κανένα περιστατικό ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ πάνω στή γῆ, στό όποιο νά φαίνεται πώς οἱ δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη, συνεργάζονται ἀρμονικά;
3. Πῶς δικαιολογοῦνται τὰ λεγόμενα ἀδιάβλητα πάθη τοῦ Κυρίου, τὴ στιγμή πού ὁ ἴδιος ἦταν Θεός;
4. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος λέει πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός «ἐνηνθρώπησεν, ἵν' ἡμεῖς θεοποιηθῶμεν». Εἶναι δυνατόν νά γίνει τοῦτο πραγματικότητα καὶ πῶς:

Κείμενα

1. «Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων... ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων... γενόμενος ὑπῆκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλ. 2, 6.7.8).

2. «Ομολογεῖν ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ δύο φύσεις καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως· καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα οὐχ ὑπεναντία, ἀλλ’ ἐπόμενον τό ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα καὶ μὴ ἀντιπίπτον ἢ ἀντιπαλαῖον, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανσθενεῖ θελήματι» (ἀπόφασις τῆς Στ' Οἰκ. Συνόδου).

Μάθημα 28ο

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΗΣΟΥΣ

Τό ἐρώτημα-πρόκληση. Είναι ἔνα ἀπλό ἐρώτημα, πού ἔκανε ὁ Χριστός στούς μαθητές Του: «Τίνα με λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι;» (Ματθ. 16,13). Αύτό δείχνει πώς ὁ Κύριος ἐνδιαφερόταν ιδιαίτερα γιά τή γνώμη τοῦ κόσμου γύρω ἀπό τό Πρόσωπό Του. Τοῦτο δέν πρέπει νά θεωρεῖται ἐγωιστικό, γιατί ἡ θέση πού παίρνει κανένας ἀπέναντι στόν Ἰησοῦ σχετίζεται στενά μέ τό ζήτημα τῆς λυτρώσεως καί ἐπομένως ἐνδιαφέρει ἄμεσα τόν ἀνθρωπο.

‘Ο λαός τῆς Παλαιοτίνης ἔβλεπε γενικά τὸν Ἰησοῦ σάν προφήτη. Ἡ ἀρετὴ Του, ἡ διδασκαλία Του καὶ τὰ θαύματά Του τούς ἔκαναν νά πιστεύουν πώς αὐτός ἦταν ὁ Μεσσίας. Βέβαια ἡ πίστη τους ἦταν συγκεχυμένη. Οἱ πιο πολλοί περίμεναν τὸ Μεσσία σάν κοσμικό ἥγετη. Πάντως θεωροῦσαν τὸν Κύριο σοφό, τὸν ἀποκαλούσαν υἱὸν τοῦ Δαβὶδ καὶ μερικές φορές τοῦ ἀπέδιδαν βασιλικές τιμές, ὥπως συνέβη κατά τὴν θριαμβευτική Του εἰσοδο στὰ Ἱεροσόλυμα, λίγο πρίν ἀπό τὰ ἄγια πάθη Του.

Οἱ μαθητές ἔξαλλοι εἶχαν πιστέψει ἀπό τὴν ἀρχὴν πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ ἀναμενόμενος **Μεσσίας**. Δέν εἶχαν ὅμως καὶ αὐτοί ἔκαθαρίσμενες ἰδέες. Γι' αὐτό πολλές φορές παρουσίασαν σημεῖα δυσπιστίας. “Ὑστερα βέβαια τὰ πράγματα ἄλλαξαν· μόλις Τόν γνώρισαν καλά, Τόν θεωροῦσαν πιά Δάσκαλο σταλμένο ἀπό τὸ Θεό. Ἔφτασαν μάλιστα, ὅταν εἶδαν νά δαμάζει τὴν ἀγριεμένη φύση, νά παραδεχτοῦν καὶ τὴν θεότητά Του, πράγμα πού τούς ἔγινε πεποίθηση ἀκράδαντη μετά τὴν Ἀνάσταση.

Εἶναι ἀλήθεια πώς δέν ἔλειπαν οἱ ἀντίθετες περιπτώσεις. Οἱ Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, τυφλωμένοι ἀπό τὸ φθόνο, ἀποκαλούσαν τὸν Ἰησοῦ **Βεελζεβούλ** καὶ δέ δίσταζαν νά προγραμματίζουν τὴν σταύρωσθή Του. Μά καὶ ὁ ἔνας ἀπό τούς δύο ληστές καὶ οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες, πού χρησιμοποιήθηκαν σάν δήμιοι, τὴν ἵδια θέση πήραν. “Ομως ὁ ἐκατόνταρχος, πού ἦταν ὑπεύθυνος ἀξιωματικός γιά τὴν ἐκτέλεσθή, ἀκούοντας τὸ «τετέλεσται» τοῦ Ἰησοῦ καὶ βλέποντας τὴν γῆ νά σείεται, πίστεψε πώς «ἀληθῶς Θεοῦ υἱός ἦν οὗτος».

Αὐτά πίστευαν καὶ ἔλεγαν οἱ ἄνθρωποι γιά τὸν Ἰησοῦ Χριστό. “Ἄλλοι θετικά, μέ κίνητρο τὴν ἀγνή προαιρέση, καὶ ἄλλοι ἀρνητικά, παρακινούμενοι ἀπό τὸ μίσος ἢ τὴν πλάνη. Ἀπό τότε ἡ στάση αὐτὴ ἀπέναντι στὸ Χριστό γνώρισε πολλές προεκτάσεις. Πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού στέκονται μέ σκεπτικισμό μπροστά στὸν Ἰησοῦ.

Πῶς εἶδαν τὸ Χριστό οἱ γενιές τῶν ἀνθρώπων. Μέ τὴν Πεντηκοστή ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν πιστῶν στὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἐνισχύθηκε ἰδιαίτερα. Οἱ **Ἀπόστολοι** μάλιστα ἀνέλαβαν τὸ ιεραποστολικό τους ἔργο μέ ζῆλο. Δίδαξαν τίς χριστιανικές ἀλήθειες, ἴδρυσαν κατά τόπους ἐκκλησίες καὶ συνέγραψαν τὰ ιερά βιβλία. Γι' αὐτούς ὁ Χριστός ἦταν «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος» (*Ἀποκ. 22,13*), τὸ πᾶν. Δέν ἀμφέβαλλαν πιά οὕτε γιά τὴν ἀνθρώπινη οὕτε γιά τὴν θεία ὑπόσταση Του. Ὑπῆρχαν «αὐτόπται», «αὐτήκοοι», «έωρακότες», «θεασάμενοι» καὶ «μάρτυρες». Κατά συνέπεια μονάχα αὐτοὶ μποροῦσαν νά παρουσιάσουν τὴν ἀλήθεια ὥπως ἦταν, ὥπως γράφει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ο ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὁ ἀκηκόαμεν, ὁ ἐωράκαμεν τοῖς ὄφθαλμοῖς

ήμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ήμῶν ἐψηλάφησαν... μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν... (Α΄ Ἰωάν. 1,1-2).

Πληροφορίες για τόν Ἰησοῦν ἔχομε καὶ ἀπό μή χριστιανούς συγγραφεῖς. Ὁ Ἰουδαῖος ἱστορικός **Ἰώσηπος** (37-95 μ.Χ.), πού σχετιζόταν μέ τίς οἰκογένειες τῶν ἀρχιερέων "Ἄννα καὶ Καΐάφα, ἀναφέρει στήν «Ἰουδαική Ἀρχαιολογία» του πώς ὁ Χριστός ἦταν σοφός ἄνδρας, μέ καταπληκτική θαυματουργική δύναμη (XVIII 3,3). Ὁ Ρωμαῖος ἱστορικὸς **Τάκιτος** (55-120 μ.Χ.) στά «Χρόνικά» του γράφει πώς ὁ Νέρωνας, γιά νά κατασηγάσει τήν κοινή γνώμη, πού εἶχε ἔξεγερθεῖ ἐξαιτίας τῆς φωτιᾶς πού ἔκαψε μέρος τῆς Ρώμης, ὑπέδειξε σάν ἔνοχους τούς χριστιανούς, ἀρχηγός τῶν ὅποιων ἦταν ὁ Χριστός, πού σταυρώθηκε, ὅταν αὐτοκράτορας ἦταν ὁ Τιβέριος (XV 38,44). Τόν Ἰησοῦν ἀναφέρουν ἐπίσης τό Ταλμούδ, ὁ Σουετώνιος, ὁ Πλίνιος ὁ νεώτερος καὶ ἄλλοι.

Ἀπό τό 2ο αιώνα ἔχομε τά **ἀπόκρυφα εὐαγγέλια**, πού γράφτηκαν κυρίως ἀπό αἱρετικούς καὶ περιέχουν γύρω ἀπό τή ζωή καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου πολλές καὶ διάφορες φανταστικές ἀφηγήσεις. Μά καὶ οἱ **ἐθνικοί** ἀπό τή δική τους σκοπιά διακωμαδοῦσαν μέ τά συγγράμματά τους τό *ἱερό Πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ*. Ἀλλά ὅλους αύτούς τούς ἀντιμετώπιζαν οἱ ἀντιαιρετικοί συγραφεῖς καὶ οἱ ἀπολογητές ἢ τούς ἀπέκρουε **ἡ Ἐκκλησία** μέ τίς συνόδους, τά σύμβολα καὶ τόν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

"Ομως οἱ βίοι τοῦ Ἰησοῦ, εἴτε μέ τόν ἔναν εἴτε μέ τόν ἄλλο τρόπο, συνεχίστηκαν ὡς τήν ἐποχή μας. Δυστυχῶς ὑπῆρχαν ὄρισμένοι, κυρίως ἀπό τό 18ο αιώνα καὶ ἐδῶ, πού διαστρέβλωσαν μέ τήν προκατάληψή τους τήν ἀλήθεια. **Μαθητές τοῦ Ἑγέλου** ὑποστήριζαν πώς ὁ Ἰησοῦς εἶναι προσωποποίηση τοῦ θείου. Ὁ Γάλλος **Ντυπουΐ** ἔλεγε πώς ὁ Χριστός μέ τούς δώδεκα μαθητές εἶναι σύμβολο τοῦ ἥλιου μέ τά δώδεκα ζώδια. Τά ἴδια περίπου ισχυρίζονταν καὶ ἄλλοι, παρομοιάζοντας τόν Κύριο μέ τόν Ἀπόλλωνα ἢ μέ ἄλλα μυθικά πρόσωπα. Ὁ Γερμανός **Μπρούνο Μπάουερ** καὶ ὁ Γάλλος **Πώλ-Λουΐ Κουσού** ὑποστήριζαν πώς ὁ Ἰησοῦς δέν μποροῦσε νά εἶναι ὑπαρκτό πρόσωπο. Τέλος ὁ σοσιαλιστής **Κάουτσκυ** δεχόταν τό Χριστό σάν ιστορικό πρόσωπο, ἀλλά τόν ἥθελε ἡγέτη μιᾶς δῆθεν κινήσεως τῶν καταπιεζόμενων μαζῶν. Κοντά σ' αύτά πρέπει νά προστεθοῦν καὶ οἱ βίοι τοῦ Ἰησοῦ τῶν **Στράους, Ρενάν** καὶ ἄλλων ὁμοīδεατῶν, πού παραχαράζουν τά γεγονότα καὶ ἄλλοιώνουν- τήν πραγματικότητα.

"Ολα αύτά ὅμως εἶναι κακόβουλες θεωρίες πού διαστρεβλώνουν τήν ἀλήθεια σέ βαθμό ἀπαράδεκτο. Οι ισχυρισμοί ὅτι ὁ Ἰησοῦς συμβολίζει φυσικά φαινόμενα ἢ ὅτι ἀποτελεῖ προσωποποίηση τοῦ Θείου ἢ ὅτι εἶναι μυθικό πρόσωπο, κρίνονται τό λιγότερο ὡς ἀφελεῖς. Ἀντίθετα, ὁ

Ίησοῦς εἶναι ιστορικό Πρόσωπο. Ή έμφανισή Του στή γῆ συνδέεται μέ γνωστά όνόματα τῆς ιστορίας, ὥπως τοῦ Ὀκταβιανοῦ, τοῦ Τιβερίου, τοῦ Ἡρώδη, τοῦ Πιλάτου καὶ ἄλλων. Ἀλλ' οὐτε ήγέτης κινήσεως τῶν καταπιεζόμενων μαζῶν ὑπῆρξε ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἦταν «ἰουδαῖος μέν σκάνδαλον, Ἐλλησι δέ μωρία» (Α' Κορ. 1,23). Πρέπει ἐπί τέλους νά καταλάβουμε πώς ὁ Κύριος δέν μπορεῖ νά εἶναι ἄλλος ἀπό Ἐκείνον πού περιγράφουν τά βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης.

Χριστός ὁ νέος Ἀδάμ. Ο Ἀπόστολος Παῦλος καὶ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας παραλληλίζουν τό Χριστό μέ τόν Ἀδάμ, τόν προπάτορά μας. Ο Ἀδάμ πλάστηκε ἀπό τό Θεό «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὄμοιώσιν». Ὁ Ίησοῦς ἦταν ὁ ἕδιος ὁ Θεός, πού πῆρε τήν ἀνθρώπινη φύση. Ο ἀνθρώπος στόν παράδεισο δέν είχε ἀμαρτίες, ἄλλ' οὐτε καὶ τήν ἡθική τελείωση· ἐνώ ὁ Χριστός ἦταν ἀναμάρτητος καὶ κατά πάντα τέλειος. Ο παλαιός Ἀδάμ ἔπεισε στήν ἀμαρτία καὶ μαζί του παρέσυρε ὀλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος· ὁ νέος Ἀδάμ ἥρθε στή γῆ, γιά νά σηκώσει πάνω Του τίς ἀμαρτίες ὅλων τῶν ἀνθρώπων. «Ωσπερ γάρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσι, οὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται» (Α' Κορ. 15,22).

Η «ἐν Χριστῷ» ὅμως **ζωοποίηση**, δηλ. ή πνευματική ἀναγέννηση, ἔχεταί από τή θέση πού παίρνει ὁ ἀνθρωπος ἀπέναντι στόν Ίησοῦ. Ο Πιλάτος στή διαδικασία γιά τήν ἐπικύρωση τῆς θανατικῆς ποινῆς παρουσίασε τό Χριστό ἔξουθενωμένο μπροστά στούς Εβραίους λέγοντας: «Ἔιδε ὁ ἀνθρωπος». Μά ὁ ἀχάριστος ὅχλος ζητοῦσε ἐπίμονα νά Τόν σταυρώσει. Υπάρχουν λοιπόν πολλοί πού ἐθελοτυφλοῦν μπροστά στό Πρόσωπο τοῦ Κυρίου. Ἀλλ' ή Ἐκκλησία, ή ίστορία καὶ ή συνείδηση δέ θά σταματήσουν νά ύπηρετοῦν μέ συνέπεια τήν ἀλήθεια καὶ νά προβάλλουν τή ζωή τοῦ Χριστοῦ ὥπως τήν παρουσιάζουν τά ιερά μας κείμενα.

Ἐρωτήσεις

1. Πώς βλέπεις τήν παρουσία τοῦ Ίησοῦ στή γῆ;
2. Στό περιβάλλον σου «τίνα λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι τὸν Χριστόν»;
Καί σύ ποιά θέση παίρνεις ἀπέναντι τους;
3. Ποιές πληροφορίες γιά τόν Ίησοῦ θεωρεῖς σπουδαιότερες, τῶν χριστιανῶν ἢ τῶν μή χριστιανῶν συγγραφέων, καὶ γιατί;
4. Τί κοινά σημεῖα καὶ τί διαφορές βρίσκεις ἀνάμεσα στόν Ἀδάμ καὶ τό Χριστό;

1. «Πορευθέντες οἱ μαθηταὶ... ἤγαγον τὴν ὅνον καὶ τὸν πῶλον καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἴματα αὐτῶν καὶ ἐπεκάθισεν (ὁ Ἰησοῦς) ἐπάνω αὐτῶν. Ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἴματα ἐν τῇ ὁδῷ, ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπό τῶν δένδρων καὶ ἔστρωνυνον ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον λέγοντες· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις λέγουσα· τίς ἔστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον· οὗτός ἔστιν ὁ Ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γαλιλαίας» (Ματθ. 21,6-11).

2. «Ωσπερ γάρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἐνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί» (Ρωμ. 5,19).

Μάθημα 29^ο

ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Η ιερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου.

Κάθε συγγραφέας όποιουδήποτε βιβλίου ἀφήνει νά φανοῦν μέσα στό σύγγραμμά του ἄν δχι ὅλα, τά περισσότερα ίδιαίτερα γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα του καί γενικότερα τῆς προσωπικότητάς του. Τούτο συμβαίνει καί μέ δλους τούς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων τῆς Ἀγίας

Η Ἁγία Γραφή.

Γραφῆς. Ἐκεῖνο πού ἀνακαλύπτει ὁ ἀναγνώστης τῆς Βίβλου ἀπό τὴν πρώτη στιγμή μέσα στά ιερά κείμενα εἰναι ἡ ιερότητα καὶ ἡ εὐσέβεια, τό δέος καὶ ἡ προσοχὴ μὲ τὴν ὥποια ὁ συγγραφέας ἀποφασίζει νά καταγράψει τίς ιερές γραμμές τοῦ κειμένου του. Ἡ ταπεινοφροσύνη ἀπό τό ἔνα μέρος ἀλλά καὶ ἡ συναίσθηση τῆς εὐθύνης ἀπό τό ἄλλο κάνουν τούς συγγραφεῖς νά παρουσιάζουν τὴν «μεγάλην βουλήν» τοῦ Θεοῦ μέ ανεπιτήδευτη εὐγένεια ἀλλά καὶ θαυμαστή ἀκρίβεια καὶ σαφήνεια. "Οταν πρόκειται νά μιλήσουν γιά τὸν ἑαυτό τους καὶ νά γράψουν τό ὄνομά τους πλεονάζει ἔνας ἀγαπημένος χαρακτηρισμός «δοῦλος Θεοῦ» ἢ «δοῦλος Κυρίου». Ὁ μέγας Μωϋσῆς θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ἀκατάλληλο γιά τό μεγάλο ἔργο πού τοῦ ἀναθέτει ὁ

Θεός καὶ μέ εύλαβεια παρουσιάζει τίς ταπεινές του ἀντιρρήσεις. Ὁ Ἀπ. Παῦλος ἀπορεῖ πῶς ὁ Θεός τὸν ἀγάπησε τόσο πολύ καὶ τὸν ἀνέδειξε «σκεῦος ἐκλογῆς» Του, ἐνῶ αὐτός πιστεύει γιά τὸν ἑαυτό του ὅτι εἰναι ὁ πιό ἄχρηστος ἀπό ὅλους τούς ἀμαρτωλούς, «ῶν πρῶτος εἰμὶ ἐγώ», διότι «ἐδίωξα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ». Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης δέ θέλει νά παρουσιάζεται τό ὄνομά του στὴν ιερή ιστορία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού καταγράφει στὸ Εὐαγγέλιο του καὶ ἀποκρύβει τό ὄνομά του μέ τόση θαυμαστή ἐπιμέλεια καὶ προσοχὴ γράφοντας γιά τὸν ἑαυτό του «ὁ μαθητής ὃν ἦγάπα ὁ Ἰησοῦς», «ὁ μαθητής ἐκεῖνος», «ὁ ἄλλος μαθητής», «ὁ ἀναπεσών εἰς τό στῆθος τοῦ Ἰησοῦ» κ.τ.λ. Ἐκ τός ὅμως ἀπό τά κείμενά τους εἰναι καὶ ἡ ζωή τους πού μαρτυρεῖ καὶ πληροφορεῖ γιά τὴν ιερότητα τῆς ζωῆς τους καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα τους. Στίς μεγάλες στιγμές τῆς ζωῆς τους ἡ «βουλή τοῦ Θεοῦ» ἡταν ὁ γνώμονας γιά τίς ἀποφάσεις τους.

Ἡ πρόθυμη ἀποδοχὴ τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζει ὅλες τίς πράξεις τους. "Οταν ὁ Ἀπ. Παῦλος θέλησε νά περιγράψει τὴν ταπεινοφροσύνη καὶ αὐτοθυσία τοῦ Μωϋσῆ μπροστά στό θέλημα τοῦ

Θεοῦ, μέ τοῦτα τά λόγια τήν περιέγραψε: «Πίστει Μωϋσῆς μέγας γενό-
μενος ἡρούσατο λέγεσθαι υἱός θυγατρός Φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος
συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἀμαρτίας ἀπό-
λαυσιν». (Ἐβρ. 11, 24).

Από αὐτήν ἀκριβῶς τή συμπεριφορά τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου
ἐξηγεῖται ἀπό τό ἓνα μέρος ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς καί ἀπό τό
ἄλλο ἡ διατήρηση τοῦ προσωπικοῦ τους χαρακτήρα.

Ο προσωπικός χαρακτήρας τῶν συγγραφέων καί ἡ θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς

Λέγοντας θεοπνευστία τῆς Ἀγ. Γραφῆς ἐννοοῦμε τήν καθοδή-
γηση καί τήν ἰδιαίτερη χειραγώγηση καί ἐμπνευση τοῦ Ἀγίου Πνεύμα-
τος πρός τούς ιερεῖς συγγραφεῖς τῆς Βίβλου, γιά νά καταγράψουν μέ
κάθε ἀκρίβεια καί ἀπλότητα τίς μεγάλες ἀλήθειες πού ὁ Θεός θέλησε
νά παρουσιάσει στούς ἀνθρώπους. Πῶς ὅμως συνέλαβαν καί κατέγρα-
ψαν αὐτές τίς ἀλήθειες, πού ἄν τίς κρίνει κανείς μέ τό κοινό λογικό τίς
βρίσκει ἀνεξήγητες; Ὁ Ἡσαΐας π.χ. γράφει τόσους αἰῶνες π.Χ. «·Ιδού ἡ
παρθένος ἐν γαστρὶ ἔχει καί τέξεται υἱόν καί καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ
Ἐμμανουὴλ». (Ἡσ. 7, 14). Πῶς τὸ γνωρίζει τοῦτο ὁ Ἡσαΐας; Τοῦτο δέν
γράφεται μέ σσες γνώσεις καί ἐμπειρίες κοσμικές καί ἄν ἔχει ὁ συγ-
γραφέας. Εἶναι ἀδύνατο λογικά νά φθάσει ὁ συγγραφέας στήν διατύ-
πωση τέτοιων ἀληθειῶν χωρίς τήν ὀλοφάνερη ἐμπνευση τοῦ θείου
παράγοντα. Ἄν μάλιστα σκεφθοῦμε ὅτι είναι τόσες πολλές αὐτές οι
«ἐμπνεύσεις» σέ διαφορετικά πρόσωπα καί σέ διαφορετικούς καιρούς,
πού ἀπέχουν αἰῶνες μεταξύ τους καί ζοῦν. τά πρόσωπα αὐτά, κάτω ἀπό
διαφορετικές συνθήκες, ἄγνωστα μεταξύ τους, γράφουν ὅμως γιά τό
ἴδιο πράγμα ἡ διαφορετικές ἀπόψεις τοῦ ίδιου πράγματος, τότε ὁπωσ-
δήποτε βρίσκομαστε μπροστά σέ μιά ἀνεξήγητη, ιστορική ὅμως, πραγ-
ματικότητα πού μαρτυρεῖ τόσο καθαρά τή θεοπνευστία τῶν ιερῶν
κειμένων τῆς Ἀγίας Γραφῆς. «Οἱ προφῆται κατ' ἔκστασιν τῶν ἐν αὐ-
τοῖς λογισμῶν, κινήσαντος αὐτούς τοῦ θείου Πνεύματος, ἡ ἐνηρ-
γοῦντο ἔξεφώνησαν, συγχρησαμένου τοῦ πνεύματος, ὡς εἰ καί αὐλη-
τής αὐλόν ἐμπνεύσαι» (Ἀθηναγόρας ὁ Ἀθηναῖος, Πρεσβεία 9).

Ἐκτός ὅμως ἀπό αύτό παρατηρεῖται στά ίερά κείμενα καί τοῦτο τό
ἀξιοπρόσεκτο. Ἡ θεοπνευστία είναι ἀναμφισβήτητη, ὁ προσωπικός
ὅμως χαρακτήρας τῶν συγγραφέων μένει ἀνεπιτρέαστος καί ἀπαρα-
βίαστος. Συμβαίνει δηλαδή νά συμπίπτει ἡ ἀλήθεια καί τό περιεχόμενο
τῶν γραφομένων ἀπό τούς συγγραφεῖς, νά διαφέρει ὅμως τό ύφος καί
ὁ ἔχειχωριστός τρόπος μέ τόν ὁποῖο ἐκφράζεται ὁ κάθε συγγραφέας. Μέ

ἄλλα λόγια οἱ ἵεροὶ συγγραφεῖς διατηροῦν τὸν προσωπικὸν τους χαρακτήρα, ἐκφράζονται μὲν τὸ δικό τους ὑφος ἐνῶ ἐμπνέονται καὶ ὁδηγοῦνται ἀπό τὸ αὐτό Πανάγιο Πνεῦμα στὴ διατύπωση καὶ ἀποκάλυψη τῆς μᾶς ἀγίας καὶ σωτήριας ἀλήθειας πού ὁ Θεός θέλει νά παρουσιάσει στούς ἀνθρώπους.

Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη καὶ ἡ Βίβλος.

Ἐκτός ὅμως ἀπό τὴν ἱερότητα τῶν συγγραφέων καὶ τὴν μαρτυρημένη θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὑπάρχει καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη, πού ἔρχεται νά ἐπιβεβαιώσει τὴν ἀλήθεια πού κρύβουν μέσα τους τὰ ἱερά κείμενα. Ἔτσι τοποθεσίες, τάφοι, ναοί, ἐπιγραφές, χειρόγραφα καὶ τόσα ἄλλα ἀρχαιολογικά εύρηματα πού ἔφεραν στὴν ἐπιφάνεια οἱ ἀρχαιολογικές ἔρευνες, ἀπέδειξαν τὴν ἀλήθεια πού κρύβεται μέσα στὴν Ἀγία Γραφή. Πρέπει νά σημειωθεῖ ἐδῶ ὅτι ἐκεῖνοι πού ἀμφισβήτησαν τὴν ἀλήθεια τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἐπειδή δέν εἶχαν τὰ ἀρχαιολογικά τεκμήρια, ἐσώπασαν μόλις ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη παρουσίασε τό ἓνα μετά τὸ ἄλλο τὰ ἀρχαιολογικά πειστήρια τῆς ἀξιοπιστίας τῶν Γραφῶν. Στοιχεῖα πού ἤταν θαμμένα μέσα στὴ γῆ, ἀλλά καὶ στά βάθη τῶν αἰώνων, καθώς ἔρχονται στὸ φῶς, ἐπιβεβαιώνουν τὴ μοναδική παρουσία πού εἶχαν ώς τότε μέσα στὴν Ἀγία Γραφή.

Ἡ πορεία τοῦ Ἀβραάμ πρός τὴν Παλαιστίνη ἀπό τὴν ἄγνωστη Μεσοποταμία. Ἡ μετακίνησή του πρός τὴν Αἴγυπτο. Ἡ ἔξοδος ἀπό τὴν Αἴγυπτο τῶν Ἰσραηλίτῶν, ἡ ἐγκατάστασή τους στὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. "Ολη ἡ ἱστορία τῶν Ἰσραηλίτῶν στὴν Παλαιστίνη μέχρι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἔλευση τοῦ Κυρίου. Ἡ διασπορά τῶν μαθητῶν. Οἱ πορείες τοῦ Ἀπ. Παύλου καὶ ἡ μέχρι σήμερα ἰστορικὴ ἀλήθεια τῆς Ἑκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὅλα αὐτά ἀποκαλύπτονται ἀπό τὰ ἀδιάφευστα ἀρχαιολογικά εύρηματα πού ἔρχονται νά ἐπιβεβαιώσουν μέ καταπληκτική καὶ ἀξιοθαύμαστη ἀκρίβεια τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Ἐρωτήσεις

1. Πῶς ἀποδεικνύεται ἡ ἱερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Ἀγίας Γραφῆς;
2. Πῶς οἱ ἀρχαιολογικές ἀνασκαφές ἐπιβεβαιώνουν τὴν ἀξιοπιστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;
3. Πῶς οἱ προφῆτες ἀποδεικνύουν τὴ θεοπνευστία τῆς Ἀγίας Γραφῆς;

Μάθημα 30ό

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

‘Η μαρτυρία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Τά ιερά Εὐαγγέλια περὶ ἔχουν τίς πιό πολλές καὶ πιό σπουδαίες πληροφορίες γύρω ἀπό τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου. Ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε στὴν Βηθλεέμ, ὅταν βασίλευε στὴν Ἰουδαίᾳ ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας καὶ κυβερνοῦσε τὴν Ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορία ὁ Ὀκταβιανός Αύγουστος. Μεγάλωσε ὅμως στὴν Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας, ἀσχολούμενος μὲ τὴν ξυλουργικήν. Στὰ τριάντα Του χρόνια ἄρχισε τὸ ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως. Μέ δώδεκα Μαθητές «περιήγη τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον» (Ματθ. 9,35). Ἄλλη ἡ δράση Του προκάλεσε τὸ φθόνο τῶν ἀρχιερέων, οἱ ὁποῖοι γι' αὐτό καὶ Τόν συνέλαβαν καὶ Τόν σταύρωσαν, ὅταν διοικητὴς στὰ Ἱεροσόλυμα ἦταν ὁ Πιλάτος καὶ καίσαρας στὴν Ρώμην ὁ Τιβέριος. Τρεῖς ἡμέρες μετά τὸ θάνατό Του ἀναστήθηκε καὶ σαράντα μέρες κατόπιν ἀναλήφθηκε στούς οὐρανούς.

Ἄλλα καὶ στά ἄλλα βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ὑπάρχουν στοιχεῖα ϕχετικά μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ. Στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ὁ Πέτρος ἡ παρουσιάζει τὸ Χριστόν ὡς «ἄνδρα ἀπό Θεοῦ ἀποδεδειγμένον», μὲ ὑπερφυσικές δυνάμεις καὶ καταπληκτικά σημεῖα καὶ θαύματα (Πραξ. 2,22). Ὁ ἰδιος στὴν Α΄ Ἐπιστολή του ἐπιβεβαιώνει τὴν πληροφορία πῶς ὁ Κύριος «τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπί ξύλον» (Α΄ Πέτρου 2,24).

Ο ‘Απόστολος Παῦλος, πού ἀπό τρομερός διώκτης τῶν χριστιανῶν ἔγινε ὑπέρμαχος ζηλωτῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, στίς περίφημερ ἐπιστολές του περιλαμβάνει τόσες λεπτομέρειες γύρω ἀπό τὸ Χριστό, πού, ἂν τίς βάζαμε στὴ σειρά, θά εἰχαμε ἔνα ἀκόμα εὐαγγέλιο. Συγκεκριμένα ἀναφέρεται στὴ θεία ἐνανθρώπηση καὶ ὑπογραμμίζει ἴδιαίτερα πῶς ὁ Ἰησοῦς ἀνήκε στὸ ιουδαϊκό ἔθνος, καταγόμενος ἀπό τὴν γενιά τοῦ Δαβίδ. Λέει ἐπίσης πῶς, ἂν καὶ ἦταν Θεάνθρωπος ὁ Ἰησοῦς, δέχτηκε νά ύποταχθεῖ στὸ μωσαϊκό νόμο. ‘Ετσι ἐπιδόθηκε στὴν ἵεραποστολική Του δράσῃ· μιά δράση γεμάτη αὐταπάρνηση, ἀνεξικακία καὶ ἀγάπη, πού δυστυχῶς ἀνταμείφθηκε μὲ τὸ ἀντίτιμο τῆς σταυρώσεως. ‘Ἄλλ’ ὁ Κύριος νίκησε τὸ θάνατο καὶ «ἀνέστη τριήμερος ἐκ τάφου». ‘Από τότε ἔνας εἶναι ὁ «μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων», ὁ «ἄν-

θρωπος Χριστός Ἰησοῦς» (Α' Τιμ. 2,5), «ό ών ἐπὶ πάντων Θεὸς» (Ρωμ 9,5).

Ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ λοιπόν ξεπροβάλλει μέσα ἀπό τίς σελίδες τῶν ιερῶν βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης. Καί εἶναι μιά εἰκόνα μεγαλειώδης. Ἀπό τὴν ἀρχὴν ὡς τὸ τέλος ὁ Ἰησοῦς παρουσιάζεται κατά πάντα τέλειος. Τέτοιο ἰδανικό πρόσωπο δέν ἔχει ἐμφανισθεῖ ἄλλο στήν Ιστορία. Οἱ σκέψεις Του, ὁ λόγος Του, ἡ συμπεριφορά Του, ὅλα εἶναι θεῖα.

Ἡ βεβαιότητα τῆς Ἔκκλησίας. Γιά τὴν Ἔκκλησίαν ἡ ιστορικότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦταν καὶ εἶναι κάτι τό ύπερβέβαιο. "Ἄς δοῦμε μερικές σχετικές περιπτώσεις:

1. Συνεχιστές τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου ὑπῆρξαν οἱ Ἀπόστολοι. Αὐτοί, ὥσπερ ἔρομε, ἐγκατέλειψαν τίς οἰκογένειές τους καὶ τίς ἔργα σίες τους καὶ πήραν τὸ δύσκολο δρόμο τῆς ιεραποστολῆς. Ἠταν αὐτό πτερες μάρτυρες τῆς ἀλήθειας. Καί γιά τὴν ἀλήθειαν ἔδωσαν ἀκόμα καὶ τὴν ζωήν τους. "Ἐτοι μετέφεραν τὸ Χριστιανισμό σέ ὅλο τὸν τότε γνωστό κόσμο.

2. Μέ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ ὅμως ἔχουμε ἀπό τὸ τέλος κιόλας τοῦ 1ου αἰώνα τὴν ἐμφάνιση τῶν αἱρετικῶν καὶ μάλιστα τῶν δοκητῶν. Αὐτοί ἔλεγαν πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἀνώτερο πνεῦμα, πού παρουσιάσθηκε μὲ σῶμα φαινομενικό καὶ ὅχι πραγματικό. Ἡ Ἔκκλησία ἀντέδρασε σ' αὐτή τὴν κακοδοξίαν. Ὁ Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ὁ Τερτυλίανος καὶ ὁ "Ἄγιος Εἰρηναῖος ἀναίρεσαν μέ τὰ συγγράμματά τους τὸ δοκητισμό καὶ διακήρυξαν πώς ὁ Ἰησοῦς ἦταν πραγματικός ἀνθρωπός, γιατί πήρε σάρκα καὶ ὄστα, γεννήθηκε ὡς ἀνθρωπός, ὑπέστη τὴν περιτομή, περιβλήθηκε τά ἀδιάβλητα πάθη, μισήθηκε, βασανίσθηκε καὶ σταυρώθηκε.

3. Ἀλλά τὸν Δ' αἰώνα ὁ ἐπίσκοπος Λαοδικείας Ἀπολινάριος ἀκολουθώντας τὴν πλατανική θεωρία, ὅτι ὁ ἀνθρωπός ἀποτελεῖται ἀπό σῶμα, ψυχή καὶ πνεῦμα, ὑποστήριξε πώς ὁ Χριστός δέν εἶχε ὄλος κληρητὴ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Τοῦτο, λέει, συνέβαινε, γιατί ναί μὲν εἶχε σῶμα καὶ ἄλογη ψυχή, δέν εἶχε ὅμως λογική ψυχή, ἐπειδὴ τῇ θέσῃ τῆς τὴν εἶχε καταλάβει ἡ θεότητα. Τὴν κακοδοξία αὐτή τὴν ἀναίρεσαν μέ τὰ συγγράμματά τους οἱ Πατέρες τῆς Ἔκκλησίας Μ. Ἀθανάσιος, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, Γρηγόριος ὁ Νύσσης καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας· καὶ ἐπί πλέον τὴν καταδίκασε ἡ Β' Οἰκουμενική Σύνοδος, ἡ ὁποία καὶ ἀποφάνθηκε πώς ὁ Χριστός εἶχε λογική ψυχή καὶ ἐπομένως ἦταν τέλειος ἀνθρωπός. "Ἐτοι ἔκλεισε τό θέμα, ἐνῶ συγχρόνως ἀποδείχτηκε ἡ ἀδιάσειστη θέση τῆς Ἔκκλησίας στήν ιστορικότητα τοῦ

Χριστοῦ. Τό ίδιο ἔγινε καὶ ἀργότερα, ὅταν διάφορες πλάνες καὶ αἱρέσεις γύρω ἀπό τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ἀντιμετωπίστηκαν ἀπό τὴν Ἐκκλησίᾳ ἀποτελεσματικά, γιατί πίστευε ἀκράδαντα ὅτι ὁ Χριστός εἶναι «ὁ πάντων ποιητὴς καὶ Θεὸς καὶ Σωτῆρ» (Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, Ἐπιστολαί 1,460).

Ἡ πίστη στὸ Χριστό καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου. Ἀπό ὅσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω συνάγεται πῶς ἡ ζωή τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἵστορία ἀναντίρρητη. Δέν πρέπει ὅμως νά μᾶς διαφεύγει πῶς ὁ Χριστός εἶναι ὁ Σωτῆρας μας. Αὐτή ἡ πίστη εἶναι πού συντελεῖ στήν καλυτέρευση τῆς ζωῆς μας.

“Ἄν rίξουμε μιὰ ματιά στὸ παρελθόν, θά δοῦμε πόσο αὐτή ἡ πίστη στὸν Ἰησοῦ ὥφελησε τήν ἀνθρώποτητα. Κατά γενική ὁμολογία σήμερα ὁ κόσμος εἶναι πιό καλός ἀπό ὅ, τι ἦταν πρίν ἔρθει ὁ Χριστός. Ἡ δουλεία ἐξαφανίστηκε. Ἡ ισότητα ἔχει κερδίσει τήν παγκόσμια ὑποστήριξην. Διυό χιλιάδες τώρα χρόνια ὁ κόσμος, παρά τήν πληθώρα τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, υίοθέτησε γενικά τίς ήθικές ἀρχές τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καί ἔγινε πράγματι καλύτερος.

“Ἡ διαπίστωση αὐτή μᾶς κάνει νά ἐλπίζουμε σέ καλύτερες ἡμέρες. Ἄν, ἡ ἀνθρωπότητα στραφεῖ πραγματικά στὸ Χριστό, θά βρεῖ ὄπωσδήποτε τό σωστό προσανατολισμό. Τότε ἡ ἀγάπη θά ἐπηρεάζει πιό πολύ τίς ἀνθρώπινες καρδιές, τό ἄγχος θά σταματήσει, ἡ δυστυχία θά περιορισθεῖ, τό πολιτιστικό ἐπίπεδο θ' ἀνεβεῖ καὶ ὁ κόσμος θά ζει καλύτερα. «Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα», λέει ὁ Κύριος, «δι' ἐμοῦ, ἐάν τις εἰσέλθῃ σωθῆσεται καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται καὶ νομὴν εύρήσει» (Ἰω. 10,9).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος εἶναι ἀξιόπιστη μαρτυρία γιά τή ζωή καὶ τό ἔργο τοῦ Κυρίου;
2. Γιατί οι δοκητές δέν ἔχουν δίκαιο, ὅταν ὑποστηρίζουν τή φαινομενική ἐνανθρώπηση τοῦ Ἰησοῦ;
3. “Οταν διαβάζεις τό 2ο κείμενο, τί συμπέρασμα βγάζεις γιά τή ζωή τοῦ Χριστοῦ;
4. Πῶς βλέπεις νά διαγράφεται τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας χωρίς Χριστό καὶ πῶς μέ τό Χριστό;

1. «Ο ών γίνεται· καὶ ὁ ἄκτιστος κτίζεται...· καὶ ὁ πλουτίζων πτωχεύει· πτωχεύει γάρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλουτήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα» (Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Migne P.G. 36, 633).

2. «Καὶ γενομένου σαββάτου ἥρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν. Καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἔξεπλήσσοντο καὶ ἔλεγον· Πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ οἰδὲς Μαρίας;» (Μάρκ. 6,1-3)... Ἀποροῦντοι πᾶς ὁ γνωστός των συμπλίτης, ὁ ὅποιος δὲν ἔξεπαιδεύθη πουθενά, ὁ τέκτων, ὁ ξυλουργὸς τοῦ χωριοῦ, παρουσιάζεται τώρα σοφώτατος. Πόθεν τὰ λόγια ταῦτα τὰ θαυμαστά; ἐρωτοῦν. Ποῦ τὴν εύρηκε τὴν τοιαύτην σοφίαν ὁ τέκτων, ὁ οἰδὲς τῆς Μαρίας; Ἐάν ὁ Χριστός εἴχε ἀπομακρυνθῆ καὶ ἐλάχιστον χρόνον ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, διὰ νὰ σπουδάσῃ ἀλλοῦ, θὰ τὸ ἥξευραν πολὺ καλὰ οἱ συγχωριανοί του καὶ δὲν θὰ ἔξεπλήσσοντο, ὅταν τὸν ἄκουσαν νὰ διδάσκῃ ὡς πεπαιδευμένος σοφός. Μίαν ἡμέραν νὰ φύγῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ χωρίο του θὰ γίνη γνωστὸν εἰς ὅλο τὸ χωριό. Θὰ ἐθεώρουν πολὺ φυσικὸν ὅτι, ἀφοῦ ἐσπούδασεν, ἐπρεπε καὶ νὰ διδάσκῃ σᾶν σοφὸς ραββίνος. Εἶναι λοιπὸν μωρὰ ἡ ἴδεα, ἀπὸ φευδολόγους ἡ ἀπὸ μὴ ἀναγνώσαντας ποτὲ τὰ εὐαγγέλια προερχομένη, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐσπούδασεν ἀλλοῦ» (Άρχιμ. Σεραφείμ Παπακώστα, 'Ο Κύριος ὡς Νέος, ἔκδ. 2α, «Ζωή», Ἀθῆναι 1952, σελ. 101-102).

Μάθημα 31^ο

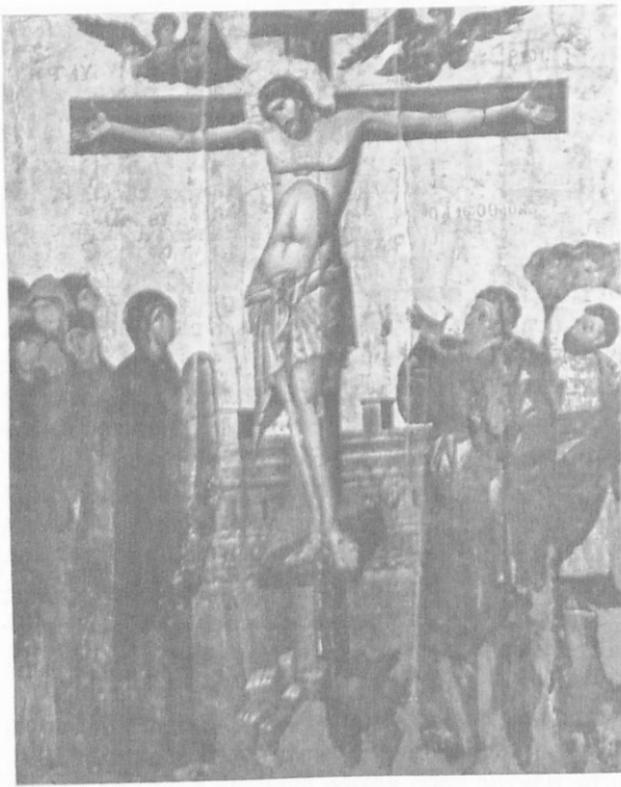
ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Διδασκαλία καί θαύματα. Ό Χριστός ἐπί τρία χρόνια περιόδευε στήν Παλαιστίνη, κήρυσσε τό θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ παρουσίαζε στὸν κόσμο τήν ἀλήθεια. Ό λόγος Του ἦταν κάτι τό ύπεροχο. Μιλοῦσε «Ἄς ἔξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς» (Ματθ. 7, 29). Χιλιάδες ἄνθρωποι καθηλώνονταν ὥρες ὀλόκληρες στό ὑπαιθρο, γιά νά Τόν ἀκούσουν. Δίδασκε, νομιθετοῦσε, προφήτευε. Καλοῦσε τούς ἀνθρώπους νά μετανοήσουν καί νά προσέλθουν στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὥστε νά σώσουν τήν ψυχή τους, πού ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία. Συνιστοῦσε τήν πίστη στό Θεό, τήν ταπεινοφροσύνη, τή δικαιοσύνη, τήν ἐγκράτεια, τήν πραότητα, τήν ἀνεξικακία καί ιδιαίτερα τήν ἀγάπη. Καί παρουσίαζε τή διδασκαλία του μέ τόση χάρη, πού ἔκανε τούς ἀκροατές Του νά ὁμοιογοῦν πώς «ούδεποτε ἐλάλησεν οὕτως ἀνθρώπος ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος» (Ιω. 7, 46). Ό Χριστός, ἀποκαλύπτοντας στούς ἀνθρώπους τήν ἀλήθεια γιά τό Θεό, τόν κόσμο καί τόν ἀνθρώπο μποροῦσε δικαιολογημένα νά διακηρύξει: «Ἐγώ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα» (Ιωάν. 12, 46).

Ἄλλα ὁ Κύριος, παράλληλα μέ τή διδασκαλία, ἔκανε καί **θαύματα**. Γι' αὐτό οι πονεμένοι καί δυστυχισμένοι ἔτρεχαν συνεχῶς κοντά Του. «Καί προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους καὶ σεληνιαζομένους καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς» (Ματθ. 4, 24). Κατ' αὐτό τόν τρόπο τυφλοί ἀνέβλεπαν, χωλοί περπατοῦσαν, λεπροί καθαρίζονταν, κωφοί ἀποκτοῦσαν τήν ἀκοή τους καί νεκροί ἀνασταίνονταν. «Ολα αὐτά γίνονταν μέ ἔναν ἀπλό λόγο· καὶ φυσικά μπροστά στά μάτια ὅλων. Οι Φαρισαῖοι ὅμως ἀπό ἀντίδραση ἀπέδιδαν τά θαύματα στή σύμπραξη τοῦ Βεελζεβούλ, δηλ. τοῦ ἄρχοντα τῶν δαιμονίων. Ἀντίθετα ὁ ἀπλός λαός, πού εἶχε εὐεργετηθεῖ ἀπό τόν Ἰησοῦν, διακήρυσσε πώς «ἐπεσκέψατο ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ» (Λουκ. 7, 16).

Η σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ. Άλλα ὁ Κύριος προχώρησε πολύ πιό πέρα ἀπό τούς λόγους καί τά θαύματα. Ἀνέβηκε στό σταυρό καί **θυσιάστηκε** γιά τίς ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώπων.

Συνήθιζαν τότε οι ἀνθρώποι νά προσφέρουν ζωιθυσίες, ἐπειδή πίστευαν πώς οἱ ἀμαρτίες τους μεταβιβάζονταν στά θυσιαζόμενα ζῶα καί ἔτσι ἔξαλείφονταν. Άλλα «ἀδύνατον αἷμα ταύρων καί τράγων ἀφαι-

Μονεμβασία. Εικόνα τῆς Σταυρώσεως, 14ου αιώνα.

ρεῖν ἀμαρτίας» ('Εβρ. 10, 4). Ἐφόσον ὁ ἄνθρωπος ἀμάρτησε κανονικά ἔπρεπε νά πληρώσει ὁ Ἰδιος μέ τή ζωή του. Μιά τέτοια θυσία ὅμως θά ήταν ἀχρηστή, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος θά είχε πεθάνει. Τί ἔπρεπε ἐπομένως νά γίνει; Ἀπλούστατα ἔπρεπε νά βρεθεῖ μιά ἄλλη λύση. Γι' αὐτό ἀκριβῶς ή σοφία τοῦ Θεοῦ ἐπέλεξε τή θυσία τοῦ ἀναμάρτητου Ἰησοῦ.

"Οταν πέθανε ὁ Ἰησοῦς, ή Θεότητα ἐνωμένη μέ τήν ψυχή Του κατῆλθε στόν **"Αδη** καί κήρυξε τήν ἀλήθεια σέ ὅλες τίς ψυχές τῶν νεκρῶν πού βρίσκονταν ἔκει· ἐνῶ τό σῶμα κρεμόταν καταματωμένο στό σταυρό, μέχρις ὅτου τό βράδυ τής Ἰδιας μέρας δυό κρυφοί Μαθητές, ὁ Ἰωσήφ καί ὁ Νικόδημος, πῆγαν, τό κατέβασαν καί τό ἔθαψαν.

'Η σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο, γιατί ήταν θυσία ἀντιπροσωπευτική καί ἔξιλαστήρια. Ἦταν θυσία ἀντιπροσωπευτική, γιατί ὁ Ἰησοῦς περιλάμβανε στήν ἀνθρώπινη φύση Του ὅλους τούς ἀνθρώπους καί σήκωνε πάνω Του ὅλες τίς ἀμαρτίες. Ἦταν καί **θυσία ἔξιλαστήρια**, γιατί μέ τό αἷμα πού χύθηκε στό

σταυρό διαγράφτηκε ή ύβρη, πού είχε δημιουργήσει ή άνυπακοή τοῦ ἄνθρωπου στό Θεό, καὶ ἀπαλείφθηκε ή ἐνοχή, πού βαραινε σάν κατάρα τήν ἄνθρωπινη ψυχή.

“Ομως η θυσία τοῦ Κυρίου δέ σταμάτησε στό Γολγοθᾶ. Ἀπό τότε ἐπαναλαμβάνεται συχνά μέσα στήν Ἐκκλησία μέ τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον». Ὁποιος πιστεύει εἰλικρινά καὶ προσέρχεται ἐπάξια στή θεία Κοινωνία λυτρώνεται καὶ σώζεται.

‘Η ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάπλαση τοῦ κόσμου. Τρεῖς ἡμέρες μετά τό θάνατο πάνω στό σταυρό ὁ Χριστός «ἡγέρθη ἀπό τῶν νεκρῶν» (Ματθ. 28, 7), γεγονός πού δείχνει καθαρά τή θεανδρική ὑπόστασή Του. Μετά τήν ἀνάστασή του ὁ Χριστός παρουσιάστηκε στή Μαρία τή Μαγδαληνή, στίς Μυροφόρες, στόν Πέτρο, σέ δυο Μαθητές πού πήγαιναν στήν Ἐμμαούς, στούς δέκα Μαθητές πού ἦταν κλεισμένοι στό ύπερω - χωρίς τό Θωμᾶ, στούς ἔντεκα Μαθητές - μαζί μέ τό Θωμᾶ, στούς ἔφτά Μαθητές πού ψάρευαν· στή λίμνη τῆς Γεννησαρέτ, στούς Μαθητές πάνω στό δρος τῆς Γαλιλαίας, σέ πεντακόσιους «ἀδελφούς», στόν ἀδελφόθεο Ιάκωβο, σέ δλους ξανά τούς Μαθητές στό δρος τῶν Ἐλαιῶν λίγο πρίν ἀπό τήν Ἀνάληψη καὶ στόν Ἀπόστολο Παῦλο.

‘Η ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἄλλαξε τόν κόσμο. Ὁ Χριστός ἀποδείχθηκε πιά κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, πού ἔφερε στόν κόσμο τό φῶς καὶ τή χαρά. Μέ τή θεία Του χάρη βοήθησε τόν ἄνθρωπον ἀπαλλαγεῖ ἀπό τά δεσμά τοῦ κακοῦ καὶ νά ἐπιδοθεῖ στήν πνευματική ἀναγέννηση καὶ προκοπή. Ἡδη μέ τό βάπτισμα, πού καθόρισε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, πεθαίνει ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀναγεννιέται ὁ ἄνθρωπος τῆς χάριτος. «Οσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε» (Γαλ. 3, 27). “Ἐτσι ὁ κόσμος στό σύνολό του γίνεται διαφορετικός, ἀναπλάθεται. Δέν είναι πιά ὁ παλιός κόσμος, ἀλλά ἔνας ἄλλος, νέος, πού ἀποστρέφεται τό κακό καὶ θέλγεται ἀπό τό καλό, είναι ή «καίνη κτίσις».

‘Η ἐκπλήρωση τῆς θείας οἰκονομίας. Θεία οἰκονομία είναι ή παρέμβαση τοῦ Θεοῦ στήν πορεία τῆς ζωῆς, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νά ἐπιθυμήσει καὶ νά βρεῖ τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία του. ‘Ανάκλησίς ἐστιν ἀπό τῆς ἐκπτώσεως», λέει ὁ Μ. Βασίλειος, «καὶ ἐπάνοδος εἰς οἰκείωσιν Θεοῦ» (Migne, P.G. 32, 128). Ἐπομένως, ἄν λάβουμε ὑπόψη τή ζωή τοῦ Χριστοῦ, μποροῦμε νά πούμε πώς μέ τή θεία ἐνανθρώπηση, τή διδασκαλία, τά θαύματα, τή σταυρική θυσία, τήν Ἀνάσταση καὶ τήν Ἀνάληψη, ή θεία οἰκονομία ἔχει ἐκπληρωθεῖ.

Ἐν τούτοις χρειάζεται νά γίνει άκόμα κάτι, οχι ὅμως ἀπό μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλά ἀπό μέρους τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος πού ἐπιθυμεῖ τή λύτρωση, πρέπει, ἀφοῦ πρῶτα συναισθανθεῖ τήν ἀμαρτωλότητά του, νά πάρει σάν ἄλλος ἄσωτος τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς στό Θεό. Μέ τή μελέτη τῆς Ἀγ. Γραφῆς, τήν ἐφαρμογή τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης και τή συμμετοχή στά μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας μιά μέρα θά φθάσει στόν ἔχαγιασμό και στή θέωση.

Ο Θεός μᾶς ἀγαπάει καὶ θέλει ὁπωσδήποτε νά μᾶς σώσει. Πρέπει
ὅμως νά θέλουμε κι ἐμεῖς νά σωθοῦμε. Πάντως, ἂν πράγματι ἐπιθυ-
μοῦμε τή σωτηρία, δέν ἔχουμε παρά ν' ἀνταποκριθοῦμε στήν ἀγάπη
τοῦ Θεοῦ, ν' ἀποδεχθοῦμε ἀνεπιφύλακτα τό ἄγιο Θέλημά Του καὶ νά
συνδέσουμε τήν ψυχή μας διαπαντός μέ τή θεία χάρη Του.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί σχετίζονται τά θαύματα τοῦ Κυρίου μέ τή λύτρωση καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου;
 2. Ὁ Χριστός πέθανε πάνω στό σταυρό ὡς ἄνθρωπος ἢ ὡς Θεός ἢ ὡς Θεάνθρωπος; Νά δικαιολογήσεις τήν ἀπάντησή σου.
 3. Γιατί δέν μπορεῖ νά ύπάρξει χριστιανός χωρίς τήν πίστη στήν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ;
 4. Τί χρειάζεται γιά νά σωθεῖ ἔνας ἄνθρωπος, πέρα ἀπό τίς προϋποθέσεις πού δημιούργησε ἢ ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου;

Κείμενα

1. «'Υποθέτομε πώς έχομε ένα ρολόι μέ σιδηρένιο έκκρεμές, πού λειτουργεῖ πολύ καλά. 'Η λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ, δηπως ξέρομε, καθορίζεται από τούς νόμους τῆς κινήσεως καὶ τῆς βαρύτητας. "Ας ύποθέσουμε τώρα πώς ξαφνικά ἡ λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ σε διάσημα μιᾶς ἡ δύο ὥρων ἐπιβραδύνθηκε, ὑστερα ὅμως ἀποκαταστάθηκε καὶ ἔγινε κανονική ἀπό τὴν ἐξεπίτηδες προσθήκη π.χ. κάτω ἀπό τὸ ρολόι ισχυροῦ μαγνήτη, πού μετά πάλι τὸν ἀφαίρεσαν. 'Η ἐπιτάχυνση καὶ ἐπιβράδυνση ἐδῶ ἔγινε δχι μέ τὴν ἀναστολή τῶν νόμων τῆς κινήσεως ἡ τῆς βαρύτητας, ἀλλά μέ τὴν πρόσκαιρη ἐπέμβαση στὴ λειτουργία τοῦ ρολογιοῦ ξέχωρης δυνάμεως, πού δέν ἔθιξε καθόλου τούς νόμους τῆς κινήσεως καὶ τῆς βαρύτητας... Λέγοντας αὐτά ἔχω ὑπόψη τὸ ζήτημα τοῦ

δυνατοῦ τῶν θαυμάτων. Ἐάν παραδεχθεῖτε τὴν ὑπαρξην προσωπικοῦ Θεοῦ, μαζί με αὐτό θά παραδεχθεῖτε ἀμέσως καὶ τὸ δυνατό τοῦ θαύματος. Ἐάν οἱ φυσικοί νόμοι ἔχουν τὴν ἀρχή τῆς ὑπάρξεως τους στή βούληση τοῦ Θεοῦ, Ἐκεῖνος πού θέλησε νά δώσει τούς νόμους αὐτούς, μπορεῖ νά θελήσει καὶ τὴν ἀναστολή τους καὶ τὴν κατάπauση τῆς ἐνέργειάς τους» (Στώξ, διάσημος φυσικός. E. Hettinger, *Apologétique*, σελ. 311).

2. «Κατελθών διά τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν "Αδην, ἵνα πληρώσῃ ἑαυτοῦ τά πάντα, ἔλισε τάς ὡδίνας τοῦ θανάτου" καὶ ἀναστάς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ὁδοποιήσας πάσῃ σarkὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν, καθ' ὅτι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς φθορᾶς τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἐγένετο ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα ἦ αὐτὸς τὰ πάντα ἐν πάσῃ πρωτεύων» (Εὔχη τῆς θείας λειτουργίας τοῦ M. Βασιλείου).

Μάθημα 32^ο

«ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

Ἡ «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τὴν Πεντηκοστή. Στό χῶρο τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πού ἐκτείνεται ἀπό τή δημιουργία τοῦ κόσμου ὡς τὴν ἕδρυση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ είναι ὄλοφάνερη. "Ομως, παρ' ὅλο πού τά Πρόσωπα τῆς Ἀγίας Τριάδας είναι ὁ θεός, ὁ Πατέρας παρουσιάζεται περισσότερο στήν Παλαιά Διαθήκη, ὁ Υίος πιὸ πολύ στήν Καινή Διαθήκη καὶ τό "Άγιο Πνεύμα ἐμφανίζεται κυρίως μετά τήν Πεντηκοστή.

‘Η ἀπουσία αύτή τοῦ Παρακλήτου, δηλ. τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὡς τήν Πεντηκοστή δέν εἶναι πραγματική ἀλλά φαινομενική, γιατί, ὅπως λέει ὁ Μ. Ἀθανάσιος «ὁ Πατήρ δι’ Υἱοῦ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ποιεῖ τά πάντα» (Ἐπιστ. πρὸς Σεραπ. Α' 28). Ἐπομένως σὲ κάθε δημιουργικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ πρέπει μέ τόν Πατέρα καὶ τόν Υἱόν νά συνυπολογίζεται καὶ τό ‘Ἄγιο Πνεῦμα’. Ἐκτός ἀπό αὐτό ύπάρχουν χωρία στήν ‘Αγία Γραφή πού ἀναφέρονται μόνο στό τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἀγίας Τριάδας.

Στήν **Παλαιά Διαθήκη** γίνεται λόγος εἰδικά γιά τό «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ». Ο Μωυσῆς στήν κοσμογονία λέει πώς, ὅταν διαμορφωνόταν ἡ γῆ, «Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος» (Γεν. 1, 2). Ο Δαβίδ ἔξαλλου, αἰσθανόμενος νά κλονίζεται ἀπό τό βάρος τῆς ἀμαρτίας, παρακαλοῦσε τό Θεό νά τόν στηρίξει «Πνεύματι ἡγεμονικῷ» (Ψαλμ. 50, 14). Καὶ ὁ προφήτης Ἰωάννης προφητεύει τήν ἐπιφοίτηση τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ στούς Ἀποστόλους κατά τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (3, 1-2).

Στὰ **ἱερὰ Εὐαγγέλια** τά σημεῖα πού ἀναφέρονται στόν Παράκλητο εἶναι περισσότερα. Στόν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ ἀπεκάλυψε στήν Παναγία πώς ἡ θεία ἐνσάρκωσθεί πραγματοποιόταν μέ τήν ἐπέλευση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (Λουκ. 1, 35). Κατά τή βάπτιση τοῦ Ἰησοῦ παρουσιάστηκε τό Πνεῦμα τό ‘Ἄγιο «ώσει περιστερὰ’ (Ματθ. 3, 16). Στὴ διδασκαλία Του ὁ Χριστὸς εἶχε ἐπανειλημμένα ύποσχεθεῖ στούς Μαθητές Του ὅτι θά παρακαλοῦσε τόν Πατέρα νά τούς στείλει καὶ ἄλλον Παράκλητο, «τό Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται» (Ἰω. 14, 16, 15, 26, 16, 13). Καὶ μετά τήν ‘Ανάστασή Του, ὅταν λίγο πρίν ἀπό τήν Ἀνάληψη τούς ἔστελνε νά κηρύξουν τή νέα πίστη, τούς ἔδωσε ἐντολή νά βαπτίζουν τούς πιστούς «εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28, 19).

“Οπως φαίνεται λοιπόν ἡ «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τήν Πεντηκοστή δέν ἀναφέρεται στήν ὑπαρξή Του, ἀλλά στήν παρουσία Του ὡς ξεχωριστοῦ Προσώπου στό ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως.

Τό Πρόσωπο καὶ τό ἔργο τοῦ Παρακλήτου. Τό ‘Ἄγιο Πνεῦμα ἔκανε αἰσθητή τήν **παρουσία** Του δέκα μέρες μετά τήν ἀνάληψη τοῦ Κυρίου. Οι Ἰουδαῖοι είχαν τή μεγάλη γιορτή τῆς Πεντηκοστῆς καὶ οἱ Μαθητές ἦταν πάλι κλεισμένοι στό γνωστό ὑπερώ. Τότε, ὅπως ἀφηγεῖται ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς, «ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἥχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσε τόν οίκον οὓς καθήμενοι· καὶ ὥφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ώσει πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ’ ἔνα ἔκαστον καὶ ἐπλήσθησαν ἀπαντες Πνεύματος Ἀγίου καὶ ἥρ-

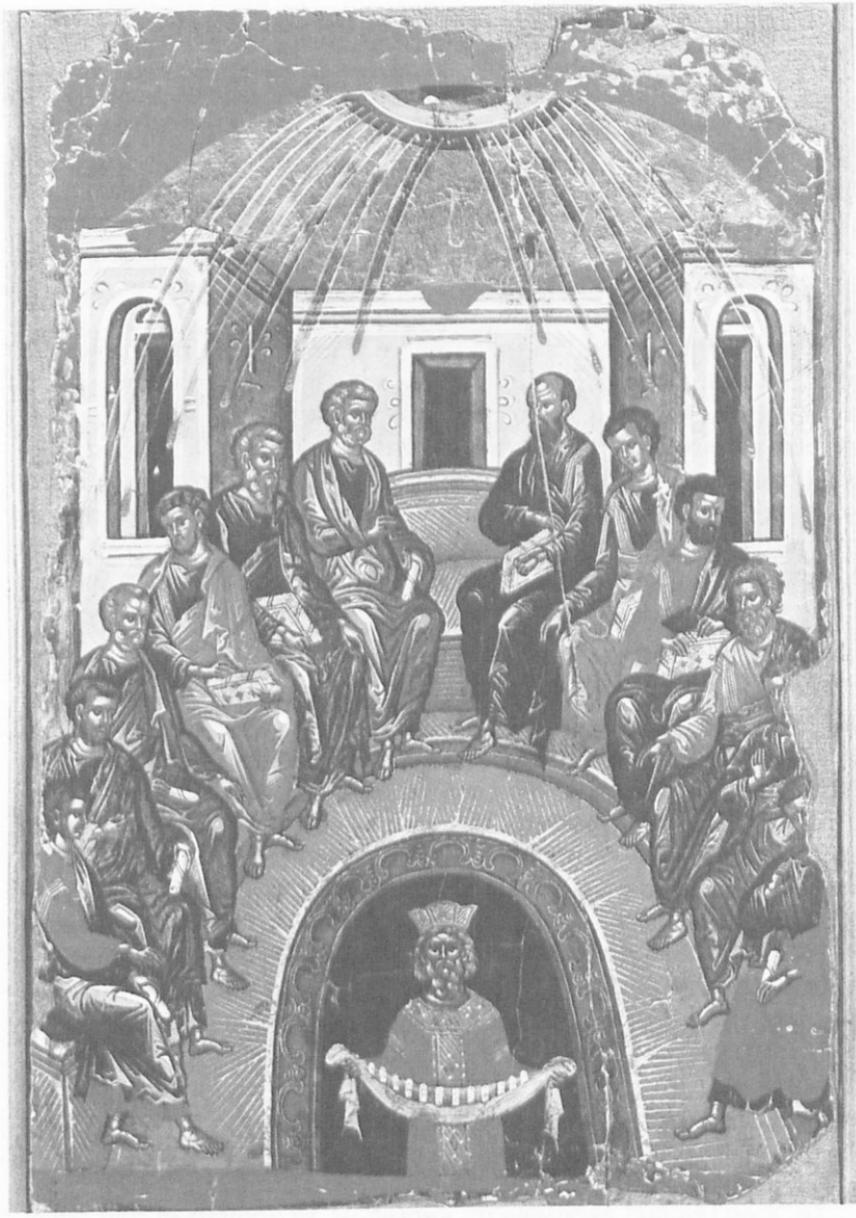
ξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι» (Πρ. 2, 2-4).

Οι Μαθητές ήταν μὲ τὸν Κύριο τρία περίου χρόνια, ἀλλά πολλά ἀπό ἔκεινα πού ἔβλεπαν καὶ ἄκουαν δέν μποροῦσαν νά τά καταλάβουν. "Ομως ὕστερα ἀπό τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, οἱ ἀγράμματοι φαράδες τῆς Γαλιλαίας ἔγιναν Ἀπόστολοι τῆς Οἰκουμένης, μὲ ἀγιότητα βίου καὶ μὲ καταπληκτικές θαυματουργικές ίκανότητες, προσόντα πού τούς βοήθησαν νά ἐπιβληθοῦν στά δύσκολα ἔκεινα χρόνια σέ Ἰουδαίους καὶ Ἐθνικούς καὶ νά συντελέσουν ἔτσι στὴν ἐχάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ.

"Από τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὸ "Ἄγιο Πνεῦμα παρέμεινε πιά στὴν Ἐκκλησίᾳ, γιά νά τή φωτίζει, τήν καθοδηγεῖ καὶ τήν κατευθύνει στὴν ἀλήθεια. Μέ ἄλλα λόγια, τὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἅγιας Τριάδας ἀνέλαβε τή συνέχιση τοῦ ἔργου τῆς ἀπολυτρώσεως. Μέ ὅργανα τούς χαρισματούχους πιστούς καὶ μὲ μέσα τά iερά μυστήρια διεργάζεται ἀπό τότε τή λύτρωση καὶ τή σωτηρία κάθε καλοπροαίρετης ψυχῆς. "Ετσι ἔκεινο πού γινόταν ἀπό τὸν Κύριο στὴν Παλαιστίνη μέ τό λόγο, τά θαύματα καὶ τή σταυρική θυσία, ἐπιτελεῖται τώρα ἀπό τό "Άγιο Πνεῦμα σέ ὅλο τὸν κόσμο μέ τό φωτισμό, τήν καθοδήγηση καὶ τόν ἔξαγνισμό τῶν πιστῶν.

Ἡ παρουσία τοῦ Ἅγιου Πνεύματος στὴν Ἐκκλησίᾳ. Κάθε ἐκδήλωση τῆς Ἐκκλησίας ἔχει τή σφραγίδα τοῦ Ἅγιου Πνεύματος. Τό κήρυγμα, οἱ iεροτελεστίες, ἡ διαποίμανση τοῦ λαοῦ, ὅλα, ὅταν στηρίζονται στό ὄρθόδοξο συλλογικό φρόνημα, κατευθύνονται ἀπό τὸν Παράκλητο. Γι' αὐτό ἡ ἀπόφαση τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ἄρχισε μέ τή φράση «ἔδοξε τῷ Ἅγιῳ Πεύματι καὶ ἡμῖν» (Πρ. 15, 28). Καί στά iερά μυστήρια είναι καταφανής ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, ὅπως στό βάπτισμα ἡ ἀπάλειψη τοῦ προπατορικοῦ ἀμαρτήματος, στό χρίσμα ἡ ἐνίσχυση τῆς νέας ζωῆς, στὴν ἔξομολόγηση ἡ ἀφεση τῶν ἀμαρτιῶν, στή θεία Κοινωνία ἡ ἔνωση μέ τό Χριστό, στό εὐχέλαιο ἡ ἵαση τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς κ.τ.λ. "Ομως τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πνέει ὅπου θέλει. Γι' αὐτό ἐνεργεῖ καὶ χωρίς τά iερά μυστήρια, ὅπως στὴν προσευχή, στό κήρυγμα, στή μελέτη τῆς Ἅγιας Γραφῆς, στὴν κατανόηση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως, στὴν παραδοχή τοῦ Χριστοῦ ὡς Λυτρωτῆ καὶ Σωτήρα τοῦ κόσμου. "Ετσι «ούδεις δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν εἰ μή ἐν Πνεύματι Ἅγιῳ» (Α' Κορ. 12, 3).

Tό "Άγιο Πνεῦμα ἐκδηλώνεται κυρίως μέ τά χαρίσματα πού παρέχει στούς πιστούς. Είναι πράγματι «θησαυρός τῶν ἀγαθῶν». Φωτίζει ἄνθρωπο στή γνώση γύρω ἀπό τό Θεό καὶ τόν πλουτίζει μέ ἔξαρτε-

‘Η Πεντηκοστή. (Ι. Μονή Σταυρονικήτα του Ἅγιου Ὄρους).

τους πνευματικούς καρπούς. «΄Ο δέ καρπός τοῦ Πνεύματος», λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, «ἐστίν ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρη-
στότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης ἐγκράτεια» (Γαλ. 5,22-23).
΄Ακόμα, σέ όρισμένους πιστούς, πού ἔχουν ἰδιαίτερη κλήση ἀπό τό Θεό
νά ύπηρετήσουν τούς ἄλλους στίς λατρευτικές τους ἀνάγκες, παρέχει
ειδικό χάρισμα, δηλαδή τό ἀξίωμα τῆς ιεροσύνης, καὶ τούς καθιστᾶ
συνεργάτες Του ἴκανούς νά διοικοῦν τήν Έκκλησία, νά κηρύσσουν τό
θειό λόγο καί νά τελοῦν τά ιερά μυστήρια, συντελώντας ἔτσι τά μέγι-
στα στό θεάρεστο καί ύπεροχο ἔργο τῆς λυτρώσεως καί σωτηρίας τῶν
ἀνθρώπων.

ανθρώπων.
"Ας σημειωθεί πώς από τήν ήμέρα τής Πεντηκοστῆς και ἐδῶ ἡ
ἱστορία ἐπηρεάσθηκε πολύ από τήν παρουσία τοῦ Παρακλήτου στή γῆ.
Τοῦτο φαίνεται κυρίως από τή θαυμαστή ἑξάπλωση τοῦ Χριστιανισμοῦ
σέ όλόκληρη τήν ύφήλιο και από τήν πηγαία πνευματικότητα τῶν
Ἅγιων Πατέρων και Διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας μας. Γενικά δέ θά
ήταν ὑπερβολή, ἦν λέγαμε πώς ή μεταμόρφωση τοῦ κόσμου από τήν
κατάσταση τῆς ἀγριότητας στήν κατάσταση τῆς ἐξημερώσεως ὑπῆρξε
ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας και τῆς διεργασίας τοῦ Ἅγιου Πνεύματος
μέσα στήν Ἐκκλησία· γιατί, ὅπως λέει ἔνας ὕμνος τῆς Κυριακῆς τῆς
Πεντηκοστῆς, «πάντα χορηγεῖ τό Πνεῦμα τό "Ἄγιον, βρύει προφητείας,
ιερέας τελειοī, ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς Θεολόγους ἀνέ-
δειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τόν θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας».

Ἐρωτήσεις

1. Ἐπειδὴ ποῦ προέρχεται ἡ λέξη «Παράκλητος», τί σημαίνει καὶ γιατί ἀποδίδεται στό «Ἄγιο Πνεῦμα»;
 2. Σέ τι ὀφείλεται ἡ «ἀπουσία» τοῦ Παρακλήτου ὡς τήν ήμέρα τῆς Πεντηκοστῆς;
 3. Ποιό ἔργο ἐπιτελεῖ τό «Ἄγιο Πνεῦμα μέσα στήν Ἑκκλησία»;
 4. Πῶς είναι δυνατό νά ἔρθει ὁ ἄνθρωπος σέ ἐπικοινωνία μέ τό «Ἄγιο Πνεῦμα»;

Κείμενα

1. «Καρδίαν καθαρὰν κτίσον ἐν ἑμοὶ, οὐ Θεός, καὶ πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνιον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου. Μὴ ἀπορρίψῃς με ἀπὸ τοῦ προσώπου

σου καὶ τὸ πνεῦμα σου τὸ ἄγιον μὴ ἀντανέλης (= ἀφαιρέσεις) ἀπ' ἐμοῦ.
Ἀπόδος μοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου σου καὶ πνεύματι ἡγεμονικῷ
στήριξόν με» (Ψαλμ. 50, 12-14).

2. «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκὼς
τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ Παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ
ἡμῖν συμπαρών, εἰς κληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέ-
χων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὅδὸν ἐν ᾧ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου
τοῖς ἐμοῖς παράσχου διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ
μου δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἐμοῖς ἐπισκίασον ἔργοις· καὶ
πνεῦμα εὐθὲς ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μου· καὶ Πνεύματι ἡγεμο-
νικῷ τὸ τῆς διανοίας μου στήριξον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέ-
ραν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀγαθῷ πρός τὸ συμφέρον ὀδηγούμενος,
καταξιωθῶ ποιεῖν τάς ἐντολάς σου» (Εὐχὴ γονυκλισίας ἀπό τὸν ἐσπε-
ρινὸν τῆς Πεντηκοστῆς).

3. «Τὸ Πανάγιον Πνεῦμα, τὸ προϊὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ δι' Υἱοῦ ἐν-
δημῆσαν τοῖς ἀγραμμάτοις μαθηταῖς, τοὺς σὲ Θεὸν ἐπιγνόντας σῶσον,
ἀγίασον πάντας» (Ἀπό τὴν ύμνολογία τῆς Πεντηκοστῆς).

Μάθημα 33^ο

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τί είναι ἡ Ἔκκλησία. Ἡ λέξη «έκκλησία» προέρχεται ἀπό τή λέξη
«ἔκκλητος», πού σημαίνει τὸν πολίτη πού ἔχει ἐκλεγεῖ, γιά νά δικάσει ἦ
ν' ἀποφασίσει γιά κάποιο ζήτημα σάν διαιτητής. Στούς ἀρχαίους "Ἐλλη-

νες ή ἐκκλησία ἔχει τή σημασία τῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν καὶ στήν Παλαιά Διαθήκη τή σημασία τῆς συγκεντρώσεως τοῦ ὄχλου. Στήν Καινή Διαθήκη ὅμως ἐκκλησία σημαίνει τή νέα κοινωνία τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ.

Στή θρησκεία μας ή λέξη **Ἐκκλησία** είναι πολυσύνθετη ἔννοια, πού δύσκολα μπορεῖ νά ὄρισθει. "Οπως είναι γνωστό, ιδρύθηκε ἀπό τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ὅταν συγκέντρωσε τούς δώδεκα Μαθητές, ἀλλά ἐπισημοποιήθηκε τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μέ τή «σφραγίδα» τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Κατά συνέπεια ή Ἐκκλησία δέν είναι ἔνα σωματεῖο ἢ ἔνας ἀπλός ὄργανισμός, ἀλλά μιά **Θεανθρώπινη κοινωνία**, πού ἔχει μέσα της τό θεῖο, ἀλλά καί τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο. Τό θεῖο γεμίζει ὀλόκληρη τήν ὑπαρξή της. Πρόκειται γιά τόν **Τριαδικό Θεό**, δηλαδή τόν Πατέρα πού θέλησε τήν ἵδρυσή της, τόν Υἱό πού τήν πραγματοποίησε καί τό Πνεῦμα τό "Ἄγιο πού τήν ἐνεργοποίησε. Ἀλλά στόν ιερό της Χώρο συγκαταλέγονται καί οι **ἄγγελοι**, πού μεταφέρουν τά μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ στή γῆ. Ἰδιαίτερα ὅμως ή Ἐκκλησία περιλαμβάνει τούς πιστούς ὄλων τῶν αἰώνων, είτε ἔχουν πεθάνει είτε είναι ζωντανοί. Οι νεκροί βρίσκονται στόν οὐρανό ὡς ψυχές καί περιμένουν τήν ἡμέρα τῆς κρίσεως. Οι ζωντανοί ἀγωνίζονται ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπό τά δεσμά τοῦ κακοῦ καί νά ζήσουν σύμφωνα μέ τήν ὀρθόδοξη διδασκαλία, ἔτοι ὥστε, βοηθούμενοι καί ἀπό τή θεία χάρη, νά μπορέσουν νά σωθοῦν. Καί, ἐνώ τό κύριο μέλημα είναι ἡ σωτηρία, μέ τή λατρευτική ζωή τους, «εἰκονίζοντες» τά χερουβείμ, αινοῦν καί δοξολογοῦν τόν Τριαδικό Θεό. Δέν είναι λοιπόν κάτι ἀπλό ή Ἐκκλησία. Κατά τόν Ἀπόστολο Παῦλο είναι **«σῶμα Χριστοῦ»** καί κατά τόν ιερό Αύγουστίνο είναι ὁ Χριστός παρατεινόμενος στούς αἰώνες.

Πολύ συνοπτικά θά λέγαμε ὅτι ή Ἐκκλησία είναι θεανθρώπινη κοινωνία, πού ἔχει τόν Ἰησοῦ Χριστό ὡς κεφαλή καί τούς ὀρθοδόξους πιστούς ὄλων τῶν αἰώνων ὡς μέλη, καί ἀποβλέπει στή λύτρωση καί τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά καί στή δόξα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς μυστήριο. Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστός είναι ἡ κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας καί οι πιστοί τά μέλη της, είναι «ἡλίου φαεινότερον» πώς ἔχομε ἔνα σῶμα μέ δύο φύσεις, τή θεία καί τήν ἀνθρώπινην. "Αν ληφθεῖ ὑπόψη, σύμφωνα μέ ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, πώς στό πρόσωπο τοῦ Κυρίου ἔχομε τόν Τριαδικό Θεό καί πώς οι πιστοί δέν είναι μονάχα δοσοί βρίσκονται στή ζωή, ἀλλά καί δοσοί «έκοιμήθησαν ἐν Κυρίῳ», καταλήγομε στό συμπέρασμα ὅτι ή Ἐκκλησία στό σύνολό της είναι ἔνα πραγματικό **μυστήριο**· γιατί ἔχομε στό ἵδιο σῶμα τό ἄπειρο καί τό πεπερασμένο ἐνωμένα μεταξύ τους, χωρίς ὅμως τό ἔνα νά ἐξαφανίζει

τό ἄλλο. Τό θεῖο ὅμως, μέ τήν ἐλεύθερη συγκατάθεση τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιδρᾶ εὔεργετικά στὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, δημιουργῶντας ὥλες ἐκείνες τὶ προϋποθέσεις πού ἀπαιτοῦνται γιά τὸν ἀγιασμό καὶ τῇ θέωση.

Μυστηριώδης εἶναι καὶ ἡ συνύπαρξη τοῦ φθαρτοῦ καὶ τοῦ ἄφθαρτοῦ στὴν Ἐκκλησία, τόσο στὸ ἴδιο τῆς τὸ σῶμα ὅσο καὶ στὰ μέσα πού χρησιμοποιεῖ. Οἱ πιστοί, ὡς ἀνθρωποι, ἔχουν τὸ σῶμα πού εἶναι φθαρτό, γιατί πεθαίνει καὶ διαλύεται.. Μά ἔχουν καὶ τὴν ψυχὴν πού εἶναι ἄφθαρτη, γιατί ὡς πνεῦμα δέν πεθαίνει. Ἀλλά τὸ φθαρτό καὶ τὸ ἄφθαρτο συνυπάρχουν καὶ στὰ ιερά μυστήρια, τὰ κύρια ἀγιαστικά μέσα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνέχουν καὶ αὐτά ὑλικό καὶ πνευματικό μέρος, ὅπως συμβαίνει στὸ Βάπτισμα πού ἔχομε τὸ νερό, τὴν θεία χάρη καὶ τὴν ἀναγέννηση τοῦ ἀνθρώπου, ἢ στὴ θεία Εὐχαριστία πού ἔχομε τὸ ψωμί καὶ τὸ κρασί, τὰ ὁποῖα μεταβάλλονται σὲ Σῶμα καὶ Άίμα Χριστοῦ καὶ ἐνώνουν τὸν ἀνθρωπὸ μέ τὸ Θεό. Περιττό νά ὑπογραμμισθεῖ πώς σέ ὥλες τίς μυστηριακές θαυματουργικές διεργασίες τὸ σπουδαιότερο ρόλο παιίζει ἡ θεία χάρη.

Ἡ θεία χάρη εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἀγάπη καὶ εὕνοια τοῦ Θεοῦ πρός τὸν ἀνθρωπὸ, πού ἐκδηλώνεται σάν ἀγιαστικὴ δύναμη, ἡ ὁποία διοχετεύεται μέ τὰ ιερά μυστήρια στούς πιστούς, γιά νά μπορέσουν ἔτσι νά βροῦν τὴ λύτρωση καὶ τὴ σωτηρία. "Ἄς σημειωθεῖ ὅτι παρέχεται γενικά σὲ ὥλους τούς ἀνθρώπους. Γιά νά σωθεῖ ὅμως ὁ ἀνθρωπὸς, πρέπει νά τὸ θέλει ὁ ἴδιος. Τοῦτο σημαίνει πώς, ἂν ἀποδέχεται τὴ θεία χάρη, πρέπει νά παρουσιάσει ἔργα θεάρεστα, τὰ ὁποῖα φυσικά θά εἶναι προσωπικά του ἐπιτεύγματα. Ἡ ὁρθόδοξη αὐτὴ διδασκαλία εἶναι ἀντίθετη στὸν ἀπόλυτο προορισμό, πού ισχυρίζεται πώς ὁ ἀνθρωπὸς σώζεται μόνο μέ τὴ θεία χάρη, καὶ στὸν πελαγιανισμό, πού λέει πώς ὁ ἀνθρωπὸς σώζεται μόνο μέ τὰ καλά του ἔργα. Τὸ σωστὸ ὅμως εἶναι πώς ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτέλεσμα δύο παραγόντων, τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς ἀνθρώπινης θελήσεως. Ἡ θεία χάρη προηγεῖται, γιατί ὁ Θεός θέλει νά σωθοῦν ὥλοι οἱ ἀνθρωποί: «Πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι» (Α' Τιμ. 2,4). "Οσοι λοιπόν ἐπιθυμοῦν τὴ λύτρωση καὶ τὴ σωτηρία δέν ἔχουν παρά ν' ἀνταποκριθοῦν στὴν κλήση τοῦ Θεοῦ μέ τὴν ἀποδοχὴ τῆς θείας χάριτος καὶ τὴν ἐπιτέλεση ἔργων ἀγαθῶν.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας. Σκοπός τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ καταρτισμός τῶν πιστῶν «εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. 4, 12). Στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιά τὴ συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. "Οπως ὁ Χριστός ἐπιτέλεσε τὸ ἔργο Του μέ τὴ θεία διδασκαλία Του, τὴ σταυρική θυσία Του

καὶ τῇ βασιλική ἔξουσίᾳ Του, ἔτοι καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπιτελεῖ τό ἔργο της μέ το κήρυγμα, τὸν ἀγιασμό καὶ τὴν ποιμαντική διακονία. Τό κήρυγμα ἀναφέρεται στὴν παρουσίαση τῶν ἀληθειῶν τῆς πίστεως· ὁ ἀγιασμός στὴν πνευματική ἀναγέννηση· καὶ ἡ ποιμαντική διακονία στὴν καθοδήγηση τῶν πιστῶν. "Ολα αὐτά ἐπιτελοῦνται ἀπό τούς χαρισματούχους πιστούς καὶ κυρίως ἀπό τὸν ιερό κλῆρο, μὲ βάση πάντοτε τὴν Ἀγία Γραφή καὶ τὴν Ἱερά Παράδοση.

Είναι γεγονός πώς μέ τό διδακτικό, τό άγιαστικό και τό ποιμαντικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τό «κατεστημένο» τῆς ἀμαρτίας ύποχωρεῖ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐνώνεται μέ τό Θεό. Ἀπό τή στιγμή αὐτή μιά νέα δημιουργία συντελεῖται, ἔνας νέος ἄνθρωπος ἀναγεννεῖται. «Ωστε εἰ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις» δηλαδή, ὅποιος εἶναι ἐνωμένος μέ τό Χριστό ἔχει γίνει καινούρια ὑπαρξη, «καινὴ κτίσις» (Β' Κορ. 5, 17). Πράγματι ἡ Ἐκκλησία ἀναθερμαίνει καὶ ἀναζωογονεῖ τά μέλη τῆς μέ τίς αἰώνιες ἀρχές τῆς ἀλήθειας καὶ τή ζωοπάροχη πνοή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κατ' αὐτόν τόν τρόπο ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀμαρτίας γίνεται ἄνθρωπος τῆς χάριτος. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζει. Ἡ κακία πού φωλιάζει στήν καρδιά του ἀπομακρύνεται. Ἀντί τοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τοῦ μίσους, ἐγκαθίσταται μέσα τοῦ ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ ἀγάπη. Τό καλό κυρίως σκέφτεται καὶ τό καλό θέλει νά κάνει. Σάν ύπόδειγμα ἔχει τόν Κύριο. Προσπαθεῖ νά ζήσει ὥπως Ἐκείνος. Νιώθει πιά νέος, γιατί πράγματι εἶναι νέος στήν ψυχή.

Είχε δίκιο ότι Απόστολος Παῦλος, όταν ύπενθυμίζε στους Κορινθίους ότι ή Έκκλησία ήταν κάτι τό καινούριο. Μέ τό άναγεννητικό και άναδημιουργικό έργο της παραμέρισε κάθε παλιό και δημιούργησε μιά νέα κατάσταση. «Τά άρχαία παρῆλθεν, ιδού γέγονε καινά τά πάντα» (Β' κορ. 5, 17). Πράγματι ή Έκκλησία, άγιασμένη άπό τή διαρκή παρουσία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, είναι μιά **νέα κοινωνία**, δυναμική, προοδευτική και δημιουργική.

• Ερωτήσεις

1. Γιατί ή 'Εκκλησία είναι θεανθρώπινη κοινωνία και οχι ένα σωματείο ή ένας άπλος όργανος;
 2. Γιατί άπαιτείται ή συγκατάθεση του άνθρωπου στό ζήτημα τῆς προσωπικῆς του ουτοπρίας, τή στιγμή πού ο Θεός θέλει νά σωθοῦν δλοι οι άνθρωποι;
 3. Μέ ποιούς συγκεκριμένους τρόπους πραγματοποιεῖ ή 'Εκκλησία τήν ἀποστολή της;
 4. Πῶς άνανεώνεται ο άνθρωπος μέσα στήν 'Εκκλησία;

«Τίς γάρ τοιοῦτος λιμήν, οἰος ἡ Ἐκκλησία; Τίς τοιοῦτος παράδεισος, ώς ἡ σύνοδος ἡ ὑμετέρα; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὄφις ἐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὕα ὑποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὄρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπός τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμὸς ἀκανθῶν, ἀλλ' ἅμπελος εὔθηνοῦσα. Ἐὰν δὲ ἀκανθῶν εὕρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γάρ ἀπορίᾳ φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ' ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως τετίμηται· ἐὰν δὲ λύκον εὕρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαιρεσιν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἄν ἀμάρτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν μείζονα προσειπών. Ἡ μὲν γάρ κιβωτός παρελάμβανε τὰ ζῶα καὶ ἐφύλαττε ζῷα. ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῶα καὶ μεταβάλλει. Οἶόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ ἵέραξ καὶ ἐξῆλθεν ἵέραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἐξῆλθε λύκος· εἰσῆλθε τις ἵέραξ ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστερά· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται ὄφις καὶ ἐξέρχεται ἄρνιον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλά τῆς κακίας ἐλαυνομένης» (Ι. Χρυσόστομος, Migne, P.G. 49,335-337).

Μάθημα 34^ο

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐμμονή στήν παράδοση καὶ δημιουργική ἀνανέωση

“Οταν λέμε **Παράδοση** ἐννοοῦμε τὴν προφορική διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων, πού παραδόθηκε στήν πρώτη Ἐκκλησία καὶ καταγράφητηκε ἀργότερα στίς Οἰκουμενικές Συνόδους καὶ τά συγγράμματα τῶν

Πατέρων. Ή Ἀποστολική αύτή Παράδοση είναι ισόκυρη μέ τήν Ἅγια Γραφή καὶ ἔχει χαρακτήρα ἀλάθητο, γιατί ἀποτελεῖ μέρος τῆς θείας Ἀποκαλύψεως. Ή Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία είναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Παραδόσεως. Κρατεῖ καὶ συνεχίζει μέχρι σήμερα τήν Ἀποστολική διδασκαλία, ρεῖται καὶ είναι ἡ Μία Καθολική καὶ Ἀποστολική Ἐκκλησία.

ρεῖται καὶ εἶναι ἡ Μία Καθολική καὶ Ἀποστολική Εκκλησία τῆς οὐρανού, η οποία προέρχεται ἀπό τούς Ἀπόστολους ὑπάρχουν καὶ οἱ ἀνθρώπινες παραδόσεις πού διαμορφώθηκαν στήν Εκκλησία κατά τῇ διάρκεια τῶν αἰώνων. Οἱ παραδόσεις αὐτές εἶναι διάφορες μεταβολές σὲ θέματα λατρείας κυρίως καὶ ἔγιναν γιά νά βοηθηθεῖ ὁ ἄνθρωπος περισσότερο. Εἶναι χαρακτηριστικοί οἱ λόγοι τοῦ Ἀπ. Παύλου: «Τοῖς πᾶσι γέγονα τά πάντα, ἵνα πάντως τινάς σώσω» (Α' Κορινθ. 9,22). Ή ἀνανέωση ὅμως αὐτή δέν σημαίνει ἀλλοίωση ἡ μεταβολὴ τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Ο Χριστός εἶναι «χθές καὶ σήμερον ὁ αὐτός καὶ εἰς τούς αἰῶνας» ('Εβρ. 13,8).

ο αυτός και εις τους ανθρώπους. Η Παράδοση δέν είναι ένα σύνολο τύπων, ούτε μιά σχολαστική και τυποποιημένη χριστιανική ζωή. Είναι μιά ζωντανή πνευματικότητα, δυνατή και άκμαία. Η Ὁρθόδοξη Παράδοση είναι ζωή δημιουργική, πνευματική κίνηση και δράση συνεχής. Η Παράδοση γιά τήν Έκκλησία πνευματική δύναμη. Είναι «ἡ δύναμις τῆς πνευματικῆς πείρας, ἡ ἀποτελεῖ μία δύναμη. Είναι «ἡ δύναμις τῆς πνευματικῆς ὁδοῦ» (Β. Μπερντιάεφ). Η Ὁρθόδοξη Έκκλησία παραμένει σταθερή στήν πίστη πού τῆς παρέδωσαν οι Ἀπόστολοι. Καί αὐτή άκριβῶς ἡ ἐμμονή στήν Παράδοση διαφύλαξε τήν Έκκλησία.

Παρεξηγήσεις και ύπερβολές

Μερικοί χριστιανοί βλέπουν μέ ανησυχία κάθε προσπαθεία για άνανέωση της Ἑκκλησίας. Είναι ἐπιφυλακτικοί σε όποιαδήποτε μεταβολή. "Άλλοι πάλι θεωροῦν τήν ἐμμονή στήν Παράδοση σάν μιά ἀπόδειξη ἀρχαϊσμοῦ καὶ τυπολατρίας. 'Υποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἑκκλησία ύστερει σέ δημιουργικότητα. Γιά τό λόγο αύτό ζητοῦν μεταρρυθμίσεις, ἔκσυγχρονισμό, ἄλλαγές κ.τ.λ.

Έκσυγχρονιόμο, αλλαζει της Έκκλησίας δέν είναι και τοσο ευκολο πράγμα. Χρειάζεται όρισμένες προϋποθέσεις. Διαφορετικά είναι δυνατόν νά όδηγησει σε παρεξηγήσεις και ύπερβολές. Τά νεώτερα χρόνια έγιναν μερικές άνανεωτικές προσπάθειες, άλλα δέν βοήθησαν την Έκκλησία στήν άνανέωσή τους. Στήν προσπάθεια νά καταπολεμηθοῦν τά ύλιστικά συστήματα έφτασαν σε μονομέρειες και ύπερβολές. Έταύτιζαν τή χριστιανική πίστη μέ τόν ιδεαλισμό και τίς φιλοσοφικές άξεις ήθεωρούσαν τήν καλή πίστη στό Χριστό σάν μιά κοσμοθεωρία. "Άλλοι

πάλι άκολουθησαν μορφές χριστιανικής ζωῆς πού είχαν γιά βάση τους άποκλειστικά τό συναίσθημα, τονίζοντας τή λαϊκή εύσεβεια, τό στοιχείο τοῦ μυστικισμοῦ κ.α. ἀγνοώντας τήν ὄρθοδοξη Θεολογία, χωρίς τήν όποια οὕτε ζωή χριστιανική μπορεῖ πραγματικά νά ύπάρξει.

Θεολογικά καί ἐκκλησιαστικά πλαισία γιά Παράδοση καί ἀνανέωση

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἔκφράζει τήν ὄρθή πίστη καί συνεχίζει τό ἔργο τῶν Ἀποστόλων. Στίς ἀλήθειες τῆς πίστεως καμιά ἀναθεώρηση δέν ἔγινε καί οὕτε είναι δυνατόν νά γίνει. «Ο οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δέ λόγοι μου οὐ μή παρέλθωσι» είπε ὁ Κύριος (Μτθ. 24, 35).

Ἡ Ἐκκλησία ὅμως ὡς θεανθρώπινος ὄργανισμός ἔχει καί τό ἀνθρώπινο στοιχεῖο, ἐκτός ἀπό τό θεϊκό. Ἀποτελεῖ καί κοινωνία ἀνθρώπων, ἡ όποια ἔχει τήν ἑξέλιξη «ὡς ἀναγκαῖον καί ἀναπόφευκτον στοιχεῖον τοῦ ἱστορικοῦ τῆς βίου». Γιά τό λόγο αὐτό ἡ Ἐκκλησία δέν ἀπομακρύνεται ἀπό τόν κόσμο. Ἔρχεται πρός τόν κόσμο, γιά νά συμπαρασταθεῖ στά πνευματικά καί ἡθικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί νά τόν βοηθήσει νά λυτρωθεῖ καί νά σωθεῖ.

Ἡ Ἐκκλησιαστική Ἰστορία μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ Ἐκκλησία, γιά νά πραγματοποιήσει τό σκοπό της, δέ δίστασε νά προβεῖ σέ ὄρισμένες μεταβολές, πού ἀποτελοῦν ἐνέργειες γιά τήν ἀνανέωσή της. Ἔτσι δέχτηκε τήν ἐλληνική φιλοσοφία γιά νά διατυπώσει τά δόγματά της, ἀντικατέστησε ἑορτές τῶν εἰδωλολατρῶν μέ χριστιανικές, ἔκανε ἀλλαγές σέ μερικά μυστήρια (βάπτισμα, χρίσμα) κ.α. Ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δέν ὑπῆρξε ποτέ στατική, ἀλλά διαμορφώθηκε βαθμιαῖα. Στούς πρώτους χριστιανικούς χρόνους ἡ κάθε τοπική Ἐκκλησία ἔξεφραζε τήν πίστη στή δική της γλώσσα καί μέ τό δικό της λειτουργικό τύπο.

Κάθε ἀνανεωτική προσπάθεια γιά νά ἔχει ἐπιτυχία χρειάζεται σωστή θεολογική τοποθέτηση καί ἐκκλησιαστική βάση. Θά πρέπει νά ξεκινάει μέ ὄρισμένες προϋποθέσεις: 1) Ἡ ἀνανέωση πρέπει νά γίνεται ἀπό τήν Ἐκκλησία καί μέσα στό χώρο τῆς Ἐκκλησίας. 2) Κριτήριο γιά κάθε ἀνανέωση πρέπει νά είναι ὁ σκοπός τῆς Ἐκκλησίας, πού δέν μπορεῖ νά είναι ἄλλος ἀπό τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. 3) Κάθε ἀνανεωτική κίνηση πρέπει νά γίνεται στό πλαίσιο μᾶς πραγματικῆς ἐπιστροφῆς στίς πηγές, στή ζωή καί στό παράδειγμα τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. 4) Νά λαμβάνονται ύπόψη οι ἀνάγκες καί οι συνθήκες τῆς ἐποχῆς. Οι προϋποθέσεις αὐτές είναι δυνατόν νά δημιουργήσουν μιά πνευματική ἀναγέννηση. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία θά παραμένει πάντοτε νέα καί δημιουργική.

· Η Παράδοση και η άνανέωση στήν Εκκλησία σήμερα

Στό χώρο τής Έκκλησίας έχει άρχισει σήμερα νά ώριμάζει ή ίδεα γιά μιά έκκλησιαστική άνανέωση. "Ολοι άναγνωρίζουν ότι δέν πρέπει ή Έκκλησία νά περιμένει τήν έπιυστροφή τῶν ἀνθρώπων σ' αὐτή, ἀλλά ή-ΐδια νά προστρέξει καί νά βοηθήσει τό σύγχρονο ἀνθρωπο. Σ' ἔνα κόσμο τραγικό καί δυστυχισμένο μέσα στίς ἀνέσεις του, είναι ἀνάγκη ή-Έκκλησία νά πλησιάσει τὸν πονεμένο ἀνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας καί νά τοῦ προσφέρει τή λύτρωση πού ἀποζητᾶ. Γιά τό λόγο αύτό θά πρέπει νά βρεῖ νέους λειτουργικούς καί ποιμαντικούς τρόπους ἐκφράσεως, γιά νά μπορέσει νά συνδιαλεχθεῖ μέ τό σημερινό ἀνθρωπο καί μάλιστα τό νέο.

Γιά νά ξεκινήσει λοιπόν ένας διάλογος τῆς Ἑκκλησίας με τὸν κο-
σμο προτείνουν ἀνάμεσα στά ἄλλα καὶ τῇ συντόμευση τῆς θείας Λει-
τουργίας, τή μετάφραση ὁρισμένων ὑμνῶν, τόν περιορισμό τῶν ἡμε-
ρῶν τῆς νηστείας, τή μεταβολή στήν ἀμφίεστη τῶν κληρικῶν. κ.ἄ. Οι
ἀνανεωτικές αύτὲς τάσεις ἔχουν συμπεριληφθεῖ ὡς θέματα γιά τήν
Πανορθόδοξο Σύνοδο πού έτοιμάζεται νά συνέλθει ἀργότερα. Γενικά
ὅμως ή ἀνανέωση τῆς Ἑκκλησίας δέν γίνεται ἀπό τή μία στιγμή στήν
ἄλλη, μέ ἐξωτερικές ἀποφάσεις, ἄλλα μέ τήν ἀνανέωση τῆς ζωῆς τῶν
πιστῶν μέσα στήν Ἑκκλησία.

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν μπορεῖ νά ύπαρξει καμιά μεταβολή στήν 'Αποστολική Παράδοση τῆς Ἑκκλησίας;
 2. Ποιές ἀνανεωτικές ἀλλαγές ἀναφέρει ή Ἑκκλησιαστική Ἰστορία;
 3. Ποιές προϋποθέσεις ἀπαιτούνται γιά μιά ἐπιτυχημένη Ἑκκλησιαστική ἀνανέωση;
 4. Πῶς κρίνεις τίς ιδέες πού προτείνονται σήμερα γιά τήν ἀνανέωση τῆς Ἑκκλησίας;

Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ

‘Η προσωρινότητα τοῦ κόσμου. Ὁ κόσμος στὸν ὅποιο ζοῦμε εἶναι προσωρινός. Τόσο ἡ θεία Ἀποκάλυψη ὅσο καὶ ἡ Ἐπιστήμη λένε πῶς μιὰ μέρα τὸ σύμπαν θά πάψει νά εἶναι αὐτό πού εἶναι· θά ἀνακαινισθεῖ καὶ θά ἀλλάξει ἐντελῶς.

‘Ο Δαβίδ μέ τό προφητικό του χάρισμα εἶχε συλλάβει τήν ἀλλαγὴ αὐτή τοῦ κόσμου καὶ εἶχε προφητεύσει πῶς οἱ οὐρανοί «παλαιωθήσονται... καὶ ἀλλαγήσονται» (Ψαλμ. 101,27). ‘Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός ἔξαλλου, ἀναφερόμενος στά μέλλοντα νά συμβοῦν, ἀποκάλυψε πῶς ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ κάποτε θά παρέλθουν (Ματθ. 24, 35). ‘Ο Ἀπόστολος Παῦλος ἐπίσης, σέ συστάσεις του πρός τούς Κορινθίους γιά τή ματαιότητα καὶ τήν προσωρινότητα τῶν ύλικῶν ἀγαθῶν, σημειώνει πῶς ἡ ἔξωτερική μορφή τοῦ κόσμου φεύγει ἀσυγκράτητα. «Παράγει γάρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου» (Α’ Κορ. 7,31).

Τά ἵδια περίπου μέ ἄλλα λόγια λέει καὶ ἡ Ἐπιστήμη. Κοσμολόγοι ἀστρονόμοι καὶ φυσικοί κάνουν λόγο γιά τό «θερμικό θάνατο» τοῦ ύλικοῦ κόσμου, σύμφωνα μέ τὸν ὅποιο, ἐφόσον τὸ σύμπαν εἶναι κλειστό, μιὰ μέρα δέν θά υπάρχει ἀνώτερη ἐνέργεια, ἀλλά μονάχα κατώτερη πού θά διαδίδεται παντοῦ ὁμοιόμορφα καὶ ίσοβάθμια, ὅπότε στή φύση δέ θά εἶναι δυνατή καμμία μεταβολή. “Ἄλλοι ύποστηρίζουν τήν «κατάρρευση τοῦ σύμπαντος», κατά τήν ὅποια τά ἀστέρια κάποτε θά συγκρουσθοῦν, ἡ ἀστρική ὑλη θά μεταβληθεῖ σέ ἀέριο, ἡ θερμοκρασία θά ἀνέλθει σέ ἑκατομμύρια βαθμούς καὶ ύστερα θά συγχωνευθοῦν ὅλα σέ μιὰ τεράστια «μελανή ὁπή», δηλαδή σέ ἔνα σῶμα πού θά ἡταν ἀδύνατο νά τό δεῖ ὁ ἄνθρωπος, πού θά εἶναι καὶ ἡ τελική κατάσταση τοῦ σύμπαντος (Δ. Κωτσάκη, Νέοι όριζοντες στήν Ἀστρονομία. Ἀθῆναι 1977, σελ. 321-323).

‘Ο Ἀπόστολος Πέτρος, φωτισμένος ἀπό τό “Ἄγιο πνεῦμα, ἔγραφε μπροστά ἀπό δυό χιλιάδες περίπου χρόνια: «Οἱ οὐρανοί ροιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα καυσούμενα λυθήσονται καὶ ἡ γῆ καὶ τά ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται». Ἀλλά στή συνέχεια διαβλέπει καὶ τήν ἀναδημιουργία, γι’ αὐτό λέει πῶς περιμένομε «καινούς οὐρανούς καὶ καινήν

γῆν», σύμφωνα μέ τήν ύπόσχεση πού ἔδωσε ὁ Θεός (Β' Πέτρ. 3, 10.12.13).

Τό τέλος καί ἡ τελείωση. Τό τέλος λοιπόν τοῦ κόσμου δέν είναι ἡ ἔξαφάνιση ἀλλά ἡ ἀλλαγή καὶ ἀναδημουργία. Τοῦτο συμβιβάζεται κατά πάντα μέ τήν τελείωση καὶ τῇ δόξα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά τόν κάθε ἄνθρωπο τό τέλος τῆς ἔδω ζωῆς είναι ἡ στιγμή τοῦ θανάτου· είναι ὅμως καὶ ἡ ἀρχή τῆς ἄλλης ζωῆς, «καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἀπαξ ἀποθανεῖν, μετά δέ τούτο κρίσις» (Ἐβρ. 9,27). Τό σῶμα ὡς ὑλικό στοιχεῖο διαλύεται, ἀλλ' ἡ ψυχὴ περνάει σέ μιά μέση κατάσταση, τή λεγόμενη **μερική κρίση**, ὅπου, ἀνάλογα μέ τήν πίστη καὶ τά ἔργα τῆς ἐπίγειας ζωῆς, προγεύεται τή χαρά ἡ τήν ὀδύνη. Σέ τούτη τήν κατάσταση θά παραμείνει ὡς τήν **τελική κρίση** πού θά γίνει μέ τή Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου.

Ἡ πίστη στήν ὑπαρξη τῆς ἄλλης ζωῆς ἔχει μεγάλη σημασία γιά τόν ἄνθρωπο. Ὁ χριστιανός δέ δέρνεται πιά ἀπό τήν ἀμφιβολία γιά ὅ,τι συμβαίνει πέρα ἀπό τόν τάφο. Πιστεύει καὶ διακηρύσσει ὅτι προσδοκᾶ συμβαίνει πέρα ἀπό τόν τάφο. Πιστεύει καὶ διακηρύσσει ὅτι προσδοκία αὐτή τήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν καὶ τή μέλλουσα ζωή. Καί ἡ προσδοκία αὐτή τόν κάνει νά ζει πιό φυσιολογικά, ἀφοῦ σύμφωνα μέ αὐτή κανονίζει τή ζωή του. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὥδε μένουσαν πόλιν, ἀλλά τήν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» (Ἐβρ. 13, 14).

Ἀνθρώπινες ἐλπίδες καὶ οὐτοπίες. Δυστυχῶς πολλοί δέ θέλουν νά πιστέψουν στή θεία Ἀποκάλυψη, ἀλλά κατέχονται ἀπό ὑλιστικές δοξασίες. «Ἐδῶ είναι ὁ παράδεισος, ἔδῶ είναι καὶ ἡ κόλαση», λένε. Γι' αύτό κύριο σκοπό ἔχουν τήν κατάκτηση τῆς εὐδαιμονίας, πρός τήν ὁποίαν στρέφουν ὅλες τίς ἐλπίδες τους. «Ομως, ἀντί νά λύσουν τά προβλήματά τους, συνήθως τά πολλαπλασιάζουν καὶ φθάνουν ἔτσι στό ἀδιέξodo, πράγμα πού προκαλεῖ τήν ἀηδία καὶ ὀδηγεῖ στή δυστυχία, καμιά φορά καὶ στήν αὐτοκτονία!

Ἄλλα πόσο διαφορετικά είναι τά πράγματα στό Χριστιανισμό! Ὁ χριστιανός **ἐλπίζει** σέ μιά καλύτερη ζωή στόν ἄλλο κόσμο. Καί ἡ ἐλπίδα αὐτή τόν γεμίζει πάντα μέ σιγουριά καὶ αισιοδοξία. Αύτό ἐξάλλου είναι αὐτή πού τόν κάνει νά προχωρεῖ περήφανα «ἐπί τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Φιλιπ. 3, 14).

Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ. **Ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου** είναι μιά ἀπό τίς θεμελιώδεις χριστιανικές ἀλήθειες. Ὁ Χριστός θāρθει μιά μέρα νά κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς. Στήν Παόπωσδήποτε μιά μέρα νά κρίνει ζωντανούς καὶ νεκρούς.

λαιά Διαθήκη ύπάρχουν σχετικές προφητείες ἀρκετές ('Ησ. 66, 15 ἐξ., Ἰωλ. 2,29 ἐξ. Μαλ. 4,1, Σοφ. 1, 14 ἐξ.). Καί στήν Καινή Διαθήκη ὁ Χριστός ἐπανειλημμένα κάνει λόγο γιά τήν **ἡμέρα τῆς κρίσεως** (Ματθ. 25, 31 ἐξ. Λουκ. 21, 27, Μαρκ. 13, 24 ἐξ.)· καί οἱ Ἀπόστολοι πολλές φορές ἀναφέρονται στήν «**ἡμέραν Κυρίου τήν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ**», προτρέποντας τούς πιστούς νά είναι πάντα ἔτοιμοι (Πρ. 2,20. 10, 42. 17,31. Ρωμ. 2, 3, 5 ἐξ. Β' Θεσ. 1, 5).

'Αλλά **πότε θά γίνει** ἡ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Τοῦτο είναι **ἄγνωστο**. Μερικὰ μονάχα γεγονότα, πού θά προηγηθοῦν, ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ. Καί συγκεκριμένα: Τό Εὐγγέλιο θά κηρυχθεῖ σέ ὅλο τόν κόσμο· θά κυριαρχήσει ὁ ἀντίχριστος καὶ τό κακό· καί θά γίνουν ἐξοντωτικοί πόλεμοι μεταξύ τῶν λαῶν καὶ καταστροφές καὶ ἀναστατώσεις σ' ὄλοκληρη τή φύση (Ματθ. 24, 6.9.14 Λουκ. 21, 11, Ἰω. 19,37. Ρωμ. 11, 25-26).

'Ο Ἰησοῦς Χριστός θά ἔρθει πλέον ὡς **κριτής**. Θά προηγηθεῖ ὅμως ἡ συντέλεια τῶν αἰώνων, θά ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί καὶ θ' ἀλλαγοῦν τά σώματα ὅλων ὅσοι θά βρίσκονται στή ζωή. Τότε θά ἐμφανισθεῖ ὁ Χριστός μέ ὅλο τό μεγαλεῖο Του καὶ ὅλη τή δόξα Του. «Καί συναχθήσεται ἔμπροσθεν αύτοῦ πάντα τά ἔθνη καὶ ἀφοριεῖ αύτούς ἀπ' ἀλλήλων». Ἡ κρίση θά γίνει μέ βάση τήν πίστη καὶ τά ἔργα. «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου», θά πεῖ ὁ Κύριος, «κληρονομήσατε τήν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ...Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατε μοι φαγεῖν...Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τό πῦρ τό αἰώνιον...Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατε μοι φαγεῖν» (Ματθ. 25, 31-46). "Οσοι θά ἔχουν ζήσει στήν ἐπίγεια ζωή σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ Θεοῦ θά μποροῦν ν' ἀτενίζουν τό φῶς τής ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ, πράγμα πού θά τούς κάνει νά ζοῦν μέσα στήν αἰώνια χαρά καὶ εύτυχία. **Αὐτός είναι ὁ Παράδεισος**. Ἀντίθετα, ὅσοι στήν ἐπίγεια ζωή θά ἔχουν ἀπορρίψει τό νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ θά ἔχουν ζήσει μέσα στήν ἀπιστία καὶ τήν κακία, αύτοί τό ἴδιο τό φῶς τής ἄκτιστης δόξας τοῦ Θεοῦ θά τό αἰσθάνονται ὡς «πῦρ καταναλίσκον» ἢ ὡς «σκότος ἐξώτερον». Δηλαδή στήν πραγματικότητα θά πρόκειται γιά αύτοκαταδίκη καὶ ὅχι γιά τιμωρία τοῦ Θεοῦ. **Αὐτή είναι ἡ κόλαση**. Ὁ ἄνθρωπος δέν πρέπει νά ἔχει καμιά ἀμφιβολία γιά τήν προσωρινότητα τοῦ κόσμου, τή μέλλουσα ζωή καὶ τόν ἐρχόμενο Κύριο. «Ἡμῶν τό πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. 3,20). **Ἡ πατρίδα**

**μας είναι στόν ούρανό, ἐκεῖ πού ἐπικρατεῖ ἡ αἰώνια χαρά, μαζί μέ τούς
ἀγγέλους καὶ κοντά στόν Τριαδικό Θεό.**

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά γνώμη ἔχεις γιά τήν προσωρινότητα τοῦ κόσμου στόν ὄποιο
ζοῦμε;
2. Τά μνημόσυνα, πού τελοῦνται στίς ἐκκλησίες μας, τά θεωρεῖς ὡς
μέσα ἐπικοινωνίας η̄ ἐκδηλώσεις σεβασμοῦ πρός τούς νεκρούς
μας;
3. "Οταν ἡ ἐλπίδα γιά τήν εύτυχία δέ στηρίζεται στό Θεό, μπορεῖ νά
ἐμπνέει σιγουριά;
4. Ποιές διαφορές βρίσκεις ἀνάμεσα στή θεία ἐνανθρώπηση καὶ στή
δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου;

Κείμενα

1. «Ἐι γὰρ πιστεύομεν δτὶ Ιησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θε-
ὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ιησοῦ ἔξει σὸν αὐτῷ (=θά τούς ἀναστήσει
καὶ θά τούς πάρει μαζί Του στήν αἰώνια ζωή). Τοῦτο γὰρ ύμīν λέγομεν
ἐν λόγῳ Κυρίου, δτὶ ἡμεῖς οι ζῶντες οι περιλειπόμενοι εἰς τήν παρου-
σίαν τοῦ Κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας (=ἡμεῖς πού θά
βρισκόμαστε στή ζωή δέ θά προφθάσουμε τούς νεκρούς ἐπειδή
αὐτοί θά ἔχουν πρῶτα ἀναστηθεῖ): δτὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι,
ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ,
καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἐπειτα ἡμεῖς οι ζῶντες οἱ
περιλειπόμενοι ἅμα σὸν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάν-
τησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα καὶ οὕτω πάντοτε σὸν Κυρίῳ ἐσόμεθα» (Α'
Θεο. 4, 14-17).

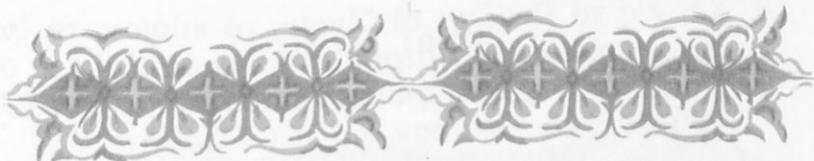
2. «Ως ἄνθος μαραίνεται καὶ ὡς ὅναρ παρέρχεται καὶ διαλύεται πᾶς
ἄνθρωπος· πάλιν δὲ ἡχούσης τῆς σάλπιγγος νεκροὶ ὡς ἐν συσσεισμῷ
ἀναστήσονται πρὸς τήν σὴν ὑπάντησιν, Χριστὲ ὁ Θεός. Τότε, Δέσποτα,
ἀναστήσονται πρὸς τὰς ἀγίας τῶν ἀγίων σου κατάταξον σκηναῖς, τὰ
οὓς μετέστησας ἐξ ἡμῶν ἐν ταῖς τῶν ἀγίων σου κατάταξον σκηναῖς,

πνεύματα τῶν σῶν δούλων ἀεί» (Δοξαστικό τῶν Αἰνων τοῦ Σαββάτου τῆς Ἀπόκρεω).

3. «Ἡ ἐλπίς μου ὁ Πατήρ, καταφυγὴ μου ὁ Υἱός, σκέπη μου τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, Τριάς Ἅγια, δόξα Σοι» (Εὔχὴ τοῦ Ἀποδείπνου).

Ψηφιδωτό 5ου αιώνα ἀπό τήν Πλαναγία Ἀχειροποίητο Θεσαλονίκης

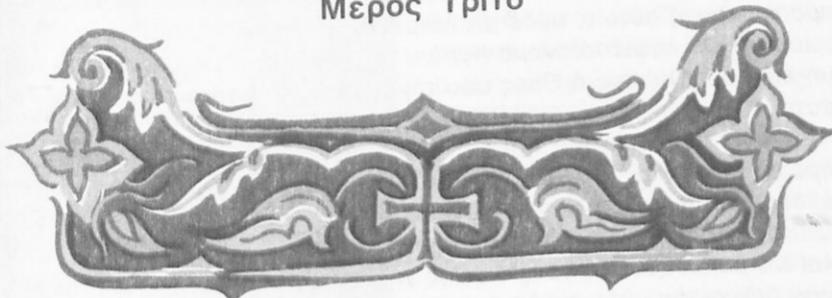
ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

1. Πιστεύω εἰς Ἔνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα,
Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὄρατῶν τε πάντων καὶ
ἀοράτων.
2. Καὶ εἰς ἔνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ
Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννη-
θέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· φῶς ἐκ φωτός,
Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα,
οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' Οὗ τὰ
πάντα ἐγένετο.
3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέ-
ραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ
σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς
Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.
4. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου
καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.
5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.
6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμε-
νον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός.
7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας
καὶ νεκρούς, Οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. *Kai εὶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν.*
9. *Eὶς Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἑκκλησίαν*
10. *Ὀμολογῶ ἐν Βάπτισμα εὶς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.*
11. *Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.*
12. *Kai ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰώνος. Ἄμήν.*

Μέρος Τρίτο

ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Μάθημα 36ο

Ο ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

(Ἐξόδου 20, 1 - 18)

Ο Δεκάλογος είναι καταχωρισμένος στήν Παλαιά Διαθήκη και συγκεκριμένα στήν "Ἐξόδο, κεφάλαιο 20, στίχοι 1-17, και πιό ἐκτενέστερα στό Δευτερονόμιο 5,6-21. Ή όνομασία προέρχεται από τὸν ἀριθμὸν τῶν ἔντολῶν, «τούς δέκα λόγους», ὅπως λέει χαρακτηριστικά ὁ Μωϋσῆς ἐντολῶν, ("Εξ. 24, 28). Στήν ἀρχῇ γράφτηκε πάνω σέ δυό πλάκες, πού τοποθετήθηκαν στήν Κιβωτό τῆς Διαθήκης. Το κείμενο νοηματικά θά μποροῦσε να χωριστεῖ σέ δύο μέρη. Τό ένα μέρος, μέ τίς τέσσερες πρώτες ἐντονά χωριστεῖ σέ δύο μέρη. Τό ένα μέρος, μέ τίς τέσσερες πρώτες τίς ύπολοιπες ἔξι, ἀναφέρεται στά καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρός τό Θεό. Τό ἄλλο, μέ τέροις πλησίον.

Κείμενο

1η Στίχ. 2 Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου. 3 Οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

2η 4 Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον, οὐδὲ παντὸς ὁμοίωμα. **5** Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς, οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς...

3η 7 Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ οὐ γὰρ μὴ καθαρίσῃ Κύριος ὁ Θεός σου τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ.

4η 8 Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὔτην. **9** Ἐξ ἡμέρας ἐργᾶ καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἐργα σου· **10** τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου· οὐ ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἐργον...

5η 12 Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ίνα εὖ σοι γένηται καὶ ίνα μακροχρόνιος γένηται ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς, ἡς Κύριος ὁ Θεός σου δίδωσι σοι.

6η 13 Οὐ μοιχεύσεις.

7η 14 Οὐ κλέψεις.

8η 15 Οὐ φονεύσεις.

9η 16 Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.

10η 17 Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστι.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου· μιλάει ὁ Θεός καὶ ἀπευθύνεται στοὺς ἀνθρώπους ὡς πρόσωπο πρός πρόσωπα. εἰδωλον = παράσταση, μορφή, ἄγαλμα. Τό εἰδωλο παριστάνει φανταστικά ὄντα, ὥσπες π.χ. οἱ κένταυροι. Ὁ μοίωμα = εἰκόνα. Τό ὁμοίωμα ἀναφέρεται σέ ύπαρκτά ὄντα, ὥσπες εἰναι ὁ ἥλιος, τό μοσχάρι κτλ. προσκύνησις = σεβασμός, τιμή. λατρεία = ἀπόλυτη ἀφοσίωση καὶ ύποταγή στό Θεό. οὐ λήψει τό ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ = δέ θά πάρεις στό στόμα σου τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ μάταια, χωρίς λόγο σοιβαρό. οὐ μή καθαρίσῃ = δέ θά θεωρηθεῖ καθαρό, ήθικό. μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζειν αὔτην = θυμήσου ν' ἀφιερώνεις τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου σέ μένα καὶ νά τηρεῖς τὴν ἡμέρα αὔτῃ ἀγία. ἐργᾶ = θά ἐργάζεσαι. σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου = θά ἀναπαύεσαι ἀφιερώνοντας τό χρόνο σου στή λατρεία τοῦ Θεοῦ. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· η παρακοή τῶν τέκνων ἦταν (καὶ εἶναι) μεγάλη ἀμαρτία· ἂν μάλιστα ἔφτανε στήν υἱρη καὶ τή τή βιοπραγία, τιμωριόταν αύστηρά, ἀκόμα καὶ μέ θάνατο (Ἑξ. 21, 15-17. Λευϊτ. 20, 9). εὖ σοι γένηται = γιά νά εύτυχήσεις. ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἀγαθῆς· ἐννοεῖ τή Χαναάν. οὐ μοιχεύσεις = δέ θά διαπράξεις μοιχεία (η πορνεία), συνάπτοντας παράνομες σχέσεις μέ ξένη γυναίκα. Ἡ μοιχεία θεωριόταν βαρύ παράπτωμα καὶ οι μοιχοί καταδικάζοντας σέ θάνατο (Δευτ. 22, 22. Λευϊτ. 18, 20, 10). οὐ κλέψεις· καὶ η κλοπή ύπαγόταν στά

βαριά ἀμαρτήματα, γι' αύτό καὶ οἱ κυρώσεις ἡταν αὐστηρές. Ὁ κλέφτης ύποχρεωνόταν ν' ἄποδώσει τὸ κλοπιμαῖο ἢ τὸ ἀντίτιμό του ἀπό τὸ διπλάσιο ὥς τὸ ἐφταπλάσιο. Ἀν ἀδυνατοῦσε νά τὸ καταβάλει σέ εἰδος, ἡταν ύποχρεωμένος νά ἐργασθεῖ στήν ύπηρεσία αὐτοῦ πού ἀδίκησε μέχρις ὅτου συμπληρωθεῖ ἡ ἀξία τῆς ἀποζημίωσεως (Ἑξ. 21, 37, 23, 3). οὐ φονεύσεις· ὁ φόνος πού γινόταν ἀπό πρόθεση θεωριόνταν τό πιό μεγάλο ἀμάρτημα, γι' αύτό ἡ ποινὴ ἡταν πάντα θάνατος, στήν ὁποία μάλιστα ἀπέδιδαν τήν ἰδιότητα τοῦ ἔξαγνισμοῦ τοῦ ἐγκλήματος πού εἶχε διαπραχθεῖ (Ἑξ. 21, 12-14. Λευτ. 24, 17. Δευτ. 21, 1-9). οὐ φευδομαρτυρήσεις = δέ θά καταθέσεις φεύτικη μαρτυρία ἐναντίον τοῦ πλησίον σου. Καὶ ἡ φευδομαρτυρία ἡταν παράπτωμα σοιβαρό. Ως ποινὴ ὄριζόταν

έκεινη πού οὐ πιβλήθηκε ἡ θά ἐπιβάλ-

λόταν στόν ἀδικούμενο (Δευτ. 19, 16-20). πλησίον· είναι ὁ ὁμοεθνής, ὁ ὁμόφιλος, ὁ ὁμόθρησκος, ἀλλά καὶ ὁ προσήλυτος, πού ἔμενε μόνιμα στήν Παλαιστίνη.

Βασικές ἀλήθειες.

Ο Δεκάλογος είναι ἑνα κείμενο θρησκευτικό καὶ ἡθικό. Είναι θρησκευτικό, γιατί μᾶς ἀποκαλύπτει θεμελιώδεις θρησκευτικές ἀλήθειες. Είναι ἡθικό, γιατί μᾶς παρουσιάζει μιά σειρά ἀπό βασικές ἡθικές ἀρχές. Εἳστι δέ θά ἡταν ὑπερβολικό, ἂν λέγαμε πώς στούς δεκάξι στίχους του ἔχομε συνοπτικά ὀλόκληρη θρησκεία, πού ἀποτέλεσε τήν ἀρχή τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τή βάση τοῦ Χριστιανισμοῦ. Βέβαια καὶ στή μιά καὶ στήν ἄλλη περίπτωση ἐγιναν πολλές συμπληρώσεις, ἀναθεωρήσεις καὶ ἐπεκτάσεις ἀπό τούς Προφήτες καὶ μάλιστα ἀπό τόν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό.

‘Ο ἄνθρωπος, ὅσον ἀφορᾶ στή θρησκεία, ξεκίνησε ἀπό τή μονοθεία. Ἀλλά, ὅταν τό ἀνθρώπινο γένος πληθύνθηκε, οἱ ἀπόγονοι τοῦ Ἀδάμ ἄρχισαν νά ξεχνοῦν τήν ἀρχική τους πίστη καί νά παρασύρονται στήν εἰδωλολατρία. Ὡστόσο ὑπῆρξαν ἔξαιρέσεις φωτεινῶν ἀνθρώπων, πού κράτησαν τήν πίστη στόν ἔνα Θεό. Ἀκριβώς τίς ἔξαιρέσεις αύτές, πού ἡταν ἀσήμαντη μειοψηφία, ἥρθε νά ἐνισχύει ἡ αὐτοαποκάλυψη τοῦ Θεοῦ μέ τό Δεκάλογο. Γι’ αὐτό καί τονίζεται ιδιαίτερα ὁ μονοθεϊσμός. ‘Ο Θεός είναι ἔνας. «Ἐγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου». Ὑπήρχε ὅμως περίπτωση αύτός ὁ ἔνας Θεός νά ἐκληφθεῖ ὡς ὁ πρώτος ἀνάμεσα σέ ἄλλους Θεούς, ὥστα συνέβαινε στήν εἰδωλολατρία μέ τό Δία, πού θεωροῦνταν πατέρας τῶν θεῶν καί τῶν ἀνθρώπων. «Οὐκ ἔσονται σοι θεοί ἔτεροι». Ὁχι, ὁ Θεός είναι ἔνας καί μοναδικός. Καὶ είναι ἀναρχος, πανάγαθος, πάνσοφος, παντοδύναμος, δημιουργός τοῦ σύμπαντος, προνοητής καί συντηρητής τοῦ κόσμου, μέτιδιαίτερη εὐαισθησία καί ἀγάπη στόν ἀνθρώπο. Ἐγώ είμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεός ζηλωτής... καί ποιῶν ἔλεος... τοῖς ἀγαπῶσι με καί τοῖς φυλάσσουσι τά προστάγματά μου».

Μιά κοινωνία ἀνθρώπων, γιά νά μπορέσει νά ἐπιζήσει, χρειάζεται πρώτα ἀπό ὅλα ὄρισμένες βασικές ἀρχές, πού θά ρυθμίζουν ἀρμονικά τίς σχέσεις τῶν μελῶν της. Βασικότατη δέ ἀρχή είναι ὁ σεβασμός. Στό Δεκάλογο ἡ ἀρχή αὐτή τοῦ σεβασμοῦ πρός τόν ἀνθρώπο ἀποτελεῖ τή διήκουσα ἔννοια. Σεβασμός πρός τά Θεῖα, σεβασμός καί πρός τά ἀνθρώπινα. «Τίμα τόν πατέρα σου καί τή μητέρα σου». Ἀρχίζει ἀπό τήν οἰκογένεια καί συνεχίζει στό κάθε ἄτομο, ἀδιάκριτα πού ζει. Οι ἐντολές πού ἀπαγορεύουν τή μοιχεία, τήν κλοπή, τό φόνο, τή φευδομαρτυρία, τήν ἐπιθυμία τῶν ξένων πραγμάτων, καθορίζουν τίς κοινωνικές σχέσεις μέτι βάση τόν ἀμοιβαίο σεβασμό. “Οταν ὁ ἀνθρώπος σέβεται τό συνάνθρωπό του, δέν κατέχεται ἀπό ἀρπακτικές διαθέσεις. Τόν ἄλλο τόν βλέπει ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὥστα ἄλλωστε είναι καί ὁ ἴδιος.

Στό Χριστιανισμό οἱ ἐντολές ὥχι μονάχα συμπλήρωθηκαν, ἀλλά καί ἐδραιώθηκαν ἐπάνω στόν ψυχικό κόσμο, δηλ. στήν ἀνεξικακία, τή συγχώρηση καί μάλιστα τήν ἀγάπη. «Ἡκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τόν πλησίον σου... Ἐγώ δέ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τούς ἔχθρούς ὑμῶν» (Ματθ. 5, 43-44). Καὶ είναι γνωστό πώς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησούς Χριστός ἐφάρμοσε τήν ἀγάπη αὐτή κατά γράμμα. Κατ’ αὐτόν τόν τρόπο ἡ ἀρχή τοῦ σεβασμοῦ βρήκε μόνιμο καί στέρεο θεμέλιο τήν ἀγάπη. “Οσοι τό ἔχουν καταλάβει αὐτό καί τό προσέχουν στήν προσωπική τους ζωή προσφέρουν στήν κοινωνία ἔργο θετικό καί θεάρεστο.

1. Ποιά σημασία ἔχει ὁ Δεκάλογος στή θρησκευτική, ἡθική καὶ κοινωνική ζωή τοῦ ἀνθρώπου;
2. Ποιά μεγάλη ἀλήθεια διακηρύσσει ἡ δέκατη ἐντολή;
3. Ποιές βασικές ἀρχές, χρήσιμες γιά τή ζωή, βγαίνουν ἀπό τή μελέτη τοῦ Δεκαλόγου;
4. Τί σημασία ἔχει τό χωρίο «ὁ νόμος διά Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διά Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ιω. 1, 17);

Μάθημα 37ο

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

(Γρηγορίου Νύσσης, Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου

J.P. Migne, Ε.Π. 44, σελ. 184-185, ἀποσπάσματα)

Ο Γρηγόριος Νύσσης ἔζησε τόν 4ο αἰώνα μ.Χ. καὶ ἀνήκει στούς φιλοσόφους πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. ἦταν νεώτερος ἀδελφός τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ εἶχε χειροτονηθεῖ ἀπό τόν ἴδιο ἐπίσκοπος Νύσσης, πού ἦταν μιά μικρή πόλη τῆς Καππαδοκίας. Διακρίθηκε γιά τή θεωρητική του κατάρτιση καὶ τή βαθιά θεολογική του σκέψη. Σπουδαία ἦταν καὶ ἡ συμβολή του στήν ἀσκητική θεολογία.
Διασώθηκαν πολλά ἔργα του. "Ενα ἀπό αὐτά είναι καὶ τό ἐρμηνευ-

τικό «Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου». Γράφτηκε μέ σκοπό νά συμ-
πληρώσει τίς όμιλες τοῦ Μ. Βασιλείου στήν Ἐξαήμερο καί ἐρμηνεύει
τή φράση τῆς Ἅγ. Γραφῆς «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέ-
ραν καί καθ' ὁμοίωσιν» (Γεν. 1 , 26). Στά δύο ἀποσπάσματα πού παρα-
θέτουμε τονίζει τή θεία καταγωγή τοῦ ἀνθρώπου καί τήν ξεχωριστή
θέση του μέσα στόν κόσμο τῆς Δημιουργίας.

Κείμενο

Θεός τῆς ἑαυτοῦ πᾶν ὅτι περ ἔστι κατ' ἔννοιαν λαβεῖν ἀγαθόν, ἐκεῖνο
ἔστι· μᾶλλον δὲ παντὸς ἀγαθοῦ τοῦ νοούμενου τε καὶ καταλαμβανομένου
ἐπέκεινα ὥν, οὐ δι' ἄλλο τι κτίζει τὴν
ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἢ διὰ τὸ ἀγαθὸς
εἶναι. Τοιοῦτος δὲ ὥν, καὶ διὰ τοῦτο
πρὸς τὴν δημιουργίαν τῆς ἀνθρωπί-
νης φύσεως ὄρμήσας, οὐκ ἂν ἡμι-
τελῇ τὴν ἀγαθότητος ἐνεδείξατο
δύναμιν, τὸ μέν τι δοὺς ἐκ τῶν προσ-
όντων αὐτῷ, τοῦ δὲ μὴ φθονήσας τῆς
μετουσίας· ἀλλὰ τὸ τέλειον τῆς ἀγα-
θότητος εἰδος ἐν τούτῳ ἔστιν, ἐκ τοῦ
καὶ παραγαγεῖν τὸν ἀνθρωπὸν ἐκ τοῦ
μὴ ὄντος εἰς γένεσιν, καὶ ἀνενδεῆ
τῶν ἀγαθῶν ἀπεργάσασθαι. Ἐπει δὲ
πολὺς τῶν καθ' ἔκαστον ἀγαθῶν ὁ
κατάλογος, οὐ μὲν οὖν ἔστιν ἀριθμῷ
ραδίως τοῦτον διαλαβεῖν, διὰ τοῦτο
περιληπτική τῆς φωνῆς ἀπαντα συλλα-
βῶν ὁ λόγος ἐσήμανεν, ἐν τῷ εἰπεῖν,
κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενήσθαι τὸν
ἀνθρωπὸν. "Ισον γάρ ἔστι τοῦτο τῷ
εἰπεῖν, ὅτι παντὸς ἀγαθοῦ μέτοχον
τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐποίησεν. Εἰ
γάρ πλήρωμα μὲν ἀγαθῶν τὸ Θεῖον,
ἐκείνου δὲ τοῦτο εἰκὼν ἄρ' ἐν τῷ
πλήρες εἶναι παντὸς ἀγαθοῦ, πρὸς
τὸ ἀρχέτυπον ἡ εἰκὼν ἔχει τὴν
όμοιότητα. Οὐκοῦν ἔστιν ἐν ἡμῖν

‘Ο ἄγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης. (Τοι-
χογραφία τοῦ Φώτη Κόντογλου.
“Ἄγιος Νικόλαος Ἀχαρνῶν-Αθήνα).

παντὸς μὲν καλοῦ ἰδέα, πᾶσα δὲ ἀρετὴ καὶ σοφία, καὶ πᾶν ὅτι πέρ ἐστι πρὸς τὸ κρεῖττον νοούμενον. Ἐν δὲ τῶν πάντων καὶ τὸ ἐλεύθερον ἀνάγκης εἰναι καὶ μὴ ὑπεζεῦχθαι τινὶ φυσικῇ δυναστείᾳ· ἀλλ’ αὐτεξούσιον πρὸς τὸ δοκοῦν ἔχειν τὴν γνώμην. Ἀδέσποτον γάρ τι χρῆμα ἡ ἀρετὴ καὶ ἐκούσιον, τὸ δὲ κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετὴ εἰναι οὐ δύναται...

“Οσπερ τοίνυν ὁ τίς ἄνθρωπος τῷ κατά τό σῶμα ποσῷ περιείργεται, καὶ μέτρον αὐτῷ τῆς ὑποστάσεως ἡ πηλικότης ἐστίν, ἡ συναπαρτιζομένη τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ σώματος· οὕτως οἶμαι καθάπερ ἐν ἐνὶ σώματι ὅλον τὸ τῆς ἄνθρωπότητος πλήρωμα τῇ προγνωστικῇ δυνάμει παρὰ τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων περισχεθῆναι, καὶ τοῦτο διδάσκειν τὸν λόγον τὸν εἰπόντα, ὅτι καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ κατ’ εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Οὐ γάρ ἐν μέρει τῆς φύσεως ἡ εἰκών, οὐδὲ ἐν τινὶ τῶν καθ’ αὐτὸν θεωρουμένων ἡ χάρις· ἀλλ’ ἐφ’ ἀπαν τὸ γένος ἐπίσης ἡ τοιαύτη διήκει δύναμις. Σημεῖον δέ, ὅτι πᾶσιν ὠσαύτως ὁ νοῦς ἐγκαθίδρυται πάντες τοῦ διανοεῖσθαι καὶ προβουλεύειν τὴν δύναμιν ἔχουσι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, δι’ ὃν ἡ θεία φύσις ἐν τῷ κατ’ αὐτὴν γεγονότι ἀπεικονίζεται. Ὄμοιώς ἔχει ὁ τε τῇ πρώτῃ τοῦ κόσμου κατασκευῇ συνανδεχθεὶς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κατὰ τὴν τοῦ παντὸς συντέλειαν γενησόμενος, ἐπίσης ἐφ’ ἑαυτῶν φέρουσι τὴν θείαν εἰκόνα.

Ἐλεύθερη ἀπόδοση

‘Ο Θεός στή θεία του φύση είναι ὅ, τι ἀγαθό μπορεῖ κανείς νά συλλάβει μέ το μυαλό του. Ἐπειδή δέ ὁ Θεός είναι πέρα ἀπό κάθε ἀγαθό πού μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νά ἐννοήσει καὶ νά καταλάβει, γι’ αὐτό δέν δημιουργεῖ τὴν ἀνθρώπινην ζωή γιά ἄλλο λόγο, παρά μόνο ἀπό ἀγαθότητα. Ἐπειδή δηλαδή ὁ Θεός είναι ἀγαθός, γι’ αὐτό προχώρησε στή δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου· ἔδειξε δέ ὁ Θεός ὅλη του τὴν ἀγαθότητα ἀφ’ ἐνός μέν γιατί μετέδωσε στὸν ἄνθρωπο ἀπό τὰ προσόντα του, ἀφ’ ἐτέρου δέ γιατί δέ δυσαρεστήθηκε γι’ αὐτή τῇ μετάδοση. Ἡ τελειότητα ὅμως τῆς θείας ἀγαθότητας φάνηκε στό γεγονός ὅτι δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο ἀπό τὸ μηδέν καὶ τὸν ἐκαμε τόσο τέλειο, ώστε νά μή τοῦ λείπει κανένα πνευματικό ἀγαθό. Ἐπειδή ὅμως είναι πολλά τὰ πνευματικά προσόντα, μέ τά ὅποια ὁ Θεός προίκισε τὸν ἄνθρωπο καὶ είναι δύσκολο νά τὰ ἀπαριθμήσει κανείς, γι’ αὐτό ἡ Ἀγία Γραφή τὰ περιέλαβε ὅλα περιληπτικά στή φράση «Ο ἄνθρωπος ἔγινε κατά τὴν πνευματική εἰκόνα τοῦ Θεοῦ». Ο λόγος αὐτός σημαίνει, ὅτι ὁ Θεός ἐκαμε τὸν ἄνθρωπο συμμέτοχο σέ κάθε ἀγαθό. Εάν λοιπόν ὁ Θεός

είναι τό πλήρωμα τῆς ἀγαθότητας καὶ ὁ ἄνθρωπος ἡ εἰκόνα του, σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος μέ το νά ἔχει ὅλα τά ἀγαθά, ώς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ μοιάζει μέ τό πρωτότυπο, δηλ. τό Θεό. Ὑπάρχει λοιπόν μέσα μας ἡ ιδέα του καλοῦ, κάθε ἀρετή καὶ σοφία καὶ ὅ, τι είναι δυνατό νά σκεφθεῖ ὁ ἄνθρωπος πρός τό ἀνώτερο. Ἔνα δέ ἀπό ὅλα είναι καὶ τό προσόν νά είναι ὁ ἄνθρωπος ἐλεύθερος ἀπό κάθε ἀνάγκη καὶ νά μήν ὑποτάσσεται σέ καμιά φυσική ἔξουσία, ἀλλά νά ἔχει ἐλεύθερη τή γνώμη του, ὥπως νομίζει. Γιατί ἡ ἀρετή είναι πράγμα ἐλεύθερο ἀπό κάθε δεσποτεία· ἔκεινο δέ πού γίνεται μέ καταναγκασμό καὶ βίᾳ δέν μπορεῖ νά είναι ἀρετή...

“Οπως λοιπόν ὁ κάθε ἄνθρωπος περικλείεται ἀπό τό μέγεθος τοῦ σώματος καὶ μέτρο τῆς σωματικῆς του ὑποστάσεως είναι τό σωματικό μέγεθος, πού καθορίζεται ἀπό τό ἐξωτερικό περίγραμμα του σώματος, ἔτσι νομίζω ὅτι ἔχουν περικλεισθεῖ μέσα στό σώμα, μέ τήν προγνωστική δύναμη του Θεοῦ, ὅλες οι πνευματικές καὶ ἡθικές δυνάμεις του ἄνθρωπου. Καὶ αὐτό νομίζω ὅτι ἐννοεῖ ἡ φράση τῆς Παλ. Διαθήκης «Ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον» καὶ «κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν». Γιατί ἡ εἰκόνα του Θεοῦ δέν ὑπάρχει μόνο σ' ἔνα σημεῖο τῆς ἄνθρωπινης φύσεως, οὔτε δόθηκε ἡ δωρεά αὐτή σ' ὅρισμένους ἄνθρωπους, ἀλλά σέ ὅλο γενικά τό ἄνθρωπινο γένος ὑπάρχει αὐτή ἡ πνευματική δύναμη. Ἀπόδειξη δέ είναι τό γεγονός ὅτι σέ ὅλους τούς ἄνθρωπους ἔχει φυτευθεῖ ὁ νοῦς. “Ολοι ἔχουν τή δύναμη νά σκέπτονται καὶ νά θέλουν καὶ γενικά ὅλα τά ἀλλα χαρίσματα μέ τά ὅποια ἡ θεία φύση ἀπεικονίζεται στόν ἄνθρωπο πού ἔχει δημιουργηθεῖ σύμφωνα μέ αὐτή. Κατά τόν ἵδιο τρόπο καὶ ὁ ἄνθρωπος πού θά γεννηθεῖ κατά τή συντέλεια του κόσμου θά φέρει μέσα του τήν εἰκόνα του Θεοῦ, ὥπως καὶ ὁ ἄνθρωπος πού πλάστηκε κατά τή δημιουργία του κόσμου.

‘Η ὑποτίμηση τοῦ ἄνθρωπου στήν ἐποχή μας

“Ερχονται συχνά στιγμές πού ὁ ἄνθρωπος μέ τή θεία καταγωγή καὶ τόν ὑψηλό προορισμό του ἀμαυρώνει μέσα του τή λαμπρότητα τῆς εἰκόνας του Θεοῦ. Τά χαρίσματα, μέ τά ὅποια προικίστηκε ἀπό τό Δημιουργό του, τά χρησιμοποιεῖ γιά τήν ὑποδούλωσή του στίς δυνάμεις του σκότους καὶ τής ἀμαρτίας. “Ἔτσι ξεπέφτει ἀπό τόν προορισμό του καὶ ὁ ἵδιος παραδίνει τόν ἔαυτό του στήν καταστροφή.

Στήν ἐποχή μας τά ποικίλα γεγονότα καὶ προβλήματα ἔχουν ἐκμηδενίσει τήν προσωπικότητα του ἄνθρωπου καὶ τόν κρατοῦν σέ μιά μόνιμη ἀγωνία γιά τό μέλλον. Ὁ φόβος ἀπό τήν ἀπειλή ἐνός πυρηνικού πολέμου, ἡ αὐξηση τής ραδιενέργειας, ἡ ἀναρχία, ἡ καταπάτηση τῶν

άνθρωπίνων δικαιωμάτων, ή ἐκλυση τῶν ἡθῶν, ή πλύση ἐγκεφάλου μέτην προπαγάνδα, ἀπειλοῦν νά ἔξαφανίσουν τίς ἀνθρώπινες ἀξίες καί τό νόημα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ μεγάλος ἀνθρωπιστής τοῦ αἰώνα μας Ἀλβέρτος Σβάϊτσερ γράφει: «Ἡ κοινωνία σήμερα ἐπαψε ν' ἀναγνωρίζει σέ όλους τούς ἀνθρώπους καθ' ἑαυτούς ἀνθρώπινη ἀξία καί ἀξιοπρέπεια. Ἀντίθετα μάλιστα ἔνα τμῆμα τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει καταντήσει στά βλέμματα καί στήν ἐκτίμηση τῶν ἄλλων ἀπλῶν καί μόνον ἀνθρώπινο ύλικό καί ἀνθρώπινο πράγμα». Μέσα στό θόρυβο τῶν μηχανῶν ὁ ἀνθρωπος ἔχασε τήν ψυχή καί εὐθυγράμμισε τή ζωή του^{μέ} τίς ἐκδηλώσεις τῆς μάζας. "Ετσι πέρασε στό ἀνώνυμο πλῆθος, ἔγινε ἔνας ἀριθμός, κάποιο νούμερο.

Ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καί τοῦ ἑαυτοῦ του

Σ' αὐτή τῇ γενικῇ σύγχυση τῶν ἰδεῶν καί σκοπῶν πού ὑπάρχει στήν κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας, σ' αὐτό τό γενικό ξεπεσμό τοῦ ἀνθρώπου, είναι ἀνάγκη νά ὁρθώσουν τό πνευματικό τους ἀνάστημα ἐκεῖνοι πού πιστεύουν στίς ἀξίες τοῦ πνεύματος καί στό θεῖο προορισμό τοῦ ἀνθρώπου. Αύτοί πού ἀποτελοῦν τήν πνευματική ἡγεσία τοῦ λαοῦ, ἔχουν ὑποχρέωση ιερή νά μή παρασυρθοῦν ἀπό τό ρεῦμα, ἀλλά νά σταθοῦν ὥρθοι καί ἐδραῖοι στίς ἐπάλξεις τοῦ χρέους. Ἀλλά καί κάθε ἄνδρας καί γυναίκα ἔχει μία εὐθύνη. Ἰδιαίτερα οσοι πιστεύουν στό Σταυρωμένο Θεό τῆς Ἀγάπης ἔχουν μεγάλη εὐθύνη. Καλοῦνται νά δώσουν τή γνήσια καί ζωντανή μαρτυρία τῆς πίστεως καί νά δείξουν τήν ἀγάπη, τήν ἐλπίδα, τήν ἀξιοπρέπεια, τήν εἰλικρίνεια, τήν τιμιότητα. "Έχουν εὐθύνη ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ καί τῆς κοινωνίας. Δέν πρέπει νά συμβιβάζονται μέ τούς πολλούς, ἀλλά νά γίνονται ὁδηγοί τῶν πολλῶν. Πρέπει κάποτε νά μάθουν οἱ ἀνθρωποι, ὅτι μαζί μέ τά δικαιώματα ὑπάρχουν καί καθήκοντα. Στή σημερινή κοσμογονική ἐποχή πού ζούμε, ἡ κοινωνία ἔχει ἀνάγκη ἀπό σωστούς ἀνθρώπους. Ἀπό ἀνθρώπους πού θά νοιώθουν τό χρέος τους καί θά ἀξιοποιήσουν τά προσόντα μέ τά ὅποια ὁ Δημιουργός προίκισε τόν κάθε ἀνθρωπο.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά πνευματικά χαρίσματα ἔδωσε ὁ Θεός στόν ἀνθρωπο, ὅταν τόν δημιούργησε κατ' εἰκόνα του;

2. Ποιά είναι ή εύθύνη τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ἀπέναντι τῆς κοινωνίας;
3. «Τό κατηναγκασμένον καὶ βεβιασμένον ἀρετή είναι οὐ δύναται», λέει ὁ ἄγιος Γρηγόριος Νύσσης. Γιατί;

Μάθημα 38ο

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Ψαλμός 103)

Ο 103 Ψαλμός είναι ἔνα ἀπό τά καλύτερα ποιήματα τοῦ Δαβίδ. Έχει χαρακτηρισθεῖ ἀριστούργημα τῆς λυρικῆς βιβλικῆς ποίησεως. Τό περιεχόμενό του ἀποτελεῖ ὑμνο καὶ δοξολογία στήν πανοσφία καὶ παντοδύναμία τοῦ θείου Δημιουργοῦ, γιά ὅσα θαυμάσια ὑπάρχουν στὸν κόσμο καὶ ιδιαίτερα στὴ γῆ. Είναι γνωστός μὲ τὸ ὄνομα «προοιμιακός», γιατί ἔχει συμπεριληφθεῖ στήν ἀρχή τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ.

Ο ψαλμός χωρίζεται σέ πέντε μέρη. Στό πρῶτο, στίχ. 1-4, πού είναι καὶ σάν πρόλογος, ὁ ψαλμωδός ὑμνολογεῖ καὶ δοξολογεῖ γενικά τὸ θεῖο Δημιουργό. Στό δεύτερο, στίχ. 5-18, ἔξυμνει τά ἔργα τῆς τρίτης δημιουργικῆς ἡμέρας καὶ ιδιαίτερα τήν εὐεργετική ἐπίδραση τοῦ νεροῦ στὴ γῆ. Στό τρίτο μέρος, στίχ. 19-23, ἀναφέρεται στούς δύο φωστήρες, στό «φωστῆρα τὸν ἐλάσσω» καὶ στό «φωστῆρα τὸν μέγα», δηλ. στή σελήνη καὶ στὸν ἥλιο. Στό τέταρτο, στίχ. 24-30, κάνει λόγο γιά τὸν κόσμο τῆς θάλασσας. Καὶ στό πέμπτο μέρος, στίχ. 31-35, πού ἔχει καὶ θέση ἐπιλόγου, ἐπανέρχεται καὶ κλείνει μὲ τή δοξολογία τοῦ παντοδύναμου Θεοῦ.

Κείμενο

- 1 Εύλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον. Κύριε ὁ Θεός μου, ἐμεγαλύνθης σφόδρα! Ἐξομολόγησιν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐνεδύσω
- 2 ἀναβαλλόμενος φῶς ὡς ἴματιον, ἐκτείνων τὸν οὐρανὸν ὥσει δέρ-
ριν·
- 3 ὁ στεγάζων ἐν ὑδασι τά ὑπερῷα αὐτοῦ, ὁ τιθείς νέφη τὴν ἐπίβασιν
αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων·
- 4 ὁ ποιῶν τοὺς ἄγγελους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τούς λειτουργούς αὐ-
τοῦ πυρός φλόγα.
- 5 ὁ θεμελιῶντὴν γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς οὐ κλιθήσεται εἰς τὸν
αιῶνα τοῦ αἰῶνος.
- 6 Ἀβυσσος ὡς ἴματιον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ, ἐπὶ τῶν ὄρέων στήσο-
νται ὑδατα·
- 7 ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου φεύξονται, ἀπὸ φωνῆς βροντῆς σου δειλι-
άσουσιν.
- 8 Ἀνεβαίνουσιν ὅρη καὶ καταβαίνουσι πεδία εἰς τὸν τόπον, ὃν ἔθε-
μελίωσας αὐτά·
- 9 Ὁριον ἔθου, ὁ οὐ παρελεύσονται οὐδὲ ἐπιστρέψουσι καλύψαι τὴν
γῆν.
- 10 Ὁ ἔξαποστέλλων πηγὰς ἐν φάραγξιν, ἀνὰ μέσον τῶν ὄρέων διελεύ-
σονται ὑδατα·
- 11 ποτιοῦσι πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, προσδέξονται ὄναγροι εἰς δί-
ψαν αὐτῶν·
- 12 ἐπὶ αὐτὰ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσει, ἐκ μέσου τῶν πε-
τρῶν δώσουσι φωνὴν.
- 13 Ποτίζων δόρη ἐκ τῶν ὑπερῷων αὐτοῦ, ἀπὸ καρποῦ τῶν ἔργων σου
χορτασθήσεται ἡ γῆ.
- 14 Ἐξανατέλλων χόρτον τοῖς κτήνεσι καὶ χλόην τῇ δουλείᾳ τῶν ἀνθρώ-
πων τοῦ ἔξαγαγεῖν ἄρτον ἐκ τῆς γῆς·
- 15 καὶ οἰνος εὐφραίνει καρδίαν ἀνθρώπου τοῦ ἰλαρύναι πρόσωπον ἐν
ἐλαίῳ καὶ ἄρτος καρδίαν ἀνθρώπου στηρίζει.
- 16 Χορτασθήσονται τὰ ξύλα τοῦ πεδίου, αἱ κέδροι τοῦ Λιβάνου, ἃς
ἐφύτευσας.
- 17 Ἐκεῖ στρουθία ἐννοσσεύσουσι, τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἥγεῖται αὐ-
τῶν.
- 18 Ὁρη τὰ ὑψηλὰ ταῖς ἐλάφοις, πέτρα καταφυγὴ τοῖς λαγωοῖς.
- 19 Ἐποίησε σελήνην εἰς καιρούς, ὁ ἥλιος ἐγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ.

- 20 Ἐθου σκότος, καὶ ἐγένετο νύξ· ἐν αὐτῇ διελεύσονται πάντα τὰ θηρία τοῦ δρυμοῦ.
- 21 Σκύμνοι ὡρισμένοι τοῦ ἀρπάσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ τῷ Θεῷ βρῶσιν αὐτοῖς.
- 22 Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος, καὶ συνήχθησαν καὶ εἰς τὰς μάνδρας αὐτῶν κοιτασθήσονται.
- 23 Ἐξελεύσεται ἀνθρωπος ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἔργασιαν αὐτοῦ ἔως ἐσπέρας.
- 24 Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας, ἐπλήρωθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου.
- 25 Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετά, ὡν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῶα μικρά μετὰ μεγάλων·
- 26 Ἐκεῖ πλοῖα διαπορεύονται, δράκων ούτος, ὃν ἐπλασας ἐμπαίζειν αὐτῇ.
- 27 Πάντα πρὸς σὲ προσδοκῶσι δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς εἰς εὔκαιρον.
- 28 Δόντος σου αὐτοῖς συλλέξουσι, ἀνοιξαντός σου τὴν χεῖρα, τὰ σύμπαντα πλησθήσονται χρηστότητος.
- 29 Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον ταραχθήσονται ἀντανελεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι.
- 30 Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.
- 31 Ἡταν ἡ δόξα Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα, εὐφρανθήσεται Κύριος ἐπὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ·
- 32 ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν, ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρέων καὶ καπνίζονται.
- 33 Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, ψαλῶ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω.
- 34 Ἡδυνθείη αὐτῷ ἡ διαλογή μου, ἐγὼ δὲ εὐφρανθήσομαι ἐπὶ τῷ Κυρίῳ.
- 35 Ἐκλίποιεν ἀμαρτωλοὶ ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀνομοι, ὡστε μὴ ὑπάρχειν αὐτούς. Εὐλόγει, ἡ ψυχὴ μου, τὸν Κύριον.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις.

Στίχ. 1-4: Εὐλόγει = δόξαζε. ἐξόμολόγησις = δόξα. ἀναβαλλόμενος· τοῦ ἀναβάλλομαι = ρίχνω τό πανωφόρι πάνω μου ἢ πίσω μου. ἐξομολόγησιν... ἴματιον· παραστατική καὶ ὡραία εἰκόνα, πού παρουσιάζει τό Θεό νά περιβάλλεται τή δόξα καὶ τή λαμπρότητα σάν ἴματιο. ὠσεί

δέρριν = σάν δερμάτινη σκηνή. ὑπερῶ = τά ἀνώτερα μέρη τοῦ οτε-
ρεώματος τοῦ οὐρανοῦ. ὁ τιθείς νέφη τὴν ἐπίβασιν αὐτοῦ = πού ἔκανε
τά σύννεφα ἄρμα, πάνω στό όποιο ἀνέβηκε. ὁ περιπατῶν ἐπὶ πετερύγων
ἀνέμων = πού περπατάει μέ τά φτερά τῶν ἀνέμων. Ἐδῶ ὁ ποιητής, μέ
το νά φαντάζεται τό Θεό ὅτι κατοικεῖ σέ οὐράνια ἀνάκτορα καί ὅτι φέ-
ρεται ἀπό τά σύννεφα καί τούς ἀνέμους, θέλει νά τονίσει τό μεγαλείο
τοῦ Δημιουργοῦ.

Στίχ. 5-18: ἀσφάλεια = βάση. κλίνομαι = κάμπτομαι, μετακινοῦμαι δεξιά ἡ ἀριστερά, ταλαντεύομαι. περιβόλαιον = περιβολή, στολή, ἐνδυμασία. ἄβυσσος ὡς ἴματιον τό περιβόλαιον αὐτοῦ· ἡ εἰκόνα είναι παρέμνη ἀπό τό χωρίο τῆς Γενέσεως 1, 2, σύμφωνα μέ τό ὅποιο κάποτε τά νερά σκέπαζαν ὀλόκληρη τήν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. ἀναβαίνουσιν ὥρη καὶ καταβαίνουσι πεδία = καθώς φεύγουν τά νερά, ἀναδύονται τά βουνά καὶ ξεσκεπάζονται οἱ πεδιάδες. ὄριον ἔθου = ἔβαλες σύνορο ἀνάμεσα στή θάλασσα καὶ τήν Εηρά. Τό ὄριο δεῖχνει τή σοφία, τή δύναμη καὶ τήν κυριαρχία τοῦ Θεοῦ στή φύση. ποτιοῦσι = θά ποτίσουν. προσδέξονται ὄναγροι εἰς δίψαν αὐτῶν = θά πιοῦν μ' εύχαριστηση τά ἀγριογάιδουρα, γιά νά οβήσουν τή δίψα τους. ἐκ μέσου τῶν πετρῶν δώσουσι φωνήν = ἀπό τίς τριγύρω πέτρες θ' ἀνάδωσουν τό χαρωπό κελάδημά τους σάν ύμνο στόν Προνοητή Θεό. ἀπό καρποῦ τῶν ἔργων σου = ἀπό τή βροχή πού είναι καρπός τῶν ἔργων σου. Τά ἔργα ἐδῶ ἀντιστοιχοῦν μέ τούς φυσικούς νόμους. ὁ ἔξανατέλλων = αὐτός πού κάνει νά φυτρώσει ἀπό τή γη. τή δουλεία = γιά τήν ἔξυπηρέτηση. τοῦ ἔξαγαγεῖν = ώστε νά βγάλει. τοῦ ἰλαρύναι πρόσωπον ἐν ἐλαῖψ = ώστε νά κάνει μέ τό λάδι χαρούμενο τό πρόσωπό του. Τό φωμί, τό κρασί καὶ τό λάδι είναι τρεῖς βασικές τροφές τοῦ ἀνθρώπου, θεόσδοτα πραγματικά δώρα. ξύλα = δέντρα. ἐκεῖ στρουθία ἐννοοσεύσουσι = ἐκεῖ, στά κλαδιά τῶν δέντρων, μικρά σπουργίτια στήνουν τίς φωλιές τους. ἐρωδιός = είδος πελαργοῦ, πού είναι γνωστό ὡς φαροφάγος ἡ τοικινάς. Οι Ἰσραηλίτες τόν συγκατέλεγαν στά ἀκάθαρτα ζῶα (Λευιτ. 11, 19. Δευτ. 14, 18). τοῦ ἐρωδιοῦ ἡ κατοικία ἡγεῖται αὐτῶν = τοῦ φαροφάγου ἡ φωλιά προεξέχει κτισμένη στά ψηλότερα. ὥρη τά ψηλά ταῖς ἐλάφοις = ὄρισε τά ψηλά βουνά ὡς τόπο διαμονῆς τῶν ἐλαφιών. πέτρα = βράχος.

Στιχ. 19-23: καιρός = χρόνος, έποχή, γιορτή. ὁ ἥλιος ἔγνω τὴν δύσιν αὐτοῦ προσωποίηση τοῦ ἥλιου. δρυμός = δάσος. σκύμνοι = λιονταράκια. Καὶ αὐτά ἀκόμα βρίσκονται κάτω ἀπό τὴν Πρόνοια τοῦ Θεοῦ. μάνδρα = σπηλιά. κοιτασθήσονται: παθητ. μέλ. τοῦ κοιτάζομαι = κατακλίνομαι, κοιμάμαι. ἐργον = γεωργία.

ΣΤΙΧ. 24-30: ἐρπετά· ὅλα τά θαλάσσια ὄντα. δρακῶν προκείται για

θαλάσσιο κήτος, γνωστό μέ τό σημείο «Λευκάθαν», πού εμοιαζε μέ φάλαινα (Ιώβ 3, 8. 40, 25. Ψαλμ. 73, 14). εἰς εὔκαιρον = στήν κατάλληλη στιγμή, πάντα πρός σέ προσδοκῶσι = ὅλα ἀπό σένα, Θεέ μου, περιμένουν. δόντος σου αύτοῖς συλλέξουσι = ὅταν σύ τούς δώσεις τροφή, θά τρέξουν νά τή μαζέψουν. ἀντανελεῖς = θά τούς ἀφαιρέσεις, πνεῦμα = ζωτική πνοή. πρόσωπον = ὄψη.

Στίχ. 31-35: ήτω· ἀντί τοῦ ἐστω ἡ εἰη = ἃς είναι. ὁ ἀπτόμενος τῶν ὄρέων καὶ καπνίζονται = αὐτός πού ἔγγιζει τά βουνά καὶ ἀμέσως αὐτά καπνίζουν ἀπό τίς ἐκρήξεις τῶν ἡφαιστείων. ἡδυνθείται αὐτῷ ἡ διαλογή μου = είθε ν' ἀρέσει σ' αὐτόν το ποίημά μου. ἔγώ δέ εὐφρανθήσομαι ἐπί τῷ Κυρίῳ = καὶ ἔγώ θά εὐχαριστοῦμαι ιδιαίτερα, καθώς θά διεξολογῶ τόν Κύριο καὶ θά ἐπικοινωνῶ μαζί του.

"Υμνος καὶ Δοξολογία στό Δημιουργό.

Ρίχνοντας ὁ ποιητής ἕνα βλέμμα στόν κόσμο, συλλαμβάνει τό ἀπέραντο μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφήνει νά ξεχειλίσει ἀπό τήν καρδιά του ἡ δοξολογία: «Εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τόν Κύριον». Τό μέγεθος τοῦ κόσμου μεγαλύνει ἀκόμα περισσότερο τό Δημιουργό. Δέν ύπάρχουν λέξεις νά ἐκφράσει ἑκεῖνο πού θέλει νά πεῖ. Πολλά χρόνια ἀργότερα ὁ Μ. Βασίλειος θά γράψει: «Ἴστησί μου τόν λόγον τό θαῦμα» (P.G. 29, 5).

"Υστερα ὁ ἱερός Φαλμωδός αἰνεῖ καὶ δοξολογεῖ τή φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιά τόν κόσμο. Γιά ὅλα φρόντισε ὁ Πάνσοφος Θεός μέ τήν τέλεια διάταξη καὶ τή σοφή σκοπιμότητα τῶν ὄντων. «Ἄγαπᾶς γὰρ τά ὄντα πάντα καὶ οὐδὲν βδελύσσῃ, ὥν ἐποίησας», λέει ἡ Σοφία Σολομῶντος (11, 24).

Ο ούρανός μέ τά ἀναρίθμητα ἄστρα, ἡ γῆ μέ τά ὄργανικά καὶ ἀνόργανα ὄντα, τά πάντα, σάν ἔξαίσιο πανόραμα, γεμίζουν τήν καρδιά τοῦ ποιητή μέ ἀπέραντο θαυμασμό, πού πλημμυρίζει ὀλόκληρο τό είναι του καὶ ξεχύνεται σάν ἕνα ἀπό τά μουσικότερα καὶ ὠραιότερα ἐπιφωνήματα: «Ως ἐμεγαλύνθη τά ἔργα Σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας»:

Η σκέψη τοῦ ἀνθρώπου ὅμως δέν ἀντέχει νά μένει πολύ στά δυσθεώρητα πνευματικά ὑψη. Γι' αὐτό καὶ ὁ Φαλμωδός ἀφήνει τό θαυμασμό του νά χαμηλώσει στήν ἀπεραντοσύνη τής θάλασσας καὶ νά χαρεῖ τή ζωή της στά χέρια τοῦ Θεοῦ. Αὐτό ἀκριβώς τόν κάνει ν' ἀναλογισθεῖ τή συντήρηση τοῦ ἐμβιου κόσμου ἀπό τόν Προνοητή Δημιουργό. Δικαιολογημένα ὁ Χρυσόστομος θά ρωτάει: «Πῶς ἀν διέμεινεν ἐπί τοσοῦτον ἀδιάπτωτον (= ἀδιάκοπο) χρόνον χωρίς προνοίας τινός;» (P. G. 49, 114).

Τελειώνοντας ό Δαβίδ κάνει τήν ἔξης εύχή: «Εἴθε ὅλα τά ὄντα νά δοξάζουν τόν "Ψυστὸν ἀκατάπαυστον". Αὐτή τήν εύχή μάλιστα τή βλέπει ὡς ὑποχρέωση στόν ἐαυτό του. Γι' αὐτό και προσθέτει μέ πάθος: «Ἄσω τῷ Κυρίῳ ἐν τῇ ζωῇ μου, Φαλὼ τῷ Θεῷ μου ἔως ὑπάρχω». Καὶ κλείνει τόν ὠραῖον ψαλμόν μέ τήν ἴδια φράση πού ἀρχισε: «Εὔλογει, ἡ ψυχή μου, τόν Κύριον».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά είναι ἡ κεντρική ιδέα του ψαλμοῦ;
2. Ποιές φράσεις σοῦ φαίνονται πιό χτυπητές και χαρακτηριστικές μέσα σ' ὅλοκληρο τόν ψαλμό;
3. Σέ ποιούς στίχους τοῦ ψαλμοῦ βρίσκεις ἀντίστοιχα νοήματα πρός τά κύρια σημεῖα τῆς κοσμογονίας τῆς Γενέσεως (1, 1-27);
4. Ποιά διδάγματα μπορεῖ νά πάρει κανένας ἀπό τό τελευταῖο μέρος τοῦ ψαλμοῦ (στίχ. 31-35);
5. Οι σύγχρονες οἰκολογικές τάσεις γιά τήν προστασία τοῦ περιβάλλοντος μποροῦν νά θεμελιωθοῦν στόν 103 ψαλμό;

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ – ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ

(Σοφία Σειράχ 32, 1-6 καὶ 44, 1-15)

Τό βιβλίο τῆς Π. Διαθήκης, «Σοφία Σειράχ» τό ἔγραψε τό 180 π.Χ. ὁ λόγιος συγγραφέας Ἰησοῦς «υἱός Σειράχ» πού ἐγκαταστάθηκε τά τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του στήν Ἱερουσαλήμ. Σκοπός του εἶναι νά προφυλάξει τούς Ἰουδαίους ἀπό τήν ἐπιδραση τῆς εἰδωλολατρίας καί νά τούς βοηθήσει στήν ἐφαρμογή τῆς διδασκαλίας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Εἶναι ἔνας πρακτικός ὄδηγός γιά ἐξάσκηση στήν ἀρετή. Ἀπευθύνεται σ' ὅλες τίς ἡλικίες καθώς καί στούς ἀρχηγούς τῶν Ἰουδαίων τῆς πόλεως ἐκείνης.

Κείμενο

ΠΕΡΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ. Ἡγούμενόν σε κατέστησαν, μή ἐπαίνου γίνου ἐν αὐτοῖς ὡς εἰς ἐξ αὐτῶν, φρόντισον αὐτῶν καί οὕτω κάθισον. καί πᾶσαν τήν χρείαν σου ποιήσας ἀνάπεσε, ἵνα εὐφρανθῆς δι' αὐτούς καί εὔκοσμίας χάριν λάθης στέφανον. λάλησον, πρεσβύτερε, πρέπει γάρ σοι, ἐν ἀκριβεῖ ἐπιστήμῃ καί μή ἐμποδίσῃς μουσικά. δηπού ἀκρόαμα, μή ἐκχέης λαλιάν καί ἀκαίρως μή σοφίζου. σφραγίς ἀνθρακος ἐπί κόσμῳ χρυσῷ, σύγκριμα μουσικῶν ἐν συμποσίῳ οἴνου. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ σφραγίς σμαράγδου, μέλος μουσικόν ἐφ' ἡδεῖ οἴνῳ.

(Σοφία Σειράχ 32, 1-6)

Σχόλια

ἡγούμενον: ἀρχηγόν. κατέστησαν: ὅρισαν, ἐτοποθέτησαν ἢ καί μέ ψῆφο σέ διάλεξαν. μή ἐπαίρου: μήν περηφανεύεσαι, μή φέρεσαι ἐγωϊστικά, γίνου ἐν αὐτοῖς: νά συναναστραφῆς μαζί τους ὡς εἰς: σάν ἔνας ἀπό αὐτούς. "Ομοιος μέ αὐτούς. καί οὕτω: ἔχει χρονική σημασία, καί μετά κάθισε, ἀφοῦ φροντίσεις γιά ὅλους. ἀνάπεσε: κατακλίσου. κάθισε κοντά τους, φάγε μαζί τους, δι' αὐτούς: ἐπειδή αὐτοί θά χαροῦν. εὔκοσμίας: καλή τακτοποίηση τῆς συγκεντρώσεως ἢ τοῦ συμποσίου. ἐν

ἀκριβεῖ ἐπιστήμη: μέ σωστή σκέψη, μέ σύνεση. μή ἐμποδίσης μουσικά: χωρίς νά δυσκολέψεις τή μουσική. (Πρόκειται γιά συμπόσιο - σύναξη, πού ἔχει σκοπό τή χαρά ἀλλά καί τήν πνευματική ἀνάταση). ἀκρόαμα: μουσικό κομμάτι. ἀκάιρως μή σοφίζου: μή μιλᾶς γιά πνευματικά τήσιν· μή πού ἀκούγεται μουσική, σέ στιγμή πού δέν πρέπει. σφραγίς ἄνθρακος: πετράδι ἀπό πολύτιμη πέτρα, ἐπί κόσμω χρυσῷ: σέ χρυσό κόσμημα (δαχτυλίδι). σύγκριμα: ἔτσι μοιάζει (συγκρίνεται) μουσικῶν: ή συναυλία τῶν μουσικῶν.. ἐν συμποσίῳ οἰνου: σέ συμπόσιο πού κερνιέται κρασί. ἐν κατασκευάσματι χρυσῷ: σέ χρυσό κόσμημα. σφραγίς σμαράγδου: πέτρα σμαραγδένια, ἐφ' ἡδεῖ οἰνῳ: μέ εύχάριστο κρασί.(ή ἐννοια: ὅπως φαντάζει τό πολύτιμο πετράδι πάνω σέ ἔνα χρυσό δαχτυλίδι, ἔτσι νά είναι ή θέση μου καί ή ζωή τοῦ ἄρχοντα).

Ἐρμηνεία

Ξεκινώντας ὁ συγγραφέας ἀπό ἔνα περιστατικό πού είναι τόσο συνηθισμένο (ἔνα συμπόσιο, μιά συναναστροφή) καταλήγει ἀπό τούς πρώτους ἔξι στίχους τοῦ κεφαλαίου σέ μεγάλα καί πολύ διδακτικά συμπεράσματα. Ἀπευθύνεται στόν ἀρχηγό μιᾶς ἀνθρώπινης κοινότητας καί μέ πολλή εύγένεια προσπαθεῖ νά τοῦ ἐξηγήσει γιά ποιό λόγο ή συμπεριφορά του πρέπει νά είναι ἄψογη καί νά χαρακτηρίζεται ἀπό ἀνωτερότητα καί καλοσύνη πρός τούς νεώτερους. Στούς πρώτους δύο στίχους φαίνεται νά χειραγωγεῖ ὁ συγγραφέας τόν ἄρχοντα, μέ πολλή προσοχή, μέσα στόν κύκλο τῆς χαρᾶς πού οἱ καλεσμένοι ἔχουν συγκροτήσει. «Μή ἐπαίρου... φρόντισον αὐτῶν». Μεγάλες συμβουλές πού πρέπει νά ὀδηγοῦν κάθε ἄρχοντα. Θυμίζουν τήν ταπεινοφροσύνη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πού στό μιστικό του ἐκεῖνο δείπνο, μέ τόση ταπεινοφροσύνη ἐφρόντισε γιά τά κουρασμένα, ἀπό τή μακρινή ὄδοιπορία, πόδια τῶν μαθητῶν του.

Ο καλός ἄρχοντας δέ φροντίζει γιά τή δική του χαρά τόσο, ὅσο πρέπει νά φροντίζει γιά τή χαρά τῶν ἄλλων «ἴνα εύφρανθῆς δι' αὐτούς». Χαρά τοῦ ἄρχοντα είναι ή χαρά τοῦ λαοῦ. Τό «κλαίειν μετά κλαιούντων» είναι τόσο εὐκολό, ἐνῶ τό «χαίρειν μετά χαιρόντων», πολλές φορές καί γιά πολλούς σχεδόν ἀδύνατο. Ο φωτισμένος καί ίκανός ἄρχοντας δέ θέλει νά «ύπηρετεῖται», ἀλλά νά «ύπηρετεῖ» καί δέν ἐπιθυμεῖ τίποτε ἄλλο περισσότερο ὅσο τή χαρά καί τήν εύτυχία τῶν φίλων του. «οὐκ ἥλθον διακονηθῆναι ἀλλά διακονῆσαι» «ἴνα ἔχωσι τήν χαράν την ἐμήν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς». Ο προσεκτικός ἄρχοντας πρέπει νά ξέρει καλά πότε θά μιλήσει καί τί θά πει, γιά νά μή καταστρέψει τήν ώραία ἀτμόσφαιρα τῆς καλῆς σύντροφιᾶς «ἀκάιρως μή σοφίζου».

"Υμνος στούς προγόνους.

Κείμενο

ΠΑΤΕΡΩΝ ΥΜΝΟΣ. Αινέσωμεν δή ἄνδρας ἐνδόξους καὶ τοὺς πατέρας ἡμῶν τῇ γενέσει. πολλὴν δόξαν ἔκτισεν ὁ Κύριος, τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ ἀπ' αἰῶνος. κυριεύοντες ἐν ταῖς βασιλείαις αὐτῶν καὶ ἄνδρες ὀνομαστοί ἐν δυνάμει· βουλεύοντες ἐν συνέσει αὐτῶν, ἀπηγγελκότες ἐν προφητείαις· ἡγούμενοι λαοῦ ἐν διαβουλίοις καὶ συνέσει γραμματείας λαοῦ, σοφοί λόγοι ἐν παιδείᾳ αὐτῶν· ἔκζητοῦντες μέλη μουσικῶν καὶ διηγούμενοι ἐπη ἐν γραφῇ. ἄνδρες πλούσιοι κεχορηγημένοι ισχύῃ, εἰρηνεύοντες ἐν παροικίαις αὐτῶν· πάντες οὗτοι ἐν γενεαῖς ἐδοξάσθησαν, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν καύχημα. εἰσίν ὧν οὐκ οἵ κατέλιπον ὄνομα τοῦ ἐκδιηγήσασθαι ἐπαίνους· καὶ εἰσίν ὧν οὐκ ἔστι μνημόσυνον καὶ ἀπώλοντο ὡς οὐχ ὑπάρξαντες καὶ ἐγένοντο ως οὐ γεγονότες καὶ τά τέκνα αὐτῶν μετ' αὐτούς. ἀλλ' ἡ οὗτοι ἄνδρες ἐλέους, ὧν αἱ δικαιοσύναι οὐκ ἐπελήσθησαν· μετά τοῦ σπέρματος αὐτῶν διανεμεῖ ἀγαθή κληρονομία, ἔκγονα αὐτῶν· ἐν ταῖς διαθῆκαις ἔστη σπέρμα αὐτῶν καὶ τά τέκνα αὐτῶν δὲ αὐτούς· ἔως αἰῶνος μενεῖ σπέρμα αὐτῶν, καὶ ἡ δόξα αὐτῶν οὐκ ἔξαλειφθήσεται· τά σώματα αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, καὶ τό δόνομα αὐτῶν ζῆ εἰς γενεάς· σοφίαν αὐτῶν διηγήσονται λαοί, καὶ τόν ἐπαινον ἔξαγγέλλει ἐκκλησία.

(Σοφία Σειράχ 44, 1-15)

Σχόλια

αἰνέσωμεν: ἅς ἐπαινέσουμε. πατέρας: ἐννοεῖ ὅλους τοὺς προπάτορες. τῇ γενέσει: ἀπό τούς ὁποίους καταγόμαστε, ἔκτισε: ἔδωσε, ἐπεφύλαξε (πρός τούς προπάτορες). τὴν μεγαλωσύνην αὐτοῦ: τὸ μεγαλεῖο του. κυριεύοντες: ὑπῆρξαν συνετοί καὶ πανίσχυροι ἄρχοντες. ἐν δυνάμει: γιά τῇ δύναμῃ τους. βουλεύοντες: συμβουλεύοντας. ἀπηγγελκότες: ἀναγγέλλοντας τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. ἐν διαβουλίοις: μέ τίς συμβουλέες τους. σοφοὶ λόγοι αὐτῶν: μέ τά σοφά τους λόγια ἐδίδασκαν ἔκζητοῦντες: καλλιεργώντας (τῇ μουσικῇ: Δαιūδ, Σολομών) ἐπη ἐν γραφῇ: γράφοντας ποιήματα ἐπικά πού ίστορούσαν κατορθώματα. κεχορηγημένοι ισχύῃ: γεμάτοι μέ δύναμη, πάνοπλοι καὶ παντοδύναμοι. ἐν παροικίαις: στίς κατοικίες τους καὶ στή χώρα τους. ἐν γενεαῖς: ἀπό τούς ἀνθρώπους τῆς δικῆς τους ἐποχῆς. καύχημα: δόξα καὶ τιμή. εἰσὶ αὐτῶν: ἀνάμεσα σ' αὐτούς ὑπάρχουν. Οἱ: ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι. κατέλιπον:

ἀφῆσαν (ἀφῆσαν σάν κληρονομιά, φήμη). ὃν οὐκ ἔστι μνημόσυνον: ἐκεῖνοι πού μετά τό θάνατό τους κανείς δέν τούς θυμᾶται πλέον. ἀπώλοντο: χάθηκαν, σβήστηκε τὸ ὄνομά τους. ὡς οὐ γεγονότες: σάν νά μήν είχαν γεννηθεῖ ποτέ. μετ' αὐτούς: μετά ἀπό αύτούς (είχαν τήν ἴδια τύχη καί τά παιδιά τους ύστερα ἀπό αύτούς, δηλαδή καί τά παιδιά τους ἔχαθηκαν). ἀλλ' ἡ οὗτοι ἄνδρες: πρέπει νά ἐννοηθεῖ τό ρῆμα, ἔζησαν, ὑπῆρξαν, ἔζησαν ὅμως καὶ ἄνδρες. οὐκ ἐπελήσθησαν: δέν ἐλησμονήθηκαν οὕτε οἱ ἀπόγονοί τους. διαθήκαις: συμφωνίες μέ τό Θεό, ἔστη σπέρμα αύτῶν: παρέμειναν πιστοί οἱ ἀπόγονοι. δι' αὐτούς: γιά χάρη τους. Ἐπειδή οἱ προπάτορες ἦταν πρόσωπα συνετά καὶ ἀξιόπιστα, στά όποια είχαν ἐμπιστοσύνη οἱ ἀπόγονοι. μενεῖ σπέρμα αύτῶν: θά ἔξακολουθοῦν νά ζοῦν οἱ ἀπόγονοι. Οὐκ ἔξαλειφθήσεται: δέν θά ἔξαλειφθεῖ, δέν θά σβήσει ποτέ. ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη: ἐτάφηκαν σέ καιρό εἰρήνης. Ἡταν δέ πολύ ιερή καὶ σοβαρή ὑπόθεση γιά τούς Ἰουδαίους ἡ ταφὴ τοῦ νεκροῦ. Δεῖγμα τῆς ἰδιαίτερης εύνοιας τοῦ Θεοῦ ἦταν ἡ ταφὴ σέ καιρό εἰρήνης. ἐκκλησίᾳ: σύναξη τοῦ λαοῦ.

Ἐρμηνεία

Ἐάν οἱ Πανάγαθος Θεός δημιούργησε ὅλα τά δημιουργήματά Του «καλά λίαν» πολύ περισσότερο ἐνδιαφέρθηκε γιά τόν ἀνθρωπο τόν όποιο καὶ στόλισε μέ πολλά χαρίσματα. Ἀνάμεσα ὅμως στούς ἀνθρώπους ὁ Θεός κάνει κάποια ἰδιάτερη ἐκλογή ὅταν θέλει νά ἀναθέσει σ' αύτούς ἔνα δύσκολο καὶ ὑπεύθυνο ἔργο. Στόν Ἀβραάμ π.χ. χαρίζει μαζί μέ πολλές ἄλλες ἀρετές καὶ τήν ἀκλόνητη πίστη στίς ὑποσχέσεις πού οἱ Θεός τοῦ ἔδωσε. Μέ αύτή τήν πίστη ὁ Ἀβραάμ ἐκπληρώνει τό ἔργο Του. Τό ἵδιο γίνεται ἀργότερα καὶ μέ τόν Μωϋσῆ, ὅταν οἱ Θεός τοῦ ἀνάθεσε τό δύσκολο ἔργο τῆς «ἐξόδου τοῦ Ἰσραὴλ» ἀπό τήν Αἴγυπτο. Αύτό ὅμως ἐπαναλαμβάνεται πολλές φορές μέσα στήν Ἰστορία. Δέν είναι ὑπερβολή ἂν λεχθεῖ ὅτι τήν Ἰστορία τή γράφουν οἱ μεγάλοι ἄνδρες. Σ' αύτούς ἀναφέρεται ὁ ὕμνος τοῦ 44ου κεφαλαίου. Οἱ Πατέρες καὶ οἱ ἄρχοντες μέ δύναμη καὶ σύνεση, μά πιό πολύ μέ ἀγάπη, κατόρθωσαν νά τελειώσουν τόσο μεγάλο ἔργο πού οἱ Θεός τούς ἀνάθεσε. Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς συμπεριφορᾶς τῶν πατέρων αύτῶν πρός τούς ἄλλους ἀνθρώπους είναι ἡ «εἰρήνη» (στίχος 6) «εἰρήνεύοντες ἐν παροικίαις αύτῶν». Οἱ ἀπόγονοί τους θυμοῦνται καὶ μιμοῦνται τους Πατέρες. Οἱ ἀπόγονοι τους καυχῶνται γιά τούς προγόνους τους. Ὑπάρχει καλύτερη καὶ μεγαλύτερη περιουσία γιά ἔναν πατέρα ἀπό τά καλά του παιδιά; καὶ ὑπάρχει πιό γλυκιά ἀνάμνηση γιά τά παιδιά ἀπό τό μνημόσυνο τοῦ καλοῦ πατέρα; ἀσφαλῶς ὥχι.

“Οταν ὁ Ἀπ. Παῦλος στήν πρός Ἐβραίους ἐπιστολή του (κεφ. 11ο) κάνει τό προσκλητήριο τῶν Πατέρων γιά νά τούς ἀποδώσει τήν τιμή καὶ τόν ἔπαινο, καταγράφει τά ιερά τους ὄνόματα μέ τήν ἀρετή τοῦ καθενός χωριστά ἔπαινώντας τόν ἄνθρωπο καὶ ὑπογραμμίζοντας τήν ἀρετή του. Ὁ ἕδιος ὁ Ἀπ. Παῦλος στήν ἕδια ἐπιστολή του (κεφ. 13, 7) παραγγέλνει «μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τόν λόγον τοῦ Θεοῦ· ὧν ἀναθεωροῦντες τήν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τήν πίστιν».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιές είναι οι βασικές ἀρετές τοῦ ἄρχοντα;
2. Πώς συμπεριφέρονται οι καλοί πατέρες;
3. Γιατί είναι μεγάλη ἡ ἡθική ὑποχρέωση τῶν ἄνθρωπων νά τιμοῦν τούς γονεῖς τους καὶ γενικά τούς προγόνους τους;

Μάθημα 40ο

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

('Ησαϊου Κεφάλ. 35, ἀποσπάσματα)

Ο προφήτης Ἡσαΐας γεννήθηκε στά Ἱεροσόλυμα τό 765 π.Χ. καὶ πέθανε μετά τό 700 μέ τό μαρτύριο τοῦ πριονισμοῦ τήν ἐποχή τοῦ βασιλία Μανασσῆ τοῦ 4ου (βασιλ. 21, 16). Καταγόταν ἀπό τήν ἀριστοκρατική οἰκογένεια τοῦ Ἰούδα καὶ στά κείμενά του παρουσιάζεται πολύ μορφωμένος. Τό προφητικό του ἔργο ἀρχίζει γύρω στό 740 π.Χ. μέ κηρύγματα, λόγους καὶ ἀποκαλύψεις. Πολλές ἀπό τίς προφητείες του ἀναφέρονται στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (τήν Γέννησή του, τό ἔργο του, τό θάνατο καὶ τήν Ἀνάστασή του). Ἀλλες προφητείες του πραγματοποιήθηκαν στήν ἐποχή του. Στό κεφ. 35 περιγράφει μέ ἀνεπανάληπτες φράσεις τή χαρά, γιά τήν ἐπιστροφή ἀπό τήν αἰχμαλωσία τῆς Βαβυλώνας φαινομενικά, στήν πραγματικότητα ὅμως τό κεφάλαιο τοῦτο είναι ἀπό τήν ἀρχή ώς τό τέλος Μεσσιανικό (προφητεύει τήν ἔλευση καὶ τό ἔργο τοῦ Μεσσία) καὶ βρίσκει τήν ὑπέροχη ἐκπλήρωσή του μέ τήν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στή γῆ, ὁκτώ περίπου αιώνες μετά τήν ἐποχή πού ὁ Ἡσαΐας ἔγραψε τά προφητικά λόγια τοῦ 35ου κεφαλαίου του.

Κείμενο

Εὔφρανθητι ἔρημος διψῶσα, ἀγαλλιάσθω ἔρημος καὶ ἀνθήτω ώς κρίνον,² καὶ ἔξανθήσει καὶ ύλοχαρήσει καὶ ἀγαλλιάσεται τά ἔρημα τοῦ Ἰορδάνου· καὶ ἡ δόξα τοῦ Λιθάνου ἐδόθη αὐτῇ καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου, καὶ ὀλαός μου ὅψεται τήν δόξαν Κυρίου, καὶ τό ὑψος τοῦ Θεοῦ.³ ισχύσατε, χεῖρες ἀνειμέναι καὶ γόνατα παραλελυμένα.⁴ παρακαλέσατε, οἱ ὀλιγόψυχοι τή διανοίᾳ· ισχύσατε, μή φοβείσθε· ιδού ὁ Θεός ἡμῶν κρίσιν ἀνταποδίδωσι καὶ ἀνταποδώσει, αὐτός ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς.⁵ τότε ἀνοιχθήσονται ὄφθαλμοί τυφλῶν, καὶ ὡτα κωφῶν ἀκούσονται.⁶ τότε ἀλεῖται ώς ἔλαφος ὁ χωλός, τρανή δέ ἔσται γλώσσα μογιλάλων, διτί ἔρράγη ἐν τή ἔρήμω πῦδωρ καὶ φάραγξ ἐν γῇ διψῶσῃ.⁷ καὶ ἔσται ἡ ἀνυδρος εἰς ἔλη, καὶ εἰς τήν διψῶσαν γῆν πηγή ὕδατος ἔσται· ἐκεῖ ἔσται εὐφροσύνη ὀρνέων, ἐπαύλεις καλάμου καὶ ἔλη.⁸ ἐκεῖ ἔσται ὄδός καθαρά καὶ ὄδός ἀγία κληθήσεται, καὶ

ού μή παρέλθη ἔκει ἀκάθαρτος, ούδέ ἔσται ἔκει ὁδός ἀκάθαρτος· οἱ δέ διεσπαρμένοι πορεύσονται ἐπ' αὐτῆς καὶ οὐ μή πλανηθῶσι⁹ καὶ οὐκ ἔσται ἔκει λέων, ούδέ τῶν πονηρῶν θηρίων οὐ μή ἀναβῇ ἐπ' αὐτήν, ούδε μή εὑρεθῇ ἔκει, ἀλλά πορεύσονται ἐν αὐτῇ λελυτρωμένοι¹⁰ καὶ συνηγμένοι διά Κύριον· καὶ ἀποστραφήσονται καὶ ἡξουσιν εἰς Σιών μετ' εὐφροσύνης, καὶ εὐφροσύνη αἰώνιος ύπερ κεφαλῆς αὐτῶν· ἐπὶ γάρ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν αἰνεσις καὶ ἀγαλλίαμα καὶ εὐφροσύνη καταλήψεται αὐτούς. ἀπέδρα δύνη, λύπη καὶ στεναγμός.

(Ἡσαῖου κεφ. 35)

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Σχόλια: Στό κεφ. 35 τοῦ Ἡσαΐα περιγράφεται καὶ προφητεύεται ἡ χαρά τῆς λυτρώσεως τοῦ λαοῦ ἀπό τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Εὐφράνθητι, ἀγαλλιάσθω: ἃς εὐφραίνεται καὶ ἃς ἀγάλλεται. ύλοχαρήσει: θά γεμίσει ἀπό πλούσια πρασινάδα καὶ βλάστηση. ἡ δόξα τοῦ Λιβάνου: Τό πιό ὅμορφο τοπίο τῆς Παλαιστίνης ἦταν ὁ Λίβανος κατάφυτος ἀπό τὰ ὥραῖα κέδρα του. καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Καρμήλου. Μπροστά στό Κάρμηλο ὅρος ἀπλώνεται ἡ πλούσια πεδιάδα μέχρι τὴν Ἰόπη. Ὁ λαός μου ὅψεται: Ὁ λαός μου ἐπιτέλους θά ιδεῖ καὶ θά ἀπολαύσει. καὶ τό ὑψος τοῦ Θεοῦ: Τήν μεγαλειότητα τοῦ Θεοῦ. *ἰσχύσατε:* δυναμωθήτε καὶ κρατηθήτε. χεῖρες ἀνειμέναι: χέρια ἔξασθενημένα. γόνατα παραλευμένα: γόνατα (πόδια) παράλυτα. "Ετοι περιγράφονται ἐδῶ οἱ Ἐβραῖοι στήν αἰχμαλωσίᾳ τῆς Βαβυλώνας. παρακαλέσατε: πάρτε θάρρος. Οἱ ὄλιγόψυχοι τῇ διανοίᾳ: ἔκεινοι πού ἔχουν λιγοψυχήσει, πού ἀπό τό φόβο τους ἐδείλιασαν. *ἰσχύσατε:* πάρετε δύναμη, θάρρος, αἰσιοδοξία. κρίσιν ἀνταποδίδωσι: κάνει δίκαια κρίση. αὐτός ἥξει καὶ σώσει ἡμᾶς: αὐτός θά ἔλθει καὶ θά μᾶς σώσει.

Οι στίχοι 1-4 ἀναφέρονται στήν ἀρχή τῆς χαρᾶς, ἀπό τὴν ἀπολύτρωση πού ἔρχεται. Μέ τούς στίχους 5-10 περιγράφεται ἡ λύτρωση μέ σηλη τῇ χαρᾷ πού φέρνει στούς λυτρωμένους.

ἀνοιχθήσονται: θά ἀνοίξουν. καὶ ὡτα κωφῶν ἀκούσονται: αὐτιά κωφά θά ἀκούσουν. ἀλεῖται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός: ὁ κουτσός θά πηδήσει σάν ἐλάφι. μογιλάλων: τῶν βωβῶν, πού δέν μποροῦσαν νά μιλήσουν (οἱ μουγκοί). ἐρράγη ὕδωρ: ἀνέβλυσε νερό. φάραγξ ἐν γῇ διψώσῃ: θά γίνει φαράγγι η διψασμένη γῆ. ὁδός καθαρά καὶ ὁδός ἀγία: δρόμος καθαρός πού θά ὄνομασθε «ὁδός ἄγια», οἱ δέ διεσπαρμένοι: οἱ ἐξόριστοι πού θά γυρίζουν στήν πατρίδα. πονηρῶν θηρίων: ἀπό τά κακοποιά θηρία. ἀλλά πορεύσονται ἐν αὐτοῖς λελυτρωμένοι: μεγαλοπρεπής εἰκόνα τῆς πορείας τῶν λυτρωμένων πού θά πορεύονται πάνω στό δρόμο τοῦ

λυτρωμοῦ. καὶ ἀποστραφήσονται: θά ἐπιστρέφουν στήν Ἱερουσαλήμ. εὐφροσύνη θά στεφανώσει τά κεφάλια τους. Στή λύπη τους οἱ Ἰουδαῖοι φοροῦσαν σάκκον καὶ ἀπογύμνωναν τό κεφάλι τους, μάλιστα ἔριχναν καὶ στάχη (σποδό) σάν δεῖγμα πένθους. εὐφροσύνη καταλείψεται αὐτούς: εύτυχία θά γεμίσει τήν καρδιά τους. ἀπέδρα: ἀπομακρύνθηκε κάθε λύπη, πόνος καὶ στεναγμός ἀπό αὐτούς (τούς λελυτρωμένους).

'Ερμηνεία

“Ολες οι άνθρωπινες θρησκείες έχουν μέσα τους τό στοιχείο τής λύπης, τοῦ φόβου, τῆς ἀγωνίας και τῆς ἀπελπισίας. Ακόμα και ἡ ιουδαιϊκή θρησκεία δέν είναι στερημένη ἀπό αὐτά τά βιώματα. Καὶ είναι τοῦτο τό φαινόμενο πολύ φυσικό, γιατί δέν έχουν τό στοιχείο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας τήν «ἐν Χριστῷ» ἀποκάλυψη, μέ ἀποκορύφωμα της τήν «ἀγάπη» πρός ὅλους και τή χαρά τοῦ λυτρωμοῦ.

Τά στοιχεία τῆς χαρᾶς πού βρίσκονται στήν Παλαιά Διαθήκη είναι οι μυστικές προσδοκίες γιά τόν ἐρχομό τοῦ Χριστοῦ. Στό 35ο κεφ. ὁ προφήτης Ἡσαΐας προφητεύει καὶ περιγράφει μέ πολλές λεπτομέρειες τόν ἐρχομό τοῦ Λυτρωτῆ, τό ἔργο τοῦ Λυτρωτῆ καὶ τή χαρά τῶν λυτρωμένων πιστῶν ὄπαδῶν του.

"Ερημος είναι όλη ή πλανημένη άνθρωπότητα (ή Βαβυλώνα είναι ένας άπλος συμβολισμός) άλλα συγχρόνως και ή βασανισμένη από την άμαρτία άνθρωπότητα πού σύρθηκε αιχμάλωτη μετά την πτώση του άνθρωπου. Τό φυσικό και ήθικό κακό είναι οι άχώριστοι σύντροφοι του άνθρωπου μετά την πτώση. Διφασμένη ερημιά πού την περπατούσαν παράλυτα πόδια άνθρωπων, μέχερια άποκαμωμένα. Μιά άπέραντη πολυκοσμία άπό φοβισμένους, σκυμμένους, άπελπισμένους και έτοιμοθάνατους άνθρωπους. Μάτια κλεισμένα, καρδιές σφραγισμένες, έλπιδες παράλυτες άναδύονται μέσα στη χώρα και τή σκιά του θανάτου. Καί ό προφήτης μέσα σ' αὐτή την άπέραντη δυστυχία φωνάζει «μή φοβάστε ἔρχεται ὁ Θεός μας γιά νά μᾶς σώσει». Καί άμέσως σάν νά ζει ὁ Ἡσαΐας τά γεγονότα τῆς ζωῆς του Χριστοῦ περιγράφει μέ καταπληκτικές λεπτομέρειες τό ἔργο του Κυρίου «όφθαλμοί ἀνοιχθήσονται τυφλῶν καὶ ὥτα κωφῶν ἀκούσονται, τότε ἀλείται ὡς ἐλαφος ὁ χωλός, τρανή δὲ σται γλώσσα μογιλάλων». Τό νερό τῆς ἐρήμου στήν ἐποχή του Μωϋσῆ συνδυάζεται μέ το «ὕδωρ τό ζῶν» τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Οι λόγοι του Κυρίου «Έγώ εἰμι ἡ ὄδος καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» εύρισκουν μιά προφητική διατύπωση στό στίχο 8. Η Σιών στόν 11ο στίχο συμβολίζει μέ τόση μεγαλοπρέπεια τήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ

καὶ τὴν αἰώνια δόξα της. Ἡ χαρά θά είναι ἡ αἰώνια συντροφιά τῶν λυτρωμένων. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐστιμείωσαν μὲν πολλή προσοχή τὸ ὅτι ὁ Κύριος στὶς τελευταῖς ἐκείνες ὥρες πού πέρασε κοντά στούς μαθητές του, πρὶν ἀπό τό σταυρικό Του Θάνατο, μιλοῦσε τόσο πολὺ γιά τὴν «χαρά» τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν εὐφροσύνη τῆς Βασιλείας του. Στὴν ἀρχιερατική Του προσευχή παρακαλεῖ τὸν Θεό Πατέρα νά ἔχει μαζί Του τούς λυτρωμένους «ἴνα ὡσι μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ Βασιλείᾳ μου». Ἡ ἐκπλήρωση ὅλων τῶν προφητειῶν τῆς Π. Διαθήκης ἀποδεικνύει μὲν τόση ἀπλότητα καὶ πειστικότητα τῇ θείᾳ προέλευση τοῦ Χριστοῦ, τῇ θεοπνευστίᾳ τῶν προφητειῶν, ἀλλά καὶ τὴν προαιώνια καὶ ἀνέκφραστη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ Πατέρα πρός τό ἀγαπημένο του πλάσμα τὸν ἄνθρωπο.

Ἐρωτήσεις:

1. Ποιά νομίζετε ὅτι είναι ἡ πιό βαριά τιμωρία (στό κεφ. 34) καὶ γιατί;
2. Ἀπό ποῦ προέρχεται ἡ χαρά τοῦ λαοῦ;
3. Ποιά είναι τὰ πιό ἔντονα μεσσιανικά στοιχεῖα τοῦ 35 κεφαλαίου;

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

(Ματθαίου 6, 6-13)

‘Ο εύαγγελιστής Ματθαῖος, ἐνας ἀπό τούς δώδεκα μαθητές τοῦ Κυρίου, μᾶς διασώζει στό Εὐαγγέλιο του ἔνα ἀπό τά ώραιότερα τμῆματα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, τήν «ἐπί τοῦ ὄρους» ὁμιλία. Ἀπό αὐτή εἰναι καὶ τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ. Ἀναφέρεται στόν τρόπο καὶ τό περιεχόμενο τῆς προσευχῆς καὶ συγχρόνως μᾶς δίνει τό αἰώνιο ὑπόδειγμα προσευχῆς, τήν Κυριακή προσευχή. Πήρε τό ὄνομα αὐτό, γιατί τή δίδαξε ὁ Κύριος. Διακρίνεται σέ δύο μέρη: Στό πρώτο περιλαμβάνονται τρία αιτήματα, πού ἀναφέρονται στή δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ στό δεύτερο ἄλλα τρία αιτήματα γιά τίς ύλικές καὶ πνευματικές ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ Κυριακή προσευχή εἰναι σύντομη, ἀλλά γεμάτη ἀπό βαθειά νοήματα. Ἀναρίθμητοι χριστιανοί, εἴκοσι αἰώνες τώρα, ἀπαγγέλουν πολλές φορές τήν ώραία αὐτή προσευχή καὶ ἐπικοινωνοῦν μέ τό Θεό.

Κείμενο

6. Σύ δέ ὅταν προσεύχῃ, εἰσελθε εἰς τὸ ταμιεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. 7 Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε ώσπερ οἱ ἔθνικοι· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. 8 μὴ οὖν ὅμοιωθήτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ἡμῶν ὃν χρείαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. 9 οὐτας οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀγιασθήτω τὸ δονομά σου· 10 ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς· 11 τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον· 12 καὶ ἀφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· 13 καὶ μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρα- σμόν, ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας· ἀμήν.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ταμιείον, (στιχ. 6): Ή πρώτη σημασία ήταν άποθήκη, θησαυροφυλάκιο. Στήν Κ. Διαθήκη ταμιείον λέγεται τὸ ἐσωτερικό δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ. Ή λέξη ἔδω χρησιμοποιεῖται γιά νά φανερώσει τήν ἀνάγκη νά γίνεται ἡ ἀτομική προσευχή μυστικά. Μὴ βαττολογήσητε, (στιχ. 7): Νὰ μή φλυ- αρήσετε. Οι ειδωλολάτρες συγήθιζαν νά λένε πολλά στίς προσευχές τους καί νά ἐπαναλαμβάνουν πολλές φορές τά ἵδια λόγια. Μ' αὐτό τόν τρόπο είχαν τήν ἐντύπωση ὅτι θά εἰσακουσθοῦν. Ό Χριστός δέν ἀπαγορεύει ἔδω τήν ἐκτενή προσευχή. "Αλλωστε ὁ ἴδιος προσευχόταν πολύ. «Καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 6, 12). Κυρίως θέλει νά μᾶς διδάξει ὅτι θά πρέπει νά παρακολουθοῦμε καί νά καταλαβαίνουμε αύτά πού λέμε στήν προσευχή καί νά μή περιοριζόμαστε σέ μια μηχανική ἐπανάληψη λέξεων καί αἰτημάτων. οἰδε γάρ ὁ πατήρ ἡμῶν, (στιχ. 8): Ό Θεός γνωρίζει τίς ἀνάγκες καί τίς ἐλλείψεις μας, πρέπει ὅμως νά τό ζητήσουμε καί μεῖς. Πρέπει νά νοιώσουμε τήν ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας μέ τό Θεό καί νά ἐκφράσουμε τήν ἐπιθυμία μας. "Ετσι δείχνουμε ταπείνωση, μετάνοια, πίστη. Πάτερ ἡμῶν, (στιχ. 9): Ή Κυριακή προσευχή ἀρχίζει μέ τήν προσφώνηση αὐτή, στήν ὁποία ἀποκαλοῦμε τό Θεό πατέρα μας. Βασική ιδιότητα τοῦ Θεοῦ, πού μᾶς φανέρωσε ὁ Χριστός, είναι ἡ πατρότητα. Έπομένως οἱ ἄνθρωποι είναι μεταξύ τους ἀδέλφια, ἀφοῦ ἔχουν τόν ἴδιο πατέρα. Θά πρέπει λοιπόν νά είναι ἀγαπημένοι. ἀγιασθήτω τό ὄνομά σου: Νά γίνει γνωστό καί νά δοξάζεται τό ἅγιο ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ό Θεός δοξάζεται, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ζοῦν σύμφωνα μέ τό θέλημά του. Ό ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέει: «Δοξασθήτω διά τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ἵνα πάντες ὄρωντες ἡμᾶς, δοξάσωσί σε». ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, (στιχ. 10): Ή καινούργια πραγματικότητα πού ἔφερε ὁ Χριστός νά ἐπεκταθεῖ καί νά ἐπικρατήσει σ' ὅλη τή γῆ. Βασιλεία τοῦ Θεοῦ σημαίνει καί τή μέλλουσα μακαριότητα τῶν ἀγίων καί ἀκόμη τήν Ἐκκλησία. ὡς ἐν οὐρανῷ καί ἐπί τῆς γῆς: "Οπως γίνεται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ στόν οὐρανό ἀπό τούς ἀγγέλους, δηλ. μέ προθυμία καί χαρά. Ό χριστιανός δέν ἀρκεῖ μόνο νά προσεύχεται ἀλλά καί νά ἀγωνίζεται γιά νά ἐπικρατήσει τό αἴτημα αὐτό. τόν ἀρτον ἡμῶν τόν ἐπιούσιον, (στιχ. 11): Τά ἀναγκαῖα ἀγαθά γιά τήν καθημερινή συντήρησή μας. Ό ἄνθρωπος ἐκτός ἀπό τήν ἀθάνατη ψυχή ἔχει καί σῶμα, πού είναι ύλικό. Δέν πρέπει ὅμως νά ύποδουλώνει τήν ψυχή του στήν πλεονεξία καί νά ζει μέ ἀγωνία γιά πλουτισμό. καί ἀφες ἡμῖν, (στιχ. 12): Συγχώρεσέ μας. ὀφειλήματα: "Ετσι ὄνομάζονται τά ἀμαρτήματα, γιατί μέ αὐτά παραβαίνουμε τό θεῖο θέλημα καί ἄρα είμαστε ὀφειλέτες

στή θεία δικαιοσύνη, ώς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν: Προϋπόθεση γιά τή συγχώρηση τῶν ἄμαρτιῶν μας ἀπό τό Θεό είναι νά συγχωροῦμε καὶ μεῖς ἐκείνους ποὺ μᾶς ἔφταιξαν, μὴ εἰσενέγκης ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, (στιχ. 13): Νά μήν ἐπιτρέψεις νά πέσουμε σέ πειρασμό. Ὁ Θεός παραχωρεῖ μερικές φορές τόν πειρασμό «ἢ πρός κάθαροις τῶν ἄμαρτιῶν ἡμῶν ἢ πρός φανέρωσιν τῆς ψυχικῆς ἡμῶν ἀνδρείας, ώς ἡ κατά Ἰώβ ἐδίδαξεν ἰστορία» (Ζιγαβηνός). Γι' αὐτό καὶ ὁ πιστός ἀνθρωπος θά πρέπει νά είναι ἔτοιμος νά ἀντιμετωπίσει τούς πειρασμούς. Στήν ἀκολουθία τῶν παθῶν ψάλλουμε: «Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ πειρασθῆτε, τοῖς μαθηταῖς σου ὁ Θεός ἡμῶν ἔλεγες». ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς: Ἄλλα σῶσε μας. ὅτι σοῦ ἔστιν: Διότι σέ σένα ἀνήκει. Ὁ σύντομος αὐτός ἐπίλογος ἀποτελεῖ ὑμνο δοξολογίας στό Θεό, γιατί κάθε καλό στό Θεό ἀνήκει.

Πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ προσευχή

Προσευχή είναι ἡ προσωπική ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό. Είναι ὁ διάλογος καὶ ἡ συνομιλία τῆς ψυχῆς μέ τό Δημιουργό της. Χαρακτήρισαν τήν προσευχή ὡς ἀναπνοή τῆς ψυχῆς καὶ ώς τό ὄξυγόνο τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ιερός Αὔγυστίνος λέει: «Ἡ προσευχή γαληνεύει καὶ καθαρίζει τήν καρδιά καὶ τήν κάνει πιό ἱκανή νά δεχθεῖ τά θεία δῶρα». Είναι λοιπόν ἡ προσευχή ἀπαραίτητη καὶ ἀναγκαία γιά τόν πιστό. Ἐδῶ βέβαια γίνεται λόγος γιά τήν ἀτομική προσευχή, γιατί ὑπάρχει καὶ ἡ ὁμαδική, ὅταν γίνεται ἀπό πολλούς ἡ ἡ λειτουργική, πού γίνεται στή θ. Λατρεία. Ὁ χριστιανός θά πρέπει νά προσεύχεται σωστά. Ἡ προσευχή του νά μή γίνεται συνήθεια, ἑνας τύπος πού ἐπαναλαμβάνει μηχανικά τά ἴδια πάντοτε λόγια. Πρέπει νά αισθάνεται μέσα του τήν ἀνάγκη τῆς προσευχῆς καὶ νά συμμετέχει συνειδητά. Μέ συγκεντρωμένο τό νοῦτου, ἀπαλλαγμένος ἀπό ἐξωτερικούς θορύβους καὶ περισπασμούς, χωρίς εχθρότητα γιά κανένα, ἀνοίγει αύθορμητα τήν καρδιά του στό Θεό.

Ἡ προσευχή μας είναι *ἰκετήρια*, ὅταν παρακαλοῦμε γιά πράγματα πού ἔχουμε ἀνάγκη καὶ είναι ἀπαραίτητα γιά τήν ύλική καὶ πνευματική ζωή μας. Παράλληλα ἡ προσευχή θά πρέπει νά είναι καὶ εὐχαριστήρια, γιά τά πλούσια αγαθά πού μᾶς δίνει ο Θεός καὶ δοξαστική γιά τα μεγαλεῖα καὶ τά θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Νά μή ξεχνᾶ ὁ ἀνθρωπος νά εύχαριστεῖ καὶ νά δοξάζει τό Θεό γιά τίς δωρεές του. Ἡ προσευχή πρέπει νά ἔχει εἰλικρίνεια καὶ ἀλήθεια καὶ νά μήν ὑπάρχει σ' αὐτήν ιδιοτέλεια, ἐγωισμός καὶ ἐπίδειξη. Τά αιτήματά μας νά είναι λογικά καὶ νά ἀποβλέπουν στή σωτηρία μας καὶ τή δόξα τοῦ Θεοῦ.

Συμβαίνει ὅμως πολλές φορές νά μήν ἀπαντᾶ ὁ Θεός ἀμέσως σέ κάτι πού ζητάμε στήν προσευχή μας. Ἐνῶ δηλαδή προσευχόμαστε μέ πίστη και παρακαλοῦμε τό Θεό μέ τήν καρδιά μας, δέν ίκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία μας. Στίς περιπτώσεις αύτές είναι πιθανόν ἡ προσευχή μας νά γίνεται ἄτονα, μέ δισταγμό. "Ιωσας νά ἀπογοητευόμαστε, ὅταν δέν βροῦμε ἀμέσως ἀνταπόκριση, και νά μήν ἐπιμένουμε στό αἴτημά μας. Μπορεῖ ἀκόμη νά ζητάμε πράγματα παράλογα ἡ ἄλλα πού θά μᾶς ζημιώσουν ψυχικά. "Επειτα δέν μποροῦμε νά γνωρίζουμε πῶς ἐνεργεῖ ὁ Θεός. «'Ως ἀνεξερεύνητα τά κρίματα (= οἱ κρίσεις) αὐτοῦ και ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὄδοι αὐτοῦ» (Ρωμ. 11, 33). Μπορεῖ βέβαια νά ἀργήσει ἡ ἀπάντηση, ἄλλα ὁ Θεός δέ λησμονεῖ ποτέ. Παράδειγμα οἱ γονεῖς τοῦ Προδρόμου. Χρόνια ὀλέκληρα παρακαλοῦσαν τό Θεό γιά ἔνα παιδί. "Επειτα ἀπό πολλά χρόνια ἔρχεται ἡ ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ. Δέν ἀποχτοῦν ἔνα παιδί, ἄλλα τό μεγαλύτερο προφήτη, τόν ἄγιο Ἰωάννη τό Βαπτιστή.

Ἐρωτήσεις

1. Ἄφοι ὁ Θεός ὡς παντογνώστης γνωρίζει τίς ἀνάγκες μας, γιατί τότε νά τόν παρακαλοῦμε μέ τήν προσευχή μας;
2. Γιατί ὁ Θεός δέν ίκανοποιεῖ πάντοτε ὅσα ζητάμε στήν προσευχή μας;
3. Πῶς πρέπει νά προσευχόμαστε;
4. Τί προβλήματα μποροῦν νά δημιουργηθοῦν στήν ὁμαδική προσευχή και πῶς μποροῦν νά ξεπεραστοῦν;

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

(Ιωάννου κεφ. 17, 1-26)

Η Αρχιερατική προσευχή τοῦ Ἰησοῦ πήρε αὐτό τό ὄνομα, γιατί ἀποτελεῖ «πρᾶξιν τοῦ μεγάλου Ἀρχιερέως τῆς ἀνθρωπότητος, ὁ ὅποῖς ἀρχίζει τὴν θυσίαν του προσφέρων ἐαυτὸν εἰς τὸν Θεόν» (Π. Τρεμπέλας). Εκφωνήθηκε ἀπό τὸν Κύριο λίγο πρὶν ἀπό τὴν σύλληψή του, πιθανὸν κατά τὴ διάρκεια τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, καὶ τὴν ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστής Ιωάννης στὸ Εὐαγγέλιο του. Οἱ εἰδικοὶ ἐρμηνευτές τὴ διαιροῦν στὰ ἔξης τμῆματα: α) Ἡ προσευχὴ τοῦ Κυρίου γιά τὸν ἐαυτὸν, στιχ. 1-5, β) Ἡ προσευχὴ γιά τοὺς Ἀποστόλους, στιχ. 6-19 καὶ γ) Ἡ προσευχὴ γιά τὴν Ἑκκλησία, στιχ. 20-26. Κεντρική ἰδέα στήν ὅλη Ἀρχιερατική προσευχή είναι τὸ ἔργο τοῦ Χριστοῦ στή γῆ.

Κείμενο

1. Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα· δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε, 2 καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκας αὐτῷ δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. 3 αὕτη δὲ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. 4 ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. 5 καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἡ εἰχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἰναι παρά σοι. 6 Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. 7 νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι παρὰ σοῦ ἐστιν· 8 ὅτι τὰ ρήματα ἣ δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς ὅτι παρά σοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἐπίστευσαν ὅτι σύ μέ ἀπέστειλας. 9 Ἐγώ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκας μοι, ὅτι σοὶ εἰσι. 10 καὶ τὰ ἐμά πάντα σά ἔστι καὶ τὰ σά ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. 11 καὶ οὐκέτι εἰμὶ εἰν τῷ κόσμῳ, καὶ οὐτοὶ εἰν τῷ κόσμῳ εἰσὶ, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ ἐρχομαι. πάτερ ἀγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματι σου

οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὡσιν ἐν καθώς ήμεῖς. 12 ὅτε ἡμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ επήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνδρατί σου οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. 13 νῦν δὲ πρὸς σὲ ἐρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν εμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14 ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσθησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. 15 οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἀρηγησούνται αὐτούς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ’ ἵνα τηρήσης αὐτούς ἐκ τοῦ πονηροῦ. 16 ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. 17 ἀγίασον αὐτούς εν τῇ ἀληθείᾳ σου· ὁ λόγος ὁ σὸς ἀληθειά ἐστι. 18 καθὼς εμεὶς αἱρεστείλας εἰς τὸν κόσμον, κάγὼ ἀἱρεστείλα αὐτούς εἰς τὸν κόσμον. 19 καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω ἐμαυτὸν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὡσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. 20 Οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστεύοντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, 21 ἵνα πάντες ἐν ὡσιν ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι σὺ με ἀἱρεστείλας. 22 καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὡσιν ἐν καθώς ήμεῖς ἐν ἐσμέν, 23 ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὡσι τετελειωμένοι εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σὺ με ἀἱρεστείλας καὶ ἡγάπησας αὐτούς καθὼς ἐμὲ ἡγάπησας. 24 πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κάκεινοι ὡσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν εμὴν ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. 25 Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἐγνω, ἐγὼ δέ σε ἐγνων, καὶ οὗτοι ἐγνωσαν ὅτι σὺ με ἀἱρεστείλας· 26 καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἡγάπησάς με ἐν αὐτοῖς ἡ, κάγὼ ἐν αὐτοῖς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

1) Ἡ προσευχὴ τοῦ Κυρίου γιά τὸν ἑαυτό του, (στίχοι 1-5).

Ἐπῆρε τοὺς ὄφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν (στίχ. 1): σήκωσε τά μάτια του στόν οὐρανό. Ὁ οὐρανός θεωρεῖται νοητή κατοικία τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι ἐπόμενο κατά τὴν προσευχὴν νά στρεφόμαστε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Πρὸς τὸν οὐρανὸν στρέφουμε ὥχι μόνο τὰ μάτια μας ἀλλὰ καὶ τὴν καρδιά μας. Καὶ περιμένουμε τὴν ἀπάντηση τοῦ Θεοῦ στα αἰτήματα τῆς προσευχῆς μας, γιατί «πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαίνον». ἐλήλυθεν ἡ ὥρα: Ἡρθε ἡ ὥρα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου ἀλλὰ καὶ τῆς δόξας.

Δεξιά: Ἡ προσευχὴ στή Γεθσημανῆ. (Σίμωνα Φώτη Κόντογλου στήν 'Ι. Μονή Μεταμορφώσεως τῆς Βοστώνης Η.Π.Α.).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

‘Ο Χριστός μέ τή σταυρική θυσία του και τήν ἔνδοξη Ἀνάσταση θά όλοκλήρωνε τό ἔργο του γιά τή σωτηρία τοῦ κόσμου. δόξασόν σου τόν υἱόν: Δέ ζητοῦσε νά δοξασθεῖ ἀπό τόν κόσμο. ‘Ο Χριστός παρακαλεῖ τόν Πατέρα νά ἀποδεχτεῖ τή θυσία του και νά τήν όλοκληρώσει. ‘Ο Θεός δόξασε τόν Υἱό του μέ τά ύπερφυσικά σημεῖα πού ἔγιναν κατά τή διάρκεια τῶν παθημάτων του και μέ τήν Ἀνάσταση. *ἴνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε*: ‘Ο Θεός θά δοξαζόταν μέ τή Σταύρωση και τήν Ἀνάσταση τοῦ Υἱοῦ του, ἀλλά και μέ τή συνέχιση τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Διδασκόμαστε ἐδῶ ὅτι ὅσα ζητᾶμε στήν προσευχή πρέπει νά ἀποβλέπουν στή δόξα τοῦ Θεοῦ. *ἴνα γινώσκωσί σε* (στίχ. 3): Δέν πρόκειται βέβαια γιά μιά θεωρητική γνώση, ἀλλά γιά μιά συνειδητή ἐπικοινωνία μέ τό Θεό, γιά μιά προσωπική γνωριμία και σχέση. παρά σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἡ εἰχον, (στίχ. 5): Μέ τή δόξα πού είχα κοντά σου. πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι: Πρίν νά δημιουργηθεῖ ὁ κόσμος ὁ ύλικός και πνευματικός. ‘Ο Υἱός τοῦ Θεοῦ ύπηρχε πάντοτε, «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων», ὅπως ὁμολογούμε στό Σύμβολο τῆς Πίστεως.

2) Ἡ προσευχή γιά τούς Ἀποστόλους, (στίχοι 6-19).

Παρὰ σοῦ ἔξῆλθον, (στίχ. 8): Γεννήθηκα και βγῆκα στόν κόσμο ἀπό σένα. ἔρωτῷ, (στίχ. 9): Παρακαλῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἔρωτῷ: Δέν ἄγνοεῖ οὔτε λησμονεῖ ὁ Κύριος τόν κόσμο, ἀλλά σ' αὐτό τό σημεῖο παρακαλεῖ εἰδικά γιά τούς Ἀποστόλους, οἱ ὅποιοι θά καλέσουν σέ ἐπιστροφή τόν κόσμο. “Ἀλλωστε σέ ἐπόμενους στίχους(21, 23) προσεύχεται, γιά νά πιστέψει ὁ κόσμος, τὰ ἐμὰ σά ἐστι και τὰ σὰ ἐμά, (στίχ. 10): Τονίζεται ἡ ἀπόλυτη κοινωνία και ἔνωση τοῦ Κυρίου μέ τό Θεό Πατέρα. οὐκέτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, (στίχ. 11): Ἐπειδή πρόκειται ἔπειτα ἀπό λίγο νά σταυρωθεῖ, δέν θά βρίσκεται μαζί τους σωματικά, γιά νά τούς ἐνισχύει μέ τήν παρουσία του. τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὄνόματί σου: Προφύλαξε τους μέ τή θεία σου δύναμη. *ἴνα ὡσιν ἐν καθὼς ἡμεῖς*: Νά είναι ἐνωμένοι μεταξύ τους οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως είναι ἐνωμένα τά Πρόσωπα τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. ‘Η ἔνωση ὅμως τοῦ Θεοῦ-Πατέρα μέ τόν Ἰησοῦ Χριστό είναι ἔνωση φύσεως και ούσίας, ἐνώ τῶν Ἀποστόλων είναι πνευματική. ‘Από τή φυσική ἔνωση τῶν Προσώπων τῆς Ἁγ. Τριάδας πηγάζει ἡ ὁμόνοια και ἡ ειρήνη, πού είναι δῶρα τοῦ Θεοῦ στούς ἀνθρώπους. “Οσοι λοιπόν ἀρνοῦνται τό Θεό, ἀρνοῦνται τήν ἀγάπη και τήν ειρήνη. ὁ υἱός τῆς ἀπωλείας, (στίχ. 12). Είναι ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης. Χαρακτηρίζεται μ' αὐτή τήν ἔκφραση γιά τό λόγο ὅτι ὁ Κύριος, ὡς Θεός γνώριζε τό τέλος τοῦ Ἰούδα. ‘Ηταν ὄριστικά χαμένος, γιατί είχε παραδώσει τήν ψυχή του στό σατανά. *ἴνα ἡ γραφή πληρωθῇ*: Γιά νά ἐπαληθεύσουν οἱ προφητείες

τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Ἀσφαλῶς, ὅπως λέει ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, δὲ χάθηκε ὁ Ἰούδας, γιά νά ἐπαληθεύσει ἡ Γραφή. Είναι ἔνας τρόπος ἐκφράσεως, πού θέλει νά δείξει, ὅτι τό είχε προαναγγείλει. «Οὐκ ἐπεὶ προώρισται ἐγένετο, ἀλλ' ἐπεὶ ἔμελλε γενέσθαι προώρισται». *ίνα ἄρης αὐτούς*, (στιχ. 15): Νά τους πάρεις, καὶ ύπερ αὐτῶν ἐγώ ἀγιάζω ἐμαυτόν, (στιχ. 19): Καί γιά χάρη τους ἐγώ προσφέρω τόν ἑαυτό μου θυσία.

3) Ἡ προσευχὴ γιά τήν Ἐκκλησία, (στίχοι 20-26).

Καὶ περὶ τῶν πιστευόντων, (στιχ. 20). Από τό στίχο αὐτό ὁ Χριστός προσεύχεται γιά ὅλους ἐκείνους πού θά πιστεψουν μέ τό κήρυγμα τῶν Ἀποστόλων καὶ θά ἀποτελέσουν τήν Ἐκκλησία. *ίνα πάντες ἐν ᾧσιν*, (στιχ. 21): «Οταν οἱ πιστοὶ εἰναι ἐνωμένοι μέ τό Χριστό, ἐνώνονται πνευματικά καὶ μεταξύ τους. Ἡ ἐνωση αὐτή δέν ἀπορροφᾷ τήν προσωπικότητά τους. Πρόκειται γιά ἐνωση σκοπῶν καὶ αἰσθημάτων. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος τό ύπογραμμίζει: «Ἴνα καὶ ἡμεῖς γενώμεθα ἐν πρός ἀλλήλους τή ὁμοψυχίᾳ καὶ τή τοῦ πνεύματος ἐνότητι, μὴ διαφωνῶμεν τι... τὸ αὐτὸ δὲ φρονῶμεν». Ἡ ἐνότητα ἀγάπης είναι βασικό γνώρισμα στή ζωή τῶν χριστιανῶν καὶ στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Μαζί μέ τήν ἐνότητα τῆς ἀγάπης θά πρέπει νά ύπαρχει καὶ ἐνότητα πίστεως. «Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα» (Ἐφεσ. 4, 5). Ἡ Ἐκκλησία δέεται καὶ παρακαλεῖ τό Θεό στή Θ. Λειτουργία: «Ὑπέρ τήν τῶν πάντων ἐνώσεως». Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐνότητα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας είναι ισχυρό μέσο, γιά νά ἐλκυστεῖ ὁ κόσμος στή χριστιανική πίστη καὶ γιά νά ἔχουν οἱ ἄνθρωποι μιά ἀκαταμάχητη ἀπόδειξη ὅτι ὁ Χριστός προέρχεται ἀπό τό Θεό-Πατέρα. «Ἴνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας» (Ιωάν. 17, 23). Θά είναι μιά ἀκόμη ἀπόδειξη γιά τή θεία καταγωγή τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅταν κατορθώνουν νά συμφωνοῦν καὶ νά ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους ἄνθρωποι μέ διαφορετικούς χαρακτῆρες καὶ ἀντιλήψεις. Ἀντίθετα οἱ διαιρέσεις, τά σχίσματα καὶ οἱ ἔχθρότητες ἀπομακρύνουν τόν ἄνθρωπο ἀπό τήν Ἐκκλησία. ἐγώ ἐν αὐτοῖς, (στιχ. 23): Τότε μόνο θά πραγματοποιηθεῖ ἡ ἐνότητα, ὅταν ὁ Χριστός κατοικεῖ μέσα σέ κάθε πιστό, πού θά είναι σέ θέση νά πεῖ, δηπως ὁ Ἀπ. Παῦλος, «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Ἐχριστός» (Γαλ, 2, 20). Λέει ὁ Κύριλλος Ἀλεξανδρείας: «Γίνεται μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ὁ Χριστὸς σωματικῶς μὲν ὡς ἄνθρωπος, συνενούμενος δι' εὐλογίας τῆς μυστικῆς πνευματικῶς δ' αὖ πάλιν ὡς Θεός, τῇ τοῦ ίδιου Πνεύματος ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι». *ίνα ωσι τετελειωμένοι εἰς ἐν:* Γιά νά είναι τελειοποιημένοι σέ ὅμονοια καὶ ἐνωση. *ίνα θεωρῶσι τήν δόξαν τήν ἐμήν,* (στιχ. 24): Γιά νά βλέπουν καὶ νά ἀπολαμβάνουν τή δόξα τοῦ Χριστοῦ στήν οὐράνια μακαριότητα. *πρὸ καταβολῆς κόσμου:* Πρίν νά γίνει ὁ

κόσμος. καὶ ὁ κόσμος σὲ οὐκ ἔγνω, (στιχ. 25): Δόθηκε καὶ δίνεται ἡ εύκαιρία στὸν κόσμο νά γνωρίσει τὸ Θεό. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως συχνά ἀγαποῦν περισσότερο τὸ φέμα, παρά τὸ φῶς καὶ τὴν ἀλήθεια, πού εἰναι ὁ Θεός. καὶ γνωρίσω, (στιχ. 26): Ὁ Χριστός ἐγνώρισε στούς Ἀποστόλους τὸ Θεό ὅχι μόνο μὲ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τὰ θαύματά του, ἀλλά καὶ μὲ τῇ σταυρική του θυσίᾳ, ὥπως ἐπίσης καὶ μὲ τὸν ἐρχομό τοῦ Ἅγιου Πνεύματος τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά εἶναι ἡ σπουδαιότητα τῆς Ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Χριστοῦ γιά τὴν Ἔκκλησία;
2. Γιατί ἡ ἐνότητα τῶν πιστῶν ὄπαδῶν του Χριστοῦ εἶναι ἀπόδειξη ὅτι ὁ Κύριος προέρχεται ἀπό τὸ Θεό-Πατέρα;
3. Μέ ποιούς τρόπους μποροῦν οἱ χριστιανοί νά εἶναι σήμερα ἐνωμένοι καὶ ὡς ποιό σημεῖο πρέπει νά φτάνει ἡ ἐνότητά τους;
4. Ποιά εἶναι ἡ ἐννοια τοῦ στίχου 15; Τό νά γίνει κανείς ἀγιος ζώντας μέσα στὸν κόσμο εἶναι το ἴδιο μέ τό νά γίνει ἄγιος ζώντας ἐξω ἀπό αὐτόν;

Μάθημα 43ο

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

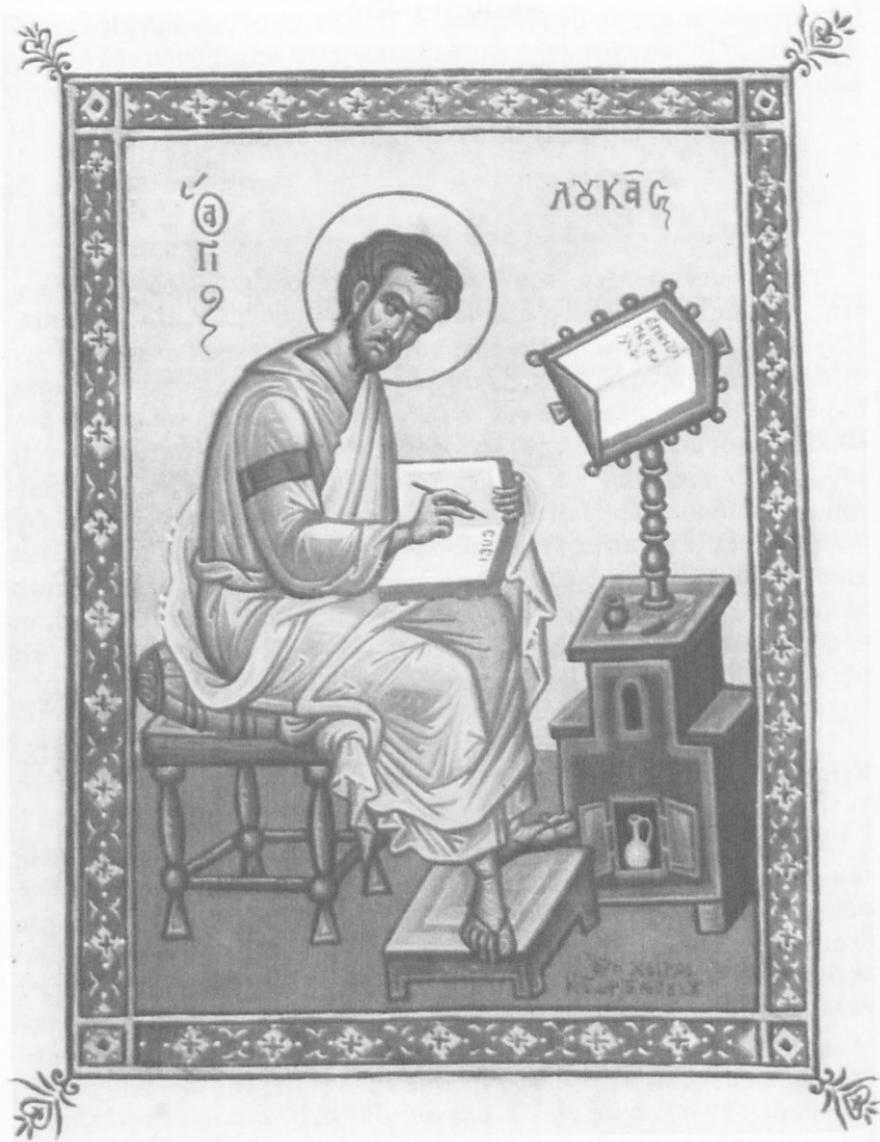
(Πράξ. 2, 37-47 καὶ 4, 32-36)

Τό βιβλίο «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων» ἔγραψε ὁ Ἱερός εὐαγγελιστής Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ τὸ τρίτο εὐαγγέλιο, τὸ «κατά Λουκᾶν». Καὶ τά δύο αὐτά βιβλία ἀπευθύνονται στὸν «κράτιστο Θεόφιλο», στὸν ὁποῖον ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς ἐδίδαξε τὴν χριστιανική πίστη. Στὸ Εὐαγγέλιο του ἔγραψε γιά τὴν ζωή καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου καὶ στὶς «Πράξεις» συμπληρώνει τὴν διδασκαλία του πρός τὸν Θεόφιλο, μέ τὸ ἔργο τῶν Ἀποστόλων καὶ κυρίως τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, περιγράφοντας ὅσα ἔκαμαν οἱ ἀπόστολοι γιά τὴ διάδοση τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τὴν ἀνάπτυξη τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης μεταξύ τῶν πρώτων χριστιανῶν. Τό πρώτο κείμενο πού ἀκολουθεῖ (Πράξ. 2, 37-47) ἀναφέρεται στὰ ἀποτελέσματα τῆς πρώτης ὁμιλίας τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου πρός τὰ πλήθη. Τό δεύτερο κείμενο (Πράξ. 4, 32-35) στὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐνότητα τῶν πρώτων χριστιανῶν.

Κείμενο

Κεφ. 2: 37. Ἀκούσαντες δέ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, εἰπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· τί ποιήσομεν, ἀνδρες ἀδελφοί; 38. Πέτρος δὲ ἐφη πρὸς αὐτούς· μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἑκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. 39. Ύμιν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν ὄσους ἀν προσκαλέσηται Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν. 40. ἐτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει λέγων· σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. 41. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. 42. ἡσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἀρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43. Ἔγένετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φό-

βος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. 44. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἀπαντα κοινά. 45. καὶ τὰ

Ο ιερός εὐαγγελιστής Λουκᾶς.

κτήματα και τὰς ύπάρξεις ἐπίπρασκον και διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι καθότι ἀν τις χρείαν είχε· 45. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ, κλῶντές τε κατοίκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει και ἀφελότητι καρδίας. 47. αἰνοῦντες τὸν Θεὸν και ἔχοντες χάριν πρὸς ὄλον τὸν λαόν, ὁ δὲ Κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Κεφ. 4: 32. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἡ καρδία και ἡ ψυχὴ μία, και οὐδὲ εἰς τι τῶν ύπαρχόντων αὐτῷ ἐλεγεν ιδιον είναι, ἀλλ, ἡν αὐτοῖς ἀπαντα κοινά. 33. και μεγάλη δυνάμει ἀπέδιδον τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, χάρις τε μεγάλη ἡν ἐπὶ πάντας αὐτούς. 34. οὐδὲ γάρ ἐνδεής τις ύπηρχεν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γάρ κτήτορες χωρίων ἡ οἰκιῶν ύπηρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων και ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων· 35. διεδίδοτο δὲ ἐκάστῳ καθότι ἀν τις χρείαν είχεν.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Κεφ. 2: κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ: μέ καρδιά γεμάτη ἀπό κατάνυξη και λύπη γιά τήν ἐνοχή τους. τί ποιήσομεν: τί πρέπει νά κάμουμε. μετανοήσατε: νά ἀλλαξετε σκέψεις, νά ἀλλάξετε και ζωή. και λήψεσθε τήν δωρεάν τοῦ ἀγίου Πνεύματος: και θά πάρετε ώς δωρεά ἀπό το "Ἄγιο Πνεύμα τήν δικαίωση και τόν ἀγιασμό. ἡ ἐπαγγελία: ἡ ύπόσχεση. ὅσους ἀν προσκαλέσηται: ὅσους θά προσκαλέσει. διεμαρτύρετο: (ό Πέτρος) μπροστά σέ ὄλους και μέ δυνατή φωνή μαρτυροῦσε γιά τήν ἀλήθεια. σκολιά: πονηρή και διεστραμμένη. ἀσμένως: εύχαριστως, πρόθυμα. Προσκαρτεροῦντες: ἀφοιωμένοι μέ κατάνυξη και ἐπιμονή. τῇ κοινωνίᾳ: στή στοργική ἐνότητα και σχέση μεταξύ τους. τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου: στόν τεμαχισμό και τό μοιρασμα τοῦ ἄρτου τής θείας Εὐχαριστίας. τέρατα και σημεῖα: ἀνεξήγητα θαύματα και γεγονότα. ἐπί τό αὐτό: τόσο ἐνωμένοι και ἀγαπημένοι μεταξύ τους πού ἡταν σάν νά ζοῦσαν στό ίδιο σπίτι. ἐπίπρασκον: πουλοῦσαν. καθότι ἀν τις χρείαν είχε: ἀνάλογα μέ τις ἀνάγκες πού είχε ὁ καθένας ἀπό τούς πιστούς. προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ιερῷ: μέ ζῆλο και κατάνυξη, κάθε μέρα, ὄλοι μαζί μαζεύονταν στό ναό. κλῶντες τε κατ' οίκον ἄρτον: ἀφοῦ είχαν κόψει ἄρτον στά σπίτια τους. ἀφελότητι καρδίας: χωρίς ύποκρισία, ἀπλότητα καρδίας. ἔχοντες χάριν πρὸς ὄλον τὸν λαόν: ἔχοντες τό σεβασμό και τήν ἐκτίμηση ὄλου τοῦ λαοῦ. προσετίθει: πρόσθετε.

Κεφ. 4: ἡ καρδία και ἡ ψυχὴ μία: ἡσαν τόσο πολύ ἀγαπημένοι μεταξύ τους πού ὄλοι μαζί ἔμοιαζαν μέ ἑνα εύλογημένο πλήθος πού

είχε «μία ψυχή και μιά καρδιά», καὶ οὐδέ εἰς: καὶ οὔτε ἔνας, ἀλλ᾽ ἡν
αὐτοῖς ἀπαντα κοινά: ἡταν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους κοινά, κανένας δὲν
είχε τὴν ἰδέα ὅτι ἔχει κάτι ἀποκλειστικά δικό του. ἀπεδίδουν τὸ μαρ-
τύριον: ἔδιδαν τὴν μαρτυρία (μιλοῦσαν μέ μεγάλη δύναμη καὶ πειστικό-
τητα γιά τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου). ἐνδεής· φτωχός·
κτήτορες χωρίων: ἰδιοκτῆτες χωραφιῶν. τάς τιμάς: τὸ ἀντίτιμο (τὰ χρή-
ματα πού ἔπαιρναν ἀπό τὸ πούλημα τοῦ χωραφιοῦ ἢ τοῦ σπιτιοῦ). τῶν
πιπρασκομένων: τὰ πιπρασκόμενα: ἐκεῖνα (κτήματα - σπίτια) πού που-
λοῦσαν. διεδίδοτο δέ ἔκάστῳ: δινόταν δέ σέ καθένα - μοιραζόταν.

Διδάγματα γιά τή σημερινή πραγματικότητα

Ἡ «Πεντηκοστή» ὄνομάζεται καὶ «γενέθλια ἡμέρα τῆς Ἐκκλησί-
ας». Μέ τὴν ἐπιφοίτηση τοῦ Ἅγιου Πνεύματος ἰδρύεται ἡ Ἐκκλησία
τοῦ Χριστοῦ καὶ μιὰ πρώτη πράξη τῆς φωτισμένης πλέον χριστιανικῆς
κοινότητας τῶν μαθητῶν ἡταν τὸ ἐμπνευσμένο κήρυγμα τοῦ Ἀποστό-
λου Πέτρου. Ἀκροατές ἡταν ἀπλοίκοι ἀνθρώποι πού κατά περιεργή
σύμπτωση είχαν μαζευτεῖ στὴν Παλαιστίνη γιά θρησκευτικούς σκο-
πούς, ἀπό πολύ μακρινά μέρη (ἀπό τὸν Πόντο, τὴν Περσία, τὴν Αἴγυ-
πτο κ.ἄ.). Πολύ σωστά χαρακτηρίστηκε ἡ πολύχρωμη ἐκείνη «ούναξη»
«μυστικό προσκλητήριο» τῆς χάρης τοῦ Θεοῦ γιά νά ἀκουστεῖ
ἀπό «ἀγγελιαφόρους» ὅλου τοῦ κόσμου τὸ πρώτο κήρυγμα τοῦ Ἀπ.
Πέτρου. Ἡταν τὰ λόγια του ἀπλά ἀλλά δυνατά καὶ πειστικά: «ἀκούσαν-
τες δέ κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ» καὶ «ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον
αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν» καὶ τρεῖς χιλιάδες περίπου νέοι χριστιανοί προ-
στέθηκαν στὴ χριστιανική Ἐκκλησία. Πῶς ὅμως ἐγινε αὐτὴ ὁμαδική
μεταστροφή τόσων ἀνθρώπων πρός τὴ χριστιανική πίστη; Ἡ δύναμη
τοῦ κηρύγματος τοῦ Ἀπ. Πέτρου καὶ ἡ μυστική ἐνέργεια τοῦ Ἅγιου
Πνεύματος πρός ὅλες ἐκεῖνες τίς ἄγνωστες ψυχές πού ἀκουσαν τὸ
κήρυγμα ἔφερε τὸ ἐκπληκτικό ἀποτέλεσμα. «Τί ποιήσομεν ἄνδρες
ἀδελφοί» καὶ ὁ Ἀπ. Πέτρος σπεύδει νά προτείνει «μετανοήσατε καὶ
βαπτισθήτω ἐκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὄνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν
ἀμαρτιῶν».

Οἱ σημερινοί ἀνθρώποι καὶ μεταξύ αὐτῶν οἱ χριστιανοί δέχονται
μέ τὴν ἴδια προθυμία καὶ τὴν ἴδια ἀπλότητα τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας
πού ἀπευθύνει ὁ Χριστός πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους; Τὸ ἐρώτημα
αὐτό πρέπει νά βάλει σέ πολλές σκέψεις κάθε σοβαρό ἀνθρωπο καὶ
μάλιστα τούς νέους πού ξεκινοῦν τὴν πνευματική τους πορεία, μέσα

σε οὐναν κόσμο πού εἰναι τόσο ταραγμένος ἀπό τή ματαιότητα καί τήν ύποκρισία πού τόσο πληθωρικά κυκλοφορεῖ. Κι' ἂν οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι δέ σπεύσουν νά διερωτηθοῦν «τί ποιήσωμεν» καί δέν ἀκούσουν τήν αἰώνια προτροπή τοῦ Θεοῦ «μετανοήσατε», τότε ποιά ἄλλα καλέσματα θά ἀκούσουν καί θά ἀκολουθήσουν; Εἶναι τόσο θλιβερά καί τόσα πολλά τά παραδείγματα ἀνθρώπων πού βρίσκονται ἔξα ἀπό τήν «ἀγιάζουσα χάρη» τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἀκολουθώντας «όδούς σκολιάς καί διεστραμμένας», μέ ἀποτέλεσμα τήν ἐγκληματική ἀδιαφορία πρός τόν ἀνθρώπινο πόνο καί τήν ἀνθρώπινη δυστυχία. Οἱ πρώτοι χριστιανοί μόλις βρέθηκαν κάτω ἀπό τή σκέπη τοῦ Ἀγίου Πνεύματος είδαν τό συνάνθρωπό τους σάν «ἀδελφό» καί ἡ χριστιανική ἀγάπη τους ἔσπευσε νά βρεῖ μύριους τρόπους γιά νά ἀνακουφίσει καί βοηθήσει τούς «ἀδελφούς»: «Καί είχον ἀπαντα κοινά», «ούδέ γάρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς». Λέγεται πώς είναι μοναδικό καί ἀνεπανάληπτο στήν ιστορία τής ἀνθρωπότητας τό φαινόμενο μιᾶς ὄργανωμένης κοινότητας μέ τέτοια συνοχή ἀγάπης καί αύταπάρνηση σάν αὐτή τῶν πρώτων χριστιανῶν.

Σήμερα ύπάρχουν τόσα κοινωνικά συστήματα πού ύπόσχονται εὐημερία καί ἵση κατανομή τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς, μέ ἀποτέλεσμα νά «αἱματοκυλίεται» ἡ ἀνθρωπότητα ἀπό πολέμους καί σφαγές χάριν τῆς ἀγάπης καί τῆς ισότητας τῶν ἀνθρώπων. Οἱ αἰῶνες πού πέρασαν ἀπό τότε μέχρι σήμερα, ἀλλά καί ἡ ἀδιάψευστη ιστορική μαρτυρία πείθουν ὅτι μονάχα ἡ χριστιανική ἀγάπη, ἀν ἐπικρατήσει στή γῆ, μπορεῖ νά ἀλλάξει τή μορφή τοῦ κόσμου καί νά χαρίσει τήν πραγματική εὐημερία στούς ἀνθρώπους.

Ἐρωτήσεις

1. Ἐκτός ἀπό τόν Ἀπ. Πέτρο, πού προτρέπει «μετανοήσατε», ποιούς ἄλλους θυμᾶσαι πού νά μίλησαν μέ τά ἴδια λόγια;
2. Τί συνέβη καί τόσοι ἀνθρωποι πίστεψαν καί βαπτίσθηκαν ἐκείνη τήν ἡμέρα;
3. Μπορεῖς νά θυμηθεῖς κατορθώματα τής χριστιανικής ἀγάπης τῶν πρώτων χριστιανῶν;

4. Μπορεῖ σήμερα νά έφαρμοσθεῖ τό ιδεώδες τῶν πρώτων Χριστιανῶν:
ή κοινοκτημοσύνη, ή μιά ψυχή καί μιά καρδιά;

Μάθημα 44ο

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ (Α' Κορινθ. 13, 1-13)

‘Ο Ἀπ. Παῦλος γράφει τήν Α΄ πρός Κορινθίους ἐπιστολή του ἀπό τήν “Ἐφεσο τό 54-55 μ.Χ. Ἀφορμή γιά νά γραφτεῖ ή ἐπιστολή ἡταν πληροφορίες πού είχε ὁ Ἀπ. Παῦλος, ότι παρουσιάστηκαν «ἐριδες μεταξύ τῶν Κορινθίων», «ἐριδες ἐν ύμιν εἰσί» (Α' Κορινθ. 1, 11) πού ἐκλόνιζαν τή μεταξύ τους ἀγάπη καί ὁμόνοια. Γιά τά ζητήματα αύτά ἔγραψαν καί ἐπιστολή οι Κορίνθιοι πρός τόν Ἀπ. Παῦλο ζητώντας τή βοήθειά του. Σκοπός τῆς ἐπιστολῆς είναι νά μονοιάσουν οι Κορίνθιοι καί νά ξαναβροῦν τή μεταξύ τους ἀδελφική καί χριστιανική ἀγάπη. Γι αύτό καί τούς παρακαλεῖ «διά τοῦ ὄνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τό αύτό λέγητε πάντες καί μή ἡ ἐν ύμιν σχίσματα» (Α' Κορ. 1, 10), ἀλλά νά ἐπικρατήσει ἀγάπη τέτοια πού νά κυριαρχεῖ σέ όλες τίς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς τους, ὅπως τούς προτρέπει στό τέλος τῆς ἐπιστολῆς του, «στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιούσθε, πάντα ύμῶν ἐν ἀγάπῃ γενέσθω». (Α' Κορ. 16, 13-14).

Οι ἐρμηνευτές χωρίζουν τόν ύμνο τῆς ἀγάπης σέ τρία μέρη: α) Ἡ ἀγάπη είναι ή μεγαλύτερη ἀρετή, στίχοι 1-3, β) τά γνωρίσματα τῆς ἀγάπης, στίχοι 4-7 καί γ) Ἡ αιωνιότητα τῆς ἀγάπης, στίχοι 8-13.

Ο Απόστολος Παῦλος ('Από τήν πινακοθήκη τοῦ Πρωτάτου τοῦ Ἅγιου "Ορους. 16ος αι.).

Κείμενο

1. Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγά-
πην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἡχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. 2. καὶ ἐὰν
ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ
ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω,
οὐδέν εἰμί. 3. καὶ ἐὰν φωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ
τὸ σῶμα μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν ὠφελοῦμαι. 4.
Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περ-
περεύεται, οὐ φυσιοῦται. 5. οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἔαυτῆς, οὐ πα-
ροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, 6. οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει
δὲ τῇ ἀληθείᾳ. 7. πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα
ύπομένει. 8. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει, εἰτε δὲ προφητείαι, καταργη-
θήσονται εἰτε γλώσσαι παύσονται εἰτε γνῶσις, καταργηθήσεται. 9. ἐκ
μέρους γάρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· 10. ὅταν δὲ
ἐλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. 11. ὅτε ἡμην νήπι-
ος, ώς νήπιος ἐλάλουν, ώς νήπιος ἐφρόνουν. ώς νήπιος ἐλογιζόμην
ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κάτηργηκα τὰ τοῦ νηπίου. 12. βλέπομεν γάρ ἀρτὶ
δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γι-
νώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. 13. νυνὶ
δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Έρμηνευτικές παρατηρήσεις

Γλῶσσα: τό μέσο πού ἐπικοινωνοῦν οἱ ἄνθρωποι μεταξύ τους. τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄγγέλων: ἐάν θὰ μποροῦσα νά μιλήσω τίς γλῶσσες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄγγέλων ἀκόμα. χαλκὸς ἥχων: χάλκινο πράγμα πού βγάζει ἀποκρουστικό ἥχο. κύμβαλον ἀλαλάζον: μεταλλικά ἀντικείμενα πού βγάζουν δυνατό κρότο ὅταν χτυπιοῦνται. προφητεία: τό χάρισμα καὶ ἡ ἰκανότητα νά προλέγει καὶ διδάσκει χαρισματικά. τὰ μυστήρια πάντα: ὅλα τά ἄγνωστα καὶ μυστικά σχέδια πού ἔχει ὁ Θεός στήθεσία Του βούληση. καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν: ὅλη τήν ἀνθρώπινη γνώση. μεθιστάνειν: νά μετακινῶ, νά μεταθέτω. ψωμίσω: πουλήσω (γιά νά δώσω ψωμί στούς φτωχούς). ἵνα καιθήσομαι: γιά νά καῶ. μακροθυμεῖ: αὐτός πού ἀγαπάει ἔχει πλατειά καρδιά. χρηστεύεται: εὐεργετική καὶ καπλή γιά τούς ἄλλους. οὐ ζηλοῖ: δέν φθονεῖ. οὐ περπερεύεται: δέ φλυαρεῖ. οὐ φυσιοῦται: δέ φέρνεται ἀλαζονικά. οὐ λογίζεται τό κακόν: δέν σκέπτεται ποτέ κακό γιά τόν ἄλλον. ἀλλά καὶ δέν σκέπτεται τό κακό πού τοῦ ἔκαμαν. ἐπί τῇ ἀδικίᾳ: γιά κάτι ἀδικο πού γίνεται. πάντα στέγει: ὅλα σκεπάζει. πάντα ύπομένει: τά πάντα ύπομένει. οὐδέποτ εκπίπτει: ποτέ δέν ξεπέφτει, είναι πάντοτε τέλεια χωρίς νά λιγοστευει. ἐκ μέρους: ἕνα μόνον μέρος γνωρίζουμε, λίγο γνωρίζουμε. ἐάν δὲ ἔλθει τό τέλειον: ὅταν θά ἔχουμε πλήρη καὶ τέλεια γνώση. Ἔννοεῖ μετά τή δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου. βλέπομεν γάρ ἄρτι: διότι τώρα βλέπουμε. δι' ἑσόπτρου ἐν αἰνίγματι: σάν μέσα ἀπό μεταλλικό καθρέφτη καὶ ἔχομε πολλά ἐρωτηματικά καὶ αἰνίγματα, πού είναι δύσκολο νά τά κατανοήσουμε τέλεια. ἐπιγνώσομαι: θά ἀποκτήσω τήν τέλεια γνώση. καθώς καὶ ἐπεγνώσθην: ὅσο τέλεια μέ ἔχει γνωρίσει ὁ Κύριος. νυνί: τώρα ὅμως (ἐννοεῖ τήν παροῦσα ζωή). μείζων δέ: πιό μεγάλη δέ (ἀπό τήν πίστη καὶ τήν ἐλπίδα).

΄Υποδείξεις γιά πρακτικές ἐφαρμογές

Εἰπώθηκε πώς ἂν σωζόταν ἀπό τήν Καινή Διαθήκη μονάχα ἡ σελίδα ἐκείνη πού ὁ Χριστός διηγεῖται τήν παραβολή τοῦ ἀσώτου υἱοῦ θά ἦταν ἀρκετή γιά νά μᾶς πείσει ὅτι ὁ Χριστός ἦταν Θεός, δείχνοντας τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρός τό παιδί του, πού γυρίζει ἀπό τή χώρα τῆς ἀμαρτίας. Γιά τόν Ἀπ. Παῦλο εἰπώθηκε πώς ἂν τίποτα ἄλλο δέν ἔγραφε ἐκτός ἀπό τόν «ὑμνο τῆς ἀγάπης» πρός Κορινθίους, θά ἦταν ἀρκετό νά ἀποδείξει πώς ὁ Ἀπ. Παῦλος είναι «ὁ πρῶτος μετά τόν Ἔνα» (μετά

τόν Ἰησοῦ Χριστό) πού τόσο βαθιά καί τέλεια ἐπίστεψε στό κήρυγμα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρός τὸ Θεό καί τούς ἀνθρώπους.

Κατά τόν Ἀπ. Παῦλο στήν κορυφή ἀπό ὅλες τίς ἀρετές είναι ἡ ἀγάπη πού πρέπει νά βρίσκει μύριους τρόπους γιά νά ἐκδηλώνεται καί νά προσφέρεται στούς ἀνθρώπους χωρίς δισταγμούς καί πρό πάντων χωρίς ύπολογισμούς. Είναι γιά τόν Ἀπ. Παῦλο ἀγάπη μόνον ἐκείνη πού πάντοτε προσφέρεται καί θυσιάζεται γιά τόν ἀδελφό, τόν ὁποιοδήποτε γνωστό ἡ ἄγνωστο ἀδελφό. Χάνει τήν ἀξία της ἡ ἀγάπη ὅταν δίνεται «έκλεκτικά». Ὁ ἰδιος ὁ Ἀπ. Παῦλος θά γράψει ἀλλοῦ ὅτι τό νά θυσιάζεται κανείς γιά κάτι σπουδαίο καί μεγάλο αὐτό ἔχει κάποια ἀξία, τό νά θυσιάζεται ὅμως κανείς γιά παραπεταμένους καί ἀχρηστούς καί πονηρούς ἀνθρώπους αὐτό ἔχει πιό πολύ ἀξία «ἔτι ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστός ὑπέρ ἡμῶν ἀπέθανε» (Ρωμ. 5, 8). Ὁ ιερός Χρυσόστομος στή θεία Λειτουργία του ἐπαναλαμβάνει τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννη καί λέγει ὅτι ὁ Θεός τόσο πολύ ἀγάπησε τό κόσμο «ῶστε τόν Υἱόν Του τόν μονογενῆ δοῦναι, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μή ἀπόληται ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». Ἔάν ἡ ἀγάπη δέν ἔχει μέσα της τό στοιχεῖο τῆς «θυσίας», τότε δέν είναι ἀγάπη.

Τό κήρυγμα μᾶς τέτοιας ἀγάπης μέσα στό σημερινό κόσμο ποιά ἀπήχηση μπορεῖ νά ἔχει; Ἡ ἀγάπη είναι ἐκείνη πού συγκρατεῖ τήν εἰρήνην ἀνάμεσα στά ἔθνη καί τούς λαούς τῆς γῆς, καί συμβιβάζει καί συμφιλιώνει τούς ἀνθρώπους μεταξύ τους.

Οι σημερινοί ἀνθρωποί μποροῦν καί γεφυρώνουν τίς ἀποστάσεις ἀνάμεσα στά ἀστέρια καί τούς ούρανούς καί δέν μποροῦν νά γεφυρώσουν τήν ἀπόσταση πού τούς «χωρίζει» ἀπό τόν ἀδελφό, τό διπλανό, πού ἴσως κατοικοῦν μαζί κάτω ἀπό τήν ἴδια στέγη καί δέν μποροῦν νά βροῦν κάποια «λόγια ἀγάπης» γιά νά ξαναγίνουν ἀδελφοί.

Τίποτα δέ λείπει ἀπό τό σημερινό ἀνθρωπο σύτε γνώση, σύτε ἐπιστήμη, σύτε δύναμη, σύτε ἰδεολογίες καί συστήματα κοινωνικά. Καί ὅμως τόση δυστυχία, τόση φτώχεια, τόσος θάνατος... Μήπως λείπει ἡ χριστιανική ἀγάπη, ὅπως τήν περιγράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος; Τό «ἀγαπάτε ἀλλήλους» είναι ἐντολή πού δέ θά δινόταν, ἂν στή γῇ ὑπῆρχαν μόνον ἀξιαγάπητα πρόσωπα.

Ἡ πίστη καί ἡ ἐλπίδα είναι ἐπίγειες ἀρετές καί συνοδεύουν τήν ἀγάπη ώς τό κατώφλι τῆς ἀλλης ζωῆς. Ἐκεῖ θά τήν ἀφήσουν μόνη της νά μᾶς συνοδεύει αἰώνια. Στήν ἀλλη ζωή δέ θά πιστεύουμε, γιατί ὁ Θεός θά ἔχει ἐκπληρώσει ὅλες τίς ύποσχέσεις Του. Μόνο θά ἀγαπάμε «νυνὶ δέ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τά τρία ταύτα. μείζων δέ τούτων ἡ ἀγάπη».

1. Ποιά σχέση μπορεῖ νά ύπαρχει μεταξύ τής χριστιανικής ἀγάπης και τῆς θυσίας;
2. Γιατί ή πίστη και ή ἐλπίδα είναι ἐπίγειες ἀρετές;
3. Μπορείτε νά σκεφθεῖτε πώς ή χριστιανική ἀγάπη μπορεῖ νά λύσει όλα τά μεγάλα κοινωνικά προβλήματα πού ἀπασχολοῦν τή σημερινή ἀνθρωπότητα;

Μάθημα 45ο

Η ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

(Ιακώβου 1, 2-27 και 2, 14-26)

‘Ανάμεσα στά βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης συγκαταλέγεται ώς ἔνα ἀπό τά καλύτερα κείμενα και ἡ Καθολική Ἐπιστολή τοῦ Ἀδελφοθέου Ἰακώβου, πού γράφτηκε στά μέσα τοῦ 1ου αιώνα. Εἶπαν πώς είναι θρησκευτικό και ήθικό δοκίμιο. Πάντως ἀπευθύνεται πρός ὅλους τούς χριστιανούς μέ σκοπό νά παρηγορήσει τούς χειμαζόμενους ἀπό τίς δοκιμασίες και νά συντελέσει στή διόρθωση τῆς ζωῆς σύμφωνα μέ τήν ἀλήθεια και τήν ἀρετή τοῦ εὐαγγελικοῦ νόμου.

Κείμενο

Κεφ. 1, 2 Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, 3 γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονὴν· 4 ἡ δὲ ὑπομονὴ ἐργον τέλειον ἔχετα, ινα ἡτε τέλειοι καὶ ὄλοκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι... 12 Μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. 13 Μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γάρ Θεὸς ἀπείραστος ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. 14 Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ιδίας ἐπιθυμίας ἔξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος· 15 είτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δὲ ἀμαρτία ἀποτελεσθείσα ἀποκύει θάνατον. 16 Μή πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί· πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἥ τροπῆς ἀποσκίασμα... 19 Ὡστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἀνθρωπὸς ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὄργην· 20 ὄργη γάρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται. 21 Διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ρυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας ἐν πραῦτηι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. 22 Γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου καὶ μὴ μόνον ἀκροαταί... 26 Εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν μὴ χαλιναγγῶν γλώσσαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. 27 Θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὄρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἔστιν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Κεφ. 2, 14 Τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐάν πίστιν λέγη τις ἔχειν ἐργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; 15 Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἡ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὡσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, 16 εἰπη δὲ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος; 17 Οὔτω καὶ ἡ πίστις, ἐάν μὴ ἐργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἔστητην. 18 Ἀλλ' ἐρεῖ τις· σὺ πίστιν ἔχεις, κάγὼ ἐργα ἔχω· δεῖξον μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἐργῶν σου, κάγὼ δεῖξω σοι ἐκ τῶν ἐργῶν μου τὴν πίστιν μου... 26 Ὡσπερ γάρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὔτω καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἐργῶν νεκρά ἐστι.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε = νά θεωρείτε ώς πηγή καὶ αιτία τήν πλήρη καὶ τέλεια χαρά. πειρασμοί = δοκιμασίες. δοκίμιον = ἡ δοκιμα-

σία τῆς πίστεως πού προέρχεται ἀπό τίς θλίψεις, τέλειον ἔργον· είναι ἡ δοκιμασμένη ἀρετή, ὁ ἡθικός καὶ σταθερός χαρακτήρας, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι = γιά νά μή σᾶς λείπει τίποτα. μακάριος (μή + κήρ = ἀθάνατος) = πανευτυχῆς, στέφανος τῆς ζωῆς = τὸ στεφάνι τῆς αἰώνιας ζωῆς. Πρβλ. Β' Τιμ. 4, 8. "Οπως ὁ νικητής τῶν ἀθλητικῶν ἀγώνων ἔπαιρνε γιά ἔπαθλο στεφάνι ἀπό ἑλιά, ἔται καὶ ὁ νικητής τῶν πειρασμῶν θά στεφανωθεῖ μιά μέρα μέ τὴν τιμὴ καὶ τῇ δόξῃ τοῦ Θεοῦ. ὁ Θεός ἀπειραστός ἐστιν κακῶν· ὁ Θεός ὡς πανάγαθος πού είναι οὔτε πειράζεται οὔτε πειράζει κανέναν. Ἐπομένως τήν αἵτια τῆς ἀμαρτίας πρέπει νά τήν ἀναζητοῦμε στό ἑγώ μας, πού συγκατατίθεται στούς πειρασμούς τοῦ διαβόλου. ἔξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος = αὐτός πού παρασύρεται καὶ δελεάζεται ἀπό τήν ἡδονή. ἡ ἐπίθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν· προσωποποίηση τῆς ἐπιθυμίας, ἡ ὅποια μέ τή συγκατάθεση τῆς ἀνθρώπινης θελήσεως συλλαμβάνει τήν ἀμαρτία. πᾶσα δόσις ἀγαθή... τοῦ πατρός τῶν φώτων· ὁ στίχος αὐτός ἔχει συμπεριληφθεῖ στή λεγόμενη ὄπισθάμβων εὐχή, πού λέσι ὁ ιερέας στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας. παραλλαγή = ἀλλοίωση. τροπῆς ἀποσκίασμα = ἡ πιό μικρή σκιά μεταβολῆς. ὄργη δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται = ἡ ὄργη ἐμποδίζει τόν ἄνθρωπο νά ἐπιτελεῖ ἔργα ἀρετῆς σύμφωνα μέ τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. πᾶσα ρυπαρίαν = κάθε τί πού μολύνει. περισσείαν κακίας = ὑπερβολική κακία. ἔμφυτος λόγος· είναι ὁ εύαγγελικός λόγος πού φυτεύτηκε στίς καρδιές τῶν πιστῶν μέ τήν «ἐν Χριστῷ» ἀναγέννηση. Πρβλ. Ρωμ. 1, 16. μάταιος = ἀνωφελής καὶ ἄκαρπος. ἀμίαντος = ἀμόλυντος. τά ἐπιτήδεια = τά ἀπαιτούμενα γιά τή συντήρηση τοῦ σώματος. Ὁ στίχ. 26 ἐπέχει θέση συμπεράσματος.

Βασικές ἀλήθειες

Κάθε χριστιανός ὄφείλει νά πιστεύει. Δέν πρέπει ὅμως νά ξεχνάει πώς ἡ πίστη δοκιμάζεται ἀπό ποικίλους πειρασμούς. Ὑπάρχουν πειρασμοί πού συντελοῦν στήν πνευματική προαγωγή. «Μακάριος ἀνήρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν· ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τόν στέφανον τῆς ζωῆς». Ὑπάρχουν καὶ πειρασμοί πού ὁδηγοῦν στά δίχτια τοῦ κακοῦ. Είναι οἱ ἐπιθυμίες πού σπρώχνουν στήν ἀμαρτία. «Ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἀμαρτίαν, ἡ δέ ἀμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον». Πρόκειται γιά τό λεγόμενο πνευματικό θάνατο, μέ ἄλλα λόγια γιά τή διακοπή τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, γεγονός πού μπρεῖ νά ὁδηγήσει στήν καταστροφή. Ἐπομένως ὁ πιστός, πού ἔχει συνείδηση τῶν εὐθυνῶν του, πρέπει νά φροντίσει ν' ἀποβάλει ἀπό τήν καρδιά του κάθε κακία καὶ ν' ἀποδεχθεῖ τό λόγο τοῦ Θεοῦ. Ἀποδοχή

τοῦ θείου λόγου ὅμως σημαίνει ὥχι μόνο ἀκρόαση, ἀλλά καὶ ἔργα θεάρεστα. «Γίνεσθε ποιηταί λόγου καὶ μή μόνον ἀκροαταί». Αύτό ἄλλωστε εἶναι ἐντὸς τά κυριότερα γνωρίσματα τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ φυσικά κάθε ἀνθρώπου πού θρησκεύει: νά προσφέρει δηλαδή στούς ἄλλους τήν ἀγάπη, χωρίς νά ἐπηρεάζεται ἀπό τήν κακία τοῦ κόσμου.

Τά ἔργα τῆς ἀγάπης εἶναι τό πᾶν γιά τό χριστιανό. 'Από αὐτά φαίνεται τό ποιόν τῆς πίστεως. Μπορεῖ κανένας νά πιστεύει χωρίς νά ἔχει νά παρουσιάσει ἔργα ἀγάπης. 'Αλλ' αὐτή ἡ πίστη δέν εἶναι χριστιανική καὶ ἐπομένως δέ σώζει. Ἐξάλλου καὶ τά δαιμόνια πιστεύουν καὶ φρίττουν. Λέγει ὁ ἵερος Χρυσόστομος: «Καν γάρ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ὄρθως τις πιστεύῃ, καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον, βίον δὲ μὴ ἔχῃ ὄρθον, οὐδὲν αὐτῷ κέρδος τῆς πίστεως εἰς σωτηρίαν». Μπορεῖ ὅμως νά συμβαίνει καὶ τό ἀντίθετο: Νά ἔχουμε ἔργα ἀγαθά χωρίς πίστη. Γιατί δίχως πίστη «ἀδύνατον εύαρεστῆσαι» (Ἐβρ. 11, 6). Καὶ αὐτό, διότι συνήθως πρόκειται γιά ἔργα πού ἀποβλέπουν στό συμφέρον ἢ τήν αὐτοπροβολή. Ή ἀληθινή πίστη μεταφράζεται σέ ἀγάπη καὶ ἡ πραγματική ἀγάπη σέ πίστη. Ἀρα ὁ συνδυασμός τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ καλύτερη βιοθεωρία. "Ολοι οι ἄγιοι τῆς Ἑκκλησίας μας δικαιώθηκαν στή ζωή τους, ἀκριβῶς γιατί συνδύασαν τίς δυό αὐτές ἀρετές. «Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη» (Γαλ. 5, 6). Διαφορετικά τά πάντα νεκρώνονται· γιατί, ὅπως ἐπιλέγει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος, «πίστις χωρίς ἔργων νεκρά ἐστι».

Ἐρωτήσεις

1. Βρίσκεις ἐπαρκή τόν ὄρισμό τῆς ἀληθινῆς θρησκείας, πού δίνει ὁ Ἀδελφόθεος Ἰάκωβος καὶ γιατί;
2. Θεωρεῖς ἀνώτερη τήν πίστη ἢ τήν ἀγάπη καὶ γιατί;
3. Είναι δυνατό νά πιστεύει κανένας παραγματικά στό Θεό, χωρίς ν' ἀγαπάει τό συνάνθρωπό του;
4. Ποιά ἀκριβῶς εύθύνη νιώθεις ὅτι ἔχεις ώς χριστιανός μέσα στήν κοινωνία πού ζεῖς;

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟ

(Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Πανηγυρικός, παρ. 3-4, ἀποσπά-
σματα, ΒΕΠ 17, 277-280)

Ο Γρήγοριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός (211/213-270/275) καταγόταν ἀπό τή Νεοκαισάρεια τοῦ Πόντου. Σπούδασε στήν πατρίδα του φιλολογία καὶ νομικά καὶ συμπλήρωσε τίς σπουδές του στήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, κοντά στόν Ὁριγένη (231-235). Φαίνεται πώς ἡ σοφία καὶ ἡ ἀρετή τοῦ μεγάλου δασκάλου τόν σαγήνεψαν ιδιαίτερα.

Κοντά στόν Ὁριγένη ὁ Γρήγοριος διέπρεψε καὶ γι' αὐτό, ὡς ὁ πρῶτος σπουδαστής τῆς σειρᾶς του, ἐκφώνησε τό γνωστό «Πανηγυρικό» ἢ «Χαριστήριο Λόγο» του. Στό λόγο αὐτό ὁ Γρηγόριος μιλάει γιά τόν Ὁριγένη καὶ τή μέθοδο διδασκαλίας του, γιά τήν οἰκογένεια καὶ τή ζωή του καὶ γιά όρισμένα θεολογικά θέματα. Από τό Λόγο αὐτό είναι καὶ τό παρακάτω ἀπόσπασμα.

Κείμενο

Ἐστω δή μοι ὁ λόγος ὅδε χαριστήριος· Θεῷ μὲν τῷ τῶν ὅλων, οὐκ ἄν ἔθελήσαιμι λέγειν· καίτοι γε ἐκεῖθεν ἡμῖν πᾶσαι μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀρχαί, ἐκεῖθεν δὲ καὶ ἡμᾶς τῶν εὐχαριστιῶν ἡ ὕμνων καὶ αἰνῶν ἄρχεσθαι χρή.... Ἐστω χαριστήριος ἀνθρώπων μὲν πάντων, μάλιστα τῷ ἀνδρὶ τῷ ἴερῷ τῷδε· εἰ δέ τι καὶ περαιτέρω μεληγορεῖν ἔθελοιμι, καὶ τῶν οὐ φαινομένων μέν, θειοτέρων δὲ καὶ κηδομένων ἀνθρώπων, τούτῳ ὃς με ἐκ παίδων κρίσει τινὶ μεγάλῃ οἰκονομεῖν τε καὶ τιθηνεῖσθαι καὶ ἐπιτροπεύειν ἐκληρώσατο, ὁ ἴερὸς ἄγγελος Θεοῦ, «ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου», φησὶν ἐκεῖνος ὁ Θεῷ φίλος ἀνήρ, τὸν αὐτοῦ λέγων... Ἡμεῖς δὲ πρὸς τῷ κοινῷ πάντων ἀνθρώπων κυβερνήτη, καὶ τοῦτον, ὃς τίς ποτ' ἔστιν, ίδια παιδαγωγὸς ἡμῶν ὅντων νηπίων. «Ος τά τε ἄλλα πάντα ἀγαθὸς ὃν τροφεύεις καὶ κηδεμῶν ἐμός, πάλαι τε καὶ νῦν ἔτι ἐκτρέφει τε καὶ παιδεύει καὶ χειραγωγεῖ· καὶ δὴ πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις καὶ ουνάψαι με τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, τοῦτο δὴ τὸ κεφαλαιωδέστατον πάντων, φόκονομήσατο, οὕτε γένει καὶ αἴματί μοι ἀνθρωπίνῳ τινὶ προσήκοντα, ἡ ὅντα τινὰ τῶν πλησιοχώρων οὕτε καὶ ὁμοεθνῇ ὅλως, ἀλλὰ συνελόντι εἰπεῖν, ἀγνῶστους, ἀλλοτρίους, ἀπεξενωμένους, ἀλλήλων ἀφεστηκότας πάμπολυ, ὅσον μέσα ἔθνη καὶ ὅρη καὶ ποταμοὺς διείργει ἡμᾶς, ὑπὸ τῆς θείας ὅντως καὶ σοφῆς προμηθείας εἰς ταυτὸν ἀγαγών, τὴν σωτήριον

έμοι σύνοδον ταύτην ἐμηχανήσατο· ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἴμαι, ἐκ πρώτης γενέσεως καὶ ἀνατροφῆς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Χαριστήριος = αὐτὸς ποὺ ἀνήκει ἡ ἀρμόζει σ' ἔκφραση εὐχαριστίας, εὐχαριστήριος λόγος. Θεῷ μὲν τῷ τῶν ὀλων οὐκ ἀν ἐθελήσαμι λέγειν = στό Θεό, τό Δημιουργό και Εὔεργέτη ὀλων, δέν θά ηθελα ν' ἀναφερθῶ. Πρόκειται γιά σχῆμα λόγου, γιατί στή συνέχεια (§ Γ' 32 κ. ἔξ.) ἀναφέρεται ὥχι μονάχα στό Θεό, ἀλλά και στό Χριστό. ἐστω χαριστήριος = ἄς ἔκφρασουμε τήν εὐγνωμοσύνη μας. μεληγορῶ = ὑμνῶ. θειοτέρων δὲ και κηδομένων ἀνθρώπων = ἀπό τούς πιό στενούς συγγενεῖς και ἀπό τούς ἀνθρώπους πού ἐνδιαφέρονται γιά μᾶς. οἰκονομῶ = τακτοποιῶ, ἐνδιαφέρομαι φροντίζω. τιθηνοῦμαι = περιποιοῦμαι ώς τροφός, διατρέφω. ἐκληρώσατο = κληρώθηκε. «ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου» (Γεν. 48, 15) ἀναφέρεται στήν εὐλογία τοῦ Πατριάρχη Ἱακώβ πρός τά παιδιά τοῦ γιοῦ του Ἰωσήφ, Εὐφραίμ και Μανασσή. Τό πληρες κείμενο ἔχει ώς ἔξης: «Ο Θεός ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος ἔως τῆς ἡμέρας ταύτης, ὁ ἄγγελος ὁ ρυμόνενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν εὐλογήσαι τά παιδία ταύτα...» ὁ Θεῷ φίλος ἀνήρ· δηλ. ὁ Ἱακώβ. τὸν αὐτοῦ λέγων = ἐννοώντας τό δικό του εὐεργέτη. ἡμεῖς δὲ πρός τῷ κοινῷ πάντων ἀνθρώπων κυβερνήτη· ἐννοεῖται φαμέν. και τούτον ἀναφέρεται στόν «ιερὸ ἄγγελο τοῦ Θεοῦ», ἵσως και στό Χριστό. ὅς τίς ποτ' ἐστίν = ὁποιοσδήποτε είναι. πάντη = πρός κάθε κατεύθυνση, παντοῦ. και συνάψαι με τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ὡκονομήσατο = εύδόκησε νά μέ συνδέσει με αὐτόν ἐδώ τόν ἀνδρα, δηλαδή τόν Ὁριγένην. Ό Γρηγόριος διαβλέπει στή γνωριμία του μέ τόν Ὁριγένη τό δάκτυλο τοῦ Θεοῦ· γιατί πράγματι, ἐνῶ πήγαινε γιά σπουδές στή Βηρυτό, κατέληξε στήν Καισάρεια. τό κεφαλαιωδέστατον πάντων = τό σπουδαιότερο ἀπό όλα. οὕτε γένει... προσήκοντα = χωρίς ν' ἀνήκει στήν ἴδια μέ μένα οἰκογένεια και συγγένεια. πλησιόχωρος = κοντοχωριανός. συνελόντι εἰπεῖν = μέ λίγα λόγια. ἀλλήλων ἀφεστηκότας πάμπολυ = ἀπομακρυσμένοι ὁ ἔνας ἀπό τόν ἄλλον πάρα πολύ. διείργω = ἐμποδίζω, ἀπέχω. ύπο θείας ὄντως και σοφῆς προμηθείας· ἐννοεῖ τή θεία Πρόνοια. τήν σωτήριον ἐμοὶ ταύτην σύνοδον ἐμηχανήσατο = κατέστρωσε τούτη τή σωτήρια γιά μένα συνάντηση. ἄνωθεν τοῦτο προμηθούμενος οἴμαι· πιστεύει ὁ ἄγιος Γρηγόριος ὁ Θαυματουργός ὅτι όλα σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν ἀπό τό Θεό.

Ο ἅγιος Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός. (Ψηφιδωτό IA' αιώνα τῆς Ι. Μονῆς Δαφνίου).

ματα. 'Αλλ' ἔκεινο πού τόν ίκανοποιούσε του καλλιέργεια. Αύτό εἶχε ιδιαίτερη σημασία, γιατί, παράλληλα μέ τόν πλουτισμό τών γνώσεων, τοῦ δόθηκε ἡ εύκαιρια νά ἐνδιαφερθεῖ καί γιά τήν αὐξηση τῆς ἀρετῆς του. Μά τό πιό σπουδαίο ἦταν ὅτι μέ τή μόρφωση αύτή συνδέθηκε πιό πολύ μέ τό Θεό καί πόθησε περισσότερο τή λύτρωση καί τή σωτηρία.

Ο Γρηγόριος Νεοκαισαρείας ὁ Θαυματουργός, καί ὁ ἀδελφός του ὁ Ἀθηνόδωρος, ξεκίνησαν ἀπό τή Νεοκαισάρεια τοῦ Πόντου νά πάνε στή Βηρυτό τής Φοινίκης, γιά νά συμπληρώσουν τίς σπουδές τους. Μέ τήν εύκαιρια αύτή ὅμως θεώρησαν καλό νά συνοδέψουν τήν ἀδελφήν τους ὡς τήν Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, ὅπου ἔμενε καί ἐργαζόταν ὁ ἄνδρας της. 'Αλλ' ἔκει αύτή τήν ἐποχή βρισκόταν ὁ μεγάλος καί ξακουστός θεολόγος τῆς Ἀλεξανδρείας Ὡριγένης, ὁ ὅποιος μάλιστα εἶχε ἀνοίξει καί Σχολή. Ο Γρηγόριος, νέος καί μέ ζῆλο πολύ στά γράμματα, πήγε νά τόν γνωρίσει ἀπό κοντά. "Ετσι σαγηνεύεθηκε ἀπό αύτόν καί, ἀντί νά πάει στή Βηρυτό, παρέμεινε νά συμπληρώσει τίς σπουδές του στήν Καισάρεια.

Φαίνεται πώς ὁ Γρηγόριος, στά πέντε χρόνια πού μαθήτεψε κοντά στό σοφό Ὡριγένη, ἔμαθε ἀρκετά πράγματα. Εξχωριστά ἦταν ἡ ψυχική

Γιά öλα αύτά, öταν ö Γρηγόριος öφευγε áπό τήν Καισάρεια, γιά νά öπιστρέψει στόν Πόντο, öνιωσε τήν ύποχρέωση ν' áπευθύνει λίγα λόγια εύχαριστίας και εύγνωμοσύνης στό μεγάλο δάσκαλό του, τόν öΩριγένη. öΕπειδή öμως öβλεπε πώς τήν πορεία τής ζωῆς του κατηύθυνε ḥάγια πού Θεοῦ, αἰσθανόταν τήν ἀνάγκη νά öκφράσει πρώτα τίς εύχαριστίες του στόν Εύεργέτη Θεό. Πίστευε πώς öΘεός μέ κάποιον ḥγελό Του ḥ και τό Μονογενή Υιό Του, τό Λυτρωτή και Σωτήρα Χριστό, τόν φρόντισε áπό τή νηπιακή áκομα ήλικια, τόν παιδαγώγησε μέ χίλιους-δυό τρόπους και τόν öδήγησε στό σοφό öΩριγένη. «Αύτός öδωκε τούς μέν áποστόλους, τούς δέ προφήτας, τούς δέ εύαγγελιστάς, τούς δέ ποιμένας και διδασκάλους πρός τόν καταρτισμόν τῶν ἀγίων» (Ἐφ. 4, 11-12). Αύτό γιά τόν ḥγιο Γρήγοριο τό Θαυματουργό ύπηρξε πολύ σπουδαῖο γεγονός. «Τοῦτο δή τό κεφαλαιωδέστατον πάντων». Διότι συνδέθηκε μέ ṋένα τέτοιο ḥνθρωπο, πού ḥταν φαινόμενο iδιοφυίας, σοφίας, πίστεως και ḥρετῆς. öΑσφαλῶς ḥ θεία Πρόνοια σχεδίασε και πραγματοποίησε τή σωτήρια αύτή γνωριμία. «Ανωθεν τοῦτο προμηθούμενος οίμαι, ḥκ πρώτης γενέσεως και ḥνατροφῆς».

Ἡ öκφραση τής εύγνωμοσύνης πρός τό δάσκαλο είναι χωρίς áμφι-
βολία iερή ύποχρέωση κάθε μαθητῆ. ᩢ μόρφωση, öταν áποβλέπει στόν πλουτισμό τῶν γνώσεων και στήν καλλιέργεια τής ψυχῆς, ḥχει ḥνυπολόγιστη ḥξία. ḥν μάλιστα αύτά τά δυό στηρίζονται στά χριστι-
ανικά iδεώδη και συντείνουν στή σωτηρία τοῦ ḥνθρώπου, τότε ḥχομε τήν iδανικότερη παιδεία. Gi' αύτό στό δάσκαλο, πού ύπηρετεi ṋένα τέ-
τοιο σκοπό, πρέπει κάθε εύγνωμοσύνη και εύχαριστία áπό μέρος öχι μονάχα τῶν μαθητῶν του, ḥλλά και ḥόλόκληρης τής κοινωνίας.

Ἐρωτήσεις

1. Pώς δικαιολογείται ḥ μεγάλος θαυμασμός και ḥ ḥπεριόριστη εύγνω-
μοσύνη τοῦ Γρηγορίου Νεοκαισαρείας πρός τόν öΩριγένη;
2. Giatί ḥ ḥγιος Γρηγόριος ḥ Θαυματουργός áποδίδει στήν Πρόνοια τοῦ
Θεοῦ τό γεγονός τής μαθητείας του κοντά στόν öΩριγένη;
3. Tί είναι ḥκείνο πού σᾶς ḥθει νά θαυμάζετε και νά εύγνωμονείτε ḥρι-
σμένους δασκάλους σας;
4. Tί σημασία ḥχει ḥ φράση τοῦ Κυρίου «είς ḥμῶν ḥστιν ḥ διδάσκαλος,
ḣ Χριστός» (Ματθ. 23,8);
5. Pώς μποροῦμε νά ḥκφράσουμε τήν εύγνωμοσύνη μας στούς διδα-
σκάλους μας;

Η ΕΞΟΧΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Ἐπιστολή πρός Διόγνητον κεφ. 5-9, ἀποσπάσματα, ΒΕΠ
2, 253-255)

Ἡ πρὸς Διόγνητον Ἐπιστολή εἶναι ἔνα ἀπό τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Εἶναι ἀπολογητικέ κείμενο καὶ γράφτηκε τό 2ο αἰώνα ἀπό συγγραφέα, πού μᾶς εἶναι ἄγνωστος. Ἀπευθύνεται σέ κάποιον ἐπίσημο ὄνόματι Διόγνητο, γιά νά τοῦ δώσει πληροφορίες γύρω ἀπό τή χριστιανική θρησκεία καὶ τή ζωή τῶν χριστιανῶν. Στήν ἀρχή ἀναφέρεται στή μηδαμινότητα τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τοῦ Ιουδαϊσμοῦ, ὑστερα ἀντιπαραβάλλει τήν ἀνωτερότητα τῶν χριστιανῶν καὶ τέλος καλεῖ τό Διόγνητο ν' ἀσπαστεῖ τίς ἀλήθειες τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κείμενο

Χριστιανοί οὐτε γῆ οὐτε φωνῇ οὐτε ἔθεσι διακεκριμένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὐτε γάρ που πόλεις ιδίας κατοικοῦσιν οὐτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένῃ χρῶνται οὐτε βίον παράσημον ἀσκοῦσιν... Κατοικοῦντες δέ πόλεις ἐλληνίδας τε καὶ βαρβάρους, ὡς ἔκαστος ἐκληρώθη, καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καὶ διαίτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστήν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τήν κατάστασιν τῆς ἐαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ιδίας, ἀλλ' ὡς πάροικοι μετέχουσι πάντων ὡς πολῖται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρίς ἐστιν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη... Ἐπὶ γῆς διατρίβουσιν, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πείθονται τοῖς ὥρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ιδίοις βίοις νικῶσι τοὺς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται. Θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύουσι καὶ πλούτιζουσι πολλούς· πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύουσιν. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καὶ εὐλογοῦσιν· ύβριζονται καὶ τιμωσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι. Ὕπὸ Ιουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τήν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

'Απλῶς δ' είπεῖν, ὅπερ ἐστίν ἐν σώματι ψυχή, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ

χριστιανοί. Ἔσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχή, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος· καὶ χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὄρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι· καὶ χριστιανοὶ γινώσκονται μὲν ὅντες ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σάρξ καὶ πολεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἡδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι· μισεῖ καὶ χριστιανούς ὁ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, ὅτι ταῖς ἡδοναῖς ἀντιτάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ χριστιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρῷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ ἐν θνητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ χριστιανοὶ παροικοῦσιν ἐν φθαρτοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι....

Οὐ γάρ ἐπίγειον, ὡς ἔφην, εὔρημα τοῦτ' αὐτοῖς παρεδόθη, οὐδὲ θνητὴν ἐπίνοιαν φυλάσσειν οὕτως ἀξιούσιν ἐπιμελῶς, οὐδὲ ἀνθρωπίνων οἰκονομίαν μυστηρίων πεπίστευνται. Ἄλλ' αὐτὸς ἀληθῶς ὁ παντοκράτωρ καὶ παντοκτίστης καὶ ἀόρατος Θεός, αὐτὸς ἀπ' οὐρανῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν λόγον τὸν ἄγιον καὶ ἀπερινόητον ἀνθρώποις ἐνίδρυσε καὶ ἐγκατεστήριξε ταῖς καρδίαις αὐτῶν... Οὐχ ὥρᾳς παραβαλλομένους θηρίοις, ἵνα ἀρνήσωνται τὸν Κύριον, καὶ μὴ νικωμένους; Οὐχ ὥρᾳς ὅσῳ πλείονες κολάζονται, τοσούτῳ πλεονάζοντας ἄλλους; Ταῦτα ἀνθρώπου οὐ δοκεῖ τὰ ἔργα, ταῦτα δύναμίς ἔστι Θεοῦ· ταῦτα τῆς παρουσίας αὐτοῦ δείγματα.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Χριστιανοὶ οὕτε γῆ οὕτε φωνῇ οὕτε ἔθεσι διακεκριμένοι εἶναι γνωστές οἱ συκοφαντίες τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἑθνικῶν ἐναντίον τῶν χριστιανῶν. Τούς κατηγοροῦσαν ὅτι ἡταν μισάνθρωποι καὶ τούς παρουσίαζαν πάντα ὡς ἀπόκοσμους. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι πώς οἱ χριστιανοὶ ἔτρεφαν ἀγάπη ἀκόμα καὶ πρός αὐτούς τούς ἐχθρούς τους καὶ ὡς ἄνθρωποι δέν ἡταν δυνατό παρά νά ζοῦν κοντά στούς ἄλλους. Θαυμαστὴν καὶ ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας = ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τους εἶναι στ' ἀλήθεια θαυμαστός καὶ παράδοξος. Τό «παράδοξο» ὄφειλεται στή διαφορετική κοσμοθεωρία καὶ ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐκεῖνο πού λέει ὁ ποιητής:

«Πόνος καὶ πόθος καὶ παλμός καὶ ἀγώνας μας τ' αὔριο νά πλάσουμε καλύτερο ἀπ' τό χθές...

Εῦμαστε παιδιά τῆς ἡμέρας φωτεινά
κι' ὅλους καλοῦμε πρός τό φῶς νά τό χαροῦν,
μά οἱ γιοί τῆς νύχτας νά μᾶς νιώσουν δέν μποροῦν».

(Γ. Βερίτη, «Χριστιανοί», "Απαντα, Αθήναι, σελ. 76)

'Ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται = ζοῦν ἐπάνω στή γῆ ὡς πολίτες τοῦ οὐρανοῦ. Γράφει καὶ ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. 3, 20). πείθονται = ύπακούουν. τοῖς ἰδίοις νόμοις νικῶσι τούς νόμους = μέ τῇ ζωῇ τους ξεπερνοῦν τούς νόμους, δηλ. κάνουν κάτι περισσότερο ἀπό ὅ,τι οἱ νόμοι ὄριζουν. Γι' αὐτό «δικαίων νόμος οὐ κεῖται» (Α' Τιμ. 1, 9). ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται οἱ διώκτες ἥθελαν ν' ἀγνοοῦν τοὺς χριστιανούς, ώσάν νά μὴν ὑπῆρχαν ἀπό τό ἄλλο μέρος ὅμως τούς ἔπιαναν καὶ τούς ὀδηγοῦσαν στά δικαστήρια. ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται = τούς περιφρονοῦν καὶ ὅμως αὐτοί μέσα στίς ἀτιμώσεις τους δοξάζονται. Πρβλ. Ματθ. 5, 11-12. λοιδοροῦνται καὶ εὐλογοῦσιν = βρίζονται καὶ ὅμως αὐτοί εὕχονται καλά γιά τούς ύβριστές τους. Πρβλ. Ματθ. 5, 44. Λέει καὶ ὁ Παῦλος: «Λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν» (Α' Κορ. 4, 12-13). κολαζόμενοι χαίρουσιν ὡς ζωοποιούμενοι = ὅταν τούς τιμωροῦν, χαίρονται ώσάν νά παίρνουν ζωή.

"Οπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχή, τοῦτ' εἰσιν ἐν κόσμῳ χριστιανοί ἄν ληφθεῖ ὑπόψη πώς ἡ ψυχή εἶναι ἀνώτερη ἀπό τό σῶμα (Βλέπε Ματθ. 16, 26), τότε μπορεῖ νά καταλάβει κανένας πόσο ὑπερτεροῦν οἱ χριστιανοί ἀπό τούς μή χριστιανούς. κόσμος εἶναι ὁ ύλικός κόσμος πού συνδέεται μέ τήν ἀμارتία. Κατά τόν εὐαγγελιστή Ἰωάννην «πᾶν τό ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκός καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὄφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου» (Α' Ἰω. 2, 16). γινώσκονται = γίνονται γνωστοί. καὶ χριστιανοί κατέχονται μέν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοί δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον = καὶ οἱ χριστιανοί κρατοῦνται σάν σέ φυλακή στόν κόσμο, ὅμως συγκρατοῦν καὶ ἐνώνουν τόν κόσμο. Κάτι ἀνάλογο ὑπογραμμίζει καὶ ὁ ἵερος Χρυσόστομος:

«Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τὸ πάντα συνέχον καὶ ἐν τι ποιοῦν τὸ ἐν διαφόροις ὃν μέλεσιν· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρων καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνήρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεται» (Υπόμν. πρὸς Ἐφεσ. P.G. 62, U2-73).

'Ἐπίνοια = σκέψη, ιδέα, σχέδιο. οἰκονομία = διοίκηση, διευθέτηση, ἀπερινόητος = ἀκατανόητος, ἀκατάληπτος. μή νικωμένους εἶναι γνωστό πώς οἱ χριστιανοί, παρ' ὅλους τοὺς διωγμούς, δὲν καταβλήθηκαν,

ἀλλ' ἀντίθετα αὐξήθηκαν καὶ ξαπλώθηκαν παντοῦ. τοσούτῳ πλεονά-
ζοντας ἄλλους = τόσο περισσότερο ἀνεβάζουν τὴν τιμὴ τῶν ἄλλων.
ταῦτα δύναμις ἔστι Θεοῦ· ἐννοεῖ τὴν παρουσία καὶ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ
μέσα στό χριστιανισμό.

΄Η ἀνώτερότητα τοῦ χριστιανισμοῦ.

Αὐτός είναι ὁ Χριστιανισμός: ἡ μοναδική θρησκεία πού ἔχει γιά
μέλη της ἐπάνω στή γῆ πολίτες τοῦ οὐρανοῦ καὶ πού διαθέτει τῇ δύ-
ναμη τῆς θείας πνοῆς, ἀναθερμαίνοντας καὶ ἀναζωογονώντας ἔτσι
όλοκληρο τὸν κόσμο.

Οι χριστιανοί κατοικοῦν στή γῆ, ἀλλά νόμος τους είναι τό θέλημα
τοῦ Θεοῦ, πού ξεπερνάει ἀκόμα καὶ τίς τελειότερες νομοθεσίες. Μέ
βάση τήν ἀγάπη, ὅπως τή δίδαξε καὶ τήν ἐφάρμοσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
σοῦς Χριστός, ζοῦν μιά ζωὴ ἀνώτερη ἡθικά, πού τούς κάνει νά διαφέ-
ρουν ποιοτικά κατά πολύ ἀπό τούς ἄλλους. Γι' αὐτό καὶ ἡ παρουσία
τους στόν κόσμο είναι σάν τήν ψυχή μέσα στό σῶμα.

Οι χριστιανοί ἐνώνουν μέ τήν ἀγάπη τους τούς ἀρμούς τοῦ κό-
σμου καὶ προσφέρουν ζωὴ σέ ὀλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα. Κατ' αὐτόν
τόν τρόπο, παρόλη τήν ἐξάπλωση τῆς ύλοφροσύνης, συντελοῦν στό νά
βρεῖ ἡ κοινωνία μας τόν προσανατολισμό της καὶ νά γνωρίσει καλύτε-
ρες ἡμέρες. Ἄλλα τό σπουδαιότερο είναι πώς ὁ Χριστιανισμός ἔχει
μέσα του καὶ γύρω του τόν ἵδιο τό Θεό. "Ἐτσι γίνεται «δύναμις Θεοῦ»,
δηλ. ὅ,τι ὑπέροχο καὶ ἀνώτερο ὑπάρχει, πού μπορεῖ νά σώσει τόν
κόσμο.

΄Ερωτήσεις

1. Τί διαφορές ὑπάρχουν ἀνάμεσα στούς χριστιανούς τῆς πρός Διό-
γνητον Ἐπιστολῆς καὶ στούς χριστιανούς τῆς ἐποχῆς μας;
2. Είναι δυνατό νά συμμορφώνεται ὁ χριστιανός μέ τίς ὀποιεσδήποτε
ἀπαιτήσεις τοῦ κόσμου;
3. Τί σχετικό βρίσκεις ὅτι ὑπάρχει στό Ματθ. 5, 38-44 καὶ στό κείμενο
τῆς πρός Διόγνητον Ἐπιστολῆς;
4. Πώς ἀποδεικνύεται ιστορικά ἡ θεία προέλευση τοῦ Χριστιανισμοῦ;

Μάθημα 48ο

ΣΧΕΣΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

(Ισιδώρου Πηλουσιώτου: 'Ἐπιστολάι 5, 186 Λόγος πρός
"Ελληνας MG 78, 1437-1444 – ἀποσπάσματα)

Ο αγ. Ισίδωρος ὁ Πηλουσιώτης ἦταν ἔνας ἀπό τούς πιό μεγάλους πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Γεννήθηκε στό Πηλούσιο τῆς Κ. Αἰγύπτου γύρω στό 350 και πέθανε τό 437. Ἐδρασε στήν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὡς μοναχός στό Πηλούσιο καὶ ἔγινε ὄνομαστός γιά τὸν καλό του χαρακτήρα, τὴν ὑποδειγματική του ζωὴν καὶ τὴν ἐξαιρετική του μόρφωση, πού ἀπέκτησε στήν κατηχητική Σχολή τῆς Ἀλεξανδρείας. Θεωρεῖται ἔνας ἀπό τούς πιό σωστούς ἀντιπροσώπους τοῦ μοναχικοῦ Πνεύματος. Ἐγραψε 2000 ἐπιστολές, θαυμάσιες γιά τὴν μορφή καὶ τὸ περιεχόμενό τους. Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ είναι ἀπό τὴν ἐπιστολή 5, 186 καὶ ἀναφέρεται στό θεολογικό καὶ φιλοσοφικό θέμα τῆς θεοδικίας.

Κείμενο

Ω μειράκια (χρὴ γάρ ύμιν ἀρχομένοις τοῦ βίου μηδὲν παράλογον φράσαι, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ἀπαμφιάσαι), πάντων τῶν ὅντων ἡ δοκούντων ἀγαθῶν μέγιστὸν τε καὶ κάλλιστὸν ἐστιν ἡ ἀρετὴ· καὶ ταυτὸν εἰσὶν οἱ ταύτη συμβιοῦντες πρὸς τοὺς ἀμοιροῦντας, ὅπερ ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὰ θηρία· ἄγγελοι δὲ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους· βαδίζουσι γοῦν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀγγέλοις ἐοικότες. Ωσπερ γάρ λαμπτῆρες ἐν σκότῳ ἐξαίφνης ἀφθέντες ἐπιστρέφουσι πρὸς ἑαυτοὺς τὰς τῶν ἄλλων ὅψεις, οὕτω καὶ οὗτοι τοὺς ἄλλους καὶ ἐκπλήττουσι καὶ φωτίζουσιν. Οἱ δὲ ἀφέντες τὰ οἰκεῖα ἔπονται πρὸς τὴν φωνὴν ἀγαλλόμενοι· καὶ γίγνονται πρὸς ἐκείνους, ὃ δὴ πρὸς τοὺς ποιμένας τὰ πρόβατα, συγχωροῦντες ἄγειν αὐτοὺς ὅπῃ ἡ βέλτιον· οἱ δὲ παραλαβόντες πειθηνίους ἐξηγοῦνται καθάπερ προφῆται τὰ μέλλοντα. Ἐπειδὴ γάρ πολλοὶ τῶν οὐ πολὺν τῆς ἀρετῆς ποιουμένων λόγον, παρ' οἷς ἡ παραυτικὰ ἡδονὴ καὶ φαστών μεῖζον ἰσχύει τοῦ ποθ' ὑστερον συνοίσοντος. Οἱ διὰ μὲν ἀπληστίαν καὶ ἀδικίαν τὰ παρόντα ἀγαπῶσι, διὰ δὲ σκαιότητα τρόπων τῶν μετὰ ταῦτα οὐδὲν προορῶσι τῶν ἐν χειροῖν μόνον φροντίδα τιθεμένοι φράζουσι· Τὸ παρὸν εὖ τίθει. Ἐκεῖνοι τὰ μέλλοντα σκοποῦντες προμηνύουσι, καὶ τῶν πραγμάτων ἐκβάντων κατὰ τοὺς λόγους στεφανοῦνται καὶ ἀνακηρύττονται. Οὔτοι ζῶντες μὲν τὰς κεκλιμένας μὲν ὄρθούσι, τὰς δ' ἐστώσας

κοσμοῦσι πόλεις, τελευτήσαντες δέ ἐγκαταλείπουσι κέντρον τοῦ πόθου· ἐπίσημοι γάρ οἱ τάφοι, ἐν τιμῇ δὲ τὰ γένη, διηνεκῆς δέ ἡ μνήμη δικαιών. Ἀρετῆς γάρ ἐκτήσαντο φύσιν, ἡς οὐ πέφυκεν ἅπτεσθαι τελευτὴ...

Ἄλλα πολλοί, φασί, παρὰ τὴν ἀξίαν εὔημεροῦσι, καὶ ἀρετῆς χωρὶς πλουτοῦσιν. Ὁμολογῶ μὲν καγώ. τοῦτο δὲ πῶς ἂν εἰκότως ἀποτρέπει τῆς ἀρετῆς, οὐ συνορῶ... Σκοπήσετε δὴ τοῦτο, ὅτι ἀρετῆς ἀπούσης εὔημεροῦσι τινες, ἀλλὰ τινες ἄν ποτε ἥσαν ἐν τῷ εὔημερεῖν τῆς ἀρετῆς παρούσης. Καὶ μὴν εἰτις ἐθέλοι μετὰ ἀκριβείας ζητεῖν (εἰ γάρ καὶ παράδοξον δόξει τὸ λεχθησόμενον, ἀλλ' ὅμως λελέξεται) ἐκ τοῦ παντὸς αἰώνος μετὰ τῶν εὔφρονούντων ἡ τῶν φαύλων εὗροι τὴν ἀληθῆ εὔημερία γεγενημένην· εὔημερίαν ἔγωγε ὄριζομαι τὴν αὐτάρκειαν· ὀλισθηρὸν γάρ εἰς ἀκολασίαν ἡ τῆς χορηγίας ἑτοιμότης... Οἴ τε γάρ παρὰ τὴν ἀξίαν πλουτοῦντες, αὐτῷ τούτῳ τῷ παρ' ἀξίαν γνωριμότεροι καθίστανται οἱ δέ εἰκότως εὔημεροῦντες, αὐτῷ τῷ εἰκότως εὔημερεῖν οὐ παρέχουσι τινὶ θαυμάζειν. Τὸ γάρ παράδοξον, πλειά ποιεῖ τὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ λόγον. Διὰ τοῦτ' ἵσως ἐλάττους ὄντες οἱ παρὰ τὴν ἀξίαν εὔφερόμενοι, τὴν τοῦ πλείονος εἶναι δόξαν ἀπηνέγκαντο. Θῶμεν τοίνυν (χρὴ γάρ καὶ ἀπὸ συγκρίσεως τό δέον σκοπῆσαι) ἴσους αὐτοὺς εἶναι· καὶ σκεψώμεθα πότερον ἄμεινον μετ' ἀρετῆς ὁ πλοῦτος, ἡ καθ' ἑαυτόν. Καὶ μὴν ὁ μὲν τῆς εὔημερίας ἐπιλειπούσης τῷ κτήματι τῆς ἀρετῆς ἔχει θαρρεῖν· τὸν δὲ οἰχομένης τῆς εὔπραγίας ἄτιμον ἀνάγκη κείσθαι. Ὑποθώμεθα δὲ πᾶσαν ράθυμίας ὁδὸν ἐκκόπτον-

Ο ἆγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης.
(Τοιχογραφία 16ου αι. στή Μονή Βατοπεδίου Ἅγ. Ὄρους).

τες, καὶ κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει, καὶ τοῖς μὲν τὴν ἀρετὴν, τοῖς δὲ τὸν πλοῦτον μεμερισμένως περιγίνεσθαι, καὶ μὴ μεταπίπτειν τὴν εὐημερίαν, ὥσπερ τὴν Κροίσου. Τίς οὖν οὐκ ἂν εἴλετο μᾶλλον Σόλων εἰναι ἡ Κροίσος; Τίς δὲ οὐχὶ Πλάτων ἡ Διονύσιος; τίς δὲ οὐ Σωκράτης μᾶλλον, ἡ Ἀρχέλαος; καὶ τί δεῖ πολλοὺς φιλοσόφους καταλέγειν, καὶ συγκρίνειν τυράννοις, ὧν καὶ ἡ μνήμη ἄν ἐσβέσθη, εἰ μὴ διὰ τὴν ἔκεινων ἀρετὴν τε καὶ σοφίαν; Εἰ δὲ καὶ κεχώριστο ταῦτα τῇ φύσει, τὴν ἀρετὴν πρὸ τῆς εὐημερίας αἱρετέον· τί καταρραθυμοῦμεν τὸν τῆς ἀρετῆς προδιδόντες στέφανον; Τούτων μὲν οὖν καὶ ἄλλων πολλῶν ἔνεκεν, ὡς παῖδες ἐκ νέας ἡλικίας χρὴ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν. Παντὶ τοίνυν θυμῷ πρὸς τοὺς τῆς ἀρετῆς ἄθλους ἀποδυτέον.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Μειράκον: νέος - νεαρός. ἀπαμφιάσαι: (ἀπὸ - ἀμφιάζω) ἀπογυμνώνω. χρὴ ἀπαμφιάσαι τὴν ἀλήθειαν: εἶναι ἀνάγκη νά δῆτε καθαρά ὅλη τὴν ἀλήθεια. ἀμοιροῦντας (α μοίρα - ἀμοιρῶ δέν ἔχω κλῆρο, μερίδιο). ἐκπλήγπουσι: (ἐκπλήγτω, ξαφνιάζω) τούς ξαφνιάζουν. ὅπῃ ἡ βέλτιστον: ὅπου εἶναι τό καλύτερο. πειθήνιος: ὑπάκουος. ραστώνη: ἀνάπαισις, νωθρότητα, καλοπερασιά. ποθ' ὕστερον συνοίσοντος (συμφέρω): τοῦ μελλοντικοῦ συμφέροντος. σκαιότητα τρόπων: ἀναισθησία. τῶν ἐν χειροῖν: (δύικὸς ἀριθμὸς) στά δυό τους χέρια. «τὸ παρόν εὐτίθει»: ρίξτο ἔξω, ζῆσε τή ζωή σου. τὰς κεκλιμένας πόλεις ὄρθοῦσι: τίς πόλεις, πού ἔχουν ξεφύγει ἀπό τό σωστό δρόμο τίς ξαναφέρνει στό σωστό δρόμο. τελευτήσαντες ἐγκαταλείπουσι κέντρον πόθου: ὅταν πεθάνουν ἀφήνουν στούς ἄλλους τὸν πόθο γιά τὴν ἀσκηση τῆς ἀρετῆς. οὐ συνορῶ: δέν καταλαβαίνω. τῆς ἀρετῆς προσούσης: μαζί μέ τὴν ἀρετή. εὐφρονοῦντες: ἐκεῖνοι πού σκέφτονται σωστά. αὐτάρκεια: ἡ οικονομική ἀνεξαρτησία. ἡ τῆς χορηγίας ἐτοιμότης: ἡ δυνατότητα νά ξοδεύει κανείς πολλά, ό πλούσιος. Τὸ γὰρ παράδοξον... λόγον: ὅ, τι εἶναι παράξενο κάνει θόρυβο γύρω ἀπ' τό σημά του. διὰ τοῦτο ἵσως... ἀπηνέγκαντο: γι' αὐτό, ἂν καὶ εἶναι πολύ λιγότεροι αὐτοί πού ἔχουν πάρει φήμη χωρίς νά τό ἀξίζουν. ἐν τούτοις φαίνονται ὅτι εἶναι πολύ περισσότεροι. θῶμεν: ἄς δεχθοῦμε. ὑποθάμεθα: ἄς ύποθέσουμε. κεχωρίσθαι ταῦτα τῇ φύσει: ὅτι καταφέραμε νά τά χωρίσουμε μεταξύ τους. ἀποδύτεον: ἄς ἀποδυθοῦμε, ἄς ξεκινήσουμε.

Ἀναγωγή στή σημερινή ἐποχή

‘Η εὐημερία εἶναι ἡ πιό σπουδαία καὶ ἐπίμονη ἀναζήτηση ὅχι μο-

νάχα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ἄλλα καὶ τῶν ἀνθρώπων κάθε ἐποχῆς.
‘Ο ἀνθρωπὸς ὅμως στήν προσπάθειά του γιά «μιά καλύτερη ζωή» κάνει πολλά λάθη καὶ πιό πολλά ὁ νέος πού στερεῖται καὶ τή γνώση καὶ τήν πεῖρα. Κατά τόν Ἰσίδωρο τόν Πηλουσιώτη εὐημερία χωρίς ἀρετή δέν ύπάρχει. “Αν κάτι δίνει ἀξία στήν ὁποιαδήποτε εὐημερία, μικρή ἡ μεγάλη, αὐτό εἶναι ἡ ἀρετή. Οἱ ἀνθρωποὶ ὅμως νομίζουν πώς τά ὑλικά ἀγαθά ἔξασφαλίζουν τήν εὐημερία. Αὐτό ὅμως εἶναι τόσο μεγάλο λάθος καὶ ἀποδεικνύεται καθημερινά τραγικό, γιατί «πλούσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν. οἱ δέ ἐκζητοῦντες τόν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντός ἀγαθοῦ». Δέν εἶναι ὁ πλοῦτος πού χαρίζει τήν εὐημερία. Δέν εἶναι ὅμως οὕτε καὶ ἡ κοσμική δόξα· «εἰδον τόν ἀσεβῆ ὑπερυψούμενον ὑπέρ τάς κέδρους τοῦ λιβάνου» καὶ ὕστερα ἀπό λίγο χρόνο, μόλις πέρασε ἡ δόξα. «ἐζήτησα τόν τόπον αὐτοῦ καὶ οὐχ εὑρέθη». Ἡ ἱστορία στό πέρασμά της ἔχει παρασύρει καὶ ἔχει θάψει στήν ἀφάνεια τόσα μεγάλα ὄνόματα «κατά κόσμον» πλούσιων καὶ δοξασμένων ἀνθρώπων «καὶ τό μνημόσυνο αὐτῶν» ἔχει ξεθωριάσει στή μνήμη τῶν ἀνθρώπων. “Ομως ἔχει ύψωσει λαμπρούς ναούς στή μνήμη ἀγίων ἀνθρώπων πού μέ τήν ἀρετή τους κατόρθωσαν καὶ τούς συναθρώπους τους νά βοηθήσουν γιά νά εὐημερήσουν καὶ παραδείγματα φωτεινά νά δώσουν γιά ὅλες τίς γεννεές πού ἀκολουθοῦν μέχρι σήμερα. Ἐκτός ὅμως ἀπό αὐτό εἶναι τόσο γνωστό ὅτι ὅλα τά ἀνθρώπινα «παρέρχονται» ὁ πλοῦτος, ἡ δόξα, ἡ φήμη. Ἐκεῖνο πού παραμένει αἰώνιο εἶναι ἡ ἀρετή. Γι’ αὐτό ��αὶ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης προτρέπει «τήν ἀρετήν πρό τῆς εὐημερίας αἴρετέον».

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ σχέση ἀρετῆς καὶ εὐημερίας;
2. Ποιά παραδείγματα ἀρετῆς θυμᾶστε ἀπό τά σχολικά σας μαθήματα;
3. «Πότερον ἄμεινον μετ’ ἀρετῆς ὁ πλοῦτος ἡ καθ’ ἐαυτόν»;

Μάθημα 49ο

ΘΕΟΜΗΝΙΕΣ: ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑ

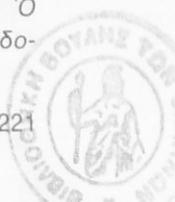
(Μ. Βασιλείου «Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ» §§ 7 - 9 'Επιλογή, Ε.Π.Ε. 7, 150.161)

Ο Μέγας Βασίλειος ἔζησε στήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας ἀπό τό 330-378 μ.Χ.. Ἀπέθανε νέος ἀφοῦ πραγματοποίησε στήν σύντομη ζωή του τεράστιο πνευματικό ἔργο χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ φιλανθρωπίας, ἀλλά καὶ κηρυκτικό ἔργο σπάνιο καὶ περισπούδαστο. Σέ ήλικια 38 ἔτῶν (τό 368) πού ἔγινε ἡ μεγάλη πείνα καὶ ξηρασία στήν Καππαδοκία ἐκφώνησε τήν ὄμιλία του «ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ», ἀπό τήν ὁποία είναι τά ἀποσπάσματα πού παραθέτονται. Μέ τήν ὄμιλία του προσπαθεῖ νά ἀποτρέψει ἀπό τήν πλεονεξία καὶ νά προτρέψει στή φιλανθρωπία καὶ τή χριστιανική ἀγάπη.

Κείμενο

Τὸ τοῦ λιμώττοντος νόσημα, λιμός, οἰκτρὸν πάθος ἐστί. Λιμός ἀνθρωπίνων συμφορῶν ὑπάρχει τὸ κεφάλαιον, πάντων θανάτων μοχθηρὸν τέλος οὗτος. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων κινδύνων, ἥ ξίφους ἀκμὴ τὴν τελευτὴν ὄξεως ἐφίστησιν, ἥ πυρὸς ὄρμὴ συντόμως τὸ ζῆν ἀποσβέννυσιν, ἥ θηρία τοῖς ὁδοῦσι διασπαράξαντα ὅσα καίρια τῶν μελῶν οὐ συγχωρεῖ τῇ παρολκῇ τῆς ὁδύνης τιμωρηθῆναι. Λιμός δὲ ἀργὸν ἔχει τὸ κακόν, παρέλκουσαν τὴν ἀλγηδόνα, ἐγκαθημένην τὴν νόσον καὶ ἐμφωλεύουσαν, θάνατον ἀεὶ παρόντα καὶ ἀεὶ βραδύνοντα. Ἡ σάρξ ὡς ἀράχνιον τοῖς ὀστέοις περίκειται. Ο χροῦς ἄνθος οὐκ ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ ἐρυθρὸν φεύγει, ἐκτηκομένου τοῦ αἵματος τὸ λευκόν οὐκ ἔστι, τῇ ισχνότητι τῆς ἐπιφανείας μελαινομένης... Ὁρᾶς καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον Θεὸν τὰ μὲν ἄλλα τῶν παθῶν πολλάκις παρατρέχοντα, ἐπὶ δὲ τοῖς πεινῶσι ταπεινῶς σπλαχνίζομενον· «σπλαχνίζομαι γὰρ» φησίν, «ἐπὶ τὸν ὥχλον» (Ματθ. 15, 32).

Διὸ καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ κρίσει, ἔνθα προσκαλεῖται τοὺς δικαίους ὁ Κύριος, τὴν πρώτην τάξιν ὁ μεταδοτικὸς ἐπέχει· ὁ τροφεὺς πρωτοστάτης τῶν τιμωμένων· ὁ τὸν ἄρτον χορηγήσας πρὸ πάντων καλεῖται. Ὁ ἀκοινώνητος καὶ φειδωλὸς πρὸ πάντων ἀμαρτωλῶν τῷ πυρὶ παραδίδοται...

Αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγήματα. Παρὰ τισιν ἐκείνων νόμος φιλάνθρωπος μίαν τράπεζαν, καὶ κοινά τὰ σιτία, μίαν ἔστιαν σχεδὸν τὸν πολυάνθρωπον δῆμον ἀπεργάζεται. Καταλείψωμεν τοὺς ἔξαθεν καὶ ἐπέλθωμεν τὸ τῶν τρισχιλίων ύπόδειγμα: τὸ πρῶτον τῶν Χριστιανῶν ζηλώσωμεν σύνταγμα, ὥπως ἡν αὐτοῖς ἄπαντα κοινά, ὁ βίος, ἡ ψυχή, ἡ συμφωνία, ἡ τράπεζα κοινή, ἀδιαιρετος ἀδελφότης, ἀγάπη ἀνυπόκριτος, τὰ πολλὰ σώματα ἐν ἐργαζομένῃ, τὰς διαφόρους ψυχὰς εἰς ὁμόνοιαν ἀρμόζουσα.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Λιμός: πείνα. αύχμός: ξηρασία. τὸ κεφάλαιον: τὸ κυριότερο, τὸ βαρύτερο (ο πιό ὀδυνηρός). Ξίφους ἀκμὴ τὴν τελευτὴν ὀξέως ἐφίστησιν: Ἡ αἰχμῇ τοῦ Ξίφους φέρνει ἀμέσως τὸ θάνατο.. συγχωρεῖ: ἐπιτρέπει. παρολκή: ἀργοπορία, παράταση. οὐ συγχωρεῖ τῇ παρολκῇ τῆς ὀδύνης τιμωρηθῆναι: Δέν ἐπιτρέπει νά τιμωρθοῦν μέ τὴν παράταση τοῦ πόνου. παρέλκουσαν τὴν ἀλγηδόνα: κάνει τὸν πόνο νά παρατείνεται. ἔγκαθημένην τὴν νόσον καὶ ἐμφωλεύουσαν: Κάνει τὴν ἀρρώστια μόνιμη στὸ σῶμα καὶ ὑπουλη. περίκειται: περιβάλλει, σκεπάζει. ἐκτηκομένου: (ἐκ τήκομαι: λιώνω, καταστρέφομαι ἐντελῶς), ἐπειδή καταστρέφεται. μεταδοτικός: ὁ ἐλεήμονας. φειδωλός: τσιγγούνης, φιλάργυρος. αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγήματα: "Ἄς σεβαστοῦμε (ἄς παραδειγματιστοῦμε) τὰ διηγήματα τῶν Ἐλλήνων τὰ σχε-

‘Ο ιεράρχης Μέγας Βασιλείος. Τοι βάλλει, σκεπάζει. ἐντελῶς, καταστρέφεται. μεταδοτικός: ὁ ἐλεήμονας. φειδωλός: τσιγγούνης, φιλάργυρος. αἰδεσθῶμεν Ἐλλήνων φιλάνθρωπα διηγήματα: "Ἄς σεβαστοῦμε (ἄς παραδειγματιστοῦμε) τὰ διηγήματα τῶν Ἐλλήνων τὰ σχε-

τικά με τή φιλανθρωπία. (Πιθανόν νά άναφερεται στά κοινά συσσίτια που είχε καθιερώσει ή Σπαρτιατική πολιτεία). ἀπεργάζεται: (ἀπεργάζομαι: όλοκληρων) κατόρθωσε νά κάμει. τῶν τρισχιλίων ύποδειγμα: Ὑπονοεί τούς τρείς χιλιάδες ἀνθρώπους που πίστεψαν στό κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου και πού ζούσαν σέ μία κοινωνία ἀγάπης ἔχοντας τά πάντα κοινά, χωρίς νά ύπάρχει ἀνάμεσά τους οὔτε ἔνας φτωχός ἢ πεινασμένος (Πράξ. 2,37 ἐξ.) Τὸ πρῶτον τῶν Χριστιανῶν ζηλούσαμεν σύνταγμα: ζηλῶ = ἐπιθυμῶ μὲν ζῆλο νά ἀποκτήσω κάτι (σύνταγμα: κανονισμοί) Νά προσπαθήσουμε νά ζήσουμε σύμφωνα μὲ τόν τρόπο πού ζούσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί.

‘Υποδείξεις γιά πρακτικές έφαρμογές

Ο ἄνθρωπος μέ πολύ φόβο και ἀγωνία στάθηκε μπροστά στά τραγικά ἀποτελέσματα πού είχαν οἱ διάφορες καταστροφές ἀπό πείνα, ἦρασία, ἀρρώστια, κατακλυσμό κ.τ.λ. Σ' αὐτές τίς δύσκολες ὥρες μοναδική καταφυγή τοῦ ἀνθρώπου είναι ὁ Θεός, πού μόνον Αὐτός μπορεῖ νά ἀποτρέψει τό φυσικό κακό ἢ νά δώσει τήν ἀνακούφιση και παρηγορία κατά τή διάρκεια τής δοκιμασίας.

Ο ἄνθρωπος ὅμως, σέ τέτοιες δύσκολες στιγμές πρέπει νά μή σκέφτεται μονάχα τόν ἔαυτό του, ἀλλά νά «συμπάσχει» μέ τούς ἄλλους και νά κάνει ὅ.τι μπορεῖ γιά νά βοηθήσει τούς πάσχοντας.

Ο Μ. Βασίλειος ὅχι μονάχα στήν ὄμιλία του αὐτή προτρέπει σέ ἔργα ἀγάπης, στήν ὥρα μάλιστα τοῦ πόνου και τής δοκιμασίας, ἀλλά ὁ ἔδιος σ' όλοκληρη τή ζωή του δέν ἔκαμε τίποτε ἄλλο ἀπό τήν ἄσκηση και πραγματοποίηση τής προσεγμένης και ὀργανωμένης φιλανθρωπίας.

Τέτοιες δοκιμασίες, μικρές ἢ μεγάλες περνοῦν οἱ ἄνθρωποι κάθε ἐποχῆς. Ο αἰώνας πού ζούμε σήμερα είναι γεμάτος ἀπό καταστροφές και ἀνθρωποκτονίες τόσες και τέτοιες, πού ὅμοιες δέν ύπάρχουν στούς προηγούμενους αἰῶνες. Οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, πού γέμισαν τό πρόσωπο τής γῆς μέν νεκρούς, ἔγιναν μέσα στόν αἰῶνα μας. Τά όπλοστάσια τῶν μεγάλων τής γῆς είναι γεμάτα μέ τέτοια. ὅπλα πού ἄν γίνει κάποιο λάθος, ἀπειλεῖται μέ αφανισμό όλόκληρο τό ἀνθρώπινο γένος. Καὶ ὅλα ἀύτά γίνονται σέ μία ἐποχή πού ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη, ἡ γνώση βρίσκονται σέ μεγάλα ὑψη ἀκμῆς και προόδου.

Μπροστά στίς σύγχρονες καταστροφές και στίς ἀπροσδιόριστες μελλοντικές δοκιμασίες ὁ χριστιανός, πού ἔχει δοκιμάσει τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ τί θά μπορέσει νά προσφέρει; Ο Μ. Βασίλειος στή θεία

Λειτουργία του παρακαλεῖ τό Θεό νά «λαλήσει ἀγαθά» εις τά ώτα τῶν δυνατῶν τῆς γῆς γιά την «Ἐκκλησία» Του.

Ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτό ὁ εὔσεβής χριστιανός δέν περιμένει ποτέ κάποια μεγάλη δοκιμασία γιά νά προσφέρει τήν ἀγάπη του. "Ολη ἡ γῆ είναι γεμάτη ἀπό πεινασμένους καί πονεμένους ἀνθρώπους, πού περιμένουν κάπιο στοργικό χέρι νά ἀνακουφίσει καί νά βοηθήσει στή δύσκολη ὥρα.

Ἐρωτήσεις

1. *Είναι χρέος ἡ συμπαράσταση σ' ἐκείνους πού δυστυχοῦν; Γιατί;*
2. *Χρειάζεται καμιά ἰκανότητα γιά νά μπορεῖ ὁ χριστιανός νά βλέπει καί νά βρίσκει αὐτούς πού δυστυχοῦν;*
3. *Μπορεῖτε νά φαντασθεῖτε χριστιανούς νά περνοῦν δίπλα ἀπό δυστυχισμένους ἀνθρώπους καί νά «ἀντιπαρέρχονται»;*
4. *Μέ ποιούς τρόπους μπορεῖ κανείς νά βοηθήσει στή διάρκεια μιᾶς θεομηνίας, ἔστω καί ἄν δέν είναι ὁ ἴδιος πλούσιος;*

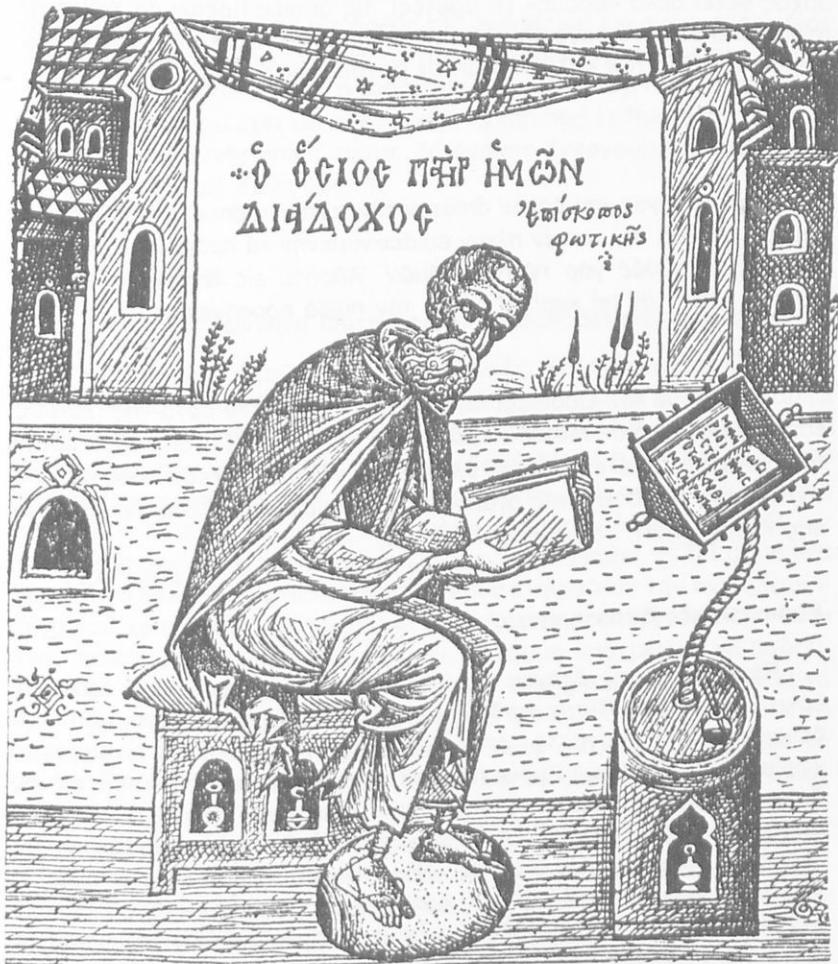
Μάθημα 50ο

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

(Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά 100, Περί πνευματικῆς τελειότητος, κεφ. 20-21)

‘Ο Διάδοχος Φωτικῆς είναι ἔνας σπουδαῖος Ἑλληνας ἱεράρχης πού ἔζησε τόν 5ο αἰώνα. Ἔδρασε ως ἐπίσκοπος στήν πόλη τῆς Ἡπείρου Φωτική, πού βρισκόταν κοντά στή σημερινή Παραμυθιά. Διακρίθηκε ως ἀσκητής καί ἀγωνίστηκε ἐναντίον τῶν αἱρέσεων τῆς ἐποχῆς του καί μάλιστα τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ.

‘Ο Διάδοχος ὑπῆρξε ἀξιόλογος συγγραφέας. Ἀπό τά ἔργα του πού διασώθηκαν, τό σημαντικότερο είναι τά «Κεφάλαια Γνωστικά ἑκατόν». Τό ἔργο αὐτό ἔχει χαρακτηριστεῖ ἀπό τούς εἰδικούς ως τό καλύτερο νηπτικό ἐγχειρίδιο πού γράφτηκε μέχρι τόν 5ο αἰώνα. Στήν ἀρχή ὁ Διά-

«Τήν τοῦ Πνεύματος χάριν ούρανόθεν δεξάμενος, θεῖος Φωτικῆς Ποιμενάρχης ἀνέδειχθης Διάδοχες· καὶ πράξει καὶ σοφίᾳ ἀληθῆ, καὶ θείων διδαγμάτων τῷ φωτί· πρὸς ἐνθέους ἀναβάσεις τῶν ἀρετῶν, ιθύνεις τούς βοῶντας σοι· δόξα τῷ σέ δοξάσαντι Χριστῷ· δόξα τῷ σὲ στεφανώσαντι· δόξα τῷ χορηγούντι διά σοῦ χάριν καὶ ἔλεος.»
 ('Απολυτίκιον τοῦ Ἅγίου)

δοχος θέτει δέκα «օρους» (= ἀρετές), τίς όποιες πρέπει νά εχει ο πιστός. Από αύτό τό ἔργο είναι καί τό κείμενο πού άκολουθει στό όποιο, τονίζεται ή άξια τών καλών ἔργων σέ συνδυασμό μέ τήν ἀληθινή πίστη.

Κείμενο

Πίστις ἄεργος καὶ ἔργον ἀπιστον τόν αὐτόν τρόπον ἀποδοκιμασθήσονται· δεῖ γάρ τόν πιστόν πίστιν ἐπιδεικνυμένην τά πράγματα τῷ Κυρίῳ προσφέρειν. Ούδε γάρ τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ εἰς δικαιοσύνην λελόγιστο ή πίστις, ἢν μή καρπόν αὐτῆς τόν παιδα προσήνεγκεν.

(Κεφ. Κ')

Ο ἀγαπῶν τόν Θεόν καὶ πιστεύει γνησίως καὶ τά ἔργα τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ ὄσιως· ο δέ πιστεύων μόνον καὶ μή ὃν ἐν τῇ ἀγάπῃ ούδε αὐτήν τήν πίστιν ἦν δοκεῖ ἔχειν ἔχειν ἔλαφρότητι γάρ τιν πιστεύει νοός ὡς ὑπό τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μή ἐνεργούμενος. Πίστις οὖν δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη τό μέγα τῶν ἀρετῶν.

(Κεφ. Κα')

Ἐρμηνευτικές Παρατηρήσεις

Κεφ. 20: Πίστις ἄεργος καὶ ἔργον ἀπιστον: Πίστη χωρίς ἔργο καὶ ἔργο χωρίς πίστη. Πίστιν ἐπιδεικνυμένην τά πράγματα: Πίστη πού ἀποδεικνύεται στά πράγματα, στήν πραγματικότητα. Σχετικό είναι καί τό χωρίο Τίτου, 2, 10. τῷ Κυρίῳ προσφέρειν: Τά ἔργα τῆς ἀγάπης ὡς ἐκδήλωση πίστεως πρέπει νὰ ἀποτελοῦν προσφορά στό Θεό. τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραάμ: Πατέρας ὅλων τῶν πιστῶν θεωρεῖται ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ. Γράφει ὁ Ἀπ. Παῦλος: «Ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὃς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν» (Ρωμ. 4, 16). εἰς δικαιοσύνην λελόγιστο: Λογαριάστηκε γιά τή δικαιωσή του. Ό Ἀβραάμ ἔγινε δίκαιος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ὥχι μόνο γιά τή μεγάλη του πίστη ἀλλά καὶ γιά τήν πρόθυμη ὑπακοή του στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ή θυσία τοῦ Ἰσαάκ ἀποτελεῖ καρπό τῆς πίστεως τοῦ Ἀβραάμ.

Κεφ. 21: γνησίως: Εἰλικρινά, χωρίς ύστεροβουλία. ἐπιτελεῖ ὄσιως: Ἐκτελεῖ μέ τόν τρόπο πού πρέπει, μέ iερότητα. καὶ μή ὃν ἐν τῇ ἀγάπῃ: Καὶ δέν περικλείει μέσα του τήν ἀγάπη. "Οταν λείπει ή ἀγάπη ἀπό τόν ἄνθρωπο, τότε είναι ἀμφίβολο, ἢν αὐτός ἔχει πραγματική πίστη. δοκεῖ ἔχειν: Νομίζει ὅτι ἔχει. ἐλαφρότητι γάρ τιν πιστεύει νοός: Πιστεύει δηλαδή ἀπό κάποια ἐπιπολαιότητα τοῦ νοῦ. Συνήθως ὅμως ὁ ἄνθρωπος

πιστεύει πιό πολύ μέ τήν καρδιά, βιωματικά, καί λιγότερο μέ τό μυαλό του. ώς ύπό τοῦ βάρους τῆς δόξης τῆς ἀγάπης μὴ ἐνεργούμενος: Διότι δέν ἐνεργεῖ κάτω ἀπό τό μέγεθος τῆς λαμπρότητας τῆς ἀγάπης. Μέ τίς λέξεις «βάρος» καί «δόξα» ὁ Διάδοχος Φωτικῆς ὑπογραμμίζει τήν ἰδιαιτερη σημασία πού ἔχει γιά τόν πιστό ή ἀγάπη πού ἐκδηλώνεται μέ ἕργα ἀρετῆς καί φιλανθρωπίας. πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη: Πίστη πού παρουσιάζεται μέ ἕργα ἀγάπης.

Βασικές ἀλήθειες

1. Ἡ γνήσια καί ζωντανή πίστη πρέπει νά συνοδεύεται ἀπό ἕργα.

Ο χριστιανός, λέει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς, πρέπει νά ἔχει πίστη στό Θεό, ἡ ὅποια νά ἀποδεικνύεται στήν πράξη μέ τά καλά ἕργα. Δέν ἀρκεῖ νά εἴμαστε χριστιανοί, πρέπει καί νά ζούμε ώς ἀληθινοί χριστιανοί. «Τί τό ὄφελος, ἐάν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δέ μή ἔχῃ» (Ιακ. 2,14). Ό πιό σωστός τρόπος, γιά νά ἐκδηλώσει ὁ χριστιανός τήν ἀληθινή πίστη είναι τά καλά ἕργα. Αύτά τά ἕργα είναι εὐάρεστα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, γιατί δείχνουν ὅτι ὁ πιστός ἀγωνίζεται καί προσπαθεῖ νά ζει σύμφωνα μέ τό θεϊο θέλημα. Μέ ἄλλα λόγια τά ἕργα ἐκφράζουν τήν πνευματικότητα τοῦ χριστιανοῦ καί τό βαθμό τῆς πίστεώς του. «Οχι λοιπόν «ἀεργος πίστις», λέει ὁ Διάδοχος Φωτικῆς. «Ἔχουμε ὑποχρέωση νά παρουσιάζουμε ἕργα ἀνάλογα μέ τήν πίστη μας. Δέν μπαρεῖ ὁ χριστιανός νά ὁμολογεῖ πίστη στό Θεό καί συγχρόνως νά ἀδικεῖ, νά ἔχθρεύεται καί νά συκοφαντεῖ. Νά βλέπει τόν πόνο καί νά ἀδιαφορεῖ, τή δυστυχία καί νά μή βοηθᾶ. «Ἡ πίστις χωρίς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν», τονίζει ὁ ἀγιος Ιάκωβος. Τά καλά ἕργα είναι καρπός τῆς χριστιανικῆς πίστεως καί ἀπαιτοῦν θυσίες καί προσωπική συμμετοχή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ὁ Ἀβραάμ, πού προσέφερε τό γυιό του θυσία στό Θεό, ώς καρπό τῆς μεγάλης του πίστεως. Ἀλλά καί ὅλοι οἱ μάρτυρες καί ἀγιοι τῆς Ἐκκλησίας εύχαριστησαν τό Θεό μέ τή μεγάλη πίστη τους καί τήν ἐνάρετη καί ἄγια ζωή τους, πού ἦταν γεμάτη πράξεις ἀγάπης καί καλωσύνης.

2. Τά ἕργα τῆς πίστεως είναι ἔκφραση τῆς ἀγάπης.

Τό ύπογραμμίζει ὁ ἐπίσκοπος Φωτικῆς: Ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ τό Θεό, λέει, καί γνήσια πίστη ἔχει καί τά ἕργα τῆς πίστεως ἐπιτελεῖ. Ἡ εἰλικρινής ἀγάπη στό Θεό ὀδηγεῖ καί στήν ἀγάπη πρός τόν ἄλλο, τό συνάνθρωπο. «Ἄν δέν ἔχουμε ἀγάπη στόν συνάνθρωπό μας, δέν μπορεῖ

νά λέμε ότι άγαπάμε ἀληθινά τό Θεό. Ὁραιότατα τό τονίζει ὁ ἅγιος τῆς ἀγάπης, ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ἐάν τις εἰπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μισῇ, φεύστης ἐστιν» (Α΄ Ἰωάν. 4,20).

3. Τά ἔργα τῆς ἀγάπης πρέπει νά ἐπιτελοῦνται μέ iερότητα.

Τά καλά ἔργα ώς ἔκφραση ἀγάπης ἔχουν σκοπό νά „βοηθήσουν κάποιον, γιά νά ἀντιμετωπίσει μιά ύλική ἡ ἡθική ἀνάγκη του. Σ' αύτές τίς περιπτώσεις ἡ συμπαράστασή μας πρέπει νά γίνεται μέ προσοχή. Μέ κανένα τρόπο δέν πρέπει νά θιγεῖ ἡ ἀξιοπρέπεια καί ἡ προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Διάδοχος χρησιμοποιεῖ τή λέξη «όσιως» (= μέ iερότητα), γιά νά τονίσει ὅτι τά ἔργα τῆς ἀγάπης είναι ἔργα iερά καί γιά τό λόγο αύτό θά πρέπει νά ἐπιτελοῦνται μέ μεγάλη προσοχή. Καί ἀκόμη νά ἀναφέρονται στό Θεό, ἀφοῦ ἀποτελοῦν ἐκδηλώσεις πίστεως. Προσφέρουμε στό Θεό τά ἔργα τῆς ἀγάπης μας, ἐπειδή Αύτός μᾶς δίδαξε νά τά ἐπιτελοῦμε. Ἀλλά τά ἔργα τῆς πίστεως ἔχουν καί σωτηριολογικό σκοπό. Ἀποβλέπουν δηλαδή ὥχι μόνο στή θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου ἀλλά καί στή σωτηρία τῆς ψυχῆς του. “Οταν οἱ ἀνθρωποι δοῦν τά καλά ἔργα τῶν χριστιανῶν, θά δεχθοῦν καί τό λυτρωτικό μήνυμα καί θά δοξάσουν τό Θεό (Ματθ. 5,16).

Ἐρωτήσεις

1. Γιατί δέν είναι ἀρκετό νά πιστεύουμε μόνο, ἀλλά χρειάζεται νά ἐπιτελοῦμε καί ἔργα ἀνάλογα μέ τήν πίστη μας;
2. Ποιά συγκεκριμένα ἔργα ἀγάπης μπορεῖτε νά παρουσιάσετε στό σχολικό καί μαθητικό περιβάλλον;
3. Σέ τί διαφέρει ἡ ἀγαθοεργία ἐνός χριστιανοῦ ἀπό ἐκείνη τῶν ἀλλοθρήσκων;

Κείμενα

Τῆς Εηρανθείσης συκῆς διά τήν ἀκαρπίαν τό ἐπιτίμιον φοβηθέντες ἀδελφοί, καρπούς ἀξίους τῆς μετανοίας προσάξωμεν Χριστῷ τῷ παρέχοντι ἡμῖν τό μέγα ἔλεος. (΄Από τήν ύμνολογία τῆς Μεγ. Ἐβδομάδος).

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

(Άγιου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου: 'Ομιλία εἰς τούς ἀνδριάντας (21) ἀποσπάσματα)

Ο ιερός Χρυσόστομος γεννήθηκε στήν Αντιόχεια τό 344-354 και ἀπέθανε στίς 14 Σεπτεμβρίου τό 407 στά Κόμανα τοῦ Πόντου. Ανήκει στήν τάξη τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν τεράστια πνευματική του προσφορά στήν Ἐκκλησία καί τήν πραγματοποίηση τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης σ' ὅλοκληρη τῇ ζωῇ του. Είναι ὁ ἄγιος Ἱεράρχης πού ἀγανίζεται μέ κάθε τρόπο γιά τό Λαό καί τήν Ἐκκλησία. "Οταν ἐκδηλώθηκε ἡ ὄργη τοῦ Θεοδοσίου κατά τῶν κατοίκων τῆς Αντιοχείας (ἐπειδὴ κατέστρεψαν τούς ἀνδριάντες τοῦ αὐτοκράτορα καί τῶν ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογένειας γιά τούς νέους φόρους πού ὅρισε) ὁ ιερός Χρυσόστομος κατόρθωσε καί τόν αὐτοκράτορα νά γαληνέψει καί τό Λαό νά σώσει ἀπό τήν ὄργη του. Τότε ἐκφωνήθηκαν οἱ λόγοι τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τούς ἀνδριάντας».

Κείμενο

Ἡ πόλις μὲν γὰρ ηὔδοκίμησεν, ὅτι κινδύνου τοιούτου καταλαβόντος, παραδραμοῦσα πάντας τοὺς ἐν δυναστείαις, τοὺς πλοῦτον πολὺν περιβεβλημένους, τοὺς μεγάλην παρὰ βασιλεῖ δύναμιν ἔχοντας, ἐπὶ τήν Ἐκκλησίαν, καὶ τὸν ιερέα τοῦ Θεοῦ κατέφυγε, καὶ μετὰ πολλῆς πίστεως τῆς ἄνωθεν ἐσυτὴν ἐξεκρέμασεν ἐλπίδος. Πολλῶν γοῦν μετὰ τήν ἀποδημίαν τοῦ κοινοῦ πατέρος τούς τὸ δεσμωτήριον οἰκοῦντας θορυβούντων καὶ λεγόντων, ὡς οὐκ ἀφίησι τῆς ὄργῆς ὁ βασιλεύς, ἀλλὰ παροξύνεται μειζόνως, καὶ περὶ κατασκαφῆς ὀλοκλήρου τῆς πόλεως βουλεύεται, καὶ ἔτερα πολλῷ πλείονα τούτων θρυλούντων, οἱ δεδεμένοι τότε οὐδὲν ἐγίνοντο ἐκ τῆς φήμης ταύτης δειλότεροι, ἀλλ' ἡμῶν λεγόντων ὡς ψευδῆ ταῦτα, καὶ διαβόλου μαγγανείας ἐστὶν ἔργα βουλομένου καταβαλεῖν ὑμῶν τὰ φρονήματα, οὐδὲν δεόμεθα τῆς διὰ λόγων παρακλήσεως πρὸς ἡμᾶς ἔλεγον. Ἰσμεν γὰρ οὖ τὴν ἀρχὴν κατεφύγομεν, καὶ ποίας ἐλπίδος ἐσυτοὺς ἐξεκρεμάσαμεν· τῆς ιερᾶς ἀγκύρας τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἐξηρτήσαμεν· οὐκ ἀνθρώπῳ ταύτην ἐνεπιστεύσαμεν, ἀλλὰ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ..

Καὶ ὁ μὲν ιερεὺς, εὐδόκιμος γέγονε παρὰ Θεῷ, καὶ ἀνθρώποις, τὸν βασιλέα δὲ τοῦ διαδήματος λαμπρότερον τοῦτο τὸ πρᾶγμα ἐκόσμησε.

Πρῶτον μὲν δῆλον ἐγένετο, ὅτι ἄπερ οὐδενὶ ἔτέρῳ ταῦτα χαριεῖται τοῖς ιερεῦσιν· ἐπειτα ὅτι καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους τὴν χάριν ἔδωκε, καὶ τὴν ὄργην ἔλυσεν...

Ἐννόσον γάρ ἡλίκον ἐστὶ τοὺς μετὰ ταῦτα πάντας ἀκούειν, ὅτι πόλεως οὕτω μεγάλης καὶ ὑπευθύνου, κολάσει καὶ τιμωρίας γενομένης, πεφρικότων ἀπάντων, καὶ δεδοικότων στρατηγῶν καὶ ὑπάρχων καὶ δικαστῶν, καὶ οὐδὲ φωνὴν ρῆξαι τολμώντων ὑπὲρ τῶν ἀθλίων ἐκείνων, εἰς παρελθών πρεσβύτης τοῦ Θεοῦ τὴν ιερωσύνην ἐγκεχειρισμένος ἀπὸ τῆς ὄψεως μόνης αὐτῆς, καὶ ψιλῆς τῆς συντυχίας ἐνέτρεψε τὸν κρατοῦντα· καὶ ὁ μηδενὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν ἐχαρίσατο, ἐνὶ γέροντι τούτῳ ἔδωκε τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους αἰδεσθείς.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

Ἡδοκίμησεν: (εὔδοκιμῷ = ἔχω καλή φήμη), ἡ πόλις ηδοκίμησεν: Ἡ πόλη πῆρε μεγάλη φήμη ἀπό τό πως ἀντιμετωπίστηκε παραδραμοῦσα: (παρατρέχω, παραμερίζω). Ἀφοῦ ἄφησε στὴν ἄκρῃ, ἐξεκρέμασεν ἐλπίδος: στήριξε τὴν ἐλπίδα της, μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ κοινοῦ πατέρος: Ὁ κοινός πατέρας ἦταν ὁ ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Φλαβιανός. Αὐτός ταξίδεψε στὴν Κωνσταντινούπολη μέ σκοπό νά καταπραύνει τὴν ὄργη τοῦ αὐτοκράτορα Θεοδοσίου, τοὺς τὸ δεσμωτήριον οίκουντας: Ἡταν ἐκεῖνοι

Ο ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος
(Βημόθυρο IZ ai.)

πού είχαν συλληφθεῖ μετά τή στάση και είχαν φυλακιστεῖ. Ἰσμεν γάρ οὐ τὴν ἀρχὴν κατεφύγομεν: Ξέρουμε σέ τίνος τήν ἐξουσία καταφύγαμε. εὔδόκιμος: Εἶχε καλή φήμη. ἀπέρ οὐδενὶ ἔτέρῳ ταῦτα χαριεῖται τοῖς ἱερεῦσιν: Δείχνει τέτοια εὐνοία στούς ἱερεῖς, ὅπως σέ κανέναν ἄλλον. Ἐννοεῖ τὸν αὐτοκράτορα Θεοδόσιο, ὁ ὅποιος ἄκουσε τὸν Ἐπίσκοπο Φλαβιανό και φάνηκε πιό ἐπιεικῆς στούς ἐπαναστάτες. δεδοικότων τῶν στρατηγῶν: (δέδοικα = φοβοῦμαι). Ἐπειδή φοβόνταν οἱ στρατηγοί. ψιλὴ συντυχία: ἀπλή, χωρίς ἐπισημότητα ἐπίσκεψη.

"Άλλα σχετικά παραδείγματα ἀπό τή ζωή τῆς Ἐκκλησίας

"Ολοι οι πατέρες τῆς Ἐκκλησίας είχαν για μέριμνά τους ὅχι μονάχα τό διδακτικό ἔργο, ἀλλά και τό φιλανθρωπικό, πού ἡταν μιά ἐμπρακτή ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης πρός τὸν πλησίον. Αὐτή ἡ ἀγάπη ἐκδηλωνόταν και σάν ἀγώνας γιά τή σωτηρία τοῦ λαοῦ ἀπό πολλούς κινδύνους πού παρουσιάζονταν. Ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησιαστική Ἰστορία είναι γεμάτη ἀπό τά φωτεινά παραδείγματα τῶν ἀγίων Ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας πού πρωτοστατοῦσαν σέ ἔργα εὐεργετικά και σωτήρια γιά τό λαό. Και δέν είναι μονάχα τά γνωστά παραδείγματα μεγάλων Ἱεραρχῶν. Ὑπάρχουν ἄπειρα τέτοια παραδείγματα ἀγνώστων μοναχῶν και πατέρων πού ἐπρόταξαν τά στήθη τους, γιά νά σώσουν ἀπό μεγάλους κινδύνους τούς πιστούς. Ἡ νεώτερη ἴστορία τῆς Πατριδᾶς μας είναι κατάμεστη ἀπό νεομάρτυρες πού μέ ἥρωϊσμό και αὐταπάρνηση ἔσωσαν τό λαό ἀπό πολλούς κινδύνους. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος διδάσκει ὅτι ὅλοι οἱ Χριστιανοί πρέπει νά μάθουν ὅχι μόνον νά ἀγωνίζονται γιά ἔργα ἀγάπης μεταξύ τοῦ λαοῦ ἀλλά και νά προπορεύονται σέ ἐκδηλώσεις ἀγάπης «μανθανέτωσαν δέ και οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προίστασθαι εἰς τάς ἀναγκαίας χρείας».

"Ο Μ. Βασίλειος, ὁ ἵερος Χρυσόστομος, ὁ Συνέσιος Πτολεμαΐδος, ὁ Πατριάρχης Σέργιος, ὁ Χρυσόστομος Σμύρνης, ὁ Γρηγόριος ὁ Ε', ὁ Κοσμᾶς ὁ Αίτωλός είναι μερικά ἀπό τά ἱερά ὄνόματα πατέρων πού πρωτοστάησαν σέ ἔργα εύποιίας γιά τό λαό.«Παρακαλεῖτε τόν λαόν μου». είναι ἡ πανάρχαια προτροπή τοῦ Θεοῦ. Ὁ Κύριος «διῆλθεν εὐεργετῶν και ἰώμενος πάντας» και «ἔδωκε τήν ψυχήν του λύτρον ἀντί πολλῶν».

Ἐρωτήσεις

- Γιά ποιό λόγο γράφτηκαν οἱ ὄμιλίες στούς ἀνδριάντες;

2. Είναι ἔργο τῆς Ἐκκλησίας νά ἀγωνίζεται μέ κάθε τρόπο γιά τό λαό.
Ποιά είναι ἡ ἔννοια αύτοῦ τοῦ ἀγώνα;
3. Ἀπό τή ζωή τοῦ Χριστοῦ μπορεῖτε νά θυμηθεῖτε περιστατικά πού νά δείχνουν αύτή τή διακονία τοῦ Χριστιανισμοῦ πρός τούς ἀνθρώπους;
4. Νά ἀναφέρετε δείγματα συμπαραστάσεως τῆς Ἐκκλησίας στό λαό κατά τή σύγχρονη ἐποχή.

Μάθημα 52ο

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

(Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Παιδαγωγός 3, 12 ΒΕΠ 7, 233)

‘Ο Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς (150-215) ἦταν Ἑλληνας στήν καταγωγή καί γεννήθηκε πιθανότατα στήν Ἀθήνα. Ταξίδεψε στόν ἑλληνικό κόσμο καί είχε λάβει εύρυτερη, μόρφωση στήν ἀκμάζουσα νεοπλατωνική Σχολή τῶν Ἀθηνῶν. Γνώριζε καλά τήν ἀρχαία ἑλληνική γραμματεία. Διαδέχτηκε τό σοφό διδάσκαλό του Πάνταινο στή διεύθυνση τῆς Ἀλεξανδρινῆς Σχολῆς. Ο Κλήμης στά συγγράμματά του συνδέει τήν κοσμική μέ τή θρησκευτική παιδεία. Θεωρεῖται ἀπό τούς πρώτους ἐκπροσώπους τοῦ χριστιανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

‘Ο υμνος στό Χριστό, πού θ’ ἀναλύσουμε στή συνέχεια, είναι στό ἔργο τοῦ Κλήμεντος «Παιδαγωγός». Πιθανὸν νά είχε χρησιμοποιηθεὶ τίς λειτουργικές ἀνάγκες τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας, ἵσως ἀκόμη νά ἦταν ἡ προσευχή πού ἀπήγγελλαν οἱ φοιτητές στήν Κατηχη-

τική Σχολή τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ ὑμνος ἔχει 65 στίχους καὶ τὸ μέτρο του εἶναι ἀναπαιστικό. Ὁ ποιητής ἀπευθύνεται στὸ Σωτήρα Χριστό, γιά νά ἐκφράσει τὴν πίστη του καὶ νά ζητήσει προστασία.

Κείμενο

Στόμιον πώλων ἀδαῶν,
πτερόν ὄρνιθων ἀπλανῶν,
οἰαξ νηῶν ἀτρεκής,
ποιμήν ἀρνῶν βασιλικῶν·

τοὺς σούς ἀφελεῖς
παιδας ἀγειρον,
αἰνεῖν ἀγίως,
ύμνεῖν ἀδόλως
ἀκάκοις στόμασιν
παιδῶν ἡγήτορα Χριστόν·

ἄγιων βασιλεῦ,
λόγε πανδαμάτωρ
πατρός ὑψίστου,
σοφίας πρύτανι,
στήριγμα πόνων
αιώνοχαρές,

βροτέας γενεᾶς
σῶτερ Ἰησοῦ,
ποιμήν, ἀροτήρ,
οἰαξ, στόμιον,
πτερόν οὐράνιον
παναγοῦς ποίμνης,

ἀλιεῦ μερόπων
τῶν σωζωμένων
πελάγους κακίας,
ἰχθῦς ἀγνούς,
κύματος ἔχθροῦ

Απόδοση

1

Κύριε ποὺ εἰσαι
χαλινάρι στ' ἄβγαλτα πουλάρια,
φτερό στ' ἀνίσχυρα πουλιά,
γιά τά καράβια στέρεο τιμόνι,
ποιμένας στοῦ Θεοῦ τ' ἀρνιά,

2

μάζεψε τ' ἀθῶα σου παιδιά
ἄγια νά φάλλουν
κι' ἀγνά νά σέ ύμνοῦν
μέ τ' ἀδολά τους χείλη
Σένα, τόν ἀρχηγό τῶν νέων, τό
Χριστό.

3

Βασιλιά τῶν ἀγίων,
Λόγε, πού ὅλα τά δαμάζεις,
Υἱέ τοῦ "Ὑψιστου Πατέρα,
πρύτανι τῆς σοφίας,
στόν πόνο στήριγμα
αιώνιο καὶ γλυκό,

4

Ίησοῦ, Σωτήρα τῆς ἀνθρώπινης
γενιᾶς
ποιμένα, γεωργέ,
πηδάλιο καὶ χαλινάρι,
φτερό οὐράνιο πού σκεπάζεις
τὴν ποίμνη σου τὴν ἀγιασμένη,

5

"Ω, τῶν ἀνθρώπων Σύ ψαρά,
αύτῶν πού θέλουν νά σωθοῦν
ἀπ' τοῦ κακοῦ τό πέλαγος,
τά καθαρά σου ψάρια
ἀπό τό κύμα τοῦ ἔχθροῦ

γλυκερῆς ζωῆς δελεάζων.

ήγου προβάτων
λογικῶν ποιμήν, ἄγι', ήγου
βασιλεῦ παιδῶν ἀνεπάφων.

ἴχνια Χριστοῦ
όδός οὐράνια.
λόγος ἀέναος,
αιών απλετος,
φῶς δῖδιον·
έλέους πηγή,
ρεκτήριος ἀρετῆς
σεμνὴ βιοτῇ
Θεόν ύμνούντων,

Χριστέ Ἰησοῦ,
γάλα οὐράνιον
μαστῶν γλυκερῶν
νύμφης, χαρίτων
σοφίας τῆς σῆς,
ἐκθλιβόμενον

οἱ νηπιαρχοὶ
ἀταλοῖς στόμασιν
ἀτιταλλόμενοι,
θηλῆς λογικῆς
πνεύματι δροσερῷ
ἐμπιπλάμενοι,
αἴνους ἀφελεῖς,
ὕμνους ἀτρεκεῖς
βασιλεῖ Χριστῷ,
μισθούς όσίους
ζωῆς διδαχῆς,
μέλπωμεν ὅμοῦ,
πέμπωμεν ἀπλῶς

μέ τή γλυκειά ζωή τά προσελ-
κύεις.

6

Γίνε ὄδηγός στά πρόβατα τά λο-
γικά,
Ποιμένα, "Ἄγιε, Βασιλιά,
όδήγα τά παιδιά σου τά ἀθώα.

7

Τά ἔχνη τοῦ Χριστοῦ
είναι ὁ δρόμος γιά τόν οὐρανό,
λόγος είναι αἰώνιος,
χρόνος ἀπειρος
κι' ἀνέσπερο φῶς·
πηγή εύσπλαχνίας,
ἐργάτη τοῦ ἀγαθοῦ
αὐτῶν πού μέ σεμνή ζωή
ύμνοῦνε τό Θεό.

8

Χριστέ Ἰησοῦ,
οὐράνιο γάλα,
πού βγαίνει μέ πόνο (ἐκθλιβόμε-
νον)
ἀπ' τούς μαστούς τῆς Ἐκκλησίας
τή χάρη μᾶς προσφέρει
τῆς σοφίας σου.

9

Ἐμεῖς τά παιδιά
μ' εὐλαβικά χειλή
θηλάζουμε τό γάλα
τό λογικό τῆς Ἐκκλησίας
κι' ἀπό τό Πνεῦμα σου τό "Ἄγιο
χορταίνουμε·
μέ ύμνους θεϊκούς,
αἴνους λογικούς
στό Βασιλιά Χριστό,
σάν ἄγια ἀμοιβή
γιά τή ζωή πού διδαχτήκαμε,
ἄς ψάλλουμε ὅλοι μαζί
καὶ ἄς ἀναπέμπουμε εἰλικρινά

χορός ειρήνης
οἱ χριστόγονοι·
λαός σωφρων,
ψάλλωμεν δύο
θεόν ειρήνης.

χορός ειρηνικός
είναι οἱ χριστογεννημένοι·
σάν συνετός λαός
ἄς φάλλουμε ὅλοι μαζί¹
τό Θεό τῆς ειρήνης.

Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις

1. Από τήν 1η στροφή προβάλλει ἔντονη ἡ παράκληση πρός τό Χριστό, νά δείξει τήν πατρική του στοργή καί νά προστατέψει τούς πιστούς, οἱ ὄποιοι φαίνεται πώς βρίσκονται κάτω ἀπό δύσκολες συνθῆκες. Χαρακτηριστικά ὄνομάζει τό Χριστό στέρεο τιμόνι γι' αὐτούς πού βρίσκονται στό πέλαγος τοῦ κακοῦ, φτερό στ' ἀνίσχυρα πουλιά, αἰώνιο καί γλυκό στήριγμα στόν πόνο, πηδάλιο καί χαλινάρι κτλ. Τονίζει ἀκόμη ὅτι ὁ Χριστός είναι τό καταφύγιο καί ὁ προστάτης τῶν ἀδυνάτων, πού κυνηγημένοι βρίσκουν κοντά του τή γαλήνη. Είναι πιθανόν νά γράφτηκε ὁ Ὅμνος σέ περίοδο διωγμῶν. "Ἐνας τέτοιος διωγμός ἄρχισε πράγματι τό 202-203 ἀπό τό Σεπτίμιο Σεβῆρο.

2. Ο ποιητής τοῦ Ὅμνου χρησιμοποιεῖ πολλές συμβολικές εἰκόνες καί παραστάσεις ἀπό τά Εὐαγγέλια ἢ ἀπό τήν πρώτη Ἐκκλησία. Π.χ. ποιμήν, ποίμνη, πρόβατα, ιχθύς, πηδάλιο, ἀλιεύς κ.α. Μερικοί στίχοι μᾶς ὑπενθυμίζουν ἀνάλογες ἐκφράσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν. Στήν 5η στροφή ὁ στίχος «ἄλιεῦ μερόπων» μᾶς φέρνει στό νοῦ τό λόγο τοῦ Χριστοῦ «Δεῦτε ὁπίσω μου καί ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων» (Ματθ. 4,19). Στήν 7η στροφή ὁ στίχος «ἴχνια Χριστοῦ» μᾶς θυμίζει τό χωρίο «ἴνα ἐπακολουθήσετε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ» (Α' Πέτρ. 2,21).

3. Σέ ἀρκετά σημεῖα δίνονται πολύ συνοπτικά ὄρισμένα δογματικά στοιχεῖα. Στήν 3η στροφή ὄνομάζει τό Χριστό «λόγο πανδαμάτορα, πατρός ὑψίστου», στήν 4η στροφή τόν ἀποκαλεῖ Σωτῆρα, στήν 6η "Ἄγιο, Βασιλιά, στήν 7η «φῶς ἀΐδιον» κ.α. Ὁ Ὅμνος βέβαια είναι γραμμένος σέ χρόνο πού δέν είχε ἀκόμη διατυπωθεῖ ἐπίσημα ἡ δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπῆρχε ὅμως ἡ αἵρεση τῶν Γνωστικῶν, πού παρουσιάζεται ἀπό τό 2ο αἰώνα καί ἡ ὄποια πολεμοῦσε τή θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό ἵσως ἀναφέρονται ἐδῶ μερικές δογματικές ἐκφράσεις γιά τό Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

4. Στήν 2η στροφή ἀποκαλεῖ τό Χριστό «ἡγήτορα παιδῶν», στήν

6η «βασιλεῦ παιδῶν», στήν 9η «παῖδα κρατερόν» κ.ἄ. Οἱ ἐκφράσεις αὐτές ἀπηχοῦν τίς ιδέες τοῦ Κλήμεντος πού ύπάρχουν καὶ στά τρία βιβλία τοῦ ἔργου του «Παιδαγωγός». Ὁ Κλήμης βλέπει τὸν ἄνθρωπον νά ἔξελίσσεται μέσα στό θεῖο παιδαγωγικό σχέδιο. Ἡ παιδαγωγία εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἔννοια, πού κυριαρχεῖ σὲ ὅλο του τό ἔργο. Πρέπει δέ νά σημειώσουμε ὅτι ὁ Κλήμης εἶναι ὁ πρῶτος πού ὀνόμασε τό Χριστό παιδαγωγό.

5. Στήν 8η καὶ 9η στροφή ὁ ποιητής τοῦ ὑμνου κάνει λόγο γιά τήν Ἐκκλησία, τήν ὁποία ἀποκαλεῖ «νύμφη». Οἱ πιστοί εἶναι ἐνωμένοι μαζὶ τῆς καὶ τρέφονται ἀπό τό πνευματικό της γάλα, δηλ. τή διδασκαλία τοῦ Κυρίου.

6. Στήν 9η στροφή οἱ νέοι καὶ μαζί τους ὅλα τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἀναπέμπουν ὑμνους καὶ δοξολογοῦν τό Χριστό. Τόν εὐχαριστοῦν, γιατί διδάχτηκαν ἀπό τήν Ἐκκλησία του νά ἀκολουθοῦν στή ζωή τους τό σωστό δρόμο. Ὁ ύπεροχος αὐτός ὑμνος τελειώνει μέ μιά ὥραια προτροπή πρός ὅλους ἐκείνους πού ἔχουν ἀναγεννηθεῖ χριστιανικά, νά ὑμνήσουν μαζί μέ τούς νέους, σάν ἑνας εἰρηνικός χορός, τό Θεό τῆς εἰρήνης.

Ἐρωτήσεις

1. Ποιά ἄλλα σύμβολα χρησιμοποιοῦσαν οἱ πρῶτοι χριστιανοί καὶ τί σήμαινε τό καθένα;
2. Ποιά καλολογικά στοιχεῖα βρίσκεις στόν ὑμνο;
3. Ποιό σημεῖο τοῦ ὑμνου σοῦ ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση καὶ γιατί;
4. Γράψε μιά δική σου προσευχή (8-10 γραμμές) στό Σωτήρα Χριστό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ‘Αγιουρίδου Σ., ‘Ο Εύαγγελιστής Ἰωάννης (Εισαγωγικά, ἐξηγητικά καί θεολογικά μελετήματα εἰς τό Δ’ Εὐαγγέλιο).
- ‘Ανδρούτσου Χρ., Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἑκκλησίας, ἔκδ. 2α «ΑΣΤΗΡ», Ἀθήνα 1956.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου. Ἰσλάμ, Ἀθήνα 1975.
- Γιαννουλάτου Ἀναστασίου. Θέσεις τῶν Χριστιανῶν ἐναντὶ ἄλλων Θρησκειῶν, Ἀθήνα 1976.
- Γρατσέα Γεωργίου. Περί τὰ θεμελιώδη τῆς πίστεως ἀρθρα, Ἀθήνα 1972.
- Εῦδοκιμωφ Π., Ἡ πάλη μὲ τὸν Θεόν. (Μετφρ. Ἰ.Κ. Παπαδοπούλου) Ἐκδ. Γ., Θεσ/νίκη 1975.
- Θεοδωροπούλου Ἐπιφανίου, Ἡ Μασωνία ὑπό τὸ φῶς τῆς Ἀλήθειας, Ἀθήνα 1973.
- Ἰωαννίδου Βασιλείου. Ὁ Μυστικισμὸς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, Ἀθήνα 1957.
- Καλλινίκου Κων/vou, Τὰ θεμέλια τῆς πίστεως, ἔκδ. Π. ΠΟΥΡΝΑΡΑ, Θεσσαλονίκη 1976.
- Κωτσάκη Δημητρίου, Οἱ πρωτοπόροι τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ γένεση τοῦ κόσμου, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1976.
- Λούβαρι Ν., Συμπόσιον Ὄσιων, τομ. Α΄ καὶ Β΄, ἔκδ. Ἀπ. Διακονίας (1962, 1964).
- Μπερντιάσφ Νικολάου, Ἀλήθεια καὶ Ἀποκάλυψη, Μεταφρ. Χρ. Μαλεβίτση, Ἀθήνα.
- Παπαμιχαήλ Γρ., Ὁ Ἰησοῦς Χριστός ὡς ιστορικόν πρόσωπον, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1923.
- Παπαμιχαήλ Γρηγορίου. Ἡ οὐσία καὶ τὸ βάθος τοῦ Χριστιανισμοῦ, Ἀθήνα 1937.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου, Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἑκκλησίας, τόμοι 3, Ἀθήνα.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου. Ἰησοῦς ὁ ἀπό Ναζαρέτ, ἔκδ. 2α, Ἀθήνα 1940.
- Τρεμπέλα Παναγιώτου, Ὑπομνήματα.
- Φαράντου Μ., Δογματική, Ἀθήνα.
- Schmemann Al.. Γιά νά ζήσει ὁ κόσμος. (Μεταφρ. Ζησίμου Λορεντζάτου), Ἀθήνα 1970.
- Φειδᾶ Βλ., Ἐκκλησιαστικὴ Ιστορία, Ἀθήνα 1971.
- Φούσκα Κων/vou. Στόματα τοῦ Λόγου, οἱ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς μέχρι τοῦ 325μ.Χ. Ἀθήνα 1975.
- Τοῦ ίδιου, Θεηγόροι ὀπλίται, οἱ πατέρες καὶ ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς ἀπό τοῦ 325-750 μ.Χ, Ἀθήνα 1975.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A'

— Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ —

ΜΑΘΗΜΑ 1.	Σελίδα
ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ	
"Έννοια και θεωρίες γιά τήν έτυμολογία της λέξεως Θρησκεία	7
Τό αϊτημα και ή άναγκαιότητα της θρησκείας	8
Οι έννοιες «άναζήτηση», «ύπερβαση», «κοινωνία» και «όλοκλήρωση» στή Θρησκεία	9
Τό άληθινό νόημα της Θρησκείας. Ειδη Θρησκειών	9
ΜΑΘΗΜΑ 2.	
ΙΝΔΟΪΣΜΟΣ	
Κύριοι σταθμοί έξελίξεως και μορφές τοῦ Ινδοϊσμοῦ	11
Ή έξαπλωση τοῦ Ινδοϊσμοῦ σήμερα	13
Ή γοητεία και ή έπιδραση τοῦ Ινδοϊσμοῦ. Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν του	13
Ή άξιολόγηση τοῦ Ινδοϊσμοῦ	14
ΜΑΘΗΜΑ 3.	
ΒΟΥΔΙΣΜΟΣ	
Κύριοι σταθμοί έξελίξεως και μορφές τοῦ Βουδισμοῦ	16
Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Βουδισμοῦ	17
Ή έξαπλωση τοῦ Βουδισμοῦ	17
Ή άξιολόγηση τοῦ Βουδισμοῦ	18
ΜΑΘΗΜΑ 4.	
ΑΛΛΑ ΑΣΙΑΤΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ	
Ή Θρησκεία τῶν λαῶν τῆς Κίνας – Κομφουκιανισμός - Ταοϊσμός	19

Zωροαστρισμός: ιστορία, έξελιξη, έξαπλωση, σημερινή κατάσταση. Κριτική θεώρηση των άρχων του	21
Σιντοϊσμός: ιστορία, έξελιξη, έξαπλωση, σημερινή κατάσταση. Κριτική θεώρηση των άρχων του	22
ΜΑΘΗΜΑ 5.	
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΛΑΩΝ	
'Η λατρεία τοῦ Μίθρα, τῆς Κυβέλης, τῆς Ἀστάρτης καί τῆς Ἰσιδας	24
'Η πολυμορφία τῆς διδασκαλίας καί τῆς λατρείας στήν ἀρχαία ελληνική θρησκεία	25
Θρησκεία καί κράτος στούς Ρωμαίους. 'Η λατρεία τοῦ αύτοκράτορα	26
ΜΑΘΗΜΑ 6.	
ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ	
'Έμφανιση καί έξαπλωση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ	28
Σχέσεις Ἰσλαμισμοῦ μέ τόν Ἰουδαϊσμό καί τό Χριστιανισμό	29
Κριτική θεώρηση τῶν άρχων τοῦ Ἰσλαμισμοῦ	31
'Η ἐπίδραση τοῦ Ἰσλαμισμοῦ σήμερα	31
ΜΑΘΗΜΑ 7.	
ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΑ	
'Από τόν Ἀνιμισμό καί τήν Πυρολατρεία στίς σύγχρονες μορφές Θρησκείας στήν Ἀφρική	33
'Η θρησκευτική ιδιομορφία καί ποικιλία στήν Ἀφρική	35
Συνάντηση τῆς θρησκευόμενης Ἀφρικῆς μέ τό Χριστιανισμό	35
ΜΑΘΗΜΑ 8.	
ΧΙΛΙΑΣΜΟΣ	
'Ιστορική άναδρομή στήν ἐμφάνιση καί έξαπλωσή του	38
Κριτική θεώρηση τῶν άρχων του	38
'Επιδράσεις του στόν ἐλληνικό χώρο	39
ΜΑΘΗΜΑ 9.	
ΜΑΣΟΝΙΣΜΟΣ	
Είναι ό Μασονισμός θρησκεία ή όχι;	41
Τό μεταφυσικό καί λατρευτικό στοιχεῖο στό Μασονισμό	42
'Η ιδιοτυπία τῆς ἀποκρύψεως καί οι παρεξηγήσεις στό Μασονισμό	43

Κριτική θεώρηση τῶν ἀρχῶν τοῦ Μασονισμοῦ	43
ΜΑΘΗΜΑ 10.	
ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ	
Συγκρητιστικές τάσεις στό χώρο τῆς θρησκείας σήμερα	45
Νεοπαγανισμός και νοσηρές ἐκδηλώσεις θρησκευτικότητας	46
Πνευματισμός, μαγεία, γιόγκα κτλ.	46
ΜΑΘΗΜΑ 11.	
ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΣ	
‘Ο ιστορικός χαρακτήρας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ	49
Βασικά σημεῖα διδασκαλίας τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ	50
Σχέσεις Ἰουδαϊσμοῦ και Χριστιανισμοῦ	51
‘Η τυλοπατρεία στόν Ἰουδαϊσμό και ἡ «καινὴ κτίσις» στό Χριστιανισμό	51
ΜΑΘΗΜΑ 12.	
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ	
‘Η θρησκευτική ἀλήθεια και ἡ ἀναζήτησή της	53
‘Η ἀποκάλυψη ως εἰσοδος τοῦ «καινοῦ» στόν ἀνθρώπινο διαλογισμό	53
‘Η φιλανθρωπία τῆς ἀποκαλύψεως και ὁ θεανθρώπινος χαρακτήρας της. Φυσική και ύπερφυσική ἀποκάλυψη	54
ΜΑΘΗΜΑ 13.	
ΣΧΕΣΕΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΆΛΛΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ	
Κοινά σημεία	56
Ούσιαστικές διαφορές	56
‘Η ύπεροχή τοῦ Χριστιανισμοῦ	59
ΜΑΘΗΜΑ 14.	
Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΣΗΜΕΡΑ	
‘Η ἐξάπλωση και διασπορά τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο	61
Στατιστικά δεδομένα	62
‘Ο διάλογος τοῦ Χριστιανισμοῦ μέ τά ἄλλα θρησκεύματα	62
‘Η ὄρθοδοξη ιεραποστολή στόν κόσμο σήμερα	64

 Η ΦΑΝΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ 15.

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Η άναζήτηση τοῦ Θεοῦ (Πράξ. 17,27) καὶ οἱ δυνατότητες τῆς φυσικῆς θεολογίας.	66
Ο ἐρχομός τοῦ Θεοῦ στὴν Ἱστορία. Ο ἐρχόμενος Θεός τῆς Αγίας Γραφῆς	67
Η Ἀποκάλυψη ὡς γεγονός καὶ ὡς μήνυμα	68
Ο ἄνθρωπος ἀποδέκτης καὶ συνεργός τῆς ἀποκαλύψεως	70

ΜΑΘΗΜΑ 16.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

Η ἀναζήτηση τοῦ ἀπολύτου ἀπό τὸν ἄνθρωπο	71
Οι ἄνθρωποι φαντάζονται καὶ πλάθουν τὸ Θεό. «Ο Θεός τῶν φιλοσόφων»	73
Η βιβλική ἀντίληψη για τὸ Θεό. Ο προσωπικός Θεός	74

ΜΑΘΗΜΑ 17.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΟ

«Πιστεύω εἰς ἓν Θεό, Πατέρα, Παντοκράτορα»	76
Τό ἀκατάληπτο τοῦ Θεοῦ	76
Η ἀλήθεια για τό μυστήριο τῆς Ἁγ. Τριάδας καὶ ἡ σημασία της	77
Η ύπερκοσμιότητα καὶ ταυτόχρονη ἐνδοκοσμιότητα τοῦ Θεοῦ	79

ΜΑΘΗΜΑ 18.

Η ΑΡΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τό φαινόμενο τῆς ἀθείας, (οὐσία, αἴτια)	81
Μορφές τοῦ σύγχρονου ἀθεϊσμοῦ	81
Σχέσεις τῆς ἀθείας, ἐπιστήμης καὶ Διαφωτισμοῦ	82
Κριτική τῆς ἀθείας	83

ΜΑΘΗΜΑ 19.

Ο ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΜΑΣ

Η κρίση τῆς μεταφυσικῆς καὶ ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς θρησκείας	87
Ο ἄνθρωπος ἔξορίζει τό Θεό στούς οὐρανούς	88
Ο αὐτόνομος ἄνθρωπισμός καὶ ἡ τραγωδία τοῦ ἄθεου οὐμανισμοῦ	88

ΜΑΘΗΜΑ 20.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Οι δυνατότητες της πίστεως στήν έποχή μας	91
‘Η χριστιανική πίστη. Τό νόημα του όρθ. δόγματος	92
Πίστη και γνώση	92
Στοιχεῖα ασχέτα πρός τη χριστιανική πίστη: Δεισιδαιμονία, φανατισμός, ιδεολογία	93

ΜΑΘΗΜΑ 21.

ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τό πρόβλημα των σχέσεων χριστιανικής πίστεως και έπιστημης	95
Τά αϊτια τῶν παρεξηγήσεων	95
Γιά μιά γόνιμη συνεργασία Χριστιανισμοῦ και Έπιστημῆς	96

ΜΑΘΗΜΑ 22.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Δυνατή και ώφελιμη ή συνύπαρξη Χριστιανισμοῦ και Πολιτισμοῦ	99
Οι άκρότητες πού μπορεῖ νά παρουσιαστοῦν και άπο τίς δύο πλευρές	100
Γιά ένα χριστιανικό πολιτισμό	101

ΜΑΘΗΜΑ 23.

Ο ΚΟΣΜΟΣ

Τό μεγαλεῖο του φυσικοῦ σύμπαντος	103
‘Ο κόσμος ώς δημιουργία	103
Θεωρίες γύρω από τήν ψλη και τόν κόσμο	104
‘Η θέση του άνθρωπου μέσα στόν κόσμο	105

ΜΑΘΗΜΑ 24.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Καταγωγή, φύση και κατάσταση του άνθρωπου	107
“Ανδρας και γυναίκα	108
‘Η έννοια του άνθρωπινου γένους	109

ΜΑΘΗΜΑ 25.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

‘Ο εἰκονισμός του Θεοῦ στόν άνθρωπο	113
‘Η έννοια και ή σημασία του «προσώπου»	114
Προορισμός του άνθρωπου	115

ΜΑΘΗΜΑ 26.

ΤΟ ΠΑΡΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Η ήθική πτώση τοῦ ἀνθρώπου. Τό παράλογο, ἡ ἀγωνία, ὁ θάνατος	117
Τό τραγικό στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης ύπαρξεως	118
Ἡ ἀλλοτρίωση τοῦ ἀνθρώπου	118
Ἐνα παράθυρο στὸν οὐρανό	119

ΜΑΘΗΜΑ 27.

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Οι μεσσιανικές προσδοκίες καὶ τό «πλήρωμα τοῦ χρόνου»	121
Ἡ δόξα καὶ τό μυστήριο τῆς σαρκώσεως	123
Ὁ Θεάνθρωπος Κύριος	123

ΜΑΘΗΜΑ 28.

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΙΗΣΟΥΣ

Τό ἐρώτημα - πρόκληση. «Τίνα μέ λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι;»	125
Πῶς εἶδαν τό Χριστό οἱ γενεές τῶν ἀνθρώπων	126
Ὁ Χριστός ὁ νέος Ἀδάμ	128

ΜΑΘΗΜΑ 29.

ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Ἡ ιερότητα τῶν συγγραφέων τῆς Βίβλου	129
Ο προσωπικός χαρακτήρας τῶν συγγραφέων καὶ ἡ θεοπνευστία τῆς Ἁγίας Γραφῆς	131
Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη καὶ ἡ Βίβλος	132

ΜΑΘΗΜΑ 30.

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟ

Ἡ μαρτυρία τῆς Καινῆς Διαθήκης	133
Ἡ βεβαιότητα τῆς Ἐκκλ. στὴν ιστορικότητα τοῦ Ἰησοῦ	134
Ἡ πίστη στό Χριστό καὶ τό μέλλον τοῦ κόσμου	135

ΜΑΘΗΜΑ 31.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΛΥΤΡΩΤΗ

Διδασκαλία καὶ θαύματα	137
Ἡ σταυρική θυσία τοῦ Χριστοῦ	137
Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀνάπλαση τοῦ κόσμου	139
Ἡ ἐκπλήρωση τῆς «θείας Οἰκονομίας»	139

ΜΑΘΗΜΑ 32.

ΤΟ «ΠΝΕΥΜΑ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ»

ΤΗ «άπουσία» τοῦ Παρακλήτου ώς τήν Πεντηκοστή	141
Τό πρόσωπο καὶ τό ἔργο τοῦ Παρακλήτου	142
Ἡ παρουσία τοῦ Ἅγιου Πνεύματος στήν Ἑκκλησίᾳ	143

ΜΑΘΗΜΑ 33.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τί είναι ἡ Ἑκκλησία;	146
Ἡ Ἑκκλησία σάν μυστήριο	147
Ἡ ἀποστολή τῆς Ἑκκλησίας	148

ΜΑΘΗΜΑ 34.

ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐμμονή στήν παράδοση καὶ δημιουργική ἀνανέωση	150
Παρεξηγήσεις καὶ ύπερβολές	151
Θεολογικά καὶ ἐκκλησιαστικά πλαίσια γιά παράδοση καὶ ἀνανέωση	152
Ἡ παράδοση καὶ ἡ ἀνανέωση στήν Ἑκκλησία σήμερα	153

ΜΑΘΗΜΑ 35.

Η ΕΛΠΙΔΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ

Ἡ προσωρινότητα τοῦ κόσμου	154
Τό τέλος καὶ ἡ τελείωση	155
Ἀνθρώπινες ἐλπίδες καὶ οὐτοπίες	155
Ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ	155

— ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ —

ΜΑΘΗΜΑ 36.

ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ

Κείμενο: Ἐξόδου 20, 1-18	161
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	162
Βασικές ἀλήθειες	163

ΜΑΘΗΜΑ 37.

ΤΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΑΝΩΡΩΠΟΣ

Κείμενο: Γρηγορίου Νύσσης «Περί κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου» (ἐπιλογή)	165
Ἡ ἐλεύθερη ἀπόδοση	167
Ἡ υποτίμηση τοῦ ἀνθρώπου στὴν ἐποχὴ μας	168
Ἡ εὐθύνη τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του	169

ΜΑΘΗΜΑ 38.

ΤΑ ΜΕΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Κείμενο: Ψαλμός 103	171
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	172
Ὑμνος καὶ δοξολογία στὸ Δημιουργό	174

ΜΑΘΗΜΑ 39.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ. ΥΜΝΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΓΟΝΟΥΣ

Κείμενο: Γιά τούς ἄρχοντες. Σοφία Σειράχ 32, 1-6	176
Σχόλια:	176
Κείμενο: "Ὑμνος στούς προγόνους. Σοφία Σειράχ, 44, 1-15	178
Σχόλια	178

ΜΑΘΗΜΑ 40.

Η ΧΑΡΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Κείμενο: Ἡσαίου κεφάλαια 34-35 (ἀποσπάσματα)	181
Σχόλια	182

ΜΑΘΗΜΑ 41.

Ο ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Κείμενο: Ματθαίου 6, 6-13	185
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	186
Πῶς πρέπει νά γίνεται ἡ προσευχή	187

ΜΑΘΗΜΑ 42.

Η ΑΡΧΙΕΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Κείμενο: Ἰωάννου, κεφ. 17, 1-26	189
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	190

ΜΑΘΗΜΑ 43.

Η ΖΩΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

Κείμενο: Πράξεων 2, 37-47 και 4, 32 - 36	195
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	197
Διδάγματα γιά τή σημερινή πραγματικότητα	198

ΜΑΘΗΜΑ 44.

Ο ΥΜΝΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Κείμενο: Α' Κορινθ. 13, 1-13	202
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	203
Υποδειξεις γιά πρακτικές έφαρμογές	203

ΜΑΘΗΜΑ 45.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ

Κείμενο: Ἰακώβου 1, 2-27 και 2, 14-26	206
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	206
Βασικές άλληθειες	207

ΜΑΘΗΜΑ 46.

ΕΥΓΝΩΜΟΣΥΝΗ ΣΤΟ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟ

Κείμενο: Γρηγορίου Νεοκαισαρείας, Πανηγυρικός παρ. 3-4 ΒΕΠ 17, 277-280 (άποσπάσματα)	209
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	210
Νοηματική και ήθική άναφορά	211

ΜΑΘΗΜΑ 47.

Η ΕΞΟΧΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Κείμενο: Ἐπιστολή πρός Διόγηντον, κεφ. 5-9 (άποσπάσματα) ΒΕΠ 2, 253-255	213
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	214
Η άνωτερότητα τοῦ χριστιανισμοῦ	216

ΜΑΘΗΜΑ 48.

ΣΧΕΣΙΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

Κείμενο: Ἰατιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολαὶ 5, 186 (Λόγος πρός Ἑλληνας) MG 78, 1437-1444 (άποσπάσματα)	217
Έρμηνευτικές παρατηρήσεις	219
Αναγωγή στή σημερινή έποχή	219

ΜΑΘΗΜΑ 49.

ΘΕΟΜΗΝΙΕΣ: ΠΕΙΝΑ ΚΑΙ ΞΗΡΑΣΙΑ

Κείμενο: Μ. Βασιλείου Ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ παρ. 7-9 (έπιλογή).	221
ΕΠΕ 7, 150-161	221
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	222
Ὑποδείξεις γιά πρακτικές ἐφαρμογές	223

ΜΑΘΗΜΑ 50.

ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΕΡΓΑ

Κείμενο: Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια γνωστικά 100 περί πνευματικῆς τελειότητος κεφ. 20-21, BIS 5 SHC, MG 65	226
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	226
Βασικές ἀλήθειες	227

ΜΑΘΗΜΑ 51.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

Κείμενο: Χριστοστόμου. Εἰς τούς ἀνδριάντας ὄμιλία 21 (ἀποσπάσματα)	229
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	230
Ἄλλα σχετικά παραδείγματα ἀπό τή ζωή τῆς Ἑκκλησίας	231

ΜΑΘΗΜΑ 52.

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ

Κείμενο: Κλήμεντος Ἀλεξ. Παιδαγωγός 3,12 ΒΕΠ 7, 233	233
Ἀπόδοση τοῦ "Υμνου"	233
Ἐρμηνευτικές παρατηρήσεις	235

ΘΑ ΕΙΣΤΕ ΗΛΑΜΠΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΖΩΕΣ ΑΓΓΕΛΙΩΝ - ΕΓΓΟΝΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ καὶ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ: ΑΝΑΣΤ. ΜΟΥΣΤΑΦΕΛΛΟΣ

Τά άντιτυπα τού διδόλιου φέρουν τό κάτωθι διδόλιόσημο γιά άπόδειξη τής γνησιότητας αύτών.

"Άντιτυπο στερούμενο τού διδούλιοσημου τούτου θεωρείται κλεφίτυπο. Ο διαθέτων, πωλῶν ή χρησιμοποιῶν αύτό διώκεται κατά τίς διατάξεις τού άρθρου 7 τού Νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Έφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

0020556378

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΗ Ε' (VII) 1982 - ΑΝΤΙΤΥΠΑ 140.000 ΣΥΜΒΑΣΗ 3776/5-4-82

ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΧΑΡ. Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΙΑΚ. Β. ΙΟΡΔΑΝΙΔΗΣ & Σιά Ο.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Πολιτικής